

RUXANDRA CESEREANU s-a născut în Cluj, la 17 august 1963. A urmat cursurile Facultății de Litere a Universității Babeș-Bolyai din Cluj (1981 – 1985). În timpul facultății a fost redactor la revista *Echinox*. Din 1991 este redactor la revista *Steaua* din Cluj. Și-a susținut doctoratul, în 1997, cu o teză despre infernul concentraționar reflectat în conștiința românească. Din 2002, este, de asemenea, lector la catedra de jurnalism a Facultății de Științe Politice a Universității Babeș-Bolyai din Cluj.

CĂRȚI PUBLICATE: *Călătorie prin oglinzi* (microroman, Dacia, Cluj, 1989), *Zona vie* (poeme, Dacia, Cluj, 1993), *Grădina deliciilor* (poeme, Echinox, Cluj, 1993), *Cădere deasupra orașului* (poeme, Transpres, Sibiu, 1994), *Purgatoriile* (proză scurtă, Albatros, București, 1997), *Oceanul Schizoidian* (poeme, Marineasa, Timișoara, 1998, volum tradus în limba engleză și apărut în SUA sub titlul *Schizoid Ocean*, Sigmund Freud Publishing House, Binghampton, 1997), *Călătorie spre centrul infernului. Gulagul în conștiința românească* (eseu, Fundația Culturală Română, București, 1998), *Femeia-cruciat* (antologie, poeme, Paralela 45, Cluj-București, 1999), *Deliruri și delire. O antologie a poeziei onirice românești* (Paralela 45, Cluj-București, 2000), *Panopticum. Tortura politică în secolul XX* (eseu, Institutul European, Iași, 2001), *Veneția cu vene violete. Scrisorile unei curtezane* (poeme, Dacia, Cluj, 2002) și *Tri-cephalos* (roman, Dacia, Cluj, 2002). A beneficiat de mai multe burse și stagii de cercetare în domeniul universului concentraționar: Praga (CEU) – 1992, Fundația Soros pentru o Societate Deschisă – 1995, Barcelona – 1998, New York (Fulbright) – 1999, Paris – 2000. Este director de program la *Phantasma*, Centrul de Cercetare a Imaginarului de la Cluj.

RUXANDRA CESEREANU

Imaginarul violent al românilor

HUMANITAS

BUCUREȘTI

Coperta

IOANA DRAGOMIRESCU MARDARE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României CESEREANU,
RUXANDRA

Imaginarul violent al românilor / Ruxandra Cesereanu.
București: Humanitas, 2003 ISBN 973 – 50 – 0481-X

94 (498)

IMAGINARUL LINGVISTIC

Introducere

NOUĂ REGISTRE ALE IMAGINARULUI LINGVISTIC VIOLENT

Eseul de față propune, prin selecție, o scanare a mentalului românesc la nivelul imaginarului lingvistic violent. De aceea, el pornește de la un autor-cheie în ceea ce ne privește pe noi, românii, este vorba de Mihai Eminescu și publicistica sa la *Timpu*, și se încheie cu analiza scrisorilor de amenințare primite de o personalitate culturală, cu anvergură politică în postcomunismul românesc, Ana Blandiana (scrisorile parcurse de mine au fost primite de poetă în perioada 1990 – 1995). Între acești doi poli, abordez imaginarul lingvistic violent al altor doi scriitori-cheie pentru *psyche-ul* românesc, este vorba de Ca-ragiale și Arghezi publiciști. Caragiale, pentru că „mofturile” sale au devenit emblematice pentru oricine invocă balcanismul, bizantinismul și miticismul românesc; cine consideră ca o stare de fapt sau o situație este ridicolă și grotescă în România folosește astăzi termenul „caragialism” sau „ca-n Caragiale”. Arghezi, pentru că este cel mai dur pamfletar român, cu imaginarul satiric cel mai șocant, încălcând orice tabuuri lingvistice. Panorama mea cuprinde, apoi, câteva studii de caz pe gazetele interbelice și de la începutul celui de Al Doilea Război Mondial (în special de extremă dreaptă), pe *Scânteia* comunistă (1944 – 1950), *Adevărul*, *Azi* și *Dimineața* postcomuniste în falsul an de grație 1990, dar și pe *România Mare* (cea mai dizgrațioasă revistă din România postcomunistă). Din acest potpuriu nu vor lipsi revista-pamflet *Academia Cațavencu* și ruda sa *Plai cu boi*, inedite prin zeflemeaua demolatoare la adresa viciilor nației. Firește că așa fi putut cuprinde mai mulți autori

8 IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

și reviste/gazete reprezentative și alcătui mai multe studii de caz, dar ceea ce m-a interesat a fost o radiografie prin selecție (subiectivă) a mentalului românesc reflectat de diferite epoci și condeie variate, dominate de temperamente la fel de deosebite ori, dimpotrivă, înrudite.

Cititorul va fi înțeles, cred, că acest parcurs, care merge de la 1877 (când Eminescu ajunge la *Timpu*) până în 2001 (când mi-au parvenit scrisorile de amenințare la adresa Anei Blandiana), are ca

ținută stabilirea unor nuclee ale mentalului românesc. Scopul acestui eseu este, de aceea, de a face legătura între perioadele cercetate aici, prin trăsăturile comune de violență lingvistică ale românilor. Violență care este concretizată, de obicei, printr-o teatralitate demonstrativă (și nu doar în campaniile electorale). În acest sens, am decodat nouă registre ale limbajului violent, specifice mentalului românesc, pe care le voi prezenta în cele ce urmează.

Cel dintâi este registrul *subuman*, prin care se urmărește declasarea celui incriminat prin raportarea sa la un statut diferit de cel omenesc. Acest registru se referă la structura de rebut și paria a celor vizați, dar există cazuri când subumanizarea este realizată printr-un atac corporal în care subiectul acuzat este desconsiderat fizic și umilit. Termeni precum nimicuri, retardați, pleavă, scursuri sunt completați, în cazul atacului corporal, de cuvinte precum handicapat, paralytic, pitic etc.

Cel de-al doilea registru este acela pe care l-aș numi *igienizant*, întrucât calificativele detectează întotdeauna în cel criticat un venin, o cangrenă, o infecție, o molimă, care trebuie salubritată, astfel încât societatea să se însănătoșească (măcar teoretic). Prin acest al doilea registru avem acces, de fapt, la un nucleu tipic în mentalul colectiv general, acela al impurilor din cetatea antică, care erau alungați, de nu cumva chiar uciși, astfel încât cetatea să fie purificată, dacă nu de bunăvoie, atunci cu de-a sila. Impurii aceștia erau însă, de obicei, niște țapi ispășitori. Așa-zișii drogați din Piața Universității, în timpul manifestației-maraton din 1990, au fost catalogați mai cu sea – IMAGINARUL LINGVISTIC 9

mă prin acest registru, care încerca, de fapt, să justifice aprioric evacuarea brutală a protestatarilor în 13 iunie și violența mineriadă din 14-15 iunie.

Cel de-al treilea registru este acela *infrațional*; deconstruiți până la stadiul delincvențelor, cei incriminați sunt, de obicei, taxați prin intermediul acestui registru care, uneori, are și o tentă argotică. Declasarea lor este ridicată la rang instituțional, pentru a se demonstra un statut decăzut în mod public. De obicei, infraționalitatea este una de drept comun, dar adesea funcționează și o infraționalitate politică: în cazul mentalului românesc (fie el manipulat propagandistic sau nu), acuza este de extremă dreaptă (cel puțin din 1945 până în 2000). De la golani și derbedei la contrarevoluționari și bande legionare, cei acuzați

trec prin mai multe nuanțe infracționale: în toate situațiile însă acuzatorii încearcă să anuleze prezumția de nevinovăție.

Cel de-al patrulea registru este acela de tip *bestiariu*, prin animalizarea adversarului; unii analiști folosesc, de altfel, termenul de zoopolitică, pentru a taxa spectacolele electorale din mass-media. Animalizarea adversarului este un registru la care se apelează la fel de des ca și la cel infracțional. Dar în cazul celui de-al patrulea registru intervine un element în plus, care teatralizează: ideea de circ, de menagerie ori grădină zoologică, locuită de o faună degradată, abjectă. Este o arca a lui Noe maculată, dominată de animale și insecte care stârnesc repulsie. De oameni-viermi sau șobolani, de păduchi, ploșnițe sau căpușe. De bovine și porcine care au fost, cândva, oameni. Pentru a acorda acestui registru o contextualizare adecvată, injuriatorii propun, de asemenea, o spațializare anume: o fermă, junglă, ogradă unde aceste animale mișună, grohăie, se zvârcolesc. Și sunt arătate cu degetul de către cei rămași încă oameni, nemetamorfozați, adică.

Al cincilea registru este acela *religios*; el poate fi religios-punitiv (incriminării sunt proiectați ca niște monștri ai Apocalipsului, de pildă), apoi desacralizant și, în al treilea rând, satanizator. În ceea ce privește poporul român acest registru

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

funcționează, dat fiind că există o religie de stat (ortodoxia) dominantă, care este utilizată, uneori, de către Putere (dar nu numai) pentru a-și consolida clișeele ideologice, tradiția, patriotismul declamat în scopuri propagandistice. Acuzatorii marșează, de obicei, pe ideea de blasfemie pusă în cârca celor acuzați, care ar reprezenta, astfel, o sectă deeretici. Sindromul liturghiilor negre este și el adus în discuție, uneori. Mefistofelizarea incriminărilor este necesară, în acest registru, pentru a legitima suprimarea lor în forță. Alteori, registrul este folosit la chiar demitizarea Bisericii naționale (a se vedea persiflarea ierarhilor ortodocși în pamfletele argheziene sau în *Academia Cațavencu*).

Cel de-al șaselea registru este acela al *putridului* și al *ex-cremențialului*: la el se apelează cu o voluptate agresivă, prin tehnica preschimbării în ordură a adversarului, numită și tehnica fecalizării. Miasme pestilențiale, dejecții, putregaiuri încheagă viziuni ale hznalei ori latrinei ridicate la rang existențial. Prin acest registru, adversarul este batjocorit în mod absolut: ca dejecție, el este implicit și

ridiculizat grotesc, spre a fi ne-antizat. Scatologia aceasta vizează macularea lui completă, dar nu oricum, ci în chipul cel mai abject cu putință.

Al șaptelea registru este cel *sexual* sau *libidinos*. Este extrem de violent, pentru că încalcă cele mai intime tabuuri. Ca și în cazul registrului excremental, și în acesta injuriatorii manifestă o voluptate orgasmică atunci când atacă. Organele sexuale ale celor incriminați sau cutumele lor erotice sunt ironizate direct sau prin aluzii, fiind preferate porecla denigratoare, anagrama licențioasă, jocuri de cuvinte cu efect libidinos, metafore și metonimii jignitoare. Fantezia este explozivă în acest registru, tocmai fiindcă ea râvnește să-l spurce pe adversar în chip iremediabil. Să-l marcheze, adică.

Registrul al optulea este cel *funebru*: Prin intermediul lui este vizată senectutea celor incriminați, mizându-se pe acuza unei decrepitudini cu efect repulsiv. De obicei, acest registru

IMAGINARUL LINGVISTIC

apelează la un atac corporal frontal, scopul fiind anihilarea existențială a celui incriminat, extincția acestuia.

În sfârșit, ultimul registru, al nouălea, este cel *xenofob* și *rasist*. În România, acuza la adresa veneticilor a făcut carieră de-a lungul vremurilor în chip mai mult sau mai puțin motivat: era justificată această acuză în timpuri de sclavie națională și nejustificată în cele ale suveranității înfăptuite definitiv. Antisemitismul și-a avut punctul său nodal în perioada interbelică, dar el a funcționat și înainte, și după. În comunism, s-a remarcat antioccidentalismul cultivat de liderii români fie din subordonare politică față de sovietici (epoca Gheorghiu-Dej), fie din naționalism megalomanie (epoca Ceaușes-cu). În postcomunism, două alte reacții au izbucnit când și când: antimaghiarismul stimulat de naționalismul șovin al câtorva partide extremiste și antițigănistul catalizat de excesele infracționale ale unei etnii greu de controlat administrativ și social; acestea au fost secondate, mai rar, de puseuri antisemite.

Iată, prin urmare, cele nouă registre ale imaginarului lingvistic violent care funcționează în mentalul românesc. Dar patru au făcut carieră aparte pentru modul spectaculos-inventiv în care s-a apelat la ele: registrul infracțional, cel bestial, cel putrid-excremental și cel libidinos. În cazul ultimelor două, așa cum am remarcat deja, voluptatea agresorilor a atins cote orgasmice. Nu toți autorii și

gazetele (revistele) scanate în acest eseu apelează în mod ierarhizat sau demonstrativ înlănțuit la cele nouă registre definite anterior. Unii decupează registrul putrid din acela excremental, alții amplifică registrul de tip bestiariu, surdinizându-le pe celelalte. Fără să ajungă a se constitui într-o categorie definitorie, câțiva dintre publiciștii analizați creează un spațiu aparte prin procedeul unei corporalizări violente a unor concepte abstracte (România, spre exemplu). În altă ordine de idei, apoi, atacul corporal (diferit de corporalizare) este emblematic pentru mentalul românesc, obsedat de materialitatea cărnii, de greutatea ei ignobilă, de sancționarea ei acidă. Și aceasta nu fiindcă românii ar prefe

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ra dimensiunea sufletească, acordând spiritului o valoare majoră, ci fiindcă, simțindu-se consistenți mai ales în materialitatea trupească, cei care critică ataca ceea ce este mai apropiat și mai vulnerabil pentru ei înșiși, ceea ce le este mai la îndemână.

Imaginarul lingvistic violent din postcomunismul românesc ocupă un loc special în eseu de față, din mai multe motive. Mai întâi fiindcă defularea lingvistică a fost o urmare firească, la nivel emoțional, după căderea regimului comunist, în care funcționase legea cenzurii și faimoasa limbă de lemn. Explozia verbală de după decembrie 1989 ar putea fi, de aceea, înțeleasă prin metafora nou-născutului care învață să vorbească. Această violență lingvistică descătușată, instaurată după căderea comunismului, a devenit, la un moment dat, încălcătoare de tabuuri, promovând derapaje verbale mai mult sau mai puțin intenționate. Cea mai vizibilă a fost tendința de sexualizare a limbajului. În campaniile electorale, care au fost dure, violența lingvistică a ținut și de o teatralitate ce implica rivalitatea incorectă, reglarea de conturi, supraviețuirea după legea junglei etc. Nu în ultimul rând, anumite segmente din mass-media au promovat o violență lingvistică în sens comercial, pentru a seduce subliminal publicul (într-o *captatio benevolentiae* de tip morbid-insidios, să spunem). În comunism violența lingvistică fusese disciplinată și exact orientată, ea fiind îngăduită doar împotriva „dușmanilor poporului”; altfel, limba de lemn nu permitea nicio derogare de la demagogia vremurilor. Înainte de comunism, România fusese marcată de democrații integrale sau parțiale, dar care, cu toatele, nu limitaseră decât efemer libertatea de exprimare și opinie, astfel încât violența

lingvistică și imaginarul său putuseră să funcționeze în voie. După patruzeci și cinci de ani de comunism însă, verva s-a dovedit a fi incendiară, adesea depășind orice limite.

Cine suntem noi, românii, după felul în care vorbim și scriem? Povestea aceasta o va spune eseul meu, prin câteva studii de caz, selective.

I

ULTRACONSERVATORUL AGRESIV ȘI PROFETUL MÂNIOS. EMINESCU LA *TIMPUL*

Presupusa *românofagie* a veneticilor în perioada noiembrie 1877-iunie 1883, Eminescu este redactor la ziarul *Timpul*, unde concretizează o efervescentă vocație de pamfletar pătimăș. Pentru unele din textele sale¹, Eminescu ar putea fi taxat drept *incorect politic*, astăzi. Antisemitismul și, în general, xenofobia sa, oricât ar fi de greu de acceptat de eminescologii mitocrați ori de naționaliștii români, au fost reale, chiar dacă de factură colerică. Intervențiile gazetarului sunt legate de viața politică internă (dominată de Partidul Liberal și Partidul Conservator, cel din urmă aflat în opoziție), de chestiunea granițelor și a unor provincii disputate (Basarabia și Dobrogea), de chestiunea străinilor (fiind vizați mai cu seamă grecii și bulgarii – urmașii fanarioților –, apoi evreii, în sfârșit maghiarii și rușii). Chestiunea israelită, cum o numește Eminescu, va ocupa un loc special, după cum se va vedea. Două imperii, apoi, vor fi criticate cu precădere: Rusia și Austro-Ungaria. Dar textele cele mai dure, construite coîntrapunctic (pentru că laitmotivele acuzatoare vor fi reluate ritualic și învăluitor), sunt îndreptate împotriva liberalilor (în general, respectiv împotriva liberalilor radicali cunoscuți sub porecla politică de „roșii”).

1 Am folosit publicistica eminesciană grupată în ediția critică întemeiată de Perpessicius și continuată de Al. Oprea – îngrijită de un colectiv de cercetători de la Muzeul Literaturii Române, între care Dimitrie Vatamaniuc și Petru Creția –, volumele: *Opere*, X, 1989, *Opere*, XI, 1984, *Opere*, XII, 1989 și *Opere*, XIII, 1985, apărute la Editura Academiei R.S.R.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Eminescu este un pamfletar și polemist inflammat la *Timpul*. Puseurile sale sunt colerice mai cu seamă împotriva liberalilor (greci) și evreilor. În ce privește stilul său, gazetarul știe să fie și patetic, și

ironic, și cinic, schimbând registrul în funcție de context și de propria sa stare afectivă. Emoționalitatea sa se manifestă în tot ceea ce este legat de românism și atingerile care i se pot aduce acestuia. Tocmai fiindcă este un naționalist aproape mistic (este vorba de o mistică a României dacizate, prin excelență) și o personalitate accentuată, Eminescu este, adesea, injust. Xenofobia lui (în care intră antisemitismul său) este motivată de un soi de presupusă *românofagie* a „veneticilor” la adresa nației pe care o degenerează și uzurpă. În alte subiecte, Eminescu poate fi detașat, dar în chestiunea românească este pasional și reacționează întotdeauna ca un taur furios. Articolele sale răspund, în general, unei situații politice interne sau externe, considerată a fi alarmantă. Eminescu are alergii la demagogie și la oportunism; el apelează la vorbe de duh, la citate, chiar la o sfătoșenie de patriot și logician demonstrativ. Dar naționalismul său furibund este riscant și alunecos.

Chirurg și călău. Condei și fiere. Rechizitoriul împotriva veneticilor

Conștientizându-și puseurile lingvistice violente, Eminescu încearcă în mai multe rânduri să se explice și să construiască o logică măcar emoțională, de nu cumva etică, a discursului său inflammat. „Fără dacă e vorba despre cuvintele aspre, apoi tot lucrul are numele său. Ticălos nu e decât acela care ticăloșește pe oamenii ce în adevăr nu sunt ticăloși; a le spune însă ticăloșilor că ticăloși sunt nu e nicio cesticie de «creștere», nici cesticie de «limbagiu», ci o foarte tristă datorie a tuturor oamenilor care a luat neplăcuta sarcină de a judeca despre netrebniciile ce se fac în lumea aceasta” („Pro domo”, *Opere*, X). Cu alte cuvinte, pamfletarul și polemistul care și-au asumat acest statut, atâta timp cât se consideră deratizatori morali, au

IMAGINARUL LINGVISTIC

dreptul să apeleze la „limbagiul” agresiv, dacă acesta este un bisturiu. Cu alt prilej, Eminescu va întări vocația sa de chirurg: „aici nu ajută alifia îndulcitoare a eufemismului, ci numai scalpelul chirurgului; de aceea, tăiem în putrejunea bubei noastre naționale și voim ca protoplasma națională să reîntregească golurile create prin tăieturi” ([„Căta să spunem...”), *Opere*, XII). Altă dată, Eminescu recunoaște că nu-și pune mânuși când scrie pamflet, ci tratează lucrurile „răzășește” sau „mocănește”, adică aspru, de nu cumva chiar brutal. El admite că a folosit „es-presiile cele mai tari cu putință”, în scop emoțional, pentru a

mișca publicul cititor. Își justifică pana „înmuiată în fiere” și „extraordinara asprime” verbală, datorită corupției politice și decăderii din România. În această situație-limită, crede el, „rolul scriitorului ar trebui să-ncezeze și să-nceapă rolul călăului”. Nici măcar pamfletarul nu mai are putere reală într-o situație de decădere extremă a țării; de aceea, Eminescu invocă profesia călăului. Pe de altă parte, gazetarul din el va protesta împotriva obiceiului înjurăturii publicistice, aceasta fiind considerată a fi arma ignobilă a celui care nu are argumente. El explică limbajul dur și incorect din presa vremii, fără a se considera pe sine ca intrând în această categorie, dimpotrivă, diferențiindu-se de injuratori. „Cea mai slabă dintre apucăturile sofistice e înjurătura. Când argumentele adversarului sunt prea tari încât nu poți întâmpina nimic la ele, lași obiectul în discuție cu totul de o parte și, atribuindu-i adversarului intențiuni și vederi cu totul străine obiectului, îl numește când trădător, când calomniator, cu un cuvânt tot ce-ți vine la-ndemână. [...] Dreptul de a înjura [...] nu poate rezulta decât din dovada că adversarul e un mișel în ceea ce privește caracterul lui. Căci erorile sale de cugetare, lipsa de judecată, defectele minții dau cel mult dreptul la satiră și ironie, nu la înjurătură”. ([„Cea mai slabă dintre apucăturile sofistice...”), *Opere*, XI).

Ce critică aprins Eminescu? Mai întâi, generic, „vavilonia” vremurilor. Dar aceasta este concretizată prin viața politică coruptă, parlamentarii, guvernul, Partidul Liberal, administrația.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

universitarii, gazetele, demagogia etc. Calul de bătaie îl vor constitui liberalii (rasa fanariotă, alcătuită din greco-bulgărima) și de-abia apoi evreii. Veneticilor, adică străinilor invadatori, le vor fi dedicate pamflete aparte, întrucât sunt considerați a fi profitori de ospetia nației și *românofagi*. „Stârpiturile Fanarului” ori „spuma Fanarului” (liberalii) sunt catalogați aventurieri și flibustieri piratând România. Aceștia alcătuiesc un „aluat protoplasmatic” caracterizat prin „bizantinism demagogic” și „despotism exclusivist”. „Neagra străinătate” importată va genera, de aceea, „o nouă rasă americană” care va stârpi neamul românesc. Țara este proiectată ca un „oțel” în care veneticii își dau *rendez-vous*. Cu puteri discreționare de profet pătimaș, Eminescu prevede că România va ajunge o Americă dunăreană sau o Belgie a Orientului, datorită xenocrației instalate la putere. Dacă fanarioții (liberalii) îi vampirizează pe români, evreii îi

otrăvesc și infectează: *românofagia* este catalogată la nivel visceral, nu doar moral. Fiind „rase neuropatice”, străinii vor debilita țara în două moduri: greco-bulgăria (urmașii fanarioților) prin lichelism și demagogie (xenofobia eminesciană este bombastică, atunci când gazetarul îi execută scurt pe cei vizați: „bulgari tâmpi”, „grecotei pornoscopi”), evreii prin introducerea viciului beției la sate, prin otrăvirea populației cu alcool înveninat și prin negustorie profitoare: „Sub titlu de servitori, tot evreii sunt cârciumari”. Chiar dacă nu sunt evreofili, Eminescu decretează că românii nu sunt nici evreo-fagi. Este de remarcat însă că gazetarul folosește în sens condescendent termenii „ovrei” și „jidani” („idra jidovească”), folosind termenii evrei, respectiv israeliți, atunci când dorește să trateze chestiunea relativ detașat. Aproape aceeași formulă, aceea de „hidră iudaică”, va fi regăsită în perioada interbelică în texte aparținându-i lui Corneliu Zelea Codreanu. În amplul articol „Cestiunea israelită” (*Opere*, X), evreii sunt catalogați drept cămătari, speculanți, creditor, traficanți, spoliatori, samsari, „corumpători”, toți termenii fiind din sfera negustoriei impure și infame. „Cuiburile jidovești” sunt considerate a fi mur – IMAGINARUL LINGVISTIC

dare, în comparație cu pretinsa imaculată rasă românească. Uneori, cei doi venetici principali sunt încrucișați rasial: astfel, ca Rosetti, unul dintre cei mai atacați oameni politici de către Eminescu, pentru demagogia sa, este catalogat drept „mare rabin”. Un pamflet puternic individualizat îi este dedicat Rusiei („Tendențe de cucerire”, *Opere*, X) și sufletului rusesc, din pricini legate de pierderea Basarabiei după războiul de la 1877. Ceea ce acuză Eminescu la ruși este instinctul fanatic, despoția dominată de neștiință și poftă de spoliere, apoi „deșertul sufletesc” marcat de „un urât care-i face să caute în cuceriri ceea ce n-au înăuntrul lor”; sufletul rusesc este marcat de o barbarie „spoită cu frac și mănuși”. Țigani, care apar rar în pamfletele eminesciene, nu sunt iertați atunci când gazetarul este în vervă: țiganul este „cioro-horo, rumânaș de laie, alb ca pana corbului”, adică un român în negativ fotografic.

„Maimuțirea” românilor.

Desangvinizarea și putrezirea țării.

Bube și răni. Efectul de siluire, amputare și hemoragie

Problema degenerării raselor îl preocupă pe Eminescu dintr-un punct de vedere previzibil în contextul xenofobiei sale: nația română

riscă să involueze datorită deversării în ea a raselor și națiilor străine (grecii și evreii, în mod special) deja degenerate. Parlamentul dominat de liberali (de origine greacă) este o „menagerie de curiozități etnologice și zoologice”, adică de suboameni, de rase bolnave. Grecii, am spus-o deja, sunt blamați ca „stârpituri ale Fanarului”, „venituri”, „lepădăturile Orientului european”, „lături”, compuse din indivizi microcefali degenerați „ale căror cranii au cinci dramuri de creier” sau manifestă „înmuierea de creieri și atrofia oaselor craniului”, fiind aproape imbecili genetic, adică; aceștia au „tigve strâmte”, „scorburi găunoase” și „cefe groase de sclerați”; C.A. Rosetti are „căpățână de mac”, un altul are în loc de cap o „buturugă”. Grecii liberali, în special, dar și străinii, în ge

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

neral, sunt considerați ca fiind „rase degenerate, cari coboară zi cu zi mai jos pe scara organică, până ajung a se îngropa ca câinii și ca maimuțele” ([„Luptătorul» din Focșani”), *Opere*, XIII). Aceștia ar aduce românia la starea de „maimuțire” și „dis-selecțiune”. Plebeizarea este considerată, de aceea, a fi inerentă. Ca partid, liberalii („roșii” în mod special) produc decadența fizică și intelectuală a României, prin decrepitudinea morală pe care o instaurează. Precum plantele parazite pe un stejar (metafora vegetală preferată a lui Eminescu, în publicistică), liberalii sunt „hoituri cu asemănare de om”, „gușați cretinizați”, fără creier, bipede dominate de pânțelele digestiv, „stârpituri cu gura largă” (cu chipul inform, invadat de partea bucală), „pitici”. Ei veștejesc nația, fiind consacrați ca „toți crăcănații și cocoșați din țara românească”. Despre evreii proletari (nu doar negustori) care au împânzit România, gazetarul consideră că au drept odrasle „copii reduși și închirciți” din punct de vedere fizic și intelectual, adică rebuturi umane. Hibridizarea va duce, astfel, în profecția apocaliptică a lui Eminescu, la „disoluțiunea” României (pe post de athanor și hotel în această alchimie considerată a fi periculoasă), la o degenerare dublă, fizică și morală a nației, la „discompunere chimică” și „dezagregațiune” sporite de molima demagogiei.

Eminescu manifestă o tendință fățișă de corporalizare a României și a nației ori rasei române infestate de rău (străinii, corupția politică etc.), după cum se va vedea mai departe, chiar dacă finalul acestei corporalizări va fi o deconstrucție. Imaginile sale devin viscerele, cu măruntaie. România are un „corp moleșit” și

desangvinizat de corupția liberală, astfel încât, în cadrul unei parade militare oficiale, ochiul gazetarului zărește doar trupuri de „cocoșați și strâmbi”. Corpul matriotic are, apoi, „răni” și „bube”, fiind virusat de același liberalism demagogic. „Bubele” sunt însă și organice. Altă dată, România este imaginată ca un „taur” înțepat de demagogie, în corida politică. Țara ori părți înstrăinate din ea (Basarabia, de pildă) sunt văzute ca niște trupuri îmbolnăvite, putrezite, dar nu prin

IMAGINARUL LINGVISTIC

ele însele, ci printr-o molimă adusă din afară. Grecii liberali („lepădăturile” Fanarului) sunt în mod aparte vizați ca fiind cei care produc putrezirea de vii a românilor. Considerată vândută la mezatul politic de după războiul din 1877, Basarabia este proiectată ca un cadavru proaspăt, coborât în groapă, deasupra căruia liberalii, maestri inclusiv în discursuri funebre, adică palavragii și demagogi, țin discursuri demagogice ([„Trist e când o nație mică”, *Opere*, X). Întregul trup al țării devine putred („în descompunere deplină”) prin formele poleite (fără fond) impuse și prin mizeria politică. Dar liberalii (greci) sunt considerați a fi și „lipitori”: prin urmare, ei vampirizează trupul țării. Cu alt prilej, ei „sug măduva poporului”, tocmai fiindcă sunt niște „fosile” ori „bastarzi rahitici” care nu se pot revigora decât prin ingerarea celuiilalt (acesta fiind „bunul român”, după cum este ușor de bănuț). Altă dată, liberalii greci sunt acuzați de canibalism politic și național, într-o sentință eminesciană concentrată: „rasa etnic rahitică a noilor fanarioți a-nceput să mănânce la românism”. I.C. Brătianu, prim-ministru în anii în care Eminescu scrie la *Timpul* și combate polemic, este catalogat drept „îndopător” al „lacomilor” din partidul liberal; „îndopător” cu trupul României, se înțelege. Chestiunea evreiască este pusă și ea în termeni de corporalitate, la un moment dat. Prin invazia lor, evreii („hiene”) i-ar vampiriza pe românii care, din pricina aceasta, au devenit „anemici” ca rasă. Invazia evreiască s-ar petrece, conchide în mod aberant Eminescu, și la nivelul natalității. Astfel, profitând de o statistică din județul Vran-cea, Eminescu încearcă să demonstreze că mortalitatea este mai sporită la români decât la evrei, ca și cum românii morți le-ar fi făcut loc evreilor, ca aceștia din urmă să se înmulțească și să încapă în pânțelele-gazdă al țării! Ca și cum rata natalității ar fi fost mai mare la evrei, fiindcă rata mortalității era mai mare la români! De fapt, gazetarul le reproșă evreilor refuzul lor de a fi asimilați. În general, Eminescu constată o

stare de „siluire” a trupului țării (feminizat matriotic, firește), care, în plus, manifestă și diverse anomalii produse de invazia „vene

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ticilor”. Deși provine dintr-o „mumă glorioasă și blândă”, trupul țării este epuizat, dezosat, cu încheieturile mâncate, întrucât stomacul liberal (mai cu seamă) digeră tot. Ca autopsist moral, Eminescu constată „cadavrul sângerând” al României, patria ruptă în bucăți, iar poporul, în fâșii, de străinii invadatori; el ține să atragă atenția că liberalii „cloroformizează” nația română, pentru a-i amputa membrele. Mai târziu, în 1888, într-un articol din *România liberă*, Eminescu va vorbi despre o „hemoragie a corpului național”. Amputată și desangvinizată, România este acum un ciot uscat pe care nimic nu îl mai poate face să renască. Corporalitatea ei a pierit, într-o lecție de disecție patetică a imaginarului lingvistic eminescian.

Paiațe și „găgăuție”. Bestiariul infrafracțional. Boli și tumori

Cei care vor ocupa locul întâi în seria victimelor pamfletelor dure ale lui Eminescu la *Timpul* (cele mai aspre fiind „Icoane vechi și icoane nouă”, „Ca la noi la nimenea”, „Dorobanții”, „Astăzi se deschide Adunarea...”, [„Trist e când o nație mică”], [„Adevărul doare...”], [„Din cauza unei selecțiuni...”]) sunt liberalii și partidul lor (radicalii roșii, în special). Aceștia, pe lângă defecte comune oricăror politicieni (demagogia și corupția politică) și pe lângă păcate politice concrete (pierderea Basarabiei, de pildă) erau totuși cei care încercau și promovau, în acea vreme, occidentalizarea României prin adoptarea unui model modern de civilizație. Eminescu le reproșă, folosind deja cunoscuta teorie maioresciană a formelor fără fond, occidentalizarea forțată a țării, opunându-i acesteia o autohtonă întoarcere la origini, prin dacizare. Poziția sa de ultraconservator era agresivă, iar astăzi este de-a dreptul șocantă. Eminescu prefera elementul băștinaș, autohton, oricărei forme moderne (indiferent dacă aceasta era bună sau rea), dintr-un naționalism coleric. Impresionantul vizionarism al lui Eminescu, poetul, nu era manifestat și în gândirea sa politică și publicistică, aceas – IMAGINARUL LINGVISTIC

ta fiind reduccionistă și închisă în ceea ce privește modernizarea României. Cusurgiu și pătimas, Eminescu găsisse în liberali și în politica acestora un cal troian introdus hoștește și perfid în trupul românesc, supus astfel unui fel de viol sociopolitic. De aceea, gazetarul se va năpusti cu pasionalitate lingvistică demolatoare asupra celor pe care îi

considera vinovați de decadența țării.

Unul dintre primele registre la care apelează, pentru a-i taxa pe liberali, este legat de bufoneria, circăria și teatralitatea acestora. Eminescu critică „păpușăriile” și ideea de mască ipocrită, afișate de liberali într-un fel de „bal mascat” ori „scâr-boasă comedie” cu „paiațe” și „caraghioși”. Parlamentul (dominat de liberali) este văzut ca burlesc și ridicol, politica fiind o scenă pe care se joacă un spectacol corupt. Actorii acestui spectacol sunt: autori agramați, oameni politici fără instrucție, avocați improvizați, generali incompetenți, subprefecți infractori, stâlpi de cafenele (una din formulele preferate ale lui Eminescu), artiști fără talent, dar și indivizi marcați de „găgăuție”. Concluzia: „hidoasa pocitură / termenul îi aparține lui Vasile Alecsandri, dar este împrumutat și folosit în mod copios de Eminescu, n.n. / conduce ca regizor comedia meschină jucată de bufonii partidului său” („Ca la noi la nimenea”, *Opere*, X). Animalizarea liberalilor ține și ea de o teatralitate (de tip bestiariu) care dorește a spori circăria acuzaților. Aceștia sunt o „potaie”, „droaie de câini flămânzi”, „șerpi la sân” (veninoși, firește), „lipitori”, „cucuvaie pripășită”, „corbi” (care, desigur, croncăne), „cârd de ciori”, au „gură de miel” dar „inimă de lup”, au „filosofie de țăp”, „suflet de câine și creieri de vulpe”, sunt „catâri”, alcătuiesc „păienjenishul hidoasei pocituri”, sunt grupați în „haite”, sunt „lăcuste”, „pahiderme bipede”, „vite”, „patrupede”, „bivoli”, „carne cu ochi, nerușinată și nesimțitoare”, „reptile”. Parlamentul este văzut ca un „staul”, ca o „menajerie de curiozități etnologice și zoologice”, ca un „cabinet de curiozități” („monștri din regnul organic”) care trebuie declarat în carantină. Hidra sunt numiți atât liberalii, cât și evreii

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

(„idra jidovească”), cei din urmă fiind considerați și „hiene”. Tot acest bestiariu încearcă să justifice sindromul de „maimuțire” pe care Eminescu îl detectează în societatea românească decăzută, patronată de liberali.

Pentru a demonstra maleficiile liberalilor, Eminescu apelează la registrul demolator al nimicniciei și la cel infrațional, în ce privește prima nuanță, liberalii sunt considerați, în general, a fi nuliți, „capete deșerte”, „plebe”, „buruieni”, „ce-nușari” (proști, adică), bombastici, inculți și agramați, „capete și inimi cultivate la focarul cântonetelor”, „oameni ce nu știu nimic [...] nu cred în nimic”, „«onorabile» nimicuri”,

„idioți înfumurați”, „nerozi”, „tâmpiți”. În articolul [„Trist este când o nație mică...”], Eminescu prezintă în avalanșă așa-zisa nimicnicie liberală, încercând să-i neantizeze și spulbere verbal pe reprezentanții ei: „O adunătură de pe poduri [...], samsarii moșiilor statului, pamfletari fără să știe alfabetul cum se cade, plagiatori nerușinați, oameni cu nume și cu titluri de contrabandă, profesori fără pic de știință, patrioți-calpuzani, toată lepădătura socială” (*Opere*, X). În ce privește a doua nuanță, seria calificativelor substantivele este nesfârșită și trimite la zona periferiei umane pe care o vizează pamfletarul: indivizi „fără căpătâi”, „pierde vară”, „coate goale”, „candidați de penitenciare”, „haimanale”, „stârpituri”, „golani”, „picpocheți înmănușați” (hoți de buzunare cu aere), „hoți” (și varianta „furi”), „mizerabili”, „panglicari”, „stâlpi de cafenele și cartofori”, „declasații cafenelelor”, „adunături oculte de naturi catilinare” („naturile catilinare scoase la maidan”), „vandali”, „pehlivani și papugii”, „secături”, „indivizi obscuri” cu „apucături coțcărești”, „patrioți de contrabandă”, „ipochimene”, „mărunțișari”, „strânsură”, „atleții crimei”, meșteri în „tripotaj”, „pișicherlâc” și „ha-târ”. Acestora li se adaugă o serie de calificative adjectivale: cruzi, trufași, meschini, egoiști, fățarnici, ignoranți, Iași, lacomi, mincinoși, netrebnici, venali, bădărani, malonești, rău nărași, imorali, trădători etc. Despre C.A. Rosetti, pe care îl consideră infractor prin excelență (la nivelul intereselor naționale), Emi-IMAGINARUL LINGVISTIC

nescu hotărăște că acesta ar merita un ștreang în jurul gâtului. O serie sinonimică primește termenul de profitor care trimite la *românofagie* și uzurpare națională; de aceea, liberalii sunt: „șarlatani”, „ciocoi” (sau varianta „cioclovine”), „gheșeftari”, „cumularzi”, „diurnași”, „paraziți”, „corupți”, „parveniți”, „gonaci de posturi”, „bandă cosmopolită de exploatație”, „escroci”. Ei sunt grupați în „gașcă”, „tagmă”, „turmă”, „stărostie”, adică au o infrastructură de invazie asupra nației române, sugerează Eminescu. După cum reiese din listele anterioare, gazetarul proiectează în liberali niște prădători („valeți ai străinătății”) prin infraționalitate, cupiditate, turpitudine.

Destul de des, Eminescu invocă, apoi, în ceea ce-i privește pe liberali (grecii), dar și pe evrei, ideea de boală și infecție. Parlamentul aduce cu un „stabiliment de alienați”, cu un „balamuc” în care fiecare își vede de nebunia sa, parlamentarii fiind „damblagii”. Întreaga țară a devenit o „casă de nebuni”, guvernul este, și el, „smintit”, profesorii din

universități sunt incompetenți, iar instituțiile respective riscă să devină „spitale de nevolnici cu mintea”. Corupția este decretată a fi „infecție” și „boală organică”, cheștiunea israelită este, la rândul-i, tratată drept „infecția cheștiune”. Societatea românească, patronată de liberali, are „răni” și „bube”, otrăvită fiind de „virusul în organismul viu al nației” care se răspândește contagios. Străinătatea înveninează țara cu un „aer bolnăvicios”. De aceea, indivizii care generează acest presupus focar de infecție trebuie trimiși sau la pușcărie, sau la ospiciu (lăitmotiv eminescian). Pentru cea din urmă variantă, liberalii sunt considerați „idioți înfumurați”, „înnoituri descreierate”, adică cvasiretardați, întrucât „cretinizarea” țării a devenit perceptibilă din punct de vedere moral. Molimele pe care le răspândesc aceștia sunt „ciuma orientală”, „spuma pestiferă”, dar și o boală provenită din „bubele tuturor popoarelor”, o „lepră a lumii” (veneticii, adică). Liberalii mai sunt proiectați și ca „tumoare” ori „escrescență” pe trupul României, debilitând și distrugând organismul național.

IMAGENJARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

Obsesia „putrejunii”.

Mlaștini, mocirle, scursuri. Politicienii-cocote. Sodoma și Gomora în Parlament. Soluția scoperii

Urmează acum registrul putrefact și cel al dejecțiilor, care încearcă să certifice starea maladivă („cangrena morală”) a nației infestate de „venetici”. Aceștia sunt resturi de rase, adică „lepădăturile Orientului și Occidentului”, „gunoiul societății”, „putrejunea bizantină a puilor de fanarioți” ori „putrejunea morală și socială” (evreii sunt incluși și ei aici). Impuri, ei fac din România un „canal de scurgere” a rămășițelor, „mocirla în care se scurg murdăriile sociale ale Apusului și Răsăritului”, întrucât încarnează „scursura cea mai flămândă”. „Mlaștina” care a devenit țara este alcătuită din „elementele de prisos din țările de prin prejur”: ea nu poate fi secată și asanată decât prin alungarea veneticilor și fortificarea elementului băștinaș, autohton, consideră Eminescu. Grecii liberali sunt văzuți ca „stârpiturile Fanarului” și „ciumați”, iar cârciuma evreiască, de la sate, este o „cangrenă a societății”. Datorită „gunoaielor” imigrante, țara s-a preschimbat într-o Americă orientală ori într-un, *Idorado* al tuturor scursăturilor”, pierzându-și specificul național. Virusul demagogic liberal „putrifică” și el România prin oameni „putregaie”. Ultraliberalii

roșii ar încuraja elementele cu morală „viermănoasă” ce emană „miasme pestilențiale”, întrucât este vorba de „gunoaietice”, „materie putredă”, „organisme degradate”, „scârbe ale omenirii”, „elemente decrepite”. Concluzia este apocaliptică, în ton cu inflamarea eminesciană: „De batjocura urdorilor și spurcăciunilor universului a ajuns poporul românesc”.

Simbolistica sexuală, utilizată de Eminescu în pamfletele sale, este legată întotdeauna de politică, fără vreo implicație libidinală la propriu. Cu alte cuvinte, gazetarul studiază sexul politic al nației, prin intermediul Partidului dominant (liberalii) și al străinilor invadatori (grecii și evreii). Astfel, liberalii sunt niște „sibariti”, „perverși moral” (alcătuiind o „grămadă de perversitate catilinară”), care manipulează prin „orgia palavrelor bizantine”: ei au instaurat o „destrăbălată stare de lucruri”, printr-un „desfrâu” al corupției, ocupându-se cu „afaceri scabroase” politic. Ca „bătrâni desfrânați” politicieni, ei au obiceiuri de „cocote”, unii miniștri fiind „bărbați-muieri cari se sulemenesc” (adică devirilizați și efeminați, datorită impotenței lor politice). Liberalii sunt acuzați a fi instituit o „xenocrație destrăbălată” și o „pornocrație morală”, concretizate într-un Parlament de tip „Sodoma și Gomora”. Cârciuma evreiască este, și ea, spațiu de „prostituție sufletească”. Care este soluția împotriva acestei desfrânări simbolice? Eminescu folosește, la un moment dat, un termen dur, acela de *scopire* (termen împrumutat, după cum mărturisește, de la Schopenhauer). Pentru a nu se mai înmulți canaliile oficiale, acestea trebuie castrate, prin urmare. Eminescu însuși oficiază un fel de castrare a liberalilor (prin pamfletele sale), chiar dacă doar la nivel lingvistic. Ultimul registru care prilejuiește violența de limbaj a imaginarului eminescian în publicistica de la *Timpul* este acela al demonizării celor atacați și acuzați de decăderea țării. Liberalii, este previzibil deja, sunt catalogați drept „Antihriști” marcați de un „hidos întuneric” ori „înfierați cu semnul lui Cain”. Păcatele lor politice sunt „un ce nedefinit ca adâncul Gheenei”. Parlamentul din Dealul Mitropoliei devine o „capiște a minciunii” în care vorbește un „preot” necurat care instaurează o nouă religie (politica murdară). Liderul liberal I.C. Brătianu este considerat drept încarnarea Antihristului ca „fin și elegant agent al panslavismului”, fiind situat sub simbolul șarpelui veninos (Brătianu este considerat vinovat pentru pierderea Basarabiei). El mai este înfățișat ca un antisfânt, degradat, cu aureolă din „sperjuriu și felonie”,

încoronat de un diavol definit prin minciună și perfidie (de-abia după atentatul nereușit asupra lui I.C. Brătianu, Eminescu va admite, parțial, și oarecare merite ale acestuia). Simbolul Sodomei și Gomorei nu este uitat nici el, pentru a fi aplicat ca o șampilă pe guvernarea liberală. Atunci când nu este diavol recognoscibil prin creștinism.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

I. C. Brătianu este definit printr-o divinitate păgână: el este un „Vișnu demagogic”. Evreii nu sunt uitați în cadrul tacticii de demonizare, dar ei ocupă un loc minor pe scara propusă de gazetar: cârciuma evreiască uzurpă locul bisericii la sate, de aceea ea este catalogată drept corupătoare.

În accesele colerice de la *Timpul*, gazetarul apelează la diferite registre de infamare a acuzaților. Este evident că le utilizează în mod strategic, demonstrativ, iar nu în chip irațional. Xenofobia sa catalizează tehnica demolării, dar în spatele acesteia stă, aproape întotdeauna, o morală naționalistă: aceea a salvării României. Trebuia, oare, să fie țara salvată de occidentalizarea propusă de liberali? Erau evreii un rău rasial simptomatic pentru proaspăta Românie reîntregită parțial? Eminescu este injust și într-un caz, și în celălalt. Personalitatea sa accentuată nu poate fi corectată și nici retușată, de aceea, ea trebuie acceptată ca atare, cu delimitările de rigoare care se impun. Mi se pare creditabilă premoniția lui Ioan Petru Culianu, care considera că, dacă ar fi trăit în secolul XX, respectiv în perioada interbelică, Eminescu, publicistul, ar fi jucat rolul lui Corneliu Zelea Codreanu; maestrul lui Culianu, nimeni altul decât Mircea Eliade, considera și el – simpatizând, de altfel, cu această idee – că, dacă ar fi trăit atunci, Eminescu ar fi optat pentru extrema dreaptă reprezentată de legionari. Matei Călinescu a dezvoltat într-un eseu palpitant această similitudine de opinie între ucenic și maestru, atrăgând mai târziu atenția, într-un interviu, că Eminescu poate fi considerat eventual un precursor al retoricii (și nu al ideologiei) legionare, dar nu mai mult de atât. Răsunetul xenofobiei sale era limitat la *Timpul*, fără să aibă susținerea și anvergura naționalismului de dreapta din perioada interbelică.

II

CU DOMNUL CARAGIALE, LA CIRC. ARLECHINIADE ETICE ȘI OTRĂVURI BUFE

Un medic al onoarei

Publicistica lui Caragiale² este mai puțin inflamată decât cea a lui Eminescu. Caragiale nu este pătimăș, deși limbajul său este colorat; puseurile sale violente lingvistice au întotdeauna și o notă bufă, fiindcă el este un ghiduș etic și un histrion moralist. Oricât de dure, textele sale publicistice provoacă ori stimulează amatorii de insectare omenești. Verva ironică și monoculul malițios al autorului care și-a obișnuit cititorii cu ar-lechiniade etice și otrăvuri grotești sunt constantele sale. Dacă îi *înghimpează* (iată un verb preluat chiar de la autor, cu sensul de a înțepa) pe cei pe care îi consideră blamabili, Caragiale procedează astfel la nivel individual și național, dintr-o pornire sanificatoare pentru acea Românie considerată a fi țara bacșișului și a hatârului, dominată de „pișicherlâc” și „zaraflâc”. Sanționarea bizantinismului instaurat oligarhic și de aici răspândit, prin ramificații, în trupul nației și, în general, pervertirea de care are parte țara îl determină să fie un medic al onoarei române (formula este preluată din limba spaniolă, *medico de su honra*, și se referă la bărbatul iberic, gelos, care apără prin sânge onoarele femeii sale, chiar și atunci când aceasta nu a fost atinsă), dar un medic prin cuvinte, verbal adică. Deoarece con

2 Am folosit I.L. Caragiale, *Opere I-VII*, Cultura națională și Fundația pentru literatură și artă, București, 1930 – 1942, vol. V, *Publicistică* (ediția Șerban Cioculescu). De asemenea, I.L. Caragiale, *Publicistică și Corespondență*, ediție îngrijită de Marcel Duță, studiu introductiv de Dan C. Mihăilescu, Editura Grai și suflet – Cultura națională, București, 1999.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

sideră politica a fi un „cuibar pentru clocitul zâzaniei și vrajbei spre smintirea lumii cumiști”, Caragiale va poposi constant asupra acesteia, pentru a-i descalifica pe „gogomani” (politicienii, în general, dar și cei care îi votează); spre sfârșitul vieții, va deveni membru al Partidului Conservator-Democrat condus de Take Ionescu, intrând într-o politică riscantă (adică într-o sferă pe care o detestase), dar păstrându-și zeflemeaua.

Românii verzi și șerpilor venetici. Baliverne răscăcărâte și lătrături patriotice în cadrul imaginarului lingvistic violent propus de Caragiale pot fi depistate destule trăsături comune cu imaginarul inventariat în publicistica eminesciană (în special miza de atac împotriva liberalilor), cu remarcă esențială că, la Caragiale, termenii

sunt relativ moderați, iar atunci când nu sunt, ei vizează întotdeauna structura de circ și de bufonerie degradată a societății românești. Dan C. Mihăilescu, în special, a remarcat dualitatea și complementaritatea Eminescu/Caragiale, în sensul în care cel dintâi profetizează mândros la nivelul României, iar cel de-al doilea deconstruiește buf, dar legitim. Primul cultivă absolutismul național, al doilea, relativismul național (sau caricatura); primul sacralizează nația, al doilea o ridiculizează; Eminescu este eschileean, patetic și hiperbolic, Caragiale, aristofanesc, nastratinian (spune Dan C. Mihăilescu) și axat pe ideea de rictus. Cât despre naționalism, acesta este taxat amarnic de Caragiale într-un articol precum *Românii verzi*, care a rămas valabil până astăzi și pe care îl voi concentra în secvența care urmează, întrucât textul este un antidot la adresa șovinismului fals autolegitimator. Acesta este, de altfel, unul din punctele nodale în care Caragiale se desparte de apetitul coleric al lui Eminescu și de naționalismul furibund al acestuia. Blazonul „românului verde” reprezintă, în viziunea lui Caragiale, un individ băștinaș („bun român”, am spune astăzi) strivind un șarpe venetic; de aceea, principala îndatorire a

IMAGINARUL LINGVISTIC

„Românului verde” este xenofobia; jomânul verde” care își impurifică rasa prin căsătoria cu o venetică va avea copii-mon-ștri, respectiv „specimene teratologice”; copiii „românilor verzi” trebuie să poarte doar nume latinești și, după naștere, să fie sugari exclusiv la sânul matern, evitând doicile străine; dacă un „român verde” încalcă regulamentul, el va fi declarat „străin de neam”! Iată o componentă psihică pe care o putem regăsi, fără să plusăm deloc, și în România postcomunistă, ea fiind încarnată de partidele politice care se consideră a fi „pur” românești.

Cum spuneam însă, maniera caragaliană de a sancționa este aceea a lupei de insectar sau a privitorului la circ. Principala acuză la adresa societății contemporane lui este, astăzi, un loc comun, dar care s-a menținut și prelungit până în secolul XX și chiar până la începutul mileniului trei: balcanizarea presărată cu „pantalonadele bufonilor și arlechinilor” pe lângă care mai activează mercenari, mameluci, dar și inchizitori, farsori etc. Portretele circusanților sunt picante, de aceea: unul dintre politicienii Brătieni este un „vizir odios” cu metehne de rege african, Macedonski este un „geniu cu picioarele strâmbe”, liberalul Dimitrie Sturdza este o corcitură între un rabin, inchizitor și

iacobin, în plus, fiind decretat arhetip al lichelei etc. Incriminarea demagogiei ca „declamație șarlatanească” și „lătrătură patriotică” folosește la definirea *moftului* (meteahna definitorie a românilor, emblema lor, un ism românesc); discursurile demagogilor sunt scanate în structura lor fonolin-gvistică, fiind decretate „baliverne răscăcărâte” sau „răscăcărări retorice”, dar și „calabalâc de vorbe late”; uneori, nu lipsește un oarecare patos apocaliptic al pamfletarului împotriva politicaștrilor, pentru a impresiona auditoriul. Cum spuneam însă, dimensiunea circăriei este cea esențială: prin intermediul ei, Caragiale panoramează o frescă grotescă și acidă care, pe de o parte are scop buf, iar pe de altă parte sancționează etic. În acest sens, articolul *Caradale* și *budalale* este emblematic, înfățișând un soi de pervertiți Stan și Bran ai fi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

beralilor. Caragiale proiectează bâlciul liberal cu ajutorul unui studiu fiziologic parodic în care „caradalele” sunt politicaștrii acriți care completează și practică ipocrizia, în timp ce „budalalele” sunt cheflii (mațe pestrițe) care practică mironosea-la ori lingușirea, pentru a-și păcăli adversarii. Cele două tipuri amintite pot alcătui însă și corcitură, aceștia fiind liberalii de pripas, ultimii pe scara ierarhică a politicaștrilor, cei care rod resturile mai-marilor lor.

Geniadevski și alți „constipați” literar. Trepăduși și hahalere

Alături de personajele politicianilor (liberali, mai cu seamă), clovnii decăzuți vor fi depistați și în rândul scriitorimii, Caragiale aducând în scenă, în acest caz, un muzeu ambulant de curiozități. Macedonski este unul din favoriții satirizați ca fiind „Geniadevski” cel care comite „gângăneli”, „nefericite fleacuri”, „nimicuri” nesărate în metru „hodorog”, un „băiețoi” „sărit” care se crede Lamartine; Cezar Bolliac este un „bătrân Hercule în proză”, cu figură de nebun (dinți închești, ochi rătăciți, gura spasmodică); alt scriitor este ironizat pentru trupelnicia sa („prea dezvoltată porțiune de cărnuri”), în detrimentul creierului debil („lipsa substanței neponderabile”). Versificatorii și scriitorii de trei parale sunt „secături” sau „constipați” literar, care comit „vomitive”, „bazaconii” ori „spurcăciuni”. Teatrul, în special, este dominat de dramaturgi impostori („croitori” și „cârpaci” șarlatani) care emană o artă pocită, traducerile sunt, și ele, „scâlciate”, vodevilurile, mai cu seamă, dovedindu-se a fi „ticăloșenii *exotice* 1 provenite din „toate spurcăciunile și lăturile *parisiane*”. Vulgare și

scabroase, o parte a manelelor din „Spitalul Amourului”, comentat de Caragiale, sunt catalogate drept „orduri literare” și „testimonii de imbecilitate” (manelele vor reînvia, la sfârșitul secolului XX, în România, în forme definitiv vulgare). În sfârșit, bâlciul artistic este nelipsit de „găgăuți” (prostănaci, nerozi, neghiobi).

IMAGINARUL LINGVISTIC

dar și de inchizitorii cu putere de decizie, care se dovedesc a fi „siluitori de conștiință”. Alături de aceștia, robotesc nulitățile, nonvalorile. Rămâne de văzut în ce măsură acest circ are valențe corective imediate sau el este fundamentul unui edificiu persiflator (de nu cumva demolator) mult mai amplu.

Pantalonadele și arlechiniadele cu iz de menajerie sunt interpretate de o puzderie de personaje catalogate a fi din sfera infracțională. Foarte mulți termeni folosiți în aceste explozii de invective sunt identici cu cei utilizați de Eminescu: vremurile erau aceleași, așa încât verbalizarea indignării și a repulsiei etice se dovedește, și ea, a fi comună. Politicăștii sunt „gheșeftari”, corupți, farsori, „haite catilinare”, diplomați de mahala, „lichele și drojdii sociale”, scursuri, „caracude și plevușcă”, „marda a societății”, pișicheri, burtă-verde, „clică de *claqueurs*” („a căror înzestrare e târârea lipicioasă” sau, dimpotrivă, ifosul), ciocoi și „cioclovine”, samsari, „paraponisiți”, „spurcăciunile Fanarului”, „spuma de pe dospeala Orientului”, „toate malaxalele, caradalele, budalalele și paceaurile lepădate de ostroavele și ținuturile orientale”, flibustieri, haimanale, haidamaci, hahalere, loaze, trepăduși, șnapani, chilipirgii, bandiți, briganzi, ciurucuri, „mahalagioaice țâfnoase” (este vorba de bărbați, dar politicieni; or, politica poate schimba sexul unui acuzat), „mamelucărie cinică”, ticăloși, descreierați, deșuchești, capii. Portretul infractorului absolut este însă acela dedicat lui Dimitrie Sturdza, în articolul *o lichea*. Este de notat că, la nivel infracțional, Caragiale amestecă acuza de criminalitate minoră cu proveniența de mahala („pripășitura”) sau venetică (lepădăturile altor neamuri), statutul de nimicnicie și incriminarea de negustorie profitoare. Cei vizați de pamfletele sale nu sunt niciodată mari infractori, Caragiale refuzându-le acest statut pentru a nu-i consacra într-o postură grandioasă, chiar dacă negativă. De aceea, el preferă variante ale infractorilor medii sau minori, cărora le atașează însă, pe post de tinichele de coadă, diferite alte vicii culese ori împrumutate din sfere

adiacente.

32 IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Dihănii inefabile și animale tangibile

Dar cercul nu are rost fără animalele sălbatice îmblânzite (sau nu) ori de casă, care sunt expuse, din când în când, pentru spectatori. Uneori, este vorba despre dihănii confuze, monstruoase, vampiroide: o astfel de dihanie „suge cu sute de trompe necurate” sângele și sudoarea nației, se presupune; cu alt prilej, este înfățișată o scorpie care se împunge în ceafă, pentru a se ușura de venin (Partidul Liberal). Altă dată este vorba de o faună individualizată și limpede clasificată: „caracatițe umflate de ambiții ridicule” (autorii de trei parale) sau „caracatiță necă-jicioasă” (un ministru), potaie („avocatei lătrători”), vulpoi fals pocăiți, lupi hămesiți (și apoi domesticiți), corbi care adulmecă hoitul (e de presupus a fi vorba despre „hoitul” nației), arici, „dihor pocăit” (Dimitrie Sturdza), viermi care mișună, termite. Politicienii decăzuți sau apuși (aici intră atât Partidul Liberal, cât și Partidul Conservator clasic din care s-a desprins disidentul Partid Conservator-Democrat al lui Take Ionescu, la care va adera și Caragiale) sunt proiectați în ipostaza vulturului cu aripi tăiate, „plimbându-se printre rățoi, claponi, cu corset și pantaloni”. Dat fiind că este infirm, mândrul vultur de odinioară aduce acum cu o „broască râioasă, deșelată” și cu o „reptilă” bolnavă. Două dihănii aparte vor incita spiritul acid, dar și narativ, de povestitor fantast, al lui Caragiale. Cea dintâi este un „monstru odios”, inefabil, descris în articolul *Reacțiunea*, în care autorul revelă găunoșenia fantasmelor programate ale liberalilor, care intenționaseră să-și demonizeze adversarii. Astfel, monstrul Reacțiunii este un specimen întunecat: „Avea sute de capete ca hidra și mii de gheare de vampir; fugea de lumină și lucra la întuneric [...] Uneori, ea își înfigea adânc ghearele în coastele Națiunii și, o dată călare pe pradă, sugea cu lăcomie sângele și sudoarea poporului-martir; alteori, înfigea în sânul României un cuțit până-n plasele și cadavrul ei sângerând îl arunca [...]” Ce-ar mai fi de spus despre acest monstru ironizat de Caragiale: capetele de hidră au „ciocurile căscate”.

IMAGINARUL LINGVISTIC

și gheare care pătrund în carne până la oase. A doua creatură care prilejuiește un portret amplu în articolul *Energie și sațiu* este crotalul reprezentat de Partidul Liberal: „Marele Partid a fost ca

șarpele sunător: primejdios și năvalnic pe câtă vreme-i era foame. S-a repezit cu pornire monstruoasă pe pradă: a-mbalat-o și, pe nemestecate, a înghițit-o. Astăzi, că s-a umflat, crotalul stă la soare, amorțit de enorma greutate a mistuirii: sfârclul de la coadă d-abia-i mai mișcă, sunând alene din clopoței; capul doarme de somnu-ndoparii nemăsurate [...]" Grădina zoologică a lui Caragiale nu este foarte spectaculoasă, pentru că autorul nu dorește să facă din ea un personaj principal, ci o anexă la ideea de circărie politică.

Bube și toxine. Gloabe și babe. Orduri și duhoare în demonstrația lui Caragiale, acuza de infecție, boală, otravă era decisivă pentru a decreta, măcar parțial, starea de urgență. De la plagiatul văzut ca o boală cronică a teatrului românesc (cuvinte ca flagel sau infectare artistică vor fi folosite și pentru a critica spectacolele populare, ieftine) la „râia” ministerială unde activează o pleiadă de nonvalori, „bubele” nației vor fi studiate și, în măsura posibilităților simbolic-chi-rurgicale ale lui Caragiale, tăiate. Voi dezvolta ceva mai încolo metafora organismului și tentația corporalizării României care există și la Caragiale, aceasta fiind înrudită, după cum este lesne de înțeles, cu viziunea publicistului Eminescu. Trădarea politică, mai cu seamă, este o otravă, și ea este specifică Partidului Liberal considerat, prin excelență, a fi un partid toxic (vezi articolul *Toxin și toxice*). Membrii acestui partid alcătuiesc „haite” spurcate și mânjite, între reprezentanții ignobili remarcându-se „mititelul veninos” care provine din noroi (adică de la periferia societății), dar și liderul veninos peste „năclăiți”, în articolul *o lichea*, liberalul Dimitrie Sturdza este incriminat fără drept de apel prin acest registru al infecției, într-o de

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

monstrație pas cu pas. Astfel, Caragiale consideră că Sturdza, ca mânjit și pătat moral, trebuie deversat într-un canal de scurgere sau, în cel mai bun caz, scuipat. Ca lichea, Sturdza are „gudurături grețoase” și este un „lipicios”. Într-atât este de lipicios încât, ca să scape de zisa lichea, cei atinși trebuie să-și abandoneze definitiv hainele la coșul cu rufe murdare. Nici măcar la spălat, atingerea lichelei nu poate fi curățată, așa încât singura valabilă și igienizatoare este croitoria chirurgicală: un foarfece care să taie mânjeala. Tăierea trebuie, apoi, urmată de cremația necesară, întrucât nu există dezinfectant apt să curețe în mod normal atingerea lichelei. Pamfletul este dur și nu lasă nicio portiță de scăpare, înfățișând una dintre cele mai radicale

ipostaze ale „chirurgului” și „deratizatorului” Caragiale. Complementară acestui registru este ideea de decrepitudine pe care pamfletarul o vizează la învinovățirii săi: fie că este vorba despre „gloabe” care „dau din picioare” atunci când nu le mai bagă nimeni în seamă, de politicieni senili, de o oligarhie ajunsă la senectute și depășită ori de „babe”; cele din urmă sunt sau mânioase și dezaxate (potrivite adică pentru azil), sau „cotoroaște” ranchiunoase. Registrul dejecțiilor sau registrul pestilențial vine să-l adâncească pe cel dinainte, care decreta infecția și maladia la rang național. Am amintit deja termeni precum „orduri”, „vomitiv”, „constipație” (aceștia nu sunt totuși prea des utilizați); mai folosite sunt cuvinte precum lături, mânjeala, noroi, spume, gunoi, spurcăciuni (cu varianta spurcături), drojdii, puroi, dospeală, strânsură, „zoaie” (zoaie) și „înzolit”, „fiere” (Sturdza este catalogat drept o „bășică cu fiere”). Trădarea politică în mod special lasă un abur pestilențial și o „duhoare”. Demagogia și discursurile sforăitoare sunt înregimentate registrului dejecțiilor ca fiind „lături clocotite” ori „bale patriotice”, lucru previzibil atâta timp cât școlile sunt decretate canale de scurgere ale parvenitismului care a infestat România (pamfletul 1907. *Din primăvară până-n toamnă* concentrează tocmai această imagine a murdăriei și a corupției generalizate). Gura este proiectată de Caragiale a fi orga –

IMAGINARUL LINGVISTIC

nul cel mai impur (al politicienilor, respectiv al liberalilor), întrucât alternează între pupat și scuipat; trimiterea psihanalizabilă, deși nesugerată totuși de autor, este la un organ sexual imund.

Harachiri și canibalism

Am lăsat la urmă prezentarea felului în care, asemeni lui Eminescu, și Caragiale simte nevoia să corporalizeze țara pe care încerca să o corijeze la nivelul defectelor ei. Trupul României, pe care își va aținti adesea monoculul, este, întâi de toate, unul bubos; iar dacă nu este vorba de un trup, atunci măcar de o „bubă” politică pe care chirurgul moral râvnește nu atât să o disece, cât să o extirpe. O astfel de „bubă” puroiată este reprezentată de canonicul Partid Conservator, din care s-a desprins disidentul partid al lui Take Ionescu (numit Conservator-Democrat) din care făcea parte și Caragiale. Alteori, trupul țării a devenit deja un cadavru sângerând, așa încât funeraliile nației sunt iminente. În articolul *Rărunchii națiunii*, Caragiale proiectează România în ipostaza unui bărbat care își spintecă burta,

scoțând din măruntaie puroiul alcătuit din „lăturile” orientale (deși nu este xenofob precum Eminescu, iată-l aici pe Caragiale destul de mânios împotriva veneticilor, a se citi grecii liberali). Este un gest de harachiri etnic, pe care pamfletarul îl consideră necesar pentru sanificarea nației. Firește că, mai apoi, pânțelele spintecat trebuie suturat, astfel încât viața din el să nu piară totuși. În articolul *Caradale și budalale* (pe care l-am pomenit și cu alt prilej), Caragiale preschimbă trupul nației într-o „gâscă friptă”, disputată de liberalii devoratori: caradalele preferă pulpele, pieptul și ficatul, budalalele – căpățâna, ciocul și labele, iar corciturilor (hibrizilor caradale-budalale) le rămân zgârciurile și oasele de supt. Gâsca friptă este, *nota bene*, tăvălită în „sos de nație”, pentru ca atât a mai rămas din acest concept terfelit de politicieni, prin prea deasa folosire și exaltare. Politicienii liberali sunt, apoi, identificați, adesea, la nivel cor

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

poral, ca niște „umflați” de greutatea pântecului, „îndopați” ori „îmbuibăți”. Se deduce că ei ar fi consumat vitalitatea nației. Asemeni termitelor, ei distrug (prin corupție rozătoare) edificiul românesc, casa nației, casa-trup, adică. Pe lângă aceasta, liberalii, dar nu numai ei, ci toți farsorii politici, sunt văzuți ca niște canibali ce își mănâncă rubedeniile, atunci când acestea au ajuns la senectute sau sunt muribunde. Este de remarcat că nu limbajul este violent în acest caz, ci viziunea caragialiană care decryptează în politichie o formă de canibalism și de fratricid sau paricid.

Mă întorc la începutul acestei analize și reiau, concluziv, ideea vehiculată acolo: fiindcă aplică grila sau lentila de circ (moralizator) asupra societății românești nu atât în descompunere, cât bufonizată, Caragiale apelează la un imaginar lingvistic moderat-violent sau doar cu inserturi brutale, întrucât ceea ce îl interesează este sancționarea bufă a reprezentanților viciați ai nației. Totuși, uneori, atacurile sale ajung să semene cu niște demolări radicale: este un risc sau, dimpotrivă, o carte de vizită asumată.

III

UNDREAU, PERIA DE SÂRMĂ, RĂZĂTOAREA.

FERĂSTRĂUL ȘI SCULELE DE MĂCELĂRIE

ALE LUI TUDOR ARGHEZI

Etica „țepeșismului”.

Tudor Arghezi încalcă toate tabuurile lingvistice ale limbii

române³. Este, probabil, cel mai incendiar și inventiv ironist român, cu neînchipuite nuanțe ale limbii, stoarsă de conținuturile ei știute și neștiute, îmbogățită cu fantezie grotescă, sporită cu absurd exaltat. Nu voi face o inventariere exhaustivă a imaginarului lingvistic violent arghezian din publicistică, întrucât este imposibil: avem de-a face cu un prolific creator de limbă românească, cu o frenezie debordantă la nivel verbal (mai ales atunci când suduie). Inventivitatea sa grotescă a fost moștenită, parțial, de hâtrii de la *Academia Cațavencu*, în primii ani de glorie ai revistei (1991-1993), ori de verii lor histrionici de la revista *Plai cu boi*. Și alte reviste postcomuniste au râvnit să-și legitimeze imaginarul lingvistic violent, inspirându-se din cel arghezian, dar miza fiind calomnioasă, iar înjurătura, gratuită, s-a ajuns doar la o mimare schimonosită și alterată a suduielii argheziene. Panoramarea întregii publicistici a lui Tudor Arghezi este imposibilă și fiindcă autorul a practicat-o timp de câteva decenii în chip aplicat, cu vocația unui insolent genial⁴. Se cuvine remarcat că pamfletele lui Arghezi

3 Pentru analiza publicisticii argheziene am folosit tabletele și articolele cuprinse în ediția de autor *Scrieri*, mai cu seamă volumele 31-33, 39 – 42 (Editura Minerva, 1978 și urm., București), precum și *Pamflete*, antologie, postfață, bibliografie de Mariana Ionescu (Editura Minerva, București, 1979).

4 Cel puțin trei decenii de publicistică au intrat decisiv în istoria operei argheziene, autorul manifestându-se la o puzderie de gazete și reviste, precum *Facla*, *Seara*, *Cronica*, *Hiena*, *Cugetul românesc*, *Lamura*, *Contempo*

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

sunt cele mai feroce din publicistica românească, creând o plasticitate aparte a negativului sancționat. Mi se pare util să amintesc acum unul dintre termenii punitivi folosiți de ironist în chip cât se poate de dur, dar și creator, acela de *țepeșism*. Doar printr-o disciplină instaurată de *țepeșism*, viciile românilor vor putea fi nu corectate, ci trase în țepă, adică ucise, sugera Arghezi. Este de notat încă de la începutul acestei analize, că se întâlnesc la Arghezi cele mai ample registre putrefacte și excrementiale. De aceea nu va fi de mirare că Puterea comunistă a dorit să-l execute public folosind aceleași registre, atunci când Arghezi a refuzat să-și pună pe creștet laurii noii ideologii care a invadat România în 1944. Scriitorul o va face mai târziu, după

aproape zece ani, timp în care, nemaisuportând linșajul media-tic la care a fost supus, va ceda și va accepta colaborarea cu Puterea comunistă.

În câteva din articolele sale teoretice, Tudor Arghezi va defini și, în mod demonstrativ, va încerca să se legitimeze ca pamfletar. Spun pamfletar, pentru că întreaga sa publicistică poate fi pusă sub această siglă: Arghezi vede mai ales neghina, lău-dând rar. Spumegarea critică este constantă pe parcursul întregii sale publicistici, marcată de geniul unui scormonitor al răului strecurat insidios în realitatea de toate zilele. În opinia sa, pamfletul aduce un suflu nou, fiind „iute și viu”. Arghezi nu se sfiește să consacre genul prin intermediul verbului a înjura: „A «înjura» e o artă literară tot atât de spinoasă ca și a lăuda” („Pamfletul”, în *Cronica*, an II, nr. 64, 1 mai 1916). Cu alte cuvinte, ridică înjurătura cu valoare estetică la rangul de artă egală în drepturi cu oda sau elogiul. Nicio clipă nu este precizat vreun efect terapeutic al pamfletului, ci doar unul sanificator prin chirurgie tăioasă, prin violență explicită. Precizări mai ample vor veni peste aproape zece ani, când genul este consacrat ca *ranul*, *Națiunea*, *Clipa*, *Lumea*, *Vremea*, *Rampa*, *Cuvântul liber*, *Țara noastră*, *Informația zilei*, *Adevărul literar și artistic*, *Scrișul românesc*, *Viața literară*, *Bilete de papagal*, *Informația literară*, *Dreptatea*, *Ramuri*, *Dimineța*, *Revista Fundațiilor Regale*, *Viața Românească*, *Curentul literar* și altele.

IMAGINARUL LINGVISTIC

„Operă de învigorare”, „condei în răspăr” și „tiflă” emisă de un bijutier al limbii. Pamfletul este personificat prin intermediul „corbului” care zboară, dar și ciupește, zgârie, înțeapă, rupe. Or, corbul amușină și plutește mai ales deasupra cadavrelor: obsesia descompunerii și a putrefacției este sugerată în această artă „pamfietică”. Iată apoi câteva verbe gradate ierarhic, în acțiunea de corijare a „corbului”: unele doar ating suprafața pielii (morale, sufletești) a celui vizat, altele denunță o atingere violentă prin excelență: ruperea (sfârtecarea). Arghezi își va prezenta tranșant uneltele de pamfletare, care nu sunt deloc canonice: „Pamfletul se lucrează cu undrea, cu peria de sâr-mă, cu răzătoarea sau cu ferăstrăul bijutierului; și, uneori, în clipele supreme, cu sculele măcelăriei” („Pamfletul”, în *Lumea*, an I, nr. 11, 18 ianuarie 1925). Violența este reluată contrapune-tic, la nivel explicativ, prin definiția nuanțatoare că „Pamfletul e pumnul iritat de râvna de stăpânire a

stupidității”. Iată deci agresivitatea lingvistică primind corporalitate autolegitimatoare, ca și cum doar un asemenea tip de violență primitivă ar fi singura aptă să demistifice răul societății. Aceeași imagine a pumnului, chiar dacă având alte conotații (ideologice, de data aceasta), va deveni emblema clasei muncitoare exaltate de comunism, atunci când Puterea de după 1944 va instaura vâna-rea așa-zisilor „dușmani ai poporului”. Îl vor fi linșat simbolic deci comuniștii pe Tudor Arghezi, tocmai fiindcă s-au inspirat adânc din imaginarul sau lingvistic violent, iar maestrul a refuzat să le fie tutore și mentor? Tocmai fiindcă s-au simțit trădați de refuzul lui Arghezi de a-și recunoaște „bastarzii” și „ucenicii”? În aceste condiții, „tatăl” trebuia ucis, și nu oricum, ci ritualic. Iar, după ucidere, el putea să renască, poate, într-o altă formă. Ceea ce s-a și întâmplat: între Arghezi cel alergic la rău (ori de unde ar fi provenit acesta) și colaboraționistul de mai târziu, schisma și schizoidia este evidentă. Recuperat de comuniști, metempsihotic aproape, la nivel moral, și pervertit, Arghezi din 1955 este altul, un „creier” care a acceptat reeducarea. Spurcatul la gură a tăcut o vreme și apoi a reînceput să

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

vorbească, dar găngav. Până la acest moment al noii sale nașteri întru comunism, să vedem însă care i-a fost călătoria lingvistică nemaivăzută (și nemaiegalată până acum) la nivel de imaginar violent pentru mentalul românesc.

Cretinismul modern și marele circ al lumii

Arghezi sancționează totul și orice: gazetarii și scriitorii, politica și politicienii (miniștri, guverne, parlament, monarhia, dictatura), Biserica (excelând în pamflete anticlericale explozive), oligarhia financiară, funcționăria, moravurile, universitarii și pedagogii, vremurile marcate de „cretinism modern”. Primul registru la care apelează este acela infracțional; acestuia îi este atașat un fel de semiregistru de anulare umană, după cum se va vedea mai departe. În registrul infracțional pur, cei sancționați sunt decretați a fi: canalii, declasați, lichele, bandiți, huligani, lepădături, paraziți, pungași, lepre, pușlamale, briganzi, căzături, pezevenghi, brute, satrapi, găinari, jigodii, javre, cutre, caracude, mahalagii (firește că, în cazul acestei înșirui, există o destul de bine stabilită ierarhie a culpelor infracționale). La un alt nivel, acela al oportunismului, corupția și negustoria morală (dar nu numai) sunt sancționate prin termeni

precum: mercenari, gheșeftari, zarafi, ciocoi, profitori, samsari, șperțari, farsori, șarlatani, aventurieri, lingăi. Inferioritatea umană a incriminațiilor este decalată pe trei niveluri: unul social (geambași, rândași, văcari, valeți, mitocani, drojdie, slugoi), altul corporal – cei atacați fiind implicit niște făpturi larvare, neterminate sau ciuntite trupește – (stârpituri, pigmei, spurcăciuni, pocitanii, avortoni, bâlbâiți, fonfi, cocoșați, peltici, schilozi, invalizi, paralitici, scofâlciți) și cel de-al treilea aneantizator la nivel profesional (impostori, diletanți, nulițăi, impotenți, ratați, mediocri, găgăuți). O oarecare circărie, care va fi debordantă în cadrul registrului de tip bestiariu, se face vag simțită și aici, prin intermediul saltimbancilor, clovnilor, chefliilor. Deși registrul analizat anterior este înde – IMAGINARUL LINGVISTIC

ajuns de nuanțat, Arghezi nu îi acordă decât importanța unei etape pregătitoare în sancționarea pe care o execută. Față de exuberanțele demolatoare de mai târziu, în registru putrefact și excremental, registrul infracțional pare o tachinare amicală, fără implicare, fără aplomb, fără patimă.

În schimb, registrul de tip bestiariu este cel dintâi care anunță fantezia grotescă pe care o propune spumegând cu vervă Arghezi. Este un mare circ al lumii și o grădină zoologică uriașă, dotată, în subsidiar cu grajduri ori ogrăzi și cotețe domestice. Sălbăticiunile și fauna domestică sunt amestecate, animalele sunt corcite, astfel încât bestiariul să fie nu doar blamabil, ci și un hibrid nemaivăzut, nu înspăimântător însă, ci grotesc. Zoomorfismul are, evident, o funcție etică, întrucât toți subiecții lui Arghezi devin, brusc kafkian, niște jivine ignobile. Zoomorfismul conține întotdeauna o morală de fabulă: dar este vorba despre o fabulă hiperbolizată și amplificată, dezvoltată ramificat de Arghezi. Diferența față de *Metamorfoza*, povestirea lui Franz Kafka, este una de vinovăție: Gregor Samsa cel autopreschimbat în gândac era un vinovat fără vină (un vinovat, cel mult, pentru cenușiul existenței sale), în timp ce subiecții arghezieni sunt vinovați de corupție sufletească și morală, mai ales, dar și de abjecție materială. Primul este preschimbat în gândac datorită neputinței sale existențiale, fără să fi existat o instanță care să-l fi metamorfozat, în timp ce pamfletații lui Arghezi sunt preschimbații unui Demiurg cu gust pentru grotesc corectiv. Funcționează, în mentalul românesc, o fervoare de bestializare a inamicului (adversarului, rivalului), o exultare în fața animalizării celuilalt, procedeul conferindu-i instanței

punitive (scriitori și gazetari celebri în anumite cazuri, dar și impostori, în alte cazuri) puteri demiurgice devastatoare. Fie dintr-un complex de persecuție, fie, dimpotrivă, dintr-o manie a grandorii, românii manifestă predilecție pentru acest registru care, în plus, aduce în scenă ideea de circ. Or, aceasta este definitorie pentru mersul pe sârmă sau dansul ursului pe care oamenii-animale sunt siliți să-l joace la nivel imagistic, sub bagheta

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

regizorului lor autoales și dictatorial. În cazul lui Arghezi, uriașul circ al lumii pe care l-a construit a depins, după cum este lesne de înțeles, de lunga perioadă publicistică în care a activat. Animalizarea are loc, am spus-o deja, fie prin implicarea sălbăticiunilor, fie la nivel domestic. Există și un al treilea nivel, acela al corciturilor detestabile și rizibile, apoi al hibrizilor monstruoși. Unele fiare, bestii și bestiole trăiesc ascunse în găuri și mușuroaie, colcăind subteran ori amușinând pe lângă grajduri și bălegar (iată legătura stabilită între registrul de tip bestiariu și acela putrid). Dar să iau pe rând ramificațiile registrului de tip bestiariu. Între animalele domestice, Arghezi face apel la boi, viței, dulăi (cu variantele câini, javre, buldogi, potăi), măgari, catări, vaci, găini, cai (armăsari), claponi, gâș-te, rațe, curcani, berbeci. Este un schimb de substanță, aici, și un fel de troc: oamenii s-au degradat într-atât, încât au luat locul animalelor. Asistăm la un iarmaroc sau la un târg de vite de o factură aparte. Fețele bisericești, în special, sunt catalogate drept porci dolofani și rumeni, un prelat fiind alintat ca „purcel de lapte pe varză”. Rar, prelații joacă și rolul de „bivoli de templu”. Dacă cel criticat nu este catalogat direct a fi porc, el este indirect porcin sufletește sau, cel puțin, are „horcăit porcesc”. Ierarhul Sofronie Vulpescu ocupă un loc aparte în vehemența argheziană, el fiind numit „Prea Porcia Sa” sau „porc model al Sinodului românesc”, dar și „păduche-ar-hiereu” ori „păsăroi” („Unghiile și sexul lui popa Iapă”, în *Seara*, 1913); portretul este reluat într-un alt pamflet („Murdăria s-a consumat”, în *Seara*, 1913), unde jivina ierarhului apare stigmatizată ca „țap bubos și stricat”, vierme provenit din lături, vocea sa hrănindu-se din sonoritatea porcului, dihorului și hienei. Arhiereul Sofronie Vulpescu primește și atribute de „corcitură întreită, de măgar, de coropișniță și câine”, Arghezi construind, în acest caz, o făptură învâlmășită animalic, întrucât Sofronie este un „amestec de boturi sălbatice și de cărnuri stricate”,

are tunsură de berbec și ochi lăcrămos de gâscă. Într-un pamflet anterior („Arhiereul Sofronie Vulpescu Craiovea – IMAGINARUL LINGVISTIC

nul”, în *Facla*, 1911), prelatul apăruse deja pe post de corcitură rizibilă, dintre un câine și o găină, fiară cinocefalică și flo-coasă, dar și clocitoare caraghioasă.

Insectele abundă, și ele, în imaginarul publicistic arghezian: muște, lăcuste, diverse gângănii (pamfletarul vorbește, la un moment dat, de „gândăcăria balcanică”), molii, gândaci (politici), păduchi, omizi, greieri, purici, țânțari, bondari, ploșnițe, coropișnițe. Portrete speciale le sunt dedicate oamenilor-păduchi, gândaci și ploșnițe, cele trei gângănii deținând recordul la repulsia pe care mizează Arghezi. Tema viermilor și a larvelor (cu viermăria adiacentă: limbrici, râmă, lindin, mușită etc.) apare frecvent. Melcii apar mai rar (remarcați mai ales prin balele lor). Teriomorfele (șerpi obișnuiți, șerpi boa, năpârci, șopârle) și rozătoarele (șoareci, șobolani, guzgani) cu vagă înfățișare umană îl bântuie când și când pe Arghezi. Păsările invocate nu sunt spectaculoase, ci previzibile: corbi și ciori (social, aceștia fiind ciococii și cei înrudiți cu ei), mai rar alte zburătoare. Animalele sălbatice marchează mai puțin imaginarul lingvistic arghezian din publicistică, ironistul considerând, probabil, aceste jivine mai puțin utile pentru a ridiculiza omenescul; este vorba de crocodili, cimpanzei, gorile, hiene, dromader, elefant, lupi, șerpi boa. Cel mai des invocate sunt maimuțele. Dintre jivinele de apă, Arghezi reține balena-fosilă, tiparul, broaștele, racii și peștii, în general (un pește aparte va fi episcopul Ko-non – „pește cu lapți sau icre în nămol” –, pamfletarul îmbinând aici bestiariul cu putrefactul și libidinosul). Uneori, jivina (om) este catalogată printr-un epitet adjuvant sau prin calificative ce vor să stârnească plasticitate: „muscă nebună”, „mare guzgan”, „păduche păros”, „șoarece scos din apă fiartă”, „ploșniță cu gușă”, „coropișniță în odăjdii” (un prelat), „gândac pântecos” etc. Din când în când animalele poartă recuzită omenească: este vorba de porci sau lupi cu joben; sau, invers, omenescul primește atribute morale animaliere („intelectualitate cu copite”). Când încearcă să stabilească genealogia unei jivine, ca în cazul ploșniței, ironistul creează, în jurul bestio

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

lei-nucleu o întreagă familie adaptată sau înrudită: oamenii-ploșnițe, de pildă, se înțeleg (*id est* colaborează la nivel moral)

cu șobolanii, șoarecii, dihorul, coropișnița ș.a.m.d. La fel se întâmplă în cazul năpârcii care este clasificată multiplu: șarpe spân, șarpe flocos etc. În ce-l privește pe omul năpârcă, acesta conține mai multe jivine înăuntrul: dihor, hienă, păduche, fiind un tricefal. La nivel de bestiaru monstruos, fabulos, avem de-a face cu „monștri rânjiți”, „bestii” cu „fălci băloase” și labe, care mârâie și scrâșnesc. Alteori, portretele sunt exacte: un șobolan cu coadă de lup, colți și gheare, dar și sfînși ori vampiri (oameni-liliac, se presupune). Chiar dacă animalizarea este doar parțială, Arghezi teoretizează diferența între omul-om și cel neom. Bestializarea are loc tocmai pentru ca neomul să fie arătat cu degetul.

Piramida putregaiului, puroiului și a excremențialului

Registrul igienizant este emblematic în publicistica lui Arghezi, întrucât face legătura cu registrul preferat al ironistului, acela putrid-excremențial. Este o reacție în lanț pe care pamfletarul mizează cu asupra de măsură și, din pricina aceasta, șochează prin virulența sa. Termeni precum otravă (și „mâzgă de otravă”), venin, plagă, infecție, murdărie, putreziciune, „suflete infecțioase”, ființe parazite, bube apar des, creând chiar o redundanță a molimei generalizate. Societatea românească este infestată de râie, lepră (intelectuală, politică), holeră (ciumă) produsă de ultramicrobi, consolidându-se în cangrene (sociale) și tumori (cancer). Infecțiile necesită o mare chirurgie, iar nu una minoră, precizează la un moment dat Arghezi. Nocivitatea societății poate fi detectată în tarele și infirmitățile sale. Bolile sunt fizice și psihice. Fizic: abces, buboi, coptură. Arhiereul Sofronie Vulpescu este un turbat. Takismul (politica lui Take Ionescu) este un „hemoroid jenant și murdar sanghinolent”. Biserica Ortodoxă Română este decretată

IMAGINARUL LINGVISTIC

a fi un muzeu de ceară cu vitrine care expun, între altele, bubele negre și sifilisul. Bolile intelectuale fac, și ele, ravagii la nivel epidemic: un scriitor este bolnav de leucoree intelectuală, altul de treponema palida (tot la nivel intelectual), altul de gălbinare literară, altul de ulcer maladiv la minte. Balamucul există peste tot și are sucursale în majoritatea edificiilor publice și particulare, constată publicistul. O serie de indivizi din sferele publice sunt decretați a fi bolnavi de streche (un cuvânt drag lui Arghezi). Există apoi imbecili, idioți, cretini (unii sunt catalogați chiar „cretini ai lui Dumnezeu”), scelerați, stupizi

patologici, epileptici, eczematoși, alcoolici. Politicienii sunt acuzați a fi marcați de paranoia și spirochet. Un anumit curent politic (takismul) induce stricăciune, murdărie, boală, contaminare. Bântuie demența, psihoza, degenerescenta. Gazetele măsluiesc adevărul, infestând cu maladia minciunii, astfel încât există un întreg focar ce se cuvine a fi sterilizat. Seringa și cataplasma nu mai folosesc, previne Arghezi, în cazuri de epidemie. Haosul și anarhia devin „marea lingoare”. Verbele la ordinea zilei sunt a îngăla, a îmbăia, a infecta, a îmbâcsi. Oamenii au devenit buboși și deci respingători.

Urmează avalanșa de putregai și puroi, care este inițiată prin zemuri, smârcuri, terciuri, acreli, noroaie, drojdii, nămoluri, mocirle și alte lichide clisoase ori solide lichefiate. Arghezi râvnește să construiască o realitate fetidă, îmbolnăvită, compusă din structuri înrudite între ele (la nivelul putrefactului), și totuși diferențiate prin câte ceva. Ca un gunoier mânios, Arghezi strânge lăzile scrâșnind din dinți, uneori cinic, dar întotdeauna păstrând cu sine și o oarecare doză de umor (negru). Duhorile se deosebesc între ele, în funcție de organul emițător: există miasmele gurii („râgâiala” este prezentă din când în când), ale pântecelui digestiv, ale picioarelor, dar și miasma pielii murdare, a transpirației sau cea maximală, a dejecțiilor. Cuvintele spurcat și spurcare, maculare ori infect apar destul de frecvent. Dar există și cuvinte exotice pentru materia duhnitoare: „râncegai” (hibrid alcătuit din rânced și putregai) sau

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

„Pulverulent”. Materia pe care o cercetează pamfletarul și care poate fi și de natură spirituală/mentală este catalogată drept stătută, sleită, stricăta. Arghezi creează, este de remarcat, substantivizări colective ale putridului, vorbind despre „noian” sau „măgură” de gunoaie, „ploaie de lături”, „talaze de puroi” ș.a.m.d., întrucât încearcă, prin exagerare, să poată sancționa pe măsură defectele epocii pe care tot el o decretează a fi „puturoasă”.

„Există o formă de descompunere vie, foarte lentă”, anunță el într-o tabletă de cronicar. Această sentință va fi esențială pentru deconstruirea decăderii generalizate la nivel de indivizi și societate. Iată, în continuare, lista personajelor vinovate de putrefacție, din imaginarul publicistic arghezian. Unii scriitori publică „literatură la hârdău” (un alt obiect semnalat, mai rar, va fi troaca): „suflarea fetidă”

a literaturii iese, și ea, din când în când la iveală, ca și „nămolul intelectual”. Unii ziariști compromiși prin politica lor au „moț de puroi” (Nichifor Crainic, de pildă.) Concluzia este apocaliptică cu altă ocazie: „Asaltul puroiului e general”. Dar puroiul este secondat și de alte materii: sânge și scuipat. Românii sunt proiectați ca fiind „turma rănită și purulentă” a escrocilor de toate felurile. Oportuniștii alcătuiesc un „buboi” care se coace în drojdie sau chiar se răscoace. Oamenii-porci, adică „rândași” (de la politicieni la alte categorii), duhnesc din pricina „grăj dariei” și a „bălegarului”. Clerul parazitar, putred de vicii (cum acuză frecvent Arghezi) este simbolizat prin două materii: mocirlă și putregai. Arhiepiscopul Sofronie Vulpescu (adevărat cal de bătaie al pamfletarului) are „mâna puturoasă” și o duhoare dublă emanată de sus (gura) și de jos (picioarele), fiind un „spurcat”. În general, ierarhii înținați sunt „mâncați de vicii până la oase și cu suflete mai putrede decât carnea canceroasă”. Sinodul aduce cu un abator sau hală de pește, bisericile sunt mânjite, altarele, „alunecoase de noroi și bale”, emanând pestilentă. Ierarhii unsuroși (unii dintre ei chiar scârnavi) miros a acreală, berbec și pește, miasmă hibridă care instaurează insuportabilul. Ei reprezintă „marea cultură a purulenței”. Unele mănăstiri au fost consacrate ca „stup de larve și viermi călugărești”, apți să trăiască doar în regatul putridului. Oligarhia financiară este incriminată prin bancherii lipsiți de scrupule, cu „măsele căscate” și gingii infecte, a căror gură emană „putoare” (gura mincinoasă este sancționată prin intermediul miasmei). Politicienii au „mușegai” pe dinăuntru, fie fiindcă sunt depășiți de vremuri, fie fiindcă miros a naftalină (sunt decrepiți, adică). De aceea, politica este o „grasă și parfumată mocirlă”. Episcopii sunt, la rândul lor (cu puține excepții), însemnate prin decrepitudine și putregai.

Un spațiu aparte îi este acordat ideii de cadavru viu, de trup pe cale de a deveni hoit, viitor leș. Căci omul aproape de moarte (chiar dacă aceasta este moartea politică, morală sau sufletească, și nu neapărat cea fizică, reală) începe să prindă miros rău, să emită miasmă, să fie înconjurat de haloul pestilentei. Un mitropolit vitriolat este considerat a fi „cadavru cu mitră și orao-for” răspândind miasmă. Alți ierarhi sunt incriminați ca „hoituri bisericești și infame”. Termeni precum cocleală, ofilire, veștejeală, rugină, pâclă secondează descompunerea viitorului cadavru. Pe de altă parte, există oameni care sunt, fizicește vorbind, „decedați numai pe jumătate sau pe sfert”; ei

prefățează o realitate mistuitoare: „cadavrul e hoitul, putoarea, scâr-ba”. Bătrânețea („fleșcăită” – iată un termen dur, dar potrivit cu virulența argheziană) este incriminată tocmai pe considerentul că produce miasmă, precum în cazul unui politician „babă” (Take Ionescu) sau al unei „hârci timpurii” (Armand Călinescu). Pe de altă parte, corporalitatea vie este retrogradată, deoarece „rânza” (grăsimea adică) produce, și ea, pestilentă. Uneori, Arghezi inculpă până și postumitatea unor indivizi, considerând că țarina lor „pute”, întrucât respectivul acuzat s-a dovedit a fi „clocitor de putregaiuri”. Când nu critică pe cineva anume, ci constată, în registrul său preferat, decăderea generală, pamfletarul vorbește de giuvaierurile care „put”, de mărgăritarele „purulente”, de aurul cu „păduchi.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

viermi și mucigai”. Există, pe de altă parte, indivizi care, având un „defect olfactiv congenital”, simt pestilenta peste tot (să fie pamfletarul Arghezi marcat și el de acest defect olfactiv?). Toate viciile sunt considerate a fi „puturoase”; „putregaiul activ al epocii noastre” devine redundant și sățios de la un punct încolo. Exaltarea constatativă a publicistului ajunge la paroxism într-o sentință precum: „Pute a sânge de putregai!” La nivel organic, Arghezi sugerează, prin întreaga sa viziune din acest registru, un edificiu sau trup uriaș al României, străbătut de canale care deversează materii putride.

La nivelul registrului dejecțional, Arghezi este la fel de vehement. Fără să critice pe cineva anume, ci doar o stare generală de lucruri, el vorbește despre „scuipat filosofic” și „urină intelectuală”. Flegmă, scuipat, bale (guturale și narine, „cocă nazală”), urină, fecale, iată ceea ce vede Arghezi în omul ca făptură excremențială și în mediul său. Pamfletarul se ciocnește de „bălegarul otrăvit” al societății (politica) și de „bălegarul bisericii românești moderne”. Politica este o „imensă latrină cu 20 de etaje și o mie de încăperi, pentru a servi pe toată lumea în aceeași secundă”. Avem aici un edificiu-hazna, valabil pentru aproape toate vremurile din România (imaginea rămâne validă și pentru postcomunismul românesc). Unii politicieni corupți conțin atâta otravă în ei, încât se autoînveninează doar „lingându-și scuipatul”. Politicienii, prin excelență, sunt „băloși”, dominați de o „flegmă eternă”, adică demagogi. De aceea, tiradele lor alcătuiesc o „vomitură” și „vărsătură”. Un reprezentant al genului este văzut ca un „găinaț cu ochelari umflați” (Armand Călinescu). Un altul este un „maț”,

care se hrănește cu „vomituri” (A. C. Cuza). Takismul este decretat a fi culpabil, fiindcă instaurează „excrementul” în scaun episcopal. Parlamentul a transformat Biserica într-o „latrină”, alegând în funcții ierarhi compromiși. Niciun alt segment al societății românești nu este într-atât de spurcat lingvistic de pamfletarul Arghezi ca biserica și ierarhii ei (pe de altă parte, Arghezi va lăuda o parte din călugării și preoții de țară, precum și câțiva ierarhi

IMAGINARUL LINGVISTIC

puri). Biserica autocefală ortodoxă primește atributul de „auto-fecală”, printr-un joc de cuvinte ingenios. Autoritatea bisericească este considerată a se găsi într-o „stare excremențială” (cel puțin în perioada cea mai dur anticlericală a pamfletelor argheziene, din deceniul al doilea al secolului XX). Ierarhii nu au suflute, ci o „scuipătoare sufletească”. Dominați de pântecele digestiv, episcopii (funcționând ca niște constructe animalice, alcătuite din „bale, găuri și mâzgă veninoasă”) sunt acuzați că trăiesc prin anus („mădularul cel mai depărtat de minte și cel mai apropiat de fecale”), în loc de inimă, excrementele lor râvnind „sfințenia”. Un ierarh este proiectat ca un „intestin gros”, singura lui menire fiind aceea de a excreta. Din pricina omului-porc pe care îl conțin în făptura lor, ierarhii se tăvălesc în „vomitură și urină”. Niciunul nu îl egalează însă, încă o dată, pe arhiereul Sofronie Vulpescu, decretat un fel de le-rarh-hazna, prin ceea ce emite pe gură și prin dos; un le-rarh-hazna, cu attribute blasfemice, în plus. El scuipă în gura copiilor-ajutoare la altar, ca și cum „balele și mucii arhierești” ar fi trupul și sângele hristic. Sofronie Vulpescu este un „păsăroi, ridicat de curând dintr-un excrement drumeț de... iapă”, având origine coprologică, adică. Prelatul incriminat merită, după indicația lui Arghezi, un scuipat înzecit. Tot felul de dejecții ies din făptura sa cu efect repulsiv: din păr – „grunji, mă-treață, măciniș”, din ochi – „muci”, din barbă – materii nazale. Intelectualii, respectiv scriitorii, nu sunt iertați nici ei. Intelectualul pervertit (corupt) este catalogat drept un „cufurist” care mimează „tunetele cugetului” cu dosul, anal adică. Unii scriitori sunt decretați drept „căcănari” și „căcănarițe”, iar șezătorile literare, exhibiționism cu dejecții. Le este adusă, cu altă ocazie, și acuza de „constipație”. Există, apoi, intelectuali care comit „vomitură”, fiind demagogi și impostori. Ziariștii injuriatori, care atacă pe nedrept, au „bale înăcrite”, limba încleiată în scuipat, comit „expectorații” în scris și au făcut din excrement, lege; este cazul

gazetei *Adevărul*, portretizată prin imaginea unui „fagure de mucii”. Un ziarist de aici este pam

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

fietat prin imaginea șocantă (într-un registru hibrid, excremental-libidinos) a unui „uretru literar”. Directorul acestei gazete este văzut ca un grandoman, care se consideră remarcabil inclusiv la nivel excremental; cu alt prilej, același director de gazetă va fi immortalizat prin imaginea unui „câine bolnav de bube, contractat în spasmul fecal”. Din sfera pedagogică, sunt aleși indivizii fără vocație, brutali și primitivi, care nu au darul de a se face iubiți de elevi. Un astfel de specimen (al cărui semn distinctiv este „pisoarul”) este criticat și zugrăvit grotesc (în stil aproape urmuzian) ca fiind un „purgativ dintre un clistir și o ventuză”. Între atâtea latrine mai mult sau mai puțin simbolice, Arghezi se năpustește, la un moment dat, și asupra Capitalei, în care detectează un spațiu coprologic. Bucureștiul (lăudat, cu alte prilejuri, de altfel) este înfățișat ca un oraș-hazna, „porcul Orientului” dominat de noroaie și latrine, un „depozit de excremente” și „mare templu al urinei” (datorită puzderiilor de berării care îl împânzesc și care reclamă o adevărată industrie de pisoare). Voi sfârși inventarierea acestui registru prin a spune că Arghezi consacră coprologia și uri-nologia la rang de metaforă absolută pentru corupție, demagogie și injustiție.

Apogeul libidinos. Corporalizarea și defectele pântecului digestiv

Sexualizarea sau registrul libidinos utilizat de Arghezi sancționează, de fapt, vicii morale (atunci când nu sancționează de-a dreptul perversiuni reale), respectiv jocurile politicianilor – „prostitute” (într-o serie sinonimică de genul „desfrâu”, „dezvățarea” ori „destrăbălarea” politiciii, „haremurii politice și sociale”), toate situate sub semnul scabrosului. Politica sau presa sunt decretate adesea a fi „temple-bordel”. Capitalei României i se reproșează preaplinătatea de lubricitate. Tot felul de fapte sunt catalogate „scapeți” (castrați), din pricina nevolniciei lor etice – e vorba de scriitori, gazetari, politicieni. Cei din urmă.

IMAGINARUL LINGVISTIC

politicienii, sunt incriminați și ca „masturbi” (sau masturbanți) ori produse obținute din „masturbarea politică”. Arghezi creează, uneori, formule atât de complicate la nivel imagistic, încât efectul este

acela al unor Struțocămile care produc perplexitate; astfel, unii politicieni sunt „corcitură între masturbare, rachiou și demență măgărească”. Între aceleași specimene, unii sunt „cioclii frigizi”, alții au „fuduliile refulate”. Politicienii sunt tratați cu dispreț și pentru ipocrizia ori grandomania lor care îi face pe unii reprezentanți să încerce inversarea valorilor, adică „sublimizarea hoitului și altoirea divinului pe intestin”. Unii scriitori comit literatură de „masturbi” sau au o „graviditate monstruoasă” (preluând rolul procreativ al femeilor, dar cu sens pervers). Alți gazetari fără scrupule sunt „prostituți”, fiind înregimentați la voia întâmplării, capabili, după interpretarea paroxistică a pamfletarului, să se masturbeze chiar și înaintea icoanei Fecioarei Maria. Criticul Mihail Dragomirescu este asemănat unui călăreț care râvnește să simtă, cu „buza anală”, armăsarul, ca într-un fel de sărut pervers. Scenele acestea par scoase dintr-un muzeu sexologie, care râvnește întoarcerea pe dos a virtuților omenești, între sexe are loc, în pamfletele argheziene, un fel de troc: femeile devin în anumite cazuri „bărbătoi”, iar bărbații, moleșiți, devin „muieri cu barbă” (sau „domnișoare cu barbă”) ori „cocoși găini” (devirilizați, prin urmare). Arhierii, în mod special, suferă mutații sexuale; la nivel mamar, de pildă, ierarhii au devenit „lăptoase vaci tirole, bolnave de țâțoșie”, hibrizi sexual, nici bărbați, nici femei în întregime, sau și bărbați, și femei. Unii politicieni s-au transformat în „țațe” și „babe”, senectutea etică fiind cea care le-a produs (pe lângă bătrânețea fizică reală) metamorfoza. Alți indivizi sunt arătați cu degetul, pentru că ar fi ajuns la „menopauză” (și în acest caz este implicată un soi de degenerare sexuală motivată moral). Preschimbările acestea țin însă și de o schimonosire generală a lumii care produce indivizi ce sunt rezultatul unui „coit defectuos”. Există cazuri în care, datorită viciilor morale, acuzaților li se

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

metamorfozează trupul, în chip pervers sexual: așa se întâmplă cu directorul gazetei *Adevărul*, care, sub lupa lui Arghezi, are o gură anală (prevăzută cu „fese bucale”), fiind, în plus, marcat și de „fornicațiune senilă”.

Ca și în cazul registrului putrefact și al celui excremental, cele mai atacate și în registrul libidinal sunt tot fețele bisericești, respectiv ierarhii, între care același Sofronie Vulpescu va juca rolul principal. Acesta este „libidinosul arhieru” (acuzat ca pervers sexual, corupător

de minore), cu „gură pornografică”, „cu țâțele umflate și cu sexul deschis” (trupul său căpătând relevante femeiești, datorită corpolenței și apetitului sexual), cu nasul ca un „testicul moale”. Un alt ierarh, mitropolitul Athanasie Mironescu, fusese atacat în două pamflete anticlericale virulente („Mitropolitul Athanasie” și „Procesul de la Sinod”, amândouă publicate în *Facla*, în 1911), pentru păcătoșenia sa trupească, și portretizat ca un „satir orb iritat de mușcătura muștelor cu camilavcă, ce-i devoră sexul”, „viețuitoare” care îngrozește inclusiv Sodoma. Închipuindu-și și construind posibilul discurs de apărare al mitropolitului, în fața acuzelor de perversitate, Arghezi pune în gura ierarhului blasfemii incredibile; apogeul construcției sale pamfletare (de interpretare) este acela că episcopii desfrânați l-ar viola colectiv până și pe Iisus, dacă acesta ar mai coborî pe pământ, dat fiind că ei maculează oricum și lasă gravide slujnice și călugărițe. O incriminare specială le este adusă ierarhilor bătrâni (neputincioși din punct de vedere sexual): aceștia sunt niște „curtezane” fanate care, impotente fizic, manifestă, în schimb, o sexualitate mentală narcisiacă. Atunci când aceștia sancționează, în cadrul Sinodului, puținii prelați căști care au mai rămas, efectul este unul orgasmic din partea adunării sinodale preschimbate într-o „mahala de prostituate”. Nu este de mirare, după atâta frenezie acuzatoare în registru sexual, că Biserica Ortodoxă Română este incriminată ca fiind „lascivă” și inspirată din „vinele sexuale”. Mânia răspopitului Arghezi se manifesta extrem de brutal lingvistic la etichetarea instituției

IMAGINARUL LINGVISTIC

pe care o părăsise și în care afla, în locul castității, desfrâu, în locul pietății, parvenitism, și în locul umilinței, trufia de ierarh, în ce privește procedeul satanizării pe care Arghezi ar fi putut să mizeze în pamfletele sale, acesta este utilizat într-o doară, secundar, fără vehemența aparte a celorlalte registre.

O atenție aparte este acordată corporalității celor pamfle-tați, în mod special pântecelui digestiv, culisele morale fiind acelea că obezii sunt niște trupelnici fără apetit etic, coruptibili în chip infinit. Fiziologia oamenilor-burtă (sau a oameni-lor-porci) care emană doar „untură și râgâială” și care posedă o „băcănie marsupială” (la modul fizic și psihic) îl stârnește pe Arghezi, publicistul, care denunță, la un moment dat, ideea de canibalism mental și moral, în sensul în care indivizii cu putere („căpcăunii”) îi devorează pe ceilalți. Organismul

degenerat, puhav, înecat în grăsime (fie acesta un organism pur fizic sau un construct precum o gazetă, parlamentul etc.) este destructurat de Arghezi și arătat cu degetul în toate roțițele sale blamabile. Și în acest caz, pânțelele digestiv devine stigmatul fețelor bisericești alcătuite, de obicei, dintr-o „măgură de carne și măruntaie”. Episcopul Konon se remarcă între ei ca un „uriaș cărnos în hoit”, conținând câteva sute de kilograme de „carne și osânză”. Ierarhii obezi sunt atacați dintr-o formă de sancționare sufletească (spirituală) la adresa trupului-porc. Mâncăi, cheflii, bețivi, aceștia sunt umflați, îndopați, „buhosi”, au forma butiilor, a burdufurilor, a buturugilor, a cimpoaielor. Stomacul și lumea în care ei trăiesc sunt ubuești; de aceea, Jarry și-ar fi găsit oameni-Ubu o puzderie în lumea prelaților zugrăviți de Arghezi. Al doilea nucleu de atac, la nivelul corporalității, după pânțelele digestiv, este chipul. Acesta este demolat prin gură mai ales, căci gura (cu funcție de ingurgitare) trimite tot la pânțelele digestiv și, de asemenea, în registru psihanalitic, la sex. Chipul este deconstruit grotesc prin toate celelalte organe vizibile: nasul, urechile, ochii; acestea se contopesc monstruos, fac schimb între ele, se lichefiază, reconstruind făpturi anamor-fotice, dar goyești. Un astfel de individ urgisit de pamfletar este

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

un ziarist care are capul turtit și „moale ca o bucată de cocă sau ca un burduf de urdă” (deci, remodelabil), „câlți pe buzele groase”, „urechile în dreptul gurii, alteori pe creștet”. Un alt organ, de data aceasta ascuns, care este sancționat prin imagini grotești (uneori avangardiste) este creierul, demolarea fiind adresată capacității de gândire a individului pamfietat. Un politician, de pildă, are drept creier un „capac de frișca într-o coajă de melc”. Când Arghezi are poftă de ridiculizare absolută a corporalității victimei sale, el atacă tot: picioare, mâini, unghii, sex, cel din urmă fiind împachetat și livrat într-o formă grotescă, dar succintă.

Proiecțiile demolatoare exagerate și, totuși, plastice ale lui Arghezi nu au fost întrecute nici astăzi de vreun publicist sau pamfletar român: nicicând nu a mai fost întâlnit un asemenea registru excremental și libidinos precum acela prin care Arghezi i-a executat pe românii considerați a fi sancționabili în perioada sa deplin pamfletară (1911-1943). Nicicând, viața ca excreție și putrefacție nu a primit o asemenea anvergură de pamflet etic în publicistica

românească. „Arta” coprologiei argheziene din pamflete încoronează furtunos, de aceea, blânde „bube, mucegaiuri și noroi” din poezie. Biologicul transformat în cosmos putrefact a devenit lege în publicistica pe care tocmai am analizat-o punctual. Arghezi a adulmecat mai cu seamă putridul și, de aceea, presa comunistă îl va executa, mai târziu, în 1948, cu ajutorul lui Sorin Toma, prin chiar acest registru preferat al pamfletarului.

IV

ZAVISTIA. EXTREMA DREAPTĂ ROMÂNEASCĂ

Spurcarea scriitorilor în perioada interbelică și de-a lungul celui de Al Doilea Război Mondial, societatea românească se molipsește, și ea, de boala extremei drepte care făcea ravagii în Europa. Presa devine violent antisemită, limbajul se pervertește și schimonosește, atacul la persoană și verbalitatea grosieră devin instrumente gazetărești. Scriitorii participă, la rândul lor, la mersul istoriei, drept care se împart în două tabere opuse; cei antisemiți au condeiul agresiv și comit injurii gazetărești de anvergură, sprijinite de o pamfletare cinică; uneori, tabăra cealaltă apelează, și ea, la verbul violent. În cele ce urmează voi prezenta, sub forma unui scurt istoric concentrat⁵, derulat ca un scenariu de film, un colaj din presa vremii, cuprinzând atacuri dure între scriitori și contra unor scriitori, personalități culturale (dar nu numai) etc.

În 1932, în *Calendarul*, Camil Petrescu este atacat de către Toma Vlădescu și injuriat ca „fată bătrână”, „caraghios cretin”, „catastrofalul prost”, „imbecil”, „înspăimântătorul cretin”, în 1933, în *Axa*, scriitorii și intelectualii, în general, care nu prizau antisemitismul legionar sunt catalogați ca „bălegarul democrației”, „dejecțiuni”, „ciuperici otrăvitoare”, poluatori, făpturi de cavou. În 1934, în *Credința*, Sandu Tudor acuză doi scriitori din grupul „Criterion” (este vorba de Petru Comarnes

5 Am găsit un bun ghid, în acest sens, în cartea lui Z. Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

cu și Mircea Vulcănescu) de homosexualitate, drept care aceștia sunt decretați „scârnavi”, „masturbați”, farsori, sterpi și, firește, vicioși. Scandalul izbucnise din motive politice și culturale și ținea de niște interese de culise care explodaseră dizgrațios. În aceeași revistă,

Zaharia Stancu, tot în 1934, îi cataloghează pe cei doi, „cavaleri de Curlanda”, adică invertiți (ciudat sau nu, termenul va fi preluat, în 1990, și folosit cu voluptate în revista *România Mare*; adevărat, Curlanda devine Kurlandia). În *Revista mea* din 1936, Radu Gyr îi inculpă, și el, pe criterioniști, ca indivizi rătăciți, clorotici, bâjbâind dezorientați. Același publiciști va califica, în *Vestitorii* din 1936, pe E. Lovinescu drept „baba libidinoasă a scrisului corupt” (întrucât Lovinescu l-ar fi demitizat pe Eminescu); mai târziu, Nicolae Roșu îl va decreta pe Lovinescu „bătrână canalie”, iar în 1940, în revista *Sfarmă-piatră*, același critic va fi portretizat de Ovidiu Papadima ca un „dolofan” dominat de „ghearele rapace” ale influenței evreiești. Tot în *Sfarmă-piatră*, în 1937, criticul Pompiliu Constantinescu (poreclit „Fonfilă” și „Fon-filică Prostantinescu”), fusese calificat ca „plod” al lui „Ce-gen Lovinescu”. În 1936, Nichifor Crainic decreta, în *Gândirea*, starea de „destrăbălare” a literaturii române, produsă de influența evreiască, iar în 1937, Toma Vlădescu se arăta mulțumit, în *Buna Vestire*, că literatura română a fost dezinfectată de scriitorii pornografii (arestați) precum Geo Bogza, de pildă. În același an, Ovidiu Papadima, scria, în *Sfarmă-piatră*, despre așa-zișii scriitori pornografii ca despre niște „porci mari, porci lucizi [...] vânzând porcăria în literatură așa cum unul se îmbogățește cu o fabrică de cârnați”; scriitorii vizați erau, în plus, și „comercializatori de excremente”. C. Rădulescu-Motru este considerat de către Nichifor Crainic, în *Gândirea* din 1937, drept „găgăuț filosofic” al „scriitorilor porcoși”. În același an, în *Buna Vestire*, el va fi poreclit „Rădulescu-Mortu”, de către Toma Vlădescu. George Călinescu fusese catalogat drept „secătură venală”, în *Axa* din 1932. În 1939, în *Porunca Vremii*, el este calificat drept „gropar”, „solist al ghetoului” și „pornograf, scriind în „Haznal” (poreclă a revistei *Jurnalul lite* – IMAGINARUL LINGVISTIC

rar), fiindcă i-ar fi demitizat, prin monografiile sale, pe Eminescu și Creangă, dar și fiindcă ar fi fost un producător de așa-zisă literatură destrăbălată. Tudor Arghezi este incriminat în *Sfarmă-piatră* din 1936, de către Vintilă Horia, care acuză „mocirla pornografiei” din *Flori de mucigai*, decretând ca „puhav și noroios” talentul arghezian marcat de „ostrețe putregăite”. Un an mai târziu, în *Rând uiala*, Arghezi este catalogat, de către Victor Puiu Gârcineanu, „cobai” al jidovismului, „degenerat”, „pornograf diabolic și „monstru moral”, prostituându-se „viciat până la măduvă” (calificative similare vor

cădea în 1948 asupra lui Arghezi, prin pana lui Sorin Toma aflat sub auspiciile comunismului invadator, în serialul „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei”). Unul dintre cei mai vitriolați scriitori români, în această perioadă, este Mihail Sadoveanu. N. Crevedia îl încondeiază, în *Porunca Vremii* din 1936, ca „mare prunar, mare băsnar, mare văcar, porcar mare”, ironizându-i corpolența posterioară („ești în tur cât o baniță”). Tot în 1936, în același ziar, Sadoveanu este atacat trupește (pentru „cărnușurile sale”) ca având burtă și ceafă de mason, fiind considerat „apostat” – drept care cititorii sunt invitați să-l izgonească cu pietre și huiduieli. În 1937, în aceeași gazetă, Sadoveanu este poreclit „Jidoveanu”, cititorii sunt invitați să ardă cărțile scriitorului, iar autorul să fie stigmatizat cu fier roșu pe frunte și pus la stâlpul infamiei. El mai este catalogat „năpârcă” otrăvitoare, drept care bibliotecile necesită deparazitarea de cărțile sale. Al. Gregorian, în *Sfarmă-piatră* din 1937, îl considera pe Sadoveanu ca vândut lui „Ucișă-l Toaca”, concentrându-se însă pe blamarea corpolenței scriitorului: „arătare obeză”, „cu gușa răspândită în etaje”, „cadavru ambulant”; Sadoveanu este hiperbolizat maladiv ca „Bourul Moldovei, umflat de paie și... poate chiar circumcis”. Ovidiu Papadima, în aceeași revistă din același an, îl animalizează pe Sadoveanu ca „cimpanzeu bătând cu o măciulie învăluită-n vată într-o piele de porc”, scriitorul fiind portretizat și ca „fiară domolită, îmbătută de stârvuri”, în *Buna Vestire* din 1937, Toma Vlădescu se ocupă, la rândul-i, de „paparuda” Sadoveanu, deconstruindu-i trupul în

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

simboluri masonice și ironizând obrajii rotofei ai scriitorului ca fiind niște „buci”. Nicolae Iorga nu este uitat nici el, fiind atacat însă nu atât ca scriitor ori istoric, cât ca om politic. Directorul de la *Porunca Vremii*, Ilie Rădulescu, îl califică în 1940 drept „călău moral” și „răstignitor” al generațiilor tinere. În același an și ziar, I.P. Prundeni îl atacă printr-o animalizare sordidă și printr-o dezumanizare vehementă, care vizează degradarea: Iorga ar fi, astfel, un „om de cauciuc”, „vedenie cu barbă și umbrelă”, având caracter „de gelatină”. La nivelul registrului de tip bestiariu, Iorga este calificat ca „ihtiозaur”, apoi monstru care „se voia lins pe la toate încheieturile umede și sărutat în anumite locuri carnoase și încrețite”, „o meduză peste trupul nației, sugându-i câte puțin în fiecare zi și viața, și onoarea”. Injuriatului i se aplică și un registru religios-demitizant: el este o

„zdreanță apostolică” ori un proroc hidos care „se plimbă pe deasupra nației și ochii lui bulbucați se congestionează în țâfne”. Ortodoxist fundamentalist, Radu Gyr decretează în curente moderniste o „molimă”, un „cancer”, un „scuiat”. În multe alte ocazii, modernismul este considerat „putregai”, „mărăciniș” și „zgură” otrăvitoare, care trebuie stâr-pit, pentru că ar fi nerodnic. Uneori, atacatorii agresivi se spurcă reciproc, așa cum se întâmplă cu Toma Vlădescu, acesta ajungând, la un moment dat, să-l portretizeze violent pe fostul său mentor Nichifor Crainic. Articolul publicat în *Buna Vestire* din 1937 se intitulează „Pentru cel mai trist cadavru. Disecția lui Nichifor Crainic” și el se dorește a fi o demolare virulentă. „Miroase cam de mult timp Nichifor Crainic într-adevăr – fiindcă s-a înțeles că de el este vorba – miroase insuportabil și dacă acesta este singurul râu pe care ar putea să-l mai facă, e totuși o bună igienă aceea care pretinde să înecăm mai curând atâta duhoare, atâta mort, atâta cadavru, în puțină cerneală salubă. [...] Ce mai caută – strigoiul ăsta nenorocit și plouat, bătrână epavă fără puteri!” Pe tot parcursul lungului text, imaginea lui Nichifor Crainic este reluată degradat: „nefericitul vagabond al ambițiilor hoinărește prin smârcuri și își horcăie veninul neputincios” etc. Finalul textului consacră ideea de „toa – IMAGINARUL LINGVISTIC

letă funerară” pe care Toma Vlădescu i-a făcut-o celui atacat: „Dacă ați privit vreodată, pe un platou de execuție al vreunei cazărmi, un om degradat căruia i s-au rupt epoleții și rămâne, așa, răvășit, cu ochii holbați, scuiat și nedemn, când din toate părțile se aude huiduiala oamenilor cinstiți – încă n-ați putea să imaginați povara de groază și deznădejde cu care se coboară acum sub pământ cel mai trist cadavru din câte-am văzut”. Am citat abundant din articolul lui Toma Vlădescu mai întâi fiindcă acesta este unul dintre cei mai inflamați gazetari ai perioadei de care mă ocup aici, apoi fiindcă el consacră și concepe atacul împotriva unei personalități prin ideea de lapidare publică (cu toaleta mortuară în consecință). Această procedură a fost specifică extremei drepte românești și a fost preluată, mai târziu, de comuniști. Acestea sunt doar câteva flash-uri din zavistia strecurată între scriitori, gazetari ș.a.m.d., din motive de ideologie în primul rând, dar și din ranchiune profesionale ori umane etc. Din nefericire, multe minți tinere, sclipitoare, s-au înrolat în acea perioadă sub stindardul extremei drepte. Într-o celebră scrisoare către Tudor Vianu, trimisă acestuia în 1945, Eugen Ionescu îi amintea pe colegii săi

de generație, infestați de legionarism: Mircea Eliade este sintetizat ca un „mare vinovat”, Noica este un „imbecil” și „ipocrit”; alți colegi de generație sunt lichele, proști fuduli ori secături. Cu toții, influențați de Nae Ionescu, un „odios defunct”. Cio-ran, parțial iertat în scrisoarea către Tudor Vianu, fusese catalogat drept „coropișniță demonizată”, într-o scrisoare anterioară, din 1938, trimisă de Eugen Ionescu lui Ionel Jianu.

„Desjudaizarea” radicală pentru așa-zisa mântuire a României

Imaginarul lingvistic violent al extremei drepte românești a apelat la toate cele nouă registre inventariate ca fiind caracteristice pentru mentalul românesc: subuman, igienizant, infracțional, bestiariu, religios, putrid-exeremențial, funebru, libidi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

nos, xenofob. Este, poate, imaginarul care a atins toate punctele sensibile ale mentalului românesc, toate complexele sale, inhibițiile și nevoia de compensare a acestora, fiindcă a găsit un cal de bătaie și țap ispășitor, propus la nivel european (în perioada de apogeu a extremei drepte), prin figura evreului. Derularea a fost extremă și redundantă, adesea. Alături de evrei, ideea de democrație a fost, și ea, blamată în fel și chip. În general, viziunea agresorilor se axa pe imaginea partidelor politice „ruginite”, „mortăciuni” sau „râme târătoare”, a „plevei” politicienilor, paraziți pe trupul nației, ori chiar „secături” și „otrepe” reprezentând o Europă bătrână și confuză. Această presupusă agonie politică era considerată dezonorantă; Constituția era proiectată ca un „bastard ignobil”, iar democrația, ca „dezământ” și anarhie „scârnavă”, dar și „stârv”. Pe acest fond de contestare a democrației, se naște ideea necesității unei masive deparazitări, lansată de extrema dreaptă. Aceasta consideră că „bacilii jidovești” au infestat România și trupul ei, drept care este decretată starea de salubritate prin antisemitism, conviețuirea cu evreii fiind considerată blestemată și molipsitoare. Termeni precum „depozit de vicii”, „cancer”, „lepră”, „ciumă”, „infecție”, „cangrenă”, „plagă purulentă”, „sifilis” (intrate

6 Am panoramat și consultat câteva gazete și reviste cu orientare de extremă dreaptă, în diferiți ani, după cum urmează: *Axa* (1933, condusă de Mihail Polihroniade și Ioan-Victor Vojen; 1940, condusă de Paul Costin Deleanu, subintitulată ziar de luptă politică, doctrină legionară, informație și reportaj), *Buna Vestire* (1937, condusă de Dragoș Protopopescu și Toma Vlădes-cu, subintitulată ziar

liber de luptă și doctrină românească; 1940, condusă de Grigore Manolescu și, mai târziu, de Alexandru Constant), *Chemarea Vremii* (1938, condusă de Titus Popescu, subintitulată organ de luptă naționalistă), *Cuvântul* (1938, condusă de Nae Ionescu; 1940 – 1941, condusă de P.P. Panaitescu, subintitulată ziar al Mișcării Legionare), *Porunca Vremii* (1936).

1939, 1940, condusă de Ilie Rădulescu, subintitulată tribună zilnică de luptă națională și creștină), *Sfarmă-piatră* (1939, condusă de Nichifor Crainic;

1940, condusă de Ion Gregorian, subintitulată săptămânal de luptă și doctrină românească și, mai apoi, ziar de informație și luptă românească; 1941, condusă de Al. Gregorian) și *Vestitorii* (1941, condusă de Alexandru Constant, subintitulată revistă de doctrină naționalistă).

IMAGINARUL LINGVISTIC

În corpul națiunii române) sunt tot mai des folosiți. De aceea, mai cu seamă reprezentanții și simpatizanții Mișcării Legionare se doresc a fi „chirurgii” „cancerului național” evreiesc, urgența fiind purificarea și epurarea! Un bestiariu mereu sporit este aplicat evreilor și celor înrudiți cu ei: viermi, omizi, păduchi, ploșnițe, maimuțe, porci, hiene, crocodili, rechini, șacali, măgari, șerpi, cotoi, năpârci, caracatițe, gușteri etc. Termenul de „fiară” ori „bestie” este utilizat, de asemenea, cu aplomb. Violența imaginarului lingvistic al extremei drepte românești era în consens cu violența fizică la care Mișcarea Legionară apela pentru a-și lichida adversarii politici sau persecutorii. Feluriții teoreticieni ai Mișcării (majoritatea amatori, mai rar teoreticieni în adevăratul înțeles al cuvântului) au încercat o legitimare a asasinatului ca metodă politică (de profilaxie și securizare), dar și ca metodă existențială (de construcție etnică), în felul lor, legionarii se doreau a fi niște întemeietori, apologeții unei noi religii (tehnica aceasta va fi preluată de comuniștii români): asasinii legionari (nicadorii, decemvirii și alții), de pildă, erau considerați eroi și martiri, subordonând ideea de crimă religiozității creștine. Confiscarea creștinismului era gândită tocmai pentru a legitima noua religie: printr-o manevră subterană, mutantă, creștinismul era subsumat strict legionarismului, chiar dacă, prin aceasta, el devenea altceva decât creștinismul canonic. De aceea, evreii erau adesea acuzați nu atât ca primii răstignitori ai lui Hristos, cât mai ales ca răstignitorii pentru a

doua oară ai lui Hristos, întrupat în nația română pură, Mișcarea Legionară ori chiar în Corneliu Zelea Codreanu.

În general, cam toate gazetele cu orientare de extremă dreaptă publică articole de doctrină și emoționalitate legionară; în unele, accentele antisemite sunt în plan secundar, în altele radicalismul antisemit este primordial. Unele dintre ele cultivă caricatura antisemită, înfățișând, mai totdeauna, fie figura unui evreu obez și libidinos, răstignindu-l pe Hristos (a doua oară), fie figura unui soldat bolșevic evreu (căpcăun și mefistofeli

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

zat). Pagini întregi ocupă propaganda legionară vizuală (ajutorul legionar, șantierul, panteonul eroilor, figura Căpitanului Corneliu Zelea Codreanu etc.) sau diferite documente legate de procesele legionarilor, amintiri ale unor membri marcanți ai Mișcării, documente și texte legate de perioada Prigoanei, descrierea ceremoniilor de înhumare a legionarilor considerați eroi și martiri etc. Cum am spus, toate aceste gazete sunt xenofobe, respectiv antisemite, dar două se evidențiază în mod aparte prin vehemența lor absolută: *Porunca Vremii* și *Buna Vestire*. Voi începe, pe scurt, cu cea de-a doua, pentru că *Buna Vestire* este totuși surdinizată în comparație cu explozia fără limite, concentrată în sloganurile antisemite scrise cu litere uriașe pe frontispiciul *Poruncii Vremii* și în titlurile articolelor care, majoritatea, vizau demonizarea și batjocorirea evreilor. *Buna Vestire* din 1937 se axează contrapunctic, de pildă, pe ideea de acuzare a „oculte iudeo-masonice”, prezentând în toate numerele gazetei varii articole despre „tâlăriile” și „hoțiile” evreilor îmbogățiți pe spinarea românilor creștini. Și acesta va fi un clișeu pe care comuniștii îl vor prelua din 1945, cu o singură schimbare: locul evreilor „paraziți” ori „canalii” profitoare va fi luat de „mic-burghezi”, „chiaburi” și, în general, de „dușmanii poporului” incriminați pentru presupuse acte de vampirism financiar, negustoresc și național față de masa românilor exploatați. În multe cazuri (și se cuvine specificat acest lucru), fostele victime mediatice, și nu numai, ale extremei drepte românești (evreii) au luat locul acuzatorilor, cel puțin în prima fază a comunismului românesc (1945 – 1952). Această rocadă și acest statut hibrid al unei victime care, mai apoi, a devenit călău (chiar și numai simbolic) o consider specifică pentru mentalul românesc. Fenomenul Pitești (petrecut între 1949 și 1952), ca reeducare prin violență (fizică,

mentală, morală) și ca „spălare a creierului”, va dovedi din plin acest lucru. Așijderea, uriașul procent de colaboratori și informatori ai Securității din România, unii dintre aceștia proveniți chiar din rândul unor foști de IMAGINARUL LINGVISTIC

ținuți politici marcanți (a se vedea dosarele-scandal revelatorii din 2000 – 2001, puse pe tapet de CNSAS).

Revenind însă la *Buna Vestire* din 1937, două articole mi-au atras atenția cu precădere. Cel dintâi este semnat de Nicolae Bogdan și se numește „Necroforii cadavrelor morale”: nu este greu de ghicit că evreii sunt considerați automat a fi româno-fagi; ca necrofori ai cadavrelor morale (ale societății), ei răspândesc înjur doar pestilentă, scârbă, descompunere. Cel de-al doilea text este semnat de virulentul Toma Vlădescu și se numește „Trebuie să fim antisemiți!” Autorul consacră în evrei niște „mosafiri famelici” care „s-au așezat cu poftă la masa noastră, s-au îngrășat foarte curând și comandă acum din stomac toată gândirea oficială a țării”. „De aceea, continuă Toma Vlădescu, vom fi antisemiți cu fanatism până la exces și până la scandal dacă va trebui”, antisemitismul fiind un „imperativ de înaltă salubritate în serviciul ideii naționale”. Acestea sunt cele două nuanțe pe care pedalează gazeta condusă de Dragoș Protopopescu și Toma Vlădescu. Titluri precum „Sângele creștinului și aurul Israelului”, „Invazia bestiiilor hâde”, „Groparii neamului românesc”, „Export de jidani”, „Obrăznicia iudaică”, „Sub călcâiul lui Iuda”, „Medicii jidani asasează bolnavii creștini!”, cu multe alte variante, împânzesc revista în scop propagandistic.

De departe, *Porunca Vremii* (am cercetat anii 1936, 1939, 1940), condusă de Ilie Rădulescu, excelează în cele mai dure și umilitoare atacuri antisemite. Pe lângă articolele propriu-zise, se remarcă și caricaturi uriașe înfățișând fie evrei puhavi, rânjiți și libidinoși (circumscriși imaginii căpcăunului), fie evrei rahitici, năsoși, buzați și satanizați. Se dorea o sensibilizare dublă, atât la imaginea evreului bogat, cât și la aceea a evreului proletar, cerșetor, utilizându-se un bestiariu caricatural alcătuit din diverse insecte (păianjenul, mai ales, și „păduchernița”), corbi și năpârci, uneori acestea având „colți tociți de ură”. Atacul corporal era, și el, esențial, în acest caz, prin caricaturizarea pântecului digestiv și a chipului. Poezii ridicole, dar cu miză rasistă, sunt publicate tot în scop umilitor de către *Porunca Vre*

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

mii, Radu Bardă fiind, cel puțin pentru o perioadă, poetastrul antisemit de serviciu. Am reținut două dintre producțiile sale: întruna, țăranul român își propune să are ogorul cu „jidani” înjugați în locul boiler; într-o altă poezioară stupidă, evreica Rifca, gravidă, stă și cerșește alături de cățeaua ei, care așteaptă, și ea, pui: evreii o miluiesc pe Rifca, în timp ce un român miluiește cățeaua cu un „coltuc” de pâine. Morala este următoarea: cățeaua va naște câini, în timp ce Rifca va naște hiene! În 1940, este publicată, fiind înserată între diferite anunțuri mortuare, de felicitare, aniversări etc, o poezioară nesemnată intitulată „Vâscul și Jidanul”. O voi cita în întregime, întrucât ea este emblematică pentru antisemitismul gazetei *Porunca Vremii*: „Între vâsc și-orice jidan/ E o mare-asemănare: / Acești doi trăiesc avan, / Doar stând altuia n spinare!... // între pomi, deci – se-nțelege – / Precum vâscul nu e pom – / Nici jidanul cu-a lui lege, / între oameni, nu e OM!...” Intenția insidioasă era aceea de a strecura în mintea românilor nu filosofice articole despre doctrina extremei drepte (articole pe care nu oricine le-ar fi înțeles), ci de a miza pe minima rezistență a românilor, mult mai tangibili afectiv și mental prin astfel de producții și prin sloganuri scrise cu litere uriașe ori titluri antisemit-inflamate, care ar fi fost reținute printr-o pătrundere subliminală, așa cum se întâmplă în publicitate. Mesajul se dorea a fi simplu, mecanic, minimal, mizând pe reacții pavloviene. Evreu trebuia să fie egal cu speculant, gangster, degenerare, subuman, infecție. Uneori, este invocat cu aplomb un autor celebru, pentru a legitima antisemitismul: I.P. Prundeni tachina cinic. Jidanii” cu „perciunii nepieptănați” de a căror „duhoare” „râdea cu atâta poftă Schopenhauer”. Articole tendențioase despre, de pildă, codoa-șa Mina Goldstein, care era traficantă a cărnii vii cu „biete” fete creștine, pigmentau abundent gazeta condusă de Ilie Rădulescu. Ce s-ar fi făcut directorul de la *Porunca Vremii* dacă nu ar fi existat evreii, ca să-i batjocorească? Întrebarea este pusă de un alt ziar al epocii (excedat de antisemitismul *Poruncii Vremii*), la care Ilie Rădulescu răspunde șocant că, într-o asemenea și-IMAGINARUL LINGVISTIC

tuație, ori ar muri (o dată inamicii existențiali dispăruți, nici exterminatorul lor nu își mai are rostul), ori nu s-ar fi născut niciodată. Cu alte cuvinte, directorul de la *Porunca Vremii* își concepe antisemitismul ca fiind unul ființial, organic, matricial.

În cele ce urmează voi inventaria imaginarul lingvistic violent

din *Porunca Vremii* nu prin conținutul articolelor publicate, ci prin titlurile și sloganurile mediatizate de gazetă în scop tendențios și, așa cum am spus, publicitar (mizându-se pe cunoscutul efect de hipnoză fascinatorie, speculat în publicitate). Astfel, pot fi remarcate patru tipuri de titluri și sloganuri: 1. care acuză exaltat așa-zisa corupție a evreilor, 2. care sunt legate de necesitatea „desjudaizării” (anunțată patetic-furibund), 3. sfaturi preventive date românilor ori ațâțări ale românilor în contra evreilor și 4. sloganuri amenințătoare la adresa românilor presupuși a fi evreofili.

În primul tip de sloganuri se remarcă urgența cu care acuzatorii vor să înfigă steaguri pe întreaga hartă economică a României, punctând locurile „infestate” de evrei și „spurcarea” profitoare (pe spinarea „bunilor români”) a acelor spații care s-ar cuveni a fi igienizate: *Dentistica acaparată de evrei, Traficul jidovesc cu diplome false, Negustorii jidani urmăresc acapararea Abatorului, Evreii dețin o proporție alarmantă în inginerie, Din tainele ghetoului. Cum este speculată făina de către fabricantul de azime, Comerțul de cereale acaparat complet de jidani, Cum speculează jidanii recolta agricultorului creștin, Orașe și târguri basarabene pradă samsarilor jidani, O cruciadă a comerțului românesc. Negustori, recucerii comerțul jidovii! Răzeșii moldovenești speculate de Iuda, Prelucrarea aurului și pietrelor prețioase în mâinile jidanilor, Caracatița ovreiască amenință din nou farmacia română, Fabricanții de parfumuri și cosmetice: pirații și viperele pământului românesc, N-au ce căuta jidanii în presă și literatură! Să fie dați afară jidanii din medicină și farmacie! Afară cu jidanii de la export. Vrem monopolul de stat! O pagină de scelerat jaf jidovesc. Vermina iudaică în tripourile ca*

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

pitalei, Hiene cu stomah de crocodil. Pirați și ploșnițe, inamici publici ai României etc. Este vizibil, în enumerarea anterioară, infantilismul hiperbolei acuzatoare: de la dentiști la fabricanți de parfumuri, de la ingineri la brutari, de la bijutieri la industriașii cărnii, comerțul românesc era considerat a fi îmbolnăvit de negustorii evrei care „otrăveau” produsele pe care le comercializau și, implicit, dezonorau meseriile pe care le practicau. Incriminatorii mizau pe suspiciunea pe care o strecurau în rândul românilor (creștini), care aveau să boicoteze comerțul tutelat de evrei, în urma semnalelor de alarmă trase de acești presupuși supraveghetori ai bunelor moravuri,

bunului comerț etc. Gazetarii antisemiți de la *Porunca Vremii* pozau într-un fel de militarizați îngeri păzitori ai nației, văzută ca incapabilă să se mai apere singură în fața blamatei avalanșe de corupție semită. Nu le lipsea acestor igienizatori cu vocație disciplinară decât să poarte costumul și masca de protecție, pentru a încarna la propriu ideea atât de dragă lor, a „chirurgilor” României evreizate.

Un loc secundar îl ocupă apoi sloganurile legate de demonizarea și alteritatea evreilor (acestea vizând re-românizarea României, adică așa-zisa recucerire a nației din „ghearele” invadatorilor – veșnică obsesie a românilor, legitimă atâta timp cât suveranitatea nu fusese obținută, dar aberantă atunci când suveranitatea națională era împlinită). Iată o altă înșiruire reprezentativă: *Români nici de sămânță! mai multă obrăznicie jidovească decât în Palestina, Spre sfârșitul lumii jidovești? Opiniuni naturaliste, Jidovimea nu se satură! Demascarea monstruoșității talmudice, Degenerarea jidanilor ca rasă* (cu precizarea: *Anomaliile faciale și malformațiunile craniului sunt cartea de vizită după care se poate distinge un jidan*), *Prin antisemitism la mântuirea neamului, Pacostea judaică, Pute țara de jidani, Canalia judaică în ofensivă, Israel la ultima lui răspântie! Judaismul este plaga cea mare a omenirii! Iuda: fermentul și șacalul războaielor, Israel, parazitul istoric al omenirii, Luați-ne ovreii de la sate... ori plecăm noi! Piei – IMAGINARUL LINGVISTIC*

rea ta, prin tine, Israele! etc. Multe din aceste sloganuri sunt preluate din instrumentarul lingvistic colectiv al extremei drepte europene (în special din Germania), fiindcă este vizibil un *pattern* al violenței antisemite; dar există și românizări ale acestor sloganuri precum în *Pute țara de jidani*, de pildă. Naziștii germani sau fasciștii italieni ar fi folosit, poate, verbul a mirosi urât sau, eventual, a duhni, dar românul folosește varianta cea mai concisă și cu impact pentru publicul mediu, varianta neaoșă, cum s-ar spune. În cazul acestor sloganuri este, apoi, de remarcat, în subsidiar, ideea de mântuire a neamului, obsedantă pentru adepții extremei drepte românești care râvnesc să fie percepuți și ca niște misionari.

Iată acum sfaturile, scrise cu litere uriașe, date de către agenții supraveghetori ai „bunului românism”: *Române: nu sta la masă cu jidanul! Române: nu fi prieten cu jidanul! Tovărășia cu jidanul te pierde! Prietenia cu jidanul te dezonoarează! Nu te băga, Române, slugă la jidan! Prietenia ta cu jidanul nu-ți face cinste! Nu-ți otrăvi sufletul cu presa*

jidovească! Români și Românce, niciun ac de la jidani! Mamă Româncă, nu cumpăra de la jidan! De jidan nu scapi decât lovindu-l în pungă! Vrei să scapi de jidan? Boicotează-H, Nu-ți încerca norocul la jidan, Române! Români! Feriți-văca de foc de marfa și de slova-otravă jidovească! Fii Român! Niciun ban jidanilor! Români și Românce! Boicotați tot ce e marfă și presă jidovească etc. Ce ar fi de sesizat aici: mai întâi că sfaturile variază de la a fi concret-profilactice la moralizatoare; apoi că este solicitată o întreagă gamă a românilor – românul cu titlu de colectivitate, mama româncă, poporul român alcătuit din indivizi distincți, dar și nedistincți, ori din cupluri și familii. O anumită agresivitate, vagă deocamdată, se resimte în sfatoșenia aceasta ce se dorește a fi sanificatoare: dezonoare, necinste, iată câțiva termeni gândiți strategic, pentru a produce o culpabilizare a posibililor „nebuni” români care însă mai au o șansă de îndreptare pe care le-o dau gardienii „adevăratului” românism, întru mântuirea neamului.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

În sfârșit, ultimele sloganuri pe care le voi enumera devin agresive, sancționând românii presupuși a fi ajuns la trădare, prin evreofilia lor: *De ești Român, de ce stai la braț cu jidanul? Demascați-ne pe toți Românii, slugă la jidan! Ai să plângi amar căsătoria ta cu Rifca! Vai de copilul ce este din unirea ta cu Israel! Legătura ta cu jidanul e trădare de neam! Repară-ți greșeala, rupe-o cu jidanul!* etc. Poate că aceste ultime așa-zise sfaturi sunt chiar mai reprezentative pentru mentalitatea epocii analizate aici, tocmai pentru că ele nu se mulțumesc să acuze „oculta iudaică”, ci se întorc inclusiv împotriva românilor, mai exact a românilor care nu mai sunt considerați a fi „buni români”. Este acesta un gest de harachiri și de automutilare, căci milităroșii îngeri păzitori ai nației ajung să sugereze inclusiv epurarea românilor vinovați de așa-zis colaboraționism iudaic. Familiile mixte, prietenia românului cu evreul (Mihail Sebastián va nara, în *Jurnal*, pe bună dreptate afectat despre felul în care prietenii săi de generație l-au repudiat), copilul hibrid etnic, toate aceste situații devin culpabile în logica purismului românesc instituit de extrema dreaptă. Interesant, apoi, este faptul că igienizatorii propun acțiunea de *demascare* la adresa românilor evreofili (care ar putea duce la un eventual linșaj public, chiar dacă simbolic deocamdată). De remarcat că același termen, *demascare*, va fi folosit cu voluptate de agresorii comuniști, atunci când vor instaura uriașa acțiune de epurare a „dușmanilor

poporului" (în cadrul reeducării violente din închisoarea Pitești petrecută între anii 1949 și 1952, acțiunea și termenul-cheie al reeducării era demascarea întreită – externă, internă și autodemascarea). Dar a demasca, și în cazul legionarilor, și în acela al comuniștilor, a dus, în cele din urmă, la concretizarea unui fratricid la nivelul nației. Aceasta este o altă notă comună celor două extremismе, de dreapta și de stânga, marcate de un complex mioritic al fratricidului. La urma urmei, unul dintre miturile considerate întemeietoare pentru nația noastră se sprijină pe o baladă care consacră, pe lângă resemnarea în fața morții, fratricidul vio – IMAGINARUL LINGVISTIC

lent. Extrema dreaptă românească și comuniștii au comis un fratricid verbal mai întâi, urmat de unul concret, în carne și sânge. În secolul XX, atât de glosată și invocată toleranță românească este o trăsătură de caracter inexistentă, cel puțin la nivel politic. „Bunul român” îl va executa și linșa pe „nebunul român”, atunci când nu îl va putea aduce cu de-a sila pe „calea cea dreaptă” a mântuirii neamului.

V

MAȘINĂRIA FALICĂ SCÂNTEIA (1944 – 1950)

Violul ideologic. Un trup frankensteinian.

„Priapismul” Partidului unic. *Sex-appeal* muncitoresc și femeia-comisar

Ziarul *Scânteia*, organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român, a demarat din 1944, de când și-a început apariția legală, o adevărată campanie belică împotriva așa-zisilor „dușmani ai poporului” (aceștia fiind membri ai partidelor istorice, legionari, chiaburi și moșieri, ofițeri de carieră, ziariști, universitari, ingineri, industriași și orice alte categorii care nu aderaseră la comunismul impus cu forța). Mașinăria a funcționat mai întâi la nivel lingvistic, în chip violent, ziarul analizat aici și ideologia care îl anima (împreună cu Partidul care îl tutela) râvnind să dobândească o corporalitate demonstrativă, tocmai pentru a-și legitima inclusiv visceral atacurile. Astfel, insistența pe denumirea de „organ al Comitetului Central” trimite la un *machism* forțat și insidios care are ca scop corporalizarea agresivă a *Scânței*, aceasta acționând ca un „falus” al Partidului. „Falus” care plantează noua ideologie și încearcă să fecundeze astfel patria românească și poporul, chiar dacă printr-un viol. Firește, explicitarea unui ziar de a fi *organ* al unei formațiuni politice nu este o

inovație comunistă (ci ține de tradiția subintitulării unei gazete care se dorește a fi element de propagandă în orice timpuri), dar, odată cu *Scânteia*, virilizarea gazetei primește sensul unei demonstrații de forță. Tendința de corporalizare nu se oprește aici, ci continuă: despre clasa muncitoare se repetă obsesiv, în discursurile ideologice ale epocii, că este „șira spinării a tuturor forțelor democratice” sau „pumnul de fier al unității și forței”, „creierul” acestei făpturi frankensteiniene fiind alcătuit dintr-un cvintet

IMAGINARUL LINGVISTIC

(Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Teohari Georgescu, Vasile Luca, Petru Groza, cel din urmă mai mult om de paie; figura lui Gheorghiu-Dej nu este încă exaltată în anii pe care îi vizează analiza mea) sau dintr-un triumvirat („Ana, Luca și cu Dej bagă spaima în burgheji” suna un slogan la modă). Ce ni se mai spune în titlurile și laitmotivele din *Scânteia* pedalează, de asemenea, pe ideea de mașinărie falică violatoare: căci P.C.R. „se călește și se întărește” atunci când procedează la arestarea „dușmanilor poporului”, chiar și atunci când aceștia fac parte din propriile sale rânduri. S-ar putea spune, menținând simbolismul sexual, că Partidul Muncitoresc sau Comunist din România suferă de un fel de „priapism” rezultat din demolarea dușmanilor săi externi și interni, că vigilența sa și „opera de luminare a muncitorimii” cu precădere îi mențin virilitatea. Ministrul Justiției din primii ani ai comunismului românesc, Lucrețiu Pătrășcanu, va afirma ritos, la un moment dat, că Tribunalul Poporului a devenit o „ființă adevărată” odată cu Legea pentru urmărirea și sancționarea vinovaților de dezastrul țării și de crime de război. Și, astfel, făptura aceasta ideologică este construită și confecționată, are trup (organe sexuale, șira spinării, pumni, creier), o piele de împrumut (comunismul), dar nu are nici inimă, nici suflet: ea se dovedește a fi un boxer violator, apt să-i distrugă orbește, mecanic, pe „dușmanii poporului”, în grafica stilizată, cu muncitori, pe care *Scânteia* o publică, aceștia apar atletici, cu alură de culturiști ori striperi mai degrabă, semn că inclusiv grafic se mizează pe un „sex-appeal” herculean al reprezentanților clasei celei mai favorizate, teoretic, de comunism. Într-un număr din *Scânteia* anului 1950 apare pe prima pagină, într-un portret hiperbolic, un muncitor vânjos, cu un pichamăr uriaș; el are chipul radios, satisfăcut parcă de „violul” colectiv împotriva „dușmanilor poporului”. Femeia comunistă, în schimb, este

desexualizată și defeminizată, și, de aceea, ea nu va fi vizată de „violul” efectuat de Partid. În ce o privește pe Ana Pauker, aceasta este o femeie-comisar virilizată complet, de la trup la vorbă, așa încât ea

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

trebuie percepută tot ca un bărbat angrenat în mașinăria falică a Partidului. Se cuvine precizat, apoi, că fotografia cea mai mediatizată în *Scânteia* (pentru perioada 1944 – 1950) a vreunui lider comunist este aceea a lui Stalin (apoi a lui Gheorghiu-Dej și a Anei Pauker), arhetipul agresorului de la care liderii comuniști români se împărtășesc cu o admirație de ucenici râvnitori.

Infractori și lachei în cârdășie.

Moarte trădătorilor! Satrapi și dihanii. Ciocli și strigoi

Voi proceda, în cele ce urmează, la inventarierea limbajului violent instrumentat de comuniști prin ziarul *Scânteia*, pe categorii de termeni morali. Astfel, o primă categorie de termeni îi califică pe așa-zișii „dușmani ai poporului” în sfera imoralității infracționale. Aceștia sunt „gangsteri”, „tâlhari”, „bandiți”, „răufăcători”, „asasini”, „mardeiași”, „borfași”, „degenerați”, „potlogari”, „canalii”, „paraziți”, „huligani”, „lepădături”, „secături”, „șnapani”, „jecmănitori”, „elemente necinstite”, „mână criminală”, „trântori”, „tripoteuri”, „trișori”, prin această terminologie variată comuniștii urmărind să-i consacre pe opozanții lor în toate categoriile infracționale posibile (inclusiv în cele argotice), fapt care ar fi justificat punerea după gratii a acestora. Presupoșii „dușmani ai poporului” sunt, apoi, grupați într-o „șleahță”, „tagmă”, „gașcă”, „cârdășie”, „bandă”, „haită”, „clică” (reacționară), „hoardă” (a fiarei), „rețele”, „detașamente ale urii și persecuției șovine”, „agenturi”, diferitele forme colective de încadrare urmărind să justifice măcar teoretic de ce Partidul și Tribunalul Poporului vor acționa „fără cruțare”, „crunt”, preconizând o represiune masivă împotriva presupușilor infractori. O altă categorie de termeni îi include pe „dușmanii poporului” în subspecia „lacheilor” (fascismului etc), „mercenarilor”, „slugilor” (plecate ale reacțiunii) și „slugoilor” (hiperbolizare în spiritul epocii) „argaților” (zeleși ai moșierilor), „cozilor de topor”, pentru a

IMAGINARUL LINGVISTIC

sublinia structura ignobilă, inferioară uman, colaboraționistă a acestora. Această condiție de „pleavă a țării” catalizează spre următoarea orientare de care vor fi acuzați „dușmanii poporului”:

nimic mai simplu ca ei să fie sau să devină „trădători” (ai clasei muncitoare și ai neamului românesc), „spioni” (în solda anglo-americanilor), „profitorii de ieri, sabotorii de mâine”, „agenți provocatori”, „diversioniști”, „reacționari”, „afaceriști”, „carieriști”, „complotiști”, „vânduți”, „lude”, „farisei” (ai democrației), „gheșeftari istorici”, „zarafi”, „lefegii”, „misiți fără patrie”. De aceea, se scandează: „Moarte trădătorilor!” Prin această trăsătură se pedalează pe un patriotism demagogic și gregar, insistându-se și asupra unei acuze financiare la care publicul ar fi fost sensibil în condițiile pierderilor masive suferite de România în timpul celui de Al Doilea Război Mondial și ale refacerii ei după instalarea forțată a comunismului, când țara avea parte de o mizerie nedisimulată nici chiar de patronii ei ideologici. Calificativele morale cu care acuzatorii se năpustesc în avalanșă râvnesc, și ele, să desăvârșească degradarea umană a celor vizați, care sunt catalogați drept „nemernici”, „îngâmfați”, „înșelători”, „nedemni”, „veroși”, „hrăpăreți”, „vicleni”, „mișei”, „mârșavi”, „infami”, „odioși”, „hidoși”, „oribili”, „scelerați”, „fioroși”, „Josnici”. De aceea, se scandează: „În lături, netrebnici!”

Dezonorarea și umilirea lingvistică a „dușmanilor poporului” merge progresiv, de la condiția inferioară de „lachei” ajungându-se la o ridicare în rang a acuzaților, care devin „monștri”, „brute sângeroase”, „satrați”, „bestii” (trădătoare de popor), „dihăanii” (fasciste), „călăi” (ai omenirii), „balaur”, „fiare” („care rânjesc” fiindcă sunt încolțite), „fiara crucii cu gheare” (drept care se scandează „Moarte lor!”). Iuliu Maniu este acuzat ca fiind „Sfinxul de la Bădăcini”. „Dușmanii poporului” sunt catalogați în mod obsesiv drept „cei ce sug sângele și vlaga poporului”, imaginarul lingvistic comunist vizând aici, la nivel de mental colectiv, condiția de vampiri a celor incriminați; calificativul este mai totdeauna de „sângeros”, sângele fiind hra

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

la predilectă a vampirului care, din această pricină, trebuie ucis. Ion Antonescu este, cel mai adesea, un „mareșal sângeros”, de pildă. Dezonorarea care a urcat treptele ierarhiei are un scop clar în acest caz: dat fiind că „dușmanii poporului” alcătuiesc un monstru cu mai multe capete (ca în basme și mituri), comuniștii se doresc a fi mântuitorii și salvatorii care ucid balaurul, adică niște eroi întemeietori, tocmai pentru că acțiunea lor este una violentă și are ardoarea crimei întemeietoare. Iuliu Maniu este „Sfinx”, pentru că

acuzatorii săi se doresc a fi în pielea lui Oedip. Dar, deoarece crima (oricât de întemeietoare s-ar dori ea) nu este legitimă, ci abuzivă și violatoare de lege, comuniștii îndeplinesc, de fapt, funcția unui monstru care uzurpă locul de drept al regelui uns și ales.

Plagă, cloacă, pecingine. Putregai și puroi. Decrepitudine și descărnare

Batjocorirea continuă printr-o altă dimensiune. În 1948, în *Scânteia*, apare (în patru episoade) celebrul articol al lui Sorin Toma pe marginea poeziei lui Tudor Arghezi, articol intitulat „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei”, în care, printre altele, acuzând pestilențialul poetic al lui Tudor Arghezi, autorul sancționează un „urât mirositor vocabular”. Acest lucru s-ar putea spune mai degrabă despre limbajul agresiv promovat de *Scânteia* împotriva „dușmanilor poporului”. Mai întâi, este speculată ideea de „plagă”, de molimă, „pecingine”, „cloacă murdară”, „dușmanii poporului” fiind purtători de „venin fascist” de obicei, drept care țara este „infectată” și infestată de otrăvitori (agenții „infecției” fiind ziariștii legionari ori antonescieni, dar nu numai ei, ca „otrăvitori de suflete”, ci și universitarii „huligani” ca otrăvitori ai studențimii) și de „buruieni veninoase”. Iar și iar, mântuitorii unei asemenea molime nu ar putea fi decât aceiași comuniști cu râvne oedipiene pervertite. Să vedem însă cum se manifestă „otrava” improșcată de ziariștii atât de blamați. Iată câteva fragmente din am – IMAGINARUL LINGVISTIC

colul „Procesul a trei ziariști fasciști” (ziariști care, de altfel, s-au manifestat, o parte dintre ei, printr-un limbaj extrem de violent în perioada interbelică), semnat cu patos revoluționar de Horia Liman în *Scânteia* (An XVI, nr. 246, 1 iunie 1946): „Sunt cavalerii unui apocalips provocat cu cinism, metodic, după un plan scelerat, pentru un blid de linte sau un sac de aur. Cavalerii condeiului otrăvit n-au însă nimic interesant, ca înfățișare, la prima vedere. Intră toți – turmă – puțin intimidăți de perspectiva cea nouă ce li se oferă, lor, criminalilor... [...] Trei huligani, trei amatori de spectacole sângeroase. Toți trei au incitat la crime, au aplaudat vandalisme sângeroase de elevii credincioși ai scrisului lor, au rânjit la vederea ruinelor, a prăpădului provocat de propria lor explozie de ură și demență. Sunt autorii morali ai dezastrelor pe care le-au dirijat cu o voluptate neroniană, zi de zi, cu tenacitate diabolică. [...] în jurul lor se deslușesc doar flăcări fluturate spre cerul întunecat, doar crime, doar dăre de sânge care nicio clipă

n-au avut răgaz să se închege [...] Numele trinității din boxă duhnesc a sânge. Infectează aerul și scârbesc”.

Treptele agresiunii sunt parcurse ierarhic, ajungându-se la o condiție putridă a „dușmanilor poporului”: aceștia sunt „găunoși”, „elemente descompuse”, „rămășițe” (adică resturi, ruine umane) intrate în putrefacție, revelate prin „putregaiul fascist” (sau „putregaiul moral al burgheziei”) și „puoiul legionar”, drept care poporul și Partidul simt, pe lângă „nemărginita revoltă”, „scârbă și dezgust”. Limbajul coroziv legat de putrid este completat, în această retorică agresivă, de o dimensiune funerară ofensatoare, „dușmanii poporului” fiind considerați niște „ciocli ai proprietății țărănești”, „ramoliți” și „strigoi” ori „paiațe” (oameni goi, carcase). În editorialul nesemnat intitulat „Chipurile lor...” din *Scânteia* (An XVI, nr. 519, 9 mai 1946), zugerăvirea acuzațiilor din „procesul mării trădări” intentat lui Ion Antonescu și colaboratorilor săi atinge apogeul prin batjocorirea verbală și sublinierea decrepitudinii celor incriminați. Sugestia este aceea că, fiind „morți” din punct de

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

vedere moral, ei pot fi uciși fizic, fără ca nimeni să se simtă vinovat pentru aceasta, tocmai pentru că ar purta pe trup semnele morții iminente, ale putrezirii de vii. Iată câteva secvențe ilustrative din acest editorial: „fețele lor, descărnate, livide ori pământii, brăzdate de zbârcituri cari nu sunt urmele unui travaliu al gândirii, ci pielea boțită a cărnii unor trupuri din care a pierit tot ceea ce constituie demnitatea și măreția unui om, credința într-o idee, fețele lor tremurătoare, crispate, căzute, cu buzele vinete, cu câte un rictus intermitent, de nevropați sau posedați, ca și calmul aparent al unora dintr-înșii, sunt oglinda aceleiași lipse de speranțe”. Se sugerează că acuzații sunt niște ipostaze ale omului degradat, niște stafii și „foști oameni”, care au început deja să putrezească. Iată câteva portrete intenționat construite pe ideea de decrepitudine: Constantin Pantazi (general) este o „figură caragialescă” dominată (ni se spune în transcrierea „Procesului Ion Antonescu” din același număr al *Scânteii*) de un „bâlbâit dezgustător”; alt general, Picki Vasiliu, are „fața cenușie, la fel de descărnată, cu cărarea părului alb și rar trasa dreaptă prin creștet, cu glasul mieros”; „gura îi joacă într-un tic nervos, tremurat spasmodic, involuntar, ca o expresie carnală a dezagregării materiei vii”; Traian Brăileanu este „stors, desarticulat, cu chelia semănată de

peri cărunți, te-poși, ca o perie tocită, cu gura știrba din care cuvintele ies inconsistente, gelatinoase”; Ion Petrovicescu este „zbârcit și negru, cu gesturi iuți de nevăstuica sau de isteric”; alt acuzat, Bușilă, are „aceiași inconsistență fizică a obrazilor căzuți”; Radu Lecca este „negru-vânăt la față” (în extrasele din „Procesul Ion Antonescu” din același număr al *Scânteii*, Radu Lecca este portretizat astfel: „Hidos, cu obraji buhăiți și mâncați de vicii, Lecca își ascunde rapacitatea sub masca nesimțirii”); Eugen Cristescu are „ticul des al limbii scoase mecanic din trei în trei clipe, lingându-și mașinal colțul drept al gurii”. După cum se vede, acuzatorii vizează să demoleze mai întâi aspectul fizic al victimelor degradate până la ipostaza de cadavre vii. O

inMAGINARUL LINGVISTIC

sistență aparte este acordată gurii, chipului (ochilor apoși), cheliei și obrazilor, toate cele patru elemente dorindu-se a fi maculate de o senectute decrepită, dominată de o transpirație cleioasă și de o buhăială pe care acuzatorii o doresc a fi porcină.

Un text virulent împotriva lui Iuliu Maniu este semnat în 1946 (*Scânteia*, An XVI, nr. 539, 3 iunie 1946) de Ion Călugăru, purtând titlul „Mortul care le trebuie”. Autorul îi proiectează pe liderii partidelor istorice ca pe niște pensionari amatori și profitori ai înmormântărilor, figura centrală vizată fiind însă, așa cum am spus, a lui Iuliu Maniu care și înainte, și în timpul, și după procesul lui Ion Antonescu a vorbit despre acesta ca despre un patriot. „În multe orașele de provincie, scrie Ion Călugăru, există câte un pensionar mititeluț, plin de ticuri, năselnic, certăreț, care mai mult tânjește decât trăiește. Timpul trece pe lângă dânsul și îl înspăimântă parcă ar fi un torent. Molcome, risipite în negură sunt zilele târgoveților, însă pensionarul le simte repezite, nebunatic, ofense pentru dulcea lui bătrânețe. Totuși, când dricarii drapează o casă și apar steagurile de doliu și dricul condus de cioclii în uniformă de diplomați, înfățișarea, umoarea bătrânelului ponosit se schimbă. Devine alt om, altă personalitate. [...] S-ar putea spune că unica bucurie ce i-a mai rămas în cenușia-i existență, marea lui preocupare este să participe la toate înmormântările”. Într-un alt text din același an, Iuliu Maniu este înfățișat din nou în mod ofensator, decrepitudinea fiind subliniată în cazul său astfel: ni se spune că vorbele îi sunt o „pârâitură penibilă”, liderul Partidului Național-Țărănesc fiind „găunos” și „în pragul ramolismului” (*Scânteia*, An XVI, nr. 582, 25 iulie 1946). Însuși directorul *Scânteii*,

Miron Constantinescu, va încerca o maculare cu orientare postumă în editorialul său împotriva unei celebre familii liberale (*Scânteia*, An XVI, nr. 688, 27 noiembrie 1946), încheindu-și textul cu o profeție ritoasă: „Iar pe cavoul familiei Brătianu, oamenii viitorului vor scrie: Aici zac

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

rămășițele familiei Brătianu/ Care și-a clădit huzurul/ Pe jaf, înșelătorie și asasinat”. Criptocomuniștii de după revoluția din 1989 în România îi vor urma tactica atunci când, la o demonstrație împotriva Partidului Național Țărănesc Creștin-Democrat, îi vor trimite liderului acestuia, Corneliu Coposu (fost deținut politic timp de aproape două decenii în închisorile comuniste din România), ca dar, un sicriu.

Colți și gheare. Mârâituri.

Câini, lupi, reptile, viermi, șobolani.

„A lichida” și variantele sale în sfârșit, o ultimă mostră de vocabular agresiv prin care se încearcă impurificarea lingvistică a „dușmanilor poporului” este aceea a animalizării lor, nuanțele fiind sugestive în acest caz. Prin bestializare, acuzații erau implicit coborâți din nou în subuman, justificând „arianismul” (fals) al omului nou încarnat de comuniști. Varietatea este destul de spectaculoasă, imaginarul lingvistic comunist râvnind să găsească ipostaze animalice destul de abjecte și dezgustătoare: „dușmanii poporului” dotați cu „colți” și „gheare” erau declarați a fi „hiene” (speculanții), „lupi” (în haită), „câini turbați” (Ion Antonescu era adesea numit „câine roșu”; Mihai Antonescu este prezentat, la procesul care i se intentează, drept un „câine bătut” care tremură; se vorbește, apoi, de trădătorii care „mârâie”; drept care se scandează „Jos laba murdară!”), „șobolani” (de pildă, generalul Picki Vasiliu are „ochi de șobolan”; cu altă ocazie, alți incriminați vor avea, în schimb, „ochi de pește”); cu un impact aparte era utilizată categoria reptilelor: „cameleoni”, „vipere” (în cuib; ziaristii antonescieni erau, de pildă, „vipere ale scrisului românesc”, „hitleriste” de obicei), „șopârle” (Radu Gyr era portretizat ca având un cap de șopârlă), „năpârci” (reacționare); un alt tip de „dușmani ai poporului” erau catalogați drept „ploșnițe” („regale”); chiaburii erau considerați

IMAGINARUL LINGVISTIC

„Corbii secetei” sau ai maselor populare; în sfârșit, o ultimă categorie era aceea a „viermilor”, „limbricilor” (ziaristul Romu-lus Dianu este înfățișat ca un „limbric speriat”) și a „lipitorilor”. Iată acum câteva mostre din articolul „Un vierme”, semnat de N. Corbu (în

Scânteia, An XVIII, nr. 1263, 30 octombrie 1948), despre președintele Partidului Social-Democrat, Titel Petres-cu: „Mulți au și uitat de el – dacă l-au știut vreodată. Trebuie să răscolești adânc prin putreziciuni, ca să dai de urma lui, târându-se la fund. Câte nu visase viermușorul ăsta! Să se facă dolofan, să crească, să se umfle și iar să se umfle, să ajungă mare, să se vadă șarpe. Viermele își agățase o lavalieră cu picățele și se înfoia în ea, asuda ținând discursuri – cu fiere că nu e ascultat – [...] viermele se băga peste tot și în toate, se agita în sus și-n jos, că poate-poate îi pică și lui ceva – și se bâțâia de ciudă că nu-l ia nimeni în seamă. Un vierme ambițios. Titel Petrescu”. Cele din urmă ipostaze sunt cele mai abjecte (întrucât trimiterea este la o dimensiune anală, excremențială și putrefactă), prin ele încercându-se (pentru a căta oară) justificarea represiunii împotriva „dușmanilor poporului” prin macularea lor totală. Morala sau, mai exact, anti-morala este că unor „viermi” ai dreptul și poți să le faci orice, în finalul acestui studiu de caz, voi inventaria verbele agresive prin care ziariștii care semnav în *Scânteia* atătau populația împotriva „dușmanilor poporului” de toate categoriile, întrucât și în acest caz, funcționează o ierarhie și niște trepte ale stigmatizării. Astfel, verbele *a ucide* și *a extermina* erau folosite rar. Într-o primă fază punitivă au fost folosite verbele moralizatoare *a înfiera*, *a demasca* (cu varianta *a smulge masca* de pe chip, întrucât „dușmanii poporului” erau suspectați de teatralitate), *a încolți*, *a izgoni*, *a disprețui*, *a stigmatiza*. *A curăța* era folosit în situații de „deratizare” și igienă profilactică la nivel uman, ironic vorbind. Urmau, apoi, verbe care ilustrau durerea fizică, precum *a lovi*, *a izbi* și *a smulge* („colți” și „gheare”), acestea fiind completate, la un nivel fizic și mai dureros, de *a zdrobi* și *a strivi*. În final, pedepsirea „dușmani

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

lor poporului” era încununată prin verbele *a stârpi*, *a sfărâma*, pentru ca ultima fază a extincției să fie redată prin *a curma*, *a anihila*, *a nimici* și, mai ales, *a lichida*. Reiese în mod limpede, din această înșiruire verbală, că scopul final era distrugerea din rădăcini a făpturilor umane care intrau în categoria „dușmanilor poporului”. Dar până la capătul tunelului acestea aveau de parcurs destule trepte ale agoniei și umilirii.

Post-scriptum: Jandarmeria culturală

Am analizat anterior imaginarul lingvistic violent acționat împotriva „dușmanilor poporului” de către mașinăria activistă

comunistă din *Scânteia*. Voi seconda acest demers de analiza „țigăniei” sau „porcăriei” din viața literară, cum o numește Tudor Arghezi, care s-a petrecut între scriitori, în primii ani de după invazia sovietică și instalarea forțată a comunismului în România. Mă voi ocupa, pe scurt, de felul în care scriitorii și ziariștii s-au spurcat între ei în funcție de baricada pe care se aflau și de pe care combăteau. Dacă, în 1944, o oarecare politețe se mai simte în relațiile gazetărești dintre scriitorii cu diferite orientări politice, începând cu 1945 agresiunea verbală devine vizibilă. Astfel de polemici dure și incorecte existaseră și în perioada interbelică ori în preajma celui de Al Doilea Război Mondial, în special în timpul în care extrema dreaptă românească atinsese apogeul său politic. Autoritățile comuniste manifestă, efemer și tactic, o oarecare reținere lingvistică în blamarea scriitorilor care nu erau convenabili, pentru ca, mai apoi, să declanșeze un război grosier împotriva lor. Mulți scriitori vor fi incriminați: unii vor fi aruncați în închisori (agresiunea verbală din gazete fiind doar primul stadiu al agresiunii totale pe care o vor cunoaște ulterior), alții vor fi recuperați de comuniști ori chiar reeducați (ajungând să scrie în stil proletcultist), alții vor fi izolați și interziși pe perioade mai lungi sau mai scurte, alții vor încerca să supraviețuiască decent sau

IMAGINARUL LINGVISTIC

printr-un colaboraționism minim, alții vor trece oportunist și fățiș colaboraționist de partea Puterii.⁷ Cele mai multe atacuri au loc în *Scânteia*, *România liberă*, *Tribuna poporului*, *Contemporanul* etc. Pe de altă parte, oficiosul Partidului Națio-nal-Țăranesc, *Dreptatea*, se va ambala, la rândul-i, în atacuri verbale virulente, aceeași gazetă (în 1946) propunând în mod inspirat termenul emblematic folosit în acest *Post-scriptum*, pentru analiza de față: acela de jandarmi culturali” la adresa culturnicilor comuniști care încercau să dirijeze autoritar și discreționar și să sancționeze, prin demolare, tendințele literare care nu conveneau. În general, între condeiele agresive de partea Puterii se remarcă Ion Călugăru, Ion Vitner, Miron Radu Paraschivescu, Mihnea Gheorghiu, Geo Dumitrescu, Zaharia Stancu, Sorin Toma (fiul lui A. Toma, demolator al lui Tudor Arghezi față de care comite un fel de regicid pentru a-și instaura tatăl uzurpator în rangul de poet național) și alții. Dar puseuri violente întâlnim și la Oscar Lemnar, N. Carandino, Ion Caraion, Șerban Cioculescu, Iorgu Iordan, unii dintre ei aflați de cealaltă parte a baricadei, cel puțin pentru o perioadă, înainte

de a dezerta la comuniști.

Acuza cea mai în vogă la adresa scriitorilor de dinainte de instaurarea comunismului este, lucru previzibil, aceea de trădare și slugărnicie. Sunt puși la zid Emil Cioran și Mircea Eliade, C. Noica și Ion Barbu, Nichifor Crainic și Radu Gyr, dar și Lucian Blaga, acuzați fie de obscurantism, fie de misticism, fie de extremism de dreapta (majoritatea, într-adevăr, aderaseră la sau simpatizaseră cu ideologia legionară). Ei sunt considerați a reprezenta „dezonoarea” scrisului românesc; Ioan Alexandru Brătescu-Voinești este taxat drept „creatură teutonă” și „bătrân huligan”, alți scriitori sunt catalogați „slugi na

7 Despre toate acestea, vezi ampla serie de citate din gazetele vremii, colate și analizate de Ana Selejan în *România în timpul primului război cultural* (1944 – 1948). *Trădarea intelectualilor*, Editura Transpres, Sibiu, 1992, *Reeducare și prigoană* (1948 – 1949), Thausib, Sibiu, 1993), *Literatura în totalitarism*. 1949 – 1951, Thausib, Sibiu, 1995.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ziste”, „agitatori fasciști”, „imperialiști”, „reacționari”, „contrarevoluționari”, „lachei odioși”, „trântori”, „ploconiți”, „ciocoi”. Liviu Rebreanu (germanofil, în timpul războiului) este atacat postum în *Dreptatea*, de către N. Carandino, și incriminat ca trădător, în pielea lui Apostol Bologa care a intrat în Gestapo! Într-o altă fază sunt atacați Tudor Arghezi și George Călinescu, ambii rezistând la început, ca, mai târziu, să fie înregimentați de regimul comunist. Registrul infracțional este atașat incriminărilor de trădare, pentru a demonstra că scriitorii respectivi erau tarați și vicioși, cuvenindu-se a fi înregistrați în criminalitatea de drept comun: aceștia sunt „răufăcători”, „huligani”, „satrapi”, „elemente nesănătoase și dușmănoase”, „lichele”, „bandiți”, „sabotori” (termenii sunt seci și deloc spectaculoși, acuzatorii folosind clișee).

Mult mai amplu și învăluitoare este registrul care denunță în scriitorii atacați niște „otrăvuri”, pentru a justifica ideea de demascare, epurare și pretinsă purificare care avea loc. Scriitorii respectivi sunt considerați „veninoși”, plini de pecingini, „ciuperci otrăvitoare”, promovând „virusul retrograd” și demoralizant, „descompunerea formelor artistice” (de aici „decadentismul morbid”). Este vizată ideea de boală și de artă „bolnavă”, comisă de indivizi „găunoși”, „îmbâcsiți”, „dăunători”. Zaharia Stancu scrie acuzator despre cărțile de tip

„ciupercărie” și „stârpiciune”, concentrându-se pe imaginea ciupercilor gălbui care ar reprezenta arta inamică la adresa noului regim. Anticariatele sunt considerate „focare de otrăvă”, întrucât ar promova cărțile scriitorilor fasciști și mistici. Dacă nu sunt otrăvitoare, atunci anumite gazete sunt acuzate de decrepitudine și caracter vetust: *Revista Fundațiilor Regale* (care rămăsese un bastion al literaturii neînregimentate) este proiectată în ipostaza unei „babe” sulemenite, de pildă. Atunci când nu sunt injuriați autorii, cele vizate sunt personajele lor, considerate a fi larvare, morbide, abjecte, monstruoase, decăzute, sterile, deformate, în alte cazuri, autorii înșiși se autoflagează; considerându-se „impură” și „becisnică”, Nina Cassian își va cele – IMAGINARUL LINGVISTIC

bra exaltat și flagelator, într-un poem din 1945, autoreeduca-rea de viitoare stahanovistă a spiritului: „Unde să-mi scuip viermăraia dinlăuntru!” Registrul putrefact acoperă ca o acoladă ceea ce s-a acuzat până acum: Ion Vitner demască „mlaștinile pline de miasme” ale unui curent literar decadent, Nestor Ignat îl atacă pe Ion Barbu și poemul *Uvedenrode*, aducând în discuție tehnica picturii cu fecale, Sorin Toma îl declară putrefact, licențios și mahalagiu pe Tudor Arghezi. Sunt folosiți termeni precum „bălăceală”, „hâd”, „hidos”, „sordid”, care au rostul să pigmenteze acuzele aduse până acum. La nivelul bes-tiariului detectat între scriitori, cei incriminați sunt „șacali”, „cotoi călugăriți peste noapte”, „maimuțe” (imitând arta occidentală), „câini” (care „latră”) ori „potăi” (câini decăzuți, jalnici) și, firește, „năpârci”. Ca jivine imunde, scriitorii vizați sunt acuzați de „colcăială” în beznă, prin cotloane; or, colcăiala stimulează reacția acuzatorilor de a-i nimici, dar nu oricum, ci prin strivire. Lumina, la rândul ei, trebuie să orbească întunericul „bolnav”, locuit de aceste jivine, întrucât se dorește a fi o lumină cu funcție de bisturiu, o lumină chirurgicală și deratizatoare, adică.

Alteori, atacul este unul funebru și ființial; Miron Radu Paraschivescu regretă, în 1945, că poetul Arghezi nu a murit la timp (făcând parte „din galeria poeților ce mor prea târziu”), iar, în 1948, Sorin Toma îl proiectează pe Arghezi în ipostaza unui cadavru căruia îi mai cresc unghiile și părul; tot în 1948, lui Alexandru Phillippide i se sugerează, ca retragere din viața literară, un cavou. Voi lua ca studiu de caz, în cele ce urmează, linșarea mediatică a lui Tudor Arghezi, care a fost menită să catalizeze anexarea poetului, mai târziu, la ideologia

comunistă, în perioada 1945 – 1948, Tudor Arghezi este unul dintre cei mai atacați scriitori, într-un registru ritualic-abject. Mai întâi fiindcă el nu putea fi incriminat prin acuze simple ca „agitator fascist” sau „sabotor”, neputându-i-se fabrica un proces politic. Apoi fiindcă Arghezi sancționase curajos, la început, abuzurile noului regim comunist instaurat. În al treilea rând, fiindcă

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

era un pamfletar redutabil, cu o vână demolatoare invidiată de comuniști. De aceea, i s-au fabricat procese literare (dar cu miză existențială) într-o ierarhie pe care o voi prezenta concis aici. La început, Puterea comunistă a încercat să și-l atașeze pe Arghezi, care însă nu se lăsase anexat imediat. Era, la vremea aceea, un scriitor periculos lingvistic, prin verva-i nimicitoare, dovedită în pamflete, care sancționa cu aciditate performanță. Atacul frontal împotriva lui vine în 1945 din partea deja pomenitului Miron Radu Paraschivescu („Un impostor: Tudor Arghezi”, *România liberă*, III, nr. 172, 21 februarie 1945), care-l decretează pe Arghezi nul și avorton („statura lui de bărbat și cetățean nu întrece cu nimic dimensiunile literei și a gândacului în care e meșter”), „parvenit al condeifului”, „trădător al ideii”. Într-o altă serie de incriminări, Arghezi este catalogat „rău cetățean și mincinos tovarăș”, „poetul tuturor abdicărilor și lașităților”. Urmează, apoi, acuze fără precedent, care lovesc în natura masculină a lui Arghezi, catalogat drept tată denaturat și individ lipsit de bărbăție. Este incriminat că ar fi tată denaturat (iresponsabil), întrucât îl preferă pe fiul său al doilea (Baruțu), considerat un mediocru, fiului său dintâi, Eli Lotar (proiectat ca fiu risipitor, dar revoluționar). Prin asemenea speculații se dorea lovirea în rădăcina ființei lui Arghezi, anulat patern. Dacă Arghezi nu putea fi mânjit cu „bube, mucegaiuri și noroi”, întrucât acestea erau considerate deja a fi estetice, el trebuia nimicit altfel. M.R. Paraschivescu mizează pe lichidarea ca bărbat a lui Arghezi, cel puțin în latura sa paternă. Eli Lotar (revoluționarul și fiul cel dintâi) reprezenta, în această ecuație simbolică, pe „fiii” comuniști, bastarzi, pe care Arghezi nu îi recunoștea deocamdată. M.R. Paraschivescu și Puterea comunistă (mașinăria falică) încearcă, de fapt, să-l castreze pe Arghezi: cum castrarea nu putea avea loc fizic, ea va fi oficiată verbal. Dar castrarea are loc și la un alt nivel mental, Arghezi fiind cenzurat inclusiv în funcția sa de pamfletar imbatibil. Paralizându-l, Puterea

încearcă să-i preia energia lingvistică, bărbăția verbală, și o face într-un mod violent. Regele bătrân nu este ucis, ci devirilizat de o generație alterată de tineri războinici care abordează orice mijloace pentru a-l depozita de bărbăție pe fostul rege.

Ceremonia nu se încheie aici, fiindcă, un an mai târziu, același M.R. Paraschivescu (de data aceasta în *Scânteia*) îl va declara pe Arghezi ratat și estropiat, ca și cum castrarea simbolică oficiată în 1945 ar fi fost perimată sau nededesăvârșită. Ceea ce urmează se știe deja: articolul, publicat în serial (*Scânteia*, nr. 1013, 1014, 1015, 1016, 5 – 7 – 9-10 ianuarie 1948), „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei” de Sorin Toma. Încă o dată, Puterea simte nevoia să-l atace pe Arghezi, dar nu oricum, ci prin tehnica fecalizării și a registrului putrefact. Sorin Toma laudă parțial începuturile proletare ale lui Arghezi, înainte de a-l detrona, obiectând apoi tăios că lectura poeziei argheziene este precum contactul cu „balele otrăvitoare ale unei jivine monstruoase”. Apoi, îl psihanalizează ideologic pe Arghezi ca renegat și angoasat (dominat de psihologia înfrântului și de cultul morții). Este de menționat, de altfel, tonul serios, științific, cu care Sorin Toma încearcă să demonteze și să deconstruiască poezia argheziană. El detectează un „manierism găunos” la autorul incriminat, precum și „aspectele bolnăvicioase ale realității”. Atacul își atinge apogeul atunci când funcția poeziei argheziene este decretată a fi una de „bordel”, prin poemele „afrodiziace” din *Flori de mucigai*, care „excită” cititorii bolnavi. De-abia în final, Sorin Toma deconstruiește așa-zisul limbaj mahalagesc și trivial al poetului, apoi presupusa putrefacție („cloacă de cuvinte” și „cloacă de idei”), inventariind o serie de cuvinte considerate orduriere din poezia acuzatului. Concluzia: Arghezi este un pestilențial; el emană miasmă, asemeni poeziei sale, prin urmare este un cadavru. Soluția este propunerea și găsirea unui vaccin anti-Arghezi. Tot în final, Sorin Toma îl compară pe Arghezi cu Picasso care folosea, ca material artistic, excrementele. Ca artă burgheză, poezia argheziană este fabricată într-o „leprozerie”, devenind un „fenomen patologic” și producând „contagiune”. Mă întorc

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

acum la începutul acestui scurt studiu de caz: miasmatic și descompus, Arghezi este proiectat a fi un cadavru căruia îi mai cresc doar unghiile și părul. În locul poetului detronat se va ridica steaua lui A. Toma, nimeni altul decât tatăl lui Sorin Toma, o fantoșă prizată de

regimul comunist. „Castrat” ca bărbat-tată și văzându-și supusă poezia unui atac excremental, cum ar spune psihanaliștii, Arghezi are să tacă o vreme, dar, după un timp, va accepta pactul cu Puterea. Mașinăria falică a funcționat cu prisosință în cazul său, dar nu prin viol, ci printr-o castrare cu ceremonial.

VI

REMAKE: MAȘINĂRIA FALICĂ ADEVĂRUL, AZI, DIMINEAȚA (1990)

Preambul la un „viol” lingvistic premeditat în decembrie 1989, în România are loc o revoltă anticomunistă violentă (secondată de o disidență anticeaușistă a unei părți reformatoare a Securității și a Armatei și, de asemenea, de un puci anticeaușist al nomenclaturii de rangul doi) în urma căreia regimul comunist se prăbușește. Organul politic care ia naștere în urma acestei mișcări este Frontul Salvării Naționale (FSN), condus de Ion Iliescu, aparatcic al fostului regim, marginalizat în ultima etapă a ceaușismului și considerat drept posibil Gorbaciov al României. Analiza de față urmărește mai cu seamă perioada ianuarie-iunie 1990, dat fiind că în acest timp au loc cele mai radicale contestări ale organului politic nou-născut, cele mai aplicate manifestări anticomuniste și cele mai dure înfruntări de stradă, din postcomunismul românesc.

După ce devenise organ al Puterii ca mediator până la noile alegeri democratice, Frontul Salvării Naționale (din care făceau parte o serie de membri ai fostei nomenclaturi) anunță participarea sa la alegeri ca partid politic. Acest lucru stârnește critici și contestări morale, ce iau amploare odată cu *Proclamația de la Timișoara*, al cărei punct 8 prevedea interzicerea timp de trei legislaturi a candidaturii foștilor activiști comuniști și a foștilor ofițeri de Securitate în noile instituții de guvernare ale Statului. Prin punctul 8 al *Proclamației de la Timișoara* era acuzată, de fapt, confiscarea revoluției anticomuniste românești de către neocomuniștii majoritari în Frontul Salvării Naționale, al cărui lider, Ion Iliescu, susținea ideea unui comunism reformat, călăuzit de un „despot luminat”. O

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

scurtă cronologie a evenimentelor petrecute între ianuarie și iunie 1990 este necesară în acest punct, pentru a înțelege mai bine tensiunea existentă între Puterea criptocomunistă (FSN) și minoritatea anticomunistă ieșită în stradă pentru a protesta, în 12

ianuarie are loc un miting anticomunist în cadrul căruia, forțat de împrejurări, Ion Iliescu scoate în afara legii Partidul Comunist Român. În 17 ianuarie, decizia de scoatere în afara legii a PCR este anulată printr-un decret. În 19 ianuarie, fostele partide istorice, desființate abuziv de comuniști, reintră în legalitate, cele mai importante fiind Partidul Național Țărănesc Creștin-Democrat, Partidul Național Liberal și Partidul Social Democrat Român. În 24 ianuarie (zi simbolică pentru români), Frontul Salvării Naționale anunță participarea în alegeri ca partid politic. În 28 ianuarie se desfășoară în paralel un miting anticomunist organizat de partidele istorice și o manifestație a simpatizanților FSN, având loc ciocniri între cele două tabere. În 29 ianuarie, minerii (chemați de Ion Iliescu) sosesc la București, pentru a apăra Frontul Salvării Naționale, considerat a fi în pericol datorită renașterii partidelor istorice și datorită mișcărilor de stradă. În 8 februarie, se constituie parlamentul interimar al României postcomuniste. În 18 februarie, are loc o manifestație antiguvernamentală și antiprezidențială: câțiva manifestanți reușesc să pătrundă în clădirea guvernului. În 19 februarie, minerii vin din nou la București, pentru a apăra guvernul și președintele. În 20 martie au loc evenimentele de la Târgu-Mureș, cu violențe stradale între români și maghiari; aceste evenimente au constituit concretizarea unei manipulări a populației de către Puterea nou instituită (FSN), care deturna, astfel, atenția de la contestările anti-FSN și anti-Iliescu la chestiunea minorității maghiare și a Transilvaniei (chiar dacă tensiuni reale existau între majoritatea românească și minoritatea maghiară). În 22 aprilie, are loc un miting electoral al Partidului Național Țărănesc, la încheierea căruia o parte dintre manifestanți se deplasează în Piața Universității (loc simbolic al revoluției din decembrie 1989, pen – IMAGINARUL LINGVISTIC

tru anticomunismul fățiș al acesteia) pe care o ocupă. Astfel ia naștere fenomenul și manifestația Piața Universității (consacrată spațial ca „zonă liberă de comunism” și „kilometrul zero”) care va dura până la 13 iunie. În 20 mai, au loc alegerile generale și prezidențiale în cadrul cărora Ion Iliescu obține 85%, iar FSN, 66% din voturi. În 13 iunie, manifestanții din Piața Universității sunt evacuați brutal de către forțele de poliție, drept care au loc înfruntări violente. În 14 iunie, minerii din Valea Jiului sosesc pentru a treia oară la București (chemați de Ion Iliescu) și săvârșesc o serie de acțiuni brutale

împotriva celor bănuși a fi simpatizanți ai Pieței Universității, anti-FSN și anti-Iliescu. Sunt vizați în special studenții și intelectualii, fiind agresate câteva clădiri ale Universității bucureștene. Acțiunea aceasta continuă și în ziua de 15 iunie, când minerii sunt, în cele din urmă, trimiși acasă, în Valea Jiului.

Cum cel mai important eveniment din această perioadă l-a constituit fenomenul Piața Universității, iată un scurt istoric al acestei manifestații-maraton. După mitingul electoral al PNȚCD (din 22 aprilie), o parte dintre participanți ocupă Piața Universității, întrerupând circulația. La câteva zile după acest incident, timp în care la mitingul din Piața Universității au început să participe majoritatea celor care se considerau anticomuniști, Ion Iliescu îi cataloghează ca *golani* pe manifestanți (mai târziu, va regreta această formulare), drept care intelectualitatea și studenții se solidarizează masiv cu Piața Universității, care primește numele simbolic de „Golănia” (participanții constanți în Piața Universității vor fi, de aceea, anticomuniști de diferite coloraturi sociale, intelectuali, studenți, dar și curioși, figuranți ori chiar elemente dubioase, infracționale, cei din urmă fiind însă minoritari). În 1 mai sunt chemați în Piața Universității toți cei care susțin punctul 8 al *Proclamației de la Timișoara*. Tot în această perioadă, membri ai Grupului pentru Dialog Social și elita intelectuală a Bucureștiului le vorbesc manifestanților din balconul deschis al Universității, promovând discursuri anticomuniste. În luna mai, sunt mi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

ținte, de asemenea, mai multe greve ale foamei, susținute de câțiva manifestanți din Piață. În urma alegerilor din 20 mai care au demonstrat votarea majoritară a FSN și a lui Ion Iliescu, este de presupus că, treptat, manifestația s-ar fi stins de la sine. La începutul lui iunie, manifestația se autodizolvă parțial, în Piața Universității rămânând doar câțiva „mohicani”. În 13 iunie, ultimii rămași în Piață sunt evacuați violent de către forțele de poliție, drept care au loc înfruntări stradale. În 14 iunie, sosesc minerii la București, chemați pentru a apăra guvernul, parlamentul și președintele împotriva așa-zisului „puci legionar”. Cu acest prilej, pe străzile Bucureștiului se strigă: „Noi muncim, nu gândim”. După o serie de brutalități împotriva celor bănuși a fi „golani”, adică participanți la manifestația din Piața Universității, minerii sunt trimiși, în 15 iunie, seara, în Valea Jiului. Mai

târziu, o parte dintre ei vor regreta participarea la mineriada din 14-15 iunie, recunoscând că au fost manipulați de către Putere.

În cele ce urmează, voi inventaria și analiza imaginarul lingvistic violent promovat de ziarele *Adevărul* și *Azi*, în principal, secundar de *Dimineața*, în perioada imediat următoare prăbușirii comunismului românesc, a celei dintâi campanii electorale libere (care a fost violentă verbal) și a Pieței Universității și evacuării în forță a acesteia, încheiată cu venirea minerilor. Cum toate cele trei ziare și-au verbalizat violența mai mult sau mai puțin explicit în numele Frontului Salvării Naționale (și al lui Ion Iliescu) pe care îl susțineau, acesta fiind noul „organ” politic al României postcomuniste, cred că, pe bună dreptate, se poate vorbi, ca și în cazul ziarului *Scânteia* din primii ani ai instaurării forțate a comunismului, de un „viol” asupra mulțimii, de o mașinărie falică a FSN care a acționat asupra populației prin intermediul ziarelor amintite. Pentru acest studiu de caz, mă voi folosi de articolele ziaristilor (stabili sau sporadici) de la cele trei cotidiane, apoi de diverse comunicate ale Puterii, publicate de aceste ziare, și de scrisorile primite de la cititori. Din *Adevărul*, avându-l direc –

IMAGINARUL LINGVISTIC

tor, pentru perioada pe care o investighez, pe Darie Novăcea-nu, am folosit și extras secvențe din articole semnate de directorul deja amintit, apoi de Mircea Bunea, Sergiu Andon, Al. Gavrilescu, Cristian Antonescu, Corneliu Omescu, Mihai Ca-ranfil, Dragomir Horomnea, Laurențiu Duță, Lelia Munteanu. Din *Azi*, avându-l ca director onorific pe fostul aparatcik Alexandru Bârlădeanu, marginalizat asemeni lui Ion Iliescu în ultima fază a ceaușismului, și redactor-șef pe Octavian Știreanu, am folosit și extras secvențe din articole semnate de R. Cio-banu, Stelian Moțiu, Remus Răgătan, Leonard Gavriliu, Ar-nold Helman, Traian Branea, Romul Munteanu, Tudor Bălțeanu, V. Izorpa, Ioan Popa. Din *Dimineața*, avându-l ca director pe Al. Piru, am folosit și extras secvențe din articole semnate de Grigore Traian Pop și Florian Popa Mișcan.

Golănia *versus* Penitenciară.

Mercenarii destabilizatori. Vânduții fărădelegii încă din pânțele mamei lor

Un prim registru la care apelează gazetarii de la ziarele amintite este acela al subumanului. Pentru a putea fi blamați în mod aparte, membrii și susținătorii partidelor istorice, apoi manifestanții din Piața

Universităţii sunt proiectaţi a fi nişte făpturi inferioare şi nişte nimicuri. Ei sunt „creaturi inculte”, „nonvalori” (ridicole şi groteşti), „analfabeţi politici” şi „agramaţi” (care nu înţeleg ţelul Frontului Salvării Naţionale), „rebutaţi” biologic şi social sau „rebuturi”, „pleavă”, „fitecine” şi „nei-ca-nimeni”, „mediocrităţi” „marginalizaţi”, „primitivi” (care dansează sălbatic în jurul focurilor din Piaţa Universităţii, asemeni unui trib), chiar „neoameni”, care aparţin temporal sfârşitului de Ev Mediu, „scursuri” formate din „drogaţi” şi „alcoolici”, „declasaţi” dezlănţuiţi „subuman”, „neanderthalieni” căzuţi în „nimicnicie”, „paria” etc. Fiindcă se doresc a fi continuatorii revoltaţilor din decembrie 1989, cei din Piaţa Universităţii sunt catalogaţi a fi „caricaturi de eroi” şi „eroi de

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

duzină”. Se speculează asupra unor nume precum cel al lui Nica Leon (parlamentar în parlamentul provizoriu de până la alegeri şi anticomunist făţiş) care devine „Ni (mi) ca Leon”.

Este previzibil deja, cred, că următoarea etapă a denigratorilor a constituit-o apelul la registrul infracţional, pentru a demonstra că în România s-a instalat dezordinea şi anarhia care se cuvin a fi stăvilit, cei care le susţin fiind acuzaţi a fi indivizi marcaţi de criminalitate. Acestora li se reproşează că profanează locuri sfinte ale Revoluţiei din decembrie 1989 (mitingul anticomunist din Piaţa Victoriei transformându-se într-o „piaţă a ruşinii”, iar participanţii vorbind „direct din gâtul sticlelor cu băuturi alcoolice”), că sunt turbulente „trompete ale anarhiei şi lichelismului”, elemente „declassate” şi „răuvoitoare”, „delincvenţi”, „derbedei”, „huligani”, „nemernici”, „borfaşi de rând”, „proxeneţi”, „tâlhari”, „violatori”, „hoţi”, „delapidatori”, „denaturaţi”, „impostori”, „oportunişti”, „carierişti”, „anarhişti”, „adunătură de haidamaci”, „camarilă interlopă”, „oameni fără căpătâi”, „şomeri”, „vandali”, „incendiatori”, „elemente care s-au dedat la bestialităţi”, „dezmăţaţi”, „contrarevoluţionari” care au chipuri tumefiate, „creieri scăldaţi de aburii alcoolului”, ascultând doar de „sforari”, „farsori” şi de „răcnetul” străzii. Nu lipsesc din această faună voit colorată indivizii „parveniţi”, „corupţi”, „afacerişti”, „şmecheri”, „mercenari”, „dubioşi”, alcătuind o „nomenclatură stradală” care destabilizează. Aceştia sunt grupaţi în „cete”, „şleahţă”, „liotă”, alcătuind o „salbă de infractori itineranţi”. „Zurbaua” din Piaţa Universităţii este întreţinută de chipuri congestionate şi pumni agitaţi,

care ar emana ură, intoleranță, fanatism. Aceștia sunt prezentați drept o „armată parazită” alcătuită din „infirmi”, „cerșetori” și „buboși”, „alcoolici” și „bătăuși”. Invectivele se transformă, uneori, în adevărate deliruri lingvistice: manifestanții din Piața Universității ar proveni din „abandonați ai maidanelor, scăpați din mocirla periferiilor”, fiind „limfatici penitenciarelor [...] pe care oculte forțe îi marchează cu sclipiri de luceferi revoluționari” (consideră Al. Gavrilescu). Nu

IMAGINARUL LINGVISTIC

este de mirare, prin urmare, că la un asemenea portret infracțional, Golănia va fi poreclită, de acuzatorii ei, Penitenciară. Așa numiții „piețari” sau „piețași” sunt percepuți ca insolenți și agresivi, necunoscând decât urlul și huiduiala. Registrul ia și o notă argotică, acuzații fiind, de asemenea, catalogați drept „mardeiași” „șuți politizați”, „manglitori”, „gangsteri” „japițe” (ziariștii opoziției), „hăitași”, „linge-blide”, „mațe-goale”, „vântură-lume”, „lumpeni”, „periferieni”, „pierde-vară”, „lăutari”, „scandalagii”, „cacealmiști” („bizantini”?!), rumegători de semințe și călcători de flori, minți încinse, cu pielea arsă de soare, „huocrați” (care huiduie), „outsideri” care provoacă „tămbălău” și dezordine, o „faună degradată”. Ei sunt și „vânduții fărădelegii încă din pânțele mamei lor”, exces acuzator care are rostul de a înlătura orice prezumție de nevinovăție a celor incriminați, considerați țarați din naștere. Ion Rațiu, liderul Uniunii Mondiale a Românilor Liberi și membru marcant al PNȚCD, cu imaginea lui de „boss cu papion”, este asemănat cu un patron de bar din lumea interlopă. Acuzații sunt, apoi, „toxici” pentru că ar practica „vagabondajul”, „bișnița”, „parazitismul”, „promiscuitatea” (mai cu seamă în Piața Universității).

Gunoi și mocirlă. Focarul de infecție

O altă idee acuzatoare pe care se mizează este aceea a murdăriei umane, infecției și bolii pe care le-ar încarna protestatarii din Golănia (dar nu numai ei) în varii forme. Acuza de imund se dorește să adâncească, la rândul ei, demonstrația de respingere a „impurilor”, indivizi care, ca și în societățile antice, trebuiau repudiați de societate. Este indicată, astfel, legitimitatea unei posibile acțiuni de curățire, deratizare, însănătoșire. Cuvintele „gunoi” și „mocirlă” sunt folosite destul de des, de aceea. Un sinonim cult este „fardul parazit”. Manifestanții din Piața Universității sunt „îngeri slinoși”, „Jegoși”, „soioși”, „larvari”, care „poluează”. Spațiul zonei libere de neocomu

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

nism considerat „insalubru” este comparat, la un moment dat, cu o farfurie murdară într-o bucătărie; Piața Universității este o „enclavă impură”, „sătulă de gunoi și sudoare iuțită”, unde corturile au devenit „bivuacuri crapuloase”. Este arătat cu degetul „focarul de infecție” sau „focarul de delincvență și turbulență” al Pieței Universității, „convulsia infecțioasă”, fiind certificată iminența dezinfecției și a salubrității necesare, dat fiind că este vorba de... „ciumă” ori „pelagră”. Tromba depistării „murdăriei” este colerică adesea: „Revoluția i-a îmbolnăvit pe unii de suspecta manie a zarvei. Și a persecuției. Să-i veștejim pe cei care, gonind după o celebritate precară, se bălăcesc în vorbe, ghiftuindu-se cu imunda fiere a răzbunării” (scrie Mircea Bunea). La balconul Universității se țin discursuri „nevrotice” și „neuroastenice”, ascultate de „maniaci ai vendetei”, „bolnavi psihici”, „senili”, „isterici”, cărora li se alătură „drogați” ori chiar „creiere spălate”. Piața Universității oferă un „muzeu uman arierat”, fiind maculată de „golani”. Ea este decretată a fi o „tumoare” și o „elucubrație”. Nu este de mirare, astfel, că manifestanții sunt considerați „veninoși”, „maladivi”, „otrăviți”. Nu în ultimul rând, infecția detectată ține și de gradul de „imoralitate” depistat la protestatari.

Hazna și supurație. Paturile erotice

Este timpul să mă opresc acum asupra registrului putrid și excremental pe care cele trei gazete au mizat, dar fără o abordare colerică decât arareori. Campania electorală dinainte de 20 mai 1990, care a fost violentă, a prilejuit catalogarea susținătorilor partidelor istorice ca adepți ai unei „purgații verbale”, ziariștii acuzatori ținând să ridiculizeze opoziția FSN, precum în secvența care urmează și care îi aparține lui Darie No-văceanu: mitingurile opoziției sunt proiectate ca un „cor, dintr-o nouă «Cântare a României», varianta peneteștă, fericit să se poată auzi strigând «adio fundule că fac pe gură»”. Nu ar fi de mirare, astfel, că manifestanții produc un „miros pestilen – IMAGINARUL LINGVISTIC

țial” și tot soiul de alte „miasme”. Andrei Pleșu, ministrul Culturii în 1990, este văzut de Romul Munteanu ca un „purgativ cultural” și „vidanjour”, inculpatul considerându-se „vidanjat”, adică raportându-se, conștient sau nu, la sine ca la o dejecție. Punctul de lovire va fi însă „abjecta” Piața a Universității, dominată de

„cangrena ideilor falimentare”, de imaginea „gunoaielor” (societății) în putrefacție și de „dejecțiile fizice și morale” ale manifestanților. Sănătatea publică a Bucureștiului este considerată a fi periclitată de „gunoaiile” amenințătoare și de „putregaiul” social ori „putreziciunea umană”: sunt incriminate expunerea a doua găleți cu excremente (ironie made in *Golănia* a pretinsei purități revoluționare a FSN), precum și prestația unui „golan” care urinează ostentativ, în timp ce vorbește la portavoce, așa cum rezultă din scrisoarea unei cititoare indignate (?!). Darie Novăceanu contestă specia umană a bărboșilor din Golănia, considerând că barba acestora este un fel de megafon al „duhoriilor măselelor stricate” precum și al „aburilor alcoolului înghițit pe furiș”. Până la ponegrirea Pieței Universității ca „latrină” și „hazna” nu mai este mult: ea este o „execrabilă supurație a democrației românești” (consideră R. Cio-banu), stârnind repulsie, indignare, scârbă. Dar și FSN are parte de fenomenul excreției: despre Dumitru Mazilu, carierist FSN și, mai apoi, opozant FSN, se spune că este un membru „ex-cretat” (fără ca ziaristul să-și dea seama, imaginea FSN, așa cum reiese din acest comentariu, este aceea a unui anus).

Ceea ce urmează este apelul la registrul sexual. Megafonul din Piața Universității devine un „irigator bucal”, candidații partidelor istorice și susținătorii lor sunt o „fudulie stearpă” (scrie Darie Novăceanu), sugerându-se impotența necompetitivă a Opoziției față de potența și virilitatea FSN-ului (mașinăria falică devine tendențioasă în acest registru). Bărboșii din Piața Universității își acoperă, de fapt, rușinea, ca și cum chipul le-ar fi un sex, se fac aluzii la „viața de noapte a cortiștilor” care ar fi circumscrisă prostituției și proxenetismului, dat fiind că printre golani există destui „exhibiționiști”. Manifestan

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ții sunt considerați profanatori ai locurilor revoluției, fiindcă ar fi transformat Piața Universității în „paturi erotice”. În corturile acuzate s-ar practica „lecții gratuite de sexologie”, vânzându-se „acțiuni verginale”, astfel încât „suava Ana Blandiana (blamată fiindcă a vorbit din balconul Universității, n.n.) nu poate fi decât mulțumită de această libertate de afirmare a «feminității»” (scrie R. Ciobanu). În timpul campaniei electorale, Radu Câmpeanu, președintele PNL, este catalogat drept „craidon și playboy trecutei, sleit”, în comparație cu virilii lideri ai FSN.

Un muzeu uman arierat

Animalizarea sau bestializarea membrilor și manifestanților Opoziției politice este un procedeu într-atât de cunoscut, încât el poate fi considerat loc comun. Toți indivizii care alcătuiesc această faună incriminată manifestă o serie de „răbufniri animalice” ce pot fi înscrise într-o „grădină zoologică”, după cum a fost caracterizată Piața Universității. Bestiariul este unul relativ exotic, fiind vorba despre: făpturi care au „zvârcoliri de șarpe” (de „viperă”, de obicei) sau care „latră” și „mârâie”, unii au „pinteni” și „colți”, pupile injectate și feroce, sunt „păduchi dresați”, „rechin împăiat” (politicianul Ion Rațiu), „faun răspopit” (pictorul Sorin Dumitrescu), „crap îmblănit” având „surâs de linx” (politicianul Radu Câmpeanu), „aligatori” și „piranha” (mitingiștii anti-Ilieșcu), „gușteri”, indivizi care „se strecoară în miez de noapte șuierând asemeni cucuvelelor”. Atât de blamata Piață a Universității este proiectată ca o „ogradă în care mai cântă (la portavoce) cocoși belicoși în extazul unor puicuțe rătăcite sau întârziate” (scrie R. Ciobanu), sonor ea fiind dominată de „urlete furioase și miorlăituri pițigăiate”. Grupul pentru Dialog Social este acuzat a fi un „bârlog al lupilor”. Ieșiți din „vizuini” și „cotloane”, precum niște animale subterane, dominat de „colcăire” și „viermuire”, „focarul de animalitate” din Piața Universității va primi aspectul unei

IMAGINARUL LINGVISTIC

„Haite încolțite”. Ioan Popa va semna un text ignobil în care proiectează Piața Universității populată cu „porci”, „scroafe” și „câini”. Uneori, bestiariul este amplificat prin acțiunea „monstrului iraționalului”, fiind concentrat în imaginea supremă a „fiarei” sau a „bestiei” care trebuie stârpită, organele Puterii râvnind a se erija în pielea unui erou civilizator; este incriminată „fiara setoasă de sânge, distrugere, foc și moarte. Bestia și-a respectat și de data aceasta legea ființei ei: a ieșit la pradă în amurgul zilei și a prădat în noapte” (scrie patetic și ridicol V. Izorpa despre 13 iunie 1990). Printr-o asemenea imagine hiperbolică se încerca legitimarea acțiunii extrem de violente și brutale asupra Opoziției și a simpatizanților acesteia, exercitată în timpul celei mai dure mineriade, aceea din 14-15 iunie 1990.

Bestializarea Opoziției este combinată cu ideea de circ și menajerie, după cum se va vedea mai departe. Se pedalează pe o acrobație gregară care se dorește a stârni umorul: „Unii întind fără odihnă coarda, alții o zbârnâie frenetic, nimeni dintre cei care au înșfăcat contrabasul zăzaniei nu pare preocupat de altceva decât să

amplifice vacarmul" (scrie Sergiu Andon). Turnul Babel al Pieței Universității trebuie nu doar sancționat, ci și ridiculizat, aceasta este strategia atacatorilor care țin să expună „carnavalescul stradal” (de tip „Cântarea României” sau Cenaclul „Flacăra” al Tineretului Revoluționar, condus odinioară de Adrian Păunescu), „spectacolocrația” (scrie Al. Gavrilă) și un picaresc grosier. Piața Universității este preschimbată de gazetarii alergici la ea într-un soi de Curte a Miracolelor dusă la extrem: „maidan”, „talcioac”, „chermeză” (cu „hăulituri”), „campus hippie”, „camping imund”, „mahala”, „muzeu uman arierat”, „bidonvil”, „azil de noapte”, „cazinou”, „ghetou”, „submarin electoral”, „porto-franco pripit al democrației”, „ducat al fiilor deocamdată risipitori”, „Triunghiul Bermudei”, „ogradă”, „latrină”, „țarc liber de neocomunism”, „bâlci balcanic”, „fermă dâmbovițeană a animalelor”, „mascaradă” cu „gloată”, „enclavă a promiscuității”, „cuib al turpitudinii”, „bo

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

degă” „junglă”, „cohortă pestră”. Prin acest registru se dorea minimalizarea umană și politică a fenomenului Piața Universității: denigratorii nu puteau pretinde că manifestația-maraton nu are anvergură și impact (dat fiind că o serie de intelectuali de marcă vorbiseră mulțimii de la balconul Universității), nu se puteau preface că fenomenul nu stârnește curiozitatea și, de aceea, ei susțin cu obstinție că Golănia trebuie privită la nivel de menajerie și circ, pentru a amuza curioșii ocazionali, dar nu mai mult de atât. Uneori, ponegritorii strecoară ideea unei țiganizări a Pieței Universității, vădind o înclinație rasistă, în acest sens, se vorbește de „gașca brunetă” din Piața Universității, de „cortorari”, de „țigani năimiți la bișnița politică” ce participă la manifestația-maraton unde are loc o „bălăcire” între „tucirii”. În timpul campaniei electorale, un țigan român din Los Angeles (?) îi adresează, în ziarul *Dimineața*, o scrisoare deschisă Doinei Cornea (blamată pentru a fi cerut Comunității Europene să blocheze ajutoarele pentru România, până când țara se va comuniza cu adevărat) căreia i se adresează astfel: „V-ați dat arama pe față la fel ca noi, țigani”.

Liturghii negre și bal valpurgic. Zona cu eretici

Pasul următor este previzibil, pentru că el reprezintă o intensificare a acuzelor. Pentru a-i face blamabili în mod absolut pe

manifestanții din Piața Universității și, în general, pe cei care sunt fățiș și asumat împotriva FSN și a lui Ion Iliescu, aceștia trebuie demonizați. Iar această demonizare religioasă este motivată mai cu seamă prin profanarea locurilor „sfinte”, clasice, ale revoluției din decembrie 1989, Piața Universității fiind un spațiu-cheie în acest sens. Demonizarea aceasta este inițiată nu direct, ci prin desacralizarea unor simboluri sau coborârea în stradă a unor paradigme creștine. Portretul uriaș al lui Eminescu, atârnat de balconul Universității este văzut ca un gest blasfemator. Femeile participante în Piața Universității sunt văzute ca niște „Marii Magdalene” care șterg cu părul picioarele „imunde” ale lui Marian Munteanu, liderul studenților la acea vreme, poreclit „Hristos”. În Piața Universității ar avea loc nici mai mult nici mai puțin decât o „liturghie neagră”! Protestatarii considerați a avea iz de „apocalipsă”, care poartă cruciulițe și icoane, sunt proiectați ca niște „arhangeli ai urii”. Uneori, figurile sunt individualizate: Sorin Dumitrescu este un descendent din „Ucigă-l Toaca” (fiind numit și „Mâr-șăvia Sa”), iar Gabriel Liiceanu este un „apostol ai dreptului de a huidui”. Termeni ca „bal valpurgic”, „mecanism diabolic”, „suflete înnegurate” împănază din când în când indignarea gazetarilor. O cititoare colerică a *Adevărului* roagă redacția ziarului să publice un blestem al „celor mulți” împotriva intelectualilor care susțin și participă în Piața Universității, văzută ca o „zonă sectară” cu eretici. Aceștia sunt considerați, în diverse reprize de sancționare, „cărturari școliți [...] cu frunțile lor închiriate diavolului”, „cei mai negri dintre diavolii care se căznesc să ne împingă în cazanul cu smoală” aflați sub „hlamida unui spirit mefistofelic”, „marii murdarii ai forțelor răului”. O altă cititoare consideră că „demenții drogați” din Piața Universității profanează trupurile celor morți acolo în timpul revoluției. 13 iunie 1990 este catalogată drept o zi dominată de „monștrii apocalipsului” proveniți tot dintre manifestanții din Piața Universității, acționați de „haita umană a Satanei”.

Bande legionare și falange fascizante

O dată demonizarea efectuată, nu mai lipsește doar acuza de extremă dreaptă, foarte la modă pentru mentalitatea comunistă a eminențelor cenușii ale FSN. Sergiu Andon încearcă în mod forțat să demonstreze, de pildă, că protestatarii din Piața Universității sunt legionari; drept care compară scandarea „Libertate, te iubim/ Ori învingem, ori murim” (existentă, de altfel, și în timpul revoluției din

decembrie 1989) cu versurile din imnul legionar: „Căpitane, te iubim/
Ori învingem, ori murim”.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Principala acuză la adresa pretinsului legionarism este „fanatismul” și „anarhia”, manifestații din Piața Universității („cloacă de fascism și de neodictatură”) fiind considerați „neo-vandali” și „gardiști”, adepți ai unui „fascism de catifea”. Intelectualii sunt acuzați a fi „strategi” care poartă semnul zvasticii și care strecoară „venin verde” prin ideea de „rasă pură”. Ei alcătuiesc o „elitocrație de extremă dreaptă”. Traian Branea susține în *Azi* că elita care a încurajat fenomenul Piața Universității, considerându-i pe manifestanți a fi niște imaculați, promovează tocmai ideea de „rasă pură” a fasciștilor. Cele mai multe acuze de legionarism se fac auzite însă în ziua de 13 iunie 1990, când se consideră că actante sunt „bandele legionare” și „teroriste”, „falangele fascizante”, „adunătură de neofasciști”, „forțe iresponsabile” sau „obscure” care manifestă „vandalism” și „extremism” în „oribilul puci legionar”. La un moment dat, se afirmă în ziarul *Azi* că „neolegionarii” din Piața Universității au depus un „jurământ în regulă” și au primit „promisiuni de înarmare”. Populația Bucureștiului este prevenită împotriva „escadroanelor dezordinii publice”, „terorii bandelor dezlănțuite” și „acțiunii antistatale” cu caracter „neofascist” (termeni potriviți, de fapt, pentru brutala mineriadă care avea să urmeze). O serie de articole și comunicate oficiale aseamănă 13 iunie 1990 cu rebeliunea legionară din 21-24 ianuarie 1941. Alte voci compară 13 iunie 1990 cu momentul 8 noiembrie 1945 (este vorba despre manifestația anticomunistă de ziua regelui Mihai I); în acest caz este redundantă mentalitatea comunistă a acuzatorilor, căci exact această formulă fusese folosită în 1945 de ziarele comuniste (în principal de *Scânteia*) la adresa manifestației anticomuniste din Piața Palatului Regal. Sunt considerați drept capi ai „rebelionarilor” Corneliu Coposu (președintele PNȚCD) și V. Săndulescu (membru marcant al PNL), amândoi participanți, odinioară, la manifestația din 8 noiembrie 1945. Analogia ridicolă prezentată anterior a fost promovată de susținătorii FSN și ai președintelui Ion Iliescu tocmai fiindcă, în timpul Pieței Universității, Ion Iliescu fusese echi – IMAGINARUL LINGVISTIC

valat cu Nicolae Ceaușescu, fapt care îl iritase pe noul lider al Puterii din România postcomunistă. În 14 și 15 iunie 1990 se pretinde

a se fi găsit, în sediile unor ziare ale Opoziției (*Dreptatea și România liberă* considerate „provocatoare” și „instigatoare”) ori ale unor partide istorice, bancnote false, droguri și muniții care ar pleda pentru ideea unei manipulări de extremă dreaptă. După stingerea mineriadei, se va dovedi și preciza că drogurile erau medicamente, bancnotele false erau fotocopii, iar, de muniții, acuzatorii nu își vor mai aminti, întrucât ele nici nu au existat vreodată.

Verbele pe care le promovează ziarele *Adevărul*, *Azi*, *Dimineața* împotriva simpatizanților Opoziției, în special împotriva celor din Piața Universității, amintesc de vocabularul comunist al anilor cincizeci: *a lichida*, *a anihila*, *a fi vigilent*, *a riposta*, *a curma răul din rădăcină*, *a elimina*, *a ispăși*, *a pedepsi*, *a judeca*, *a trage la răspundere*. Iată cum sună, pe puncte, sfaturile către bucureșteni, expuse pe prima pagină în *Adevărul* din 15 iunie 1990: „Tentativa de lovitură de stat a fost – așa cum probează faptele – pregătită din timp; – Mii de muncitori au întrerupt lucrul pentru a stăvili dezordinea; – Să ripostăm ferm, dar să nu lăsăm mânia să-și iasă din matcă! (Ciudat sfat, după ce minerii devastaseră segmente ale Universității și sedii ale unor ziare și partide istorice, *n.n.*); – Cetățeni, evitați formarea de aglomerări. Ele împiedică forțele de ordine și militare să-și facă datoria și pot dezlănțui violențe nejustificate”. Limbajul este simplu și are chiar o notă de lozincă. Este de menționat că în 13 iunie, dar și cu alte prilejuri în care manifestanți ai Opoziției s-au ciocnit cu susținători ai FSN, muncitorii (*dirijați, probabil*) au apelat, la rândul lor, la scandări intonate revendicativ, ca la o paradă comunistă: de pildă, „IMGB (întreprinderea de Mașini Grele, București, *n.n.*) face ordine!”, „ICTB (întreprinderea de Confecții și Tricotaje, București, *n.n.*) face ordine!”. Desigur, puterea (FSN) a speculat și profitat de stârnirea unor posibile tensiuni între diferite categorii sociale, în special între muncitori și intelighenție.

102 IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Caricaturizarea Opoziției. Hăituirea intelectualilor de elită

Calomnia și injuria sunt la ordinea zilei în ziarele *Adevărul*, *Azi* și *Dimineața*, cu atât mai mult, cu cât cei insultați sunt lideri de opinie sau membri marcanți ai unui partid istoric. Manifestanții Opoziției sunt „paranoici”, „penibili”, „tembeli”. Acuza de decrepitudine face parte, și ea, din arsenalul belic al denigratorilor: Ion Rațiu este înconjurat de „samsari lacrimogeni care pupă obrazul fanat” (fiind, în

plus, „famelic” și „intrigant”), liderii partidelor istorice sunt gerontocrați și au chipuri „îmbătrânite în ură și acreală, încruntate și puse pe un încrâncenat arțag”. Doina Cornea este o Jeanne D’Arc decăzută la stadiul de „caricatură” (scrie Al. Gavrilescu), apoi „Mimoza (impudica” și „madam”, aceeași Doina Cornea (catalogată drept „trădătoare”) și Ana Blandiana sunt jignite ca „femei de serviciu apolitice” ale lui Ion Rațiu (scrie Tudor Bălțeanu), Radu Câmpeanu este un „gangster politic de pluș” și un „Aiatolah”. Lui Ion Rațiu i se scrie numele în forma maghiarizată János Racz, sugerându-se că ar fi un „trădător de țară” („vânzător” al Ardealului). Ana Blandiana este proiectată ca o „infirmă care suferă de o malformație” sufletească (scrie Florian Popa Mișcan). Ignobilă este, apoi, calomnierea liderilor Opoziției ca fiind „informatori ai Securității”, „turnători”, „lichele” (cel mai acuzat fiind Corneliu Coposu, unul dintre veteranii Gulagului românesc, prin urmare o victimă prin excelență și nicidecum un călău, așa cum au insinuat calomniiatorii săi).

Cea mai atacată categorie socială, în cele trei ziare avute în vedere aici, pentru perioada ianuarie-iunie 1990, o constituie intelectualii de elită implicați în manifestațiile din Piața Universității, dar și în orice altă luare de poziție anticomunistă. Aceștia sunt considerați „masoni”, „bizari” în cel mai bun caz, „profeți lugubri”, „flecari”, „intoxicatori”, „servili intelectual”, „perverși manipulatori de conștiințe”, „veleitari găunoși cu complexe de superioritate”, „mintoși clănțai”, „oportuniști”, „lă IMAGINARUL LINGVISTIC

traî”, „prostituți”, „*nomina odiosa*”, „veleitarii și hăitașii popularității ieftine” ale căror discursuri sunt niște „țipurituri ideologice”, gazetari „corupți și lași” ori „otrăvitori”, „histrioni ai kitsch-ului”, „eșuați ai culturii și creației”, „repetenți ai demnității”. Ei sunt incriminați a fi „personalități dezorientate” sprijinite „cu povața și cu punga de gangsterii sosiți cu pașapoarte proaspete de «buni români»” (scrie Dragomir Horomnea), având „pohtă oarbă de bani și de putere”. Uneori, intelectualii sunt individualizați pe grupuri sau personalități: Grupul pentru Dialog Social este poreclit „Grupul de Destabilizare Socială”, Andrei Pleșu este „Suzana Pleșuvă, cu barbă” iar Ana Blandiana, o „trestie debilă”. Se vorbește, pe de o parte, despre un fel de pretinsă latură infracțională, nocivă, a intelectualilor, iar, pe de altă parte, ei sunt ponegriți pentru o așa-zisă rată estetică ce i-ar invalida creator, fapt paradoxal tocmai fiindcă în balconul Pieței

Universității au vorbit scriitori de marcă. După 13 iunie, intelectualii sunt catalogați drept „cavalerii apocalipsului” care au instigat la asasinat și anarhie, „mafioți”, „licitatori de patrie”, „condeieri amorali” sau ai „urii”, „clică” crescută „la școala violenței legionare”.

Concluzia este aceea că ziarele *Adevărul*, *Azi* și, parțial, *Dimineața* au activat în prima jumătate de an din 1990 (perioada studiată de mine), după tiparul *Scântei* comuniste din 1945 și anii imediat următori, la care s-a adăugat libertatea de exprimare și de opinie adusă de revoluția din decembrie 1989, dar prost înțeleasă. Așa se face că, pe lângă tiparul violenței lingvistice practicate de comuniști la începuturile lor, în post-comunismul românesc s-a ajuns la o anarhie lingvistică prilejuită de proaspăta libertate de exprimare devenită, brusc, incontrollabilă sau, dimpotrivă, controlată pe criterii politice, care a dat naștere unui soi de pamflet corupt, degradat, promovând injuria și calomnia în procente îngrijorătoare.

VII

CLOACA MAXIMĂ ROMÂNIA MARE (1990)

Defularea „boborului” prin circ. Cuvânt către jigodii

Cea mai mare violență de limbaj din proaspăta Românie postcomunistă a fost aceea impusă programatic de revista *România Mare*, avându-i ca lideri pe scriitorii (repudiați de către breaslă) Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor (amândoi foști susținători și profitori ai regimului Ceaușescu). Articolele cele mai injurioase și infame din revista sunt semnate mai ales de cei doi lideri deja amintiți, dar și de alții, între care se remarcă Florica Mitroi, aceasta excelând în puseuri colerice insultătoare și batjocoritoare, fără precedent, la adresa a o serie de personalități românești. Textele defăimătoare sunt semnate și prin pseudonime provocatoare precum Dracula ori Cicciolina, ori, dimpotrivă, clasice: Alcibiade (sub această semnătură fiind ușor de recunoscut, ca stil și temperament, Corneliu Vadim Tudor). În câteva numere din 1990, Eugen Barbu justifică limbajul colorat și defăimător al revistei prin argumente alunecoase: *România Mare* răspunde la insulte în stilul literar numit pamflet, întrucât „cu jigodiile nu poți vorbi academic, ci trebuie să te adaptezi situației”. Barbu precizează mai târziu că el însuși acceptă ideea să fie insultat, dacă acest lucru este făcut cu talent (!?): „Nu mă sperie nici invectivele, nici blasfemiile, nici aruncarea peste gard a insultelor! Cu o condiție: să fie scrise cu talent!” Pentru a capta atenția opiniei publice (care îi marginalizase pe

cei doi imediat după căderea lui Ceaușescu, tocmai fiindcă Barbu și Tudor fuseseră scriitori de casă ai dictatorului comunist, ei remarcându-se prin insultarea disiden – IMAGINARUL LINGVISTIC

tilor și opozanților regimului comunist din România în revistasăptămân a), *România Mare* cultivă și instaurează în publicistica postcomunistă o atmosferă de circ, menajerie și calomniere programatice, pentru a da satisfacție „boborului” prin batjocorirea unor personalități politice și culturale ale momentului. Spurcarea acestora se dorește a fi nu oricum, ci ritualică, precum în niște ședințe pervertite de psihanaliză colectivă. Grupul de injuriatori de la revistă sfidează justiția și se amuză pe seama ei, atunci când, fiind amenințați cu diverse procese de calomnie, anunță, de pildă, că vor fi reprezentați la procese de avocații „Zambilică și Cocoșel, pitici la Circul de Stat”.

Piticanii și neica-nimeni.

Lauda limbajului pungășesc.

Lumpeni și bastarzi

Se cuvine să încep prezentarea imaginarului lingvistic violent din *România Mare* prin raportarea la categoria suboamenilor, la care injuriatorii din revistă recurg adesea. Pentru a putea fi umiliți și denigrați, cei atacați de revistă sunt considerați ca făcând parte nu din specia umană, ci din una subumană, demnă de a fi disprețuită. Repertoriul este variat, implicând atât componente fizice, cât și psihice. Suboamenii sunt reprezentați de: „piticanie”, „pișpirică”, „mameluci”, „vârcolac”, „neica-nimeni” (miticismul acesta este foarte prizat de injuriatori), „gușați”, „handicapați”, „Găgăuță”, „creieraș de coacăză uscată”, „spaima trotinetelor”, „puradel”, „sperietoare de ciori”, „nichiper-cea”, „Neanderthalman”, „paralitic”, „pârlit”, „homuncu”, „oligofren”, „talâmb”, „neîntreg la minte”, „cocoșați”, „ciupiți”, „om de Cro-Magnon”, „fonfăit”, „sclerozat”, „foanfă”. Alteori, fapăturile acestea dorite a fi subumane sunt raportate la câte o etnie primitivă sau, printr-un atac rasist parțial, cei incriminați sunt acuzați de țiganizare: unii sunt catalogați drept „zlă

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

tari”, „ceangău”, „fleoartă negrișmană”, „smolit” (Mircea Iorgulescu) ori „șef al papuașilor” (în ultimul caz este vorba despre poetul Mircea Dinescu, la vremea respectivă președintele Uniunii Scriitorilor din România). Presupoșii suboameni pot stârni mila ca

„sărmane creaturi” și „rateuri umane”, dar și batjocura. Ei pot fi umiliți și fiindcă sunt considerați a fi „valeți” și „lachei”.

Foarte pe gustul ofensatorilor din revistă, dar și al cititorilor ei din 1990 este limbajul argotic infracțional, „pungășesc”, cum îl numește cu mândrie, la un moment dat, Eugen Barbu. Cei injuriați sunt proiectați drept niște infractori, pentru a demonstra că batjocorirea lor în revistă este logică și binemeritată. Repertoriul este și mai nuanțat, babelic de-a dreptul, fața de cel subuman. Cei atacați sunt: „lumpeni”, „drojdia societății”, „lefegii”, „borfași” (ziaristul Petre Mihai Băcanu este poreclit Borfașu) ...haimanale”, „bastarzi”, „simbriași”, „scapete”, „beșleagă”, „mafioți”, „lichele”, „loaze”, „găinari”, „căzături”, „manglitori”, „mameluci”, „derbedei”, „baragladine”, „geam-bași”, „canalii”, „uscături”, „coțcari” „jagardele”, „vagabonzi”, „zurbagii”, „pungași”, „birtași”, „cipilicari”, „scursură”, „pușlamale”, „ciubucari” „juveți”, „hoțomani”, „boangheni” „jan-ghinoși”, „târâie-brâu”, „cioflingari”, „caiafe”, „țucălari”, „geanabeți”, „husăni” care, cu toții, trebuie „puși cu botul pe labe” sau sancționați până „le dă borșul” și „îi lovește damblaua”. Aceștia reprezintă, pentru eminențele de la *România Mare*, niște bolnavi de „ciumă” ori „lepră”, fiindcă sunt niște „bastarzi” care otrăvesc societatea românească, drept care trebuie eradicați. Semnalez încă o dată că persoanele atacate în revistă sunt mai cu seamă oameni politici, scriitori de marcă și ziariști care fac parte din opoziția la regimul instaurat în 1990 (nu sunt atacați nici Ion Iliescu, nici Petre Roman, președintele, respectiv primul-ministru de atunci ai României, ori alți oameni ai Puterii, întrucât revista *România Mare* a apărut cu girul și binecuvântarea acestora).

IMAGINARUL LINGVISTIC 107

Atacul împotriva elitei intelectuale.

Fantezia injuriatoare. Efectul voit de Curte a Miracolelor

Categoria vizată de *România Mare* este aceea a elitei scriitorilor, ziariștilor, intelectualilor și, de-abia apoi, a oamenilor politici. Intelectualii care se îndeletnicesc cu scrisul sunt catalogați drept „plăcintari”, „portari de noapte de la casele de curve”, făcând „Perlan la gură” (demagogi adică), „scelerați”, „scribeți”, „scribălăi”, „otrăvuri” și „zarafi” spirituali, „țam-balagii”, „babe precupețe”, „manglitori” din alte literaturi, „Jegoși literari”, „orbeți”, „chilipirgii”, „pezevenghi”, „mercenari”, „retardați”, „nărozi”, „veleitari”, „repetenți”, „bețivi”, „bișnițari”, „lombrozieni”, „ciumeți”, „spălători de vase”, „calici”,

„năimiți”, „semidocti”, „fripturiști socratici”, „satrapii culturali”, „arendași”, „troglodiți”, „trepăduși”, „gorobeți de mahala”, „arierați”, „gândaci de buget”, „lingăi”, „mârtani”, „maniaci”, „libidinoși”, „necrofagi”, „găinari opăriți, tăvăliți prin smoală și dați prin fulgi”, „vechili”, „fosile”, „îmbuibăți”, „fameni”, „procleți”, „circari”, „parlagii”, „farsori”, „mironosițe”, „saltimbanci ratați”, „vicioși”, „fanfaroni”, „nevolnici”, „cretini”, „păducherniță de poeți”, „impotenți”, „coșoni”, „vulpașini”, „târlă de din”. Grupul pentru Dialog Social (GDS) este tradus prin „Golani Distrug Societatea” sau „Grupul pentru Necrolog Social”, Uniunea Scriitorilor din România devine „Huniunea Turnătorilor” (aluzie la huni și Ungaria), Partidul Național Țărănesc (Creștin și Democrat) este „cretin și demodat”. Eseistul Octavian Paler este „domnul Zero”, „Clăpăugea”, „mare sculă pe basculă”, poeta Ana Blandiana este Ana „Bâzdâcoasa” ori „Ar-pagicova” care „fată pisici”, criticul Alex. Ștefănescu este „Ardei Umplut” și „Matahalia Jackson”, Doina Cornea este „Muma Pădurii”, criticul Al. Piru este „bătrâna Godzilla” și „vermină”, ziaristul Ion Cristoiu este un „bacii”, o ziaristă de la *România liberă* este „bașoldină”, „biată mamiferă care, deși

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

e bulimică, nu se hrănește cu propriul eidos”, Monica Lovinescu este „cutră” și „matracucă”, Răzvan Theodorescu („Ko-jak cu cap de cauciuc și ochelari de «Amicii orbilon>”) și criticul muzical Iosif Sava sunt „bostani”, jurnalistul Aristide Buhoiu poreclit și „Aristide Lingeblide” este un „butoi cu osânză”, având o față de „dovleac bun de dat la porci”, prozatorul Nicolae Bre-ban este „Cassius Clay”, Mircea Dinescu este „Bimbirică” având „creier lejer”, Nicolae Manolescu este un „flăcău tomnatic din mahalaua preafericitor Crăcănel și Mița Baston”, Mircea Cărtărescu (invidiat pentru succesul său la public) este un „manglitor înrăit de prin poezia americanescă, țucă-lar al lui Nicolae Manolescu” și „biet scribete plin de cataramă și lăntuguri muieresti”, Victor Rebengiuc este „Rebegilă” și „Găgăuță”. Lista poate continua la infinit: omul politic Szocs Geza este o „bucătăreasă cu barbă și zâmbet iezuit”, cu „fâlcile lombroziene și hirsute”, Doina Cornea are „hormoni răscopți”, „cap de cactus”, fiind o „parodie de Jeanne D’Arc sau Ana Ipătescu” (drept care se comentează concludiv: „bine i-a făcut Ceaușescu că a ținut-o puțin la răcoare, să-i mai treacă zurbageala”). Cel mai insultat om de cultură este Andrei Pleșu (urmat îndeaproape de Ana Blandiana), de al cărui portret ponegrior mă voi

ocupa pe îndelete, mai încolo. În orice caz, prin puzderia de calificative infame (care variază de la a batjocori cusururi trupești la explozii calomniatoare legate de psihicul și morala celor incriminați), figura intelectualilor este alterată demonstrativ, sugestia fiind că aceștia ar fi doar niște impostori și nuliți, pe lângă adevăratele valori reprezentate de scriitorii grupați în jurul revistei *România Mare*. Intenția este, de asemenea, de a-i amuza pe cititorii revistei prin panoramarea unei Curți a Miracolelor a scriitorimii și elitei culturale românești, cititorilor dându-li-se a înțelege că presupusa elită este alcătuită din oameni inferiori, blamabili, care pot fi disprețuiți. Se mizează, de fapt, pe un umor grosier care să satisfacă un public neinstruit și vulgar. Evident, nu în ultimul rând, prin – IMAGINARUL LINGVISTIC

tr-o asemenea perspectivă, scriitorii și ziariștii grupați în jurul revistei *România Mare* încercau să se autolegitimeze ca valoare și politică culturală, tocmai fiindcă fuseseră excluși (prin căderea comunismului) de la funcțiile și rangurile pe care le deținuseră în vremea lui Ceaușescu.

Lighioane dintr-o grădină zoologică defulatorie?

După cum era previzibil, revista *România Mare* va apela cu exaltare batjocoritoare la o lingvistică animală, care îi permite bestializarea celor considerați inamici (culturali sau politici). Printr-o asemenea tehnică, încă o dată, cei criticați sunt subumanizați demonstrativ, pe de o parte amuzând publicul (cărui i se dă satisfacția circului la care poate fi spectator), pe de altă parte manipulând același public întru ideea că, o dată „animalizați”, cei atacați pot fi desconsiderați în mod legitim. Pe această direcție, revista a dorit să propună o menajerie spectaculoasă (ca să-și satisfacă cititorii, căutând pentru nevrozele acestora țapi ispășitori din rândul elitei), depășind chiar bestializarea practică, cândva, de ziarele comuniste din anii '50 (*Scânteia*, de pildă) împotriva presupușilor „dușmani ai poporului”. Grădina zoologică care urmează nu prea are specimene de seamă, cât „lighioane” care stârnesc (după cum și doresc liderii revistei) scârba, repulsia, dezgustul, indignarea, voma: este vorba despre „corcitură”, „șobolani”, „vipere”, „șacali”, „lupi”, „bărzăune”, „pechinezi”, „mămuțoi”, „scorpioni”, „coropișnițe”, „lipitori”, „căpușe”, „coteț de găini jumulte care cârâie” „jigodii”, „pițigoii”, „australopiteci”, „orășanii”, „pintenogi”, „cintezoi”,

„mârțoage”, „Struțocămilă”, „ou de molie”, „capre râioase”, „hiene”, „muște-n lapte”, „boi”, „gândaci”, „țapi bătrâni”, „coțofene”, „lăcuste”, „limacși de canal”. Foarte rar este folosit termenul „fiare”, întrucât acesta este considerat a fi nobil. Toate aceste „lighioane” fojgăie individual, uneori.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

drept care sunt personalizate: pastorul Lászlo Tökes este o „scroafa îndopată”, scriitorul Dorin Tudoran, un „limbric”, poeta Ana Blandiana este „Jeanne D’Arc a pisicuțelor leșinate” sau „plătică grasă, hrănită în apele roz-bombon ale haremurilor literare” (scrie coleric Florica Mitroi), Aristide Buhoiu este „Broscoiu” și „buhai” cu „fălci de bulldog”, un alt poet are „cap de tenie”, Alex. Ștefănescu este un „pachiderm”, Al. Piru are profil „de câine lins din greșeală de vaca lui Fernandel” sau „de câine scăpat de la Ecarisaj” ori este un „gibon bătrân”, o altă poetă este „meduză” și „ornitorinc” ori „vițică”. Octavian Paler este un „bătrân cocoș per-ist” din „Asociația Șobolanilor Disidenți-Lași”, fiicele regelui Mihai I sunt „5 iepe”, scriitorul maghiar Domokos Geza este „Făt-Frumos Fiul Scroafei”, Doina Cornea are „voce de șoarece fiert”, ziaristul Petre Mihai Băcanu este un „șoarece fiert în ulei de frână”, ziaristul Cornel Nistorescu este un „strâmbă-lemne, cu mâinile de gibon spânzurând până la genunchi”, liberalul Radu Câmpeanu este un „curcan cherchelit”. Excesele ranchiunoase izbucnesc adesea în trombă: scriitorii sunt „maimuțe strânse unele în altele ca puricii”, „păduchi în lanț” și „ploșnițe”, iar dialogul romă-no-maghiar acceptat de elita românească este proiectat ca o „pesta porcina” „în budă la Casa Scriitorilor” scrie aceeași imundă Florica Mitroi. Uneori, „lighioanele” incriminate au ochi injectați, spume la gură, gheare și colți. Alteori, ele sunt echivalate vegetal prin „buruieni”, „scaieți”, „cepe degerate”, „dovleci”.

Zât, cotarleur!

Este de mirare că, cel puțin pentru perioada pe care o cercetez eu aici (1990), revista *România Mare* nu mizează aproape deloc pe direcția satanizării, în a-și blama inamicii. Rar, pastorul Lászlo Tökes este înfățișat drept „Aghiută” sau „diavol cu fustanelă”, *România liberă* este văzută ca o „capiște diavolească”, iar ziariștii ca niște „portari ai iadului”. Era de

IMAGINARUL LINGVISTIC

așteptat ca efluviile mlăștinoase ale vocabularului lui Corneliu

Vadim Tudor să emane și așa ceva, dat fiind că liderul *de facto* al *României Mari* își arogă aere de patriarh laic, cu puteri discreționare la nivel lingvistic. Se pare însă că demonizarea inamicilor nu i-a ispitit pe injuriatorii de la revistă, poate fiindcă s-au simțit depășiți de această dimensiune (și nu fiindcă ar fi fost oameni cu frica lui Dumnezeu), potrivit-li-se ca mănuașa limbajul infrafracțional și nu acela apocaliptic.

O vâscoasă plăcere interjecțională transpare, adesea, în *România Mare*, aceasta funcționând fie ca o concluzie după o diatribă grobiană, fie ca o incitare la un gest abject ori la o injurie cu funcție de blestem argotic. Iată câteva mostre: „Și să te ții belire în masele de români!"; „Dați de pământ fără cruce cu toți mofturoșii «absconși», cu pretenții de profeți ai neamului [...]"; „Zât, cotarlelor!" li se spune scriitorilor; „Lovi-te-ar ca-taroiul!" este amenințat președintele Partidului Național Liberal în 1990. De la un punct încolo, revista *România Mare* este doar pe înțelesul „pungașilor” atât de prețuiți de Eugen Barbu. Argotica ei nu mai are nimic de-a face cu pamfletul, pentru că lipsește orice valoare estetică. Din pricina aceasta, limba română este preschimbată ea însăși într-o scursură, într-o materie greu digerabilă din cauza impurităților intenționate pe care pedalează maculatorii ei.

Puroi, lături, bale puturoase. Tehnica ordurii

După cum era de bănuț, revista apelează nu în ultimul rând la alte trei registre prin care atinge apogeul defăimării și batjocurii: putridul, excrementalul și sexualul. Să le iau pe rând. Mai întâi putridul: ideea de „puroi” al societății (cu toate sinonimele sau derivatele sale: „lături”, „scursori”, „duhori”, „bale puturoase”, „putregai”, „împuțiciune”, „mătreacă”, „bube”, „rânced”, „slinos”, „cocină”) a fost promovată, după cum bine se știe, de limbajul violent al ideologilor și agitatorilor

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

rilor comuniști (mai cu seamă în anii 1945 – 1950), care își demonstau astfel zelul în a-i înfiera pe „dușmanii poporului”, adică pe toți cei considerați non sau anticomuniști. Printr-un asemenea registru, ca și în cazul bestializării dușmanului de clasă, se obținea un fel de ură legală pe care omul obișnuit era îndrituit să o simtă împotriva „drojdiei societății”. Orice „puroi” sau „putregai” se cuvenea a fi eradicat, deci și respectivii „dușmani ai poporului” care „infectau” societatea. Cunoscând această tehnică încă din perioada revistei

săptămâna, unde, în perioada ceaușismului erau denigrați toți opozanții dictatorului, *România Mare* nu face decât să continue pe o cale deja comună prin tipicul ei de a insulta cu ceremonial. În acest fel, *România Mare* creditează în mod concret modul de calomniere promovat de comuniști, atât odinioară, la începutul instaurării regimului (anii '50), cât și în ultima etapă a comunismului românesc. Dimensiunea putridului este expandată în miniportrete care se doresc a fi amuzante, nu doar injuriatoare, dar care dezgustă și șochează prin virulența lor vulgară: pastorul Lászlo Tökes este „putred ca un fetus în formol”, „un autentic grăj-dar” care emană „duhoare de fariseu” (scrie CV. Tudor), scriitorul Dorin Tudoran manifestă o „dizenterie verbală”, fiind un „birjar” care a căzut „cu nasul în bălegar”, criticul N. Mă-nolescu este un „limax de canal” și „vidanjour” (drept care se adaugă fals paremiologic – „Gunoii la gunoi trage! Gropar și vierme la morminte”), lui Aristide Buhoiu i se mai spune „Gunoiu” și „Buboiu”, criticul Al. Piru „spurcă hârtia cu duhori morale”, dar duhoarea sa „nu este aceea a porcului, ci a viermelui” (scrie aceeași inflamată Florica Mitroi), criticului Mircea Iorgulescu i se sugerează să fie „scafandru” la instituția canalizării, întrucât „pute de departe”, anumite poetese „seamănă cu niște crăcioare de gulaș rânced”, Szocs Geza are „ochii ca lăturile de pește” etc. Majoritatea celor incriminați sunt considerați viciatori de aer public. Această tehnică a spurcării, pe care aş numi-o a *ordurii* îi satisface în mod aparte pe redactorii și colaboratorii de la *România Mare*, ea întreţesân – IMAGINARUL LINGVISTIC

du-se, după cum e lesne de ghicit, cu registrul excremențial, după cum voi demonstra mai departe. Adiacent registrului putrid este acela al senectuții, *România Mare* speculând ignobil datele vârstei a treia: regele Mihai I zis „Mișu” are un cap „de copil bătrân mai ceva ca Fantômas”, Monica Lovinescu este catalogată drept „cotoroanță” și „babă croncănită”, fiindu-i asociată lui Virgil Ierunca în ipostaza de jucării stricate”, „septiagenari îmbătrâniți în rele, care-și plimbă betesugurile prin Europa” și „globe”, Constantin Ticu Dumitrescu este un „pensionar căpiat” etc.

Simptomul cloacei sau al haznalei este detectat aproape peste tot de revista *România Mare* care, fără să vrea, își arogă funcția de vidanjour național. Detectând în toate părțile doar „dejecții”, revista va institui un taifas agresiv despre presupusa „murdărie” a celorlalți, ridicată la rang de spectacol. Urina și fecalele îi obsedează de-a dreptul

pe ofensatori. Mai întâi sunt vizate instituțiile cu așa-zis aer moral de latrină: *România liberă* și 22 sunt „hârtii pentru closete”, Radio „Europa liberă” este o cloacă, Casa Scriitorilor este o „budă”. Urmează alte elemente decorative la nivel de instituții: *România literară* este „udul lui Satana” (de ce tocmai al lui Satana, nu ni se precizează), Grupul pentru Dialog Social – un „supozitor” național. Dintre dejecțiile relativ minore sunt utilizate cele nazale (un ziarist este catalogat „mucea-flaimucea”, o ziaristă este „Mucia Scaevola”, trimiterea fiind nu atât la Mucius Scaevola, cât la sonoritatea nazală a numelui), oculare (Ion Caraion infectează „cu urdorile lui”) și bucale (Radu Enescu „vomită” atunci când publică, Paul Goma este numit „Paul Voma”, acestora adăugându-li-se o serie de alți intelectuali ori politicieni care „scuipă”). Registrul urinar îi obsedează pe cei de la revista *România Mare*: ungurii constituie „o bășică a udului”, Al. Piru este un „bătrân incontinent” care „își varsă plosca în paginile unui ziar”, numele istoricului Andrei Pippidi devine Andrei Pippi (injurat grosier că ar suferi de incontinență... intelectuală), în ce privește registrul excremental propriu-zis, acesta

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

aproape că îi excită pe ofensatorii de la *România Mare*, care au, ca să zic așa, o predilecție anală (în sens freudian). Voi înfățișa ipostazele defăimătoare excrementale în șir crescător: Al. Piru este „Moș Pârțag” născut din balega măgarului lui Apu-leius, Aristide Buhoiu scoate, în străinătate, o gazetă „scremută” și își face nevoile fiziologice, autofecalizându-se, Ion Băieșu este o „căcărează” care se autofecalizează „de când l-a fătat mă-sa”, un altul are fața „ca un fund de copil” care „a stat prea mult pe oliță”, Andrei Pleșu posedă o barbă igienică (drept care i se sugerează cititorului să o folosească în acest sens), președintele Asociației Foștilor Deținuți Politici din România (Constantin Ticu Dumitrescu) are „hemoroizi în cap”, Anei Blandiana i se stâlcește scatologic-infam numele, parodiindu-se latina (acuzatoarea este Florica Mitroi), iar Alexandru Paleologu este decretat, alături de mulți alții, cavalier de Kurlandia, acesta fiind tărâmul absolut al haznalei (termenul de cavalier de Curlanda a fost folosit în publicistica interbelică, în cadrul unor pamflete violente, de către Zaharia Stancu). La un moment dat, acuzată de alte reviste din țară că ar fi o „defecație”, *România Mare*, prin vocea unui lider al său, le urează celorlalți ziariști poftă bună. Autoironia aceasta, oricât ar fi ea

de ludică, consacră, de fapt, statutul revistei, acela de gazetă scatologică.

Baia de obscenitate demonstrativă. Târfe și kurlanzi

Urmează, apoi, registrul sexual exploziv, întrucât defăimarea devine ultragiatoare, intrând în mod vizibil sub jurisdicția Codului penal. Termeni precum „țurloaie”, „Kurlandia” (țara perversiunilor), „proxeneți” (gazetarii), „prostituți”, „fătălău”, „codoși”, „vivandiere” sunt aruncați coleric în toate părțile, spurcând intenționat și provocând, parcă, un fel de orgasm verbal al injuriatorilor. Portretele sexuale ale celor atacați sunt, de aceea, scandaloase: pastorul Lászlo Tökes este un „taur comunal” pentru femeile enoriașe, fiind calomniat ca dezaxat sexu – IMAGINARUL LINGVISTIC

al și homosexual, foștii disidenți Doina Cornea și Dan Petrescu sunt considerați a fi „avortoni”, Nicolae Manolescu e acuzat că a fost corupt de cenacliștii optzeciști („proxeneți”) cu „fetițe” și că are sexul incert (fiind Niculina Manolescu), Andrei Pleșu (ministrul Culturii în 1990) este acuzat de travesti homosexual (Andreea Pleșu), participant la o orgie de „kurlanzi”, în calitate de satir rubensian și pidosnic, Ion Caramitru este un „playboy cu platfus la frunte”, Ana Blandiana este calificată drept „tiitoare” nimfomană, „coardă” înconjurată de „hăn-drălăi”, „târfuliță”, gerontofila (Eugen Barbu manifestă aici cu adevărat un orgasm verbal, catalizat de ură viscerală), Florin Iaru este „violator de cățelușe”, iar Monică Lovinescu i se stâlcește numele (de către Florica Mitroi) în „Sodomonica Lovinescu”. Mai sunt terfelite și alte figuri de scriitori, catalogați a fi „pește de bordel”, „fășneacă”, „pițipoancă”, unul având ca organ sexual o „tenie” pervertitoare de călugări. La un moment dat este înscenată, în stil mahalagesc, o scrisoare de amor de la Ion Rațiu către Margaret Thatcher și invers. Cu acest registru, revista *România Mare* intenționează să-și atragă cititorii printr-o baie de obscenitate demonstrativă, punct de atracție explicit, de altfel: toți cei atacați devin tangibili, sunt coborâți în stradă, la îndemâna publicului, și terfeliți nu oricum, ci prin intermediul dimensiunii celei mai intime a făpturii umane. Aș remarca, de asemenea, faptul că registrul libidinos îi stimulează injuriator atât pe bărbați, cât și pe femei, în paginile revistei *România Mare*. În anumite cazuri, atacul unei femei asupra altei femei primește accente viscerele absolute și este mai violent decât acela al unui bărbat, fiind evidentă, în umbra ceremonialului injuriator, o rivalitate sexuală: Florica Mitroi

împotriva Anei Blandiana reprezintă exemplul tipic. Limbajul Floricăi Mitroi este extrem de dur (în 1990, cel puțin), mai ofensator, uneori, chiar decât cel al lui Corneliu Vadim Tudor. Doar Eugen Barbu o egalează, când o atacă, și el, pe Ana Blandiana prin intermediul registrului libidinos. În cazul lui Barbu, este detectabilă umoarea grobianului machist care procedează la spurcarea unei femei prin tehnica maculării acesteia la nivel sexual.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Așa cum am spus, cel mai ponegrit și insultat personaj oficial a fost Andrei Pleșu, față de care revista *România Mare* și-a arogat drepturi absolute, prin cei doi injuriatori de serviciu, Eugen Barbu și CV. Tudor, cărora li s-au adăugat și alții, un întreg cor defăimător. Revista a intenționat, cred, să facă din Andrei Pleșu un canal colector al derulărilor, mai întâi fiindcă acesta ocupa în 1990 funcția de ministru al Culturii, apoi fiindcă fusese disident în ultima perioadă a ceaușismului, nu în ultimul rând fiindcă Pleșu era un individ pitoresc și un eseist talentat. Din toată făptura lui Andrei Pleșu, atacatorii s-au axat pe două elemente corporale: barba și formele „rubensiene”, apelând la injuria de tip metonimic, căreia i-au adăugat un atac etnic-rasial, așa spune, în măsura în care l-au asimilat pe Andrei Pleșu romilor. Astfel, personalitatea în cauză, pe atunci ministru al Culturii, a fost desconsiderată prin porecle și calificative precum „Bulibașa”, „împărat al Romilor”, „Staroste”, „Voievodul țiganilor”, peste care s-au suprapus acuze de travesti (Suzana Pleșu – aluzie la fostul ministru al Culturii din vremea lui Ceaușescu, Suzana Gâdea) și alte porecle precum „Ardei Peleş”, „Pleşcaru”, „Piticul Somnoriță”, „Andrei Gâdea”. Elementul fizic al bărbii i-a stârnit cel mai tare pe injuriatori, care au atacat podoaba „stufoasă”, sugerând donarea acesteia pentru un muzeu de curiozități. Iată un pasaj ilustrativ în acest sens pentru terfelirea lui Andrei Pleșu: „reînnoim mereu invitația făcută domnului Andrei Gâdea privind impunătoarea sa barbă: [...] domnia-sa nu s-o fi plictisit oare de podoaba aia maxi-lo-facială? Păi să ne-o dea nouă, ce-i mai trebuie lui, poate i-o fi cald, săracul om, îl scăpăm noi de grijă și după câteva întrebuițări istorice o ducem la Muzeul Antipa, alături de borcanul cu formol în care se află proteza lui Gogea Mitu, prepuțul sacru al lui Bela Kuhn [...] precum și Copilul Minune din Fântânele, care s-a născut cu trei capete, patru cucuie și-o ureche muzicală” („Ultima oră”, *România Mare*, An I, nr. 12, 24 august 1990). Alteori,

este sugerată smulgerea bărbii (gest violent pentru care revista trebuia trasă la răspundere penală întrucât instiga la agresiune fizică asupra unei persoane). Considerat a

IMAGINARUL LINGVISTIC

fi „omul cu barbă creponată”, putând funcționa ca „hârtie igienică”, Pleșu era acuzat a fi, în plus, un „kurland”, adică un invertit: „a fost văzut într-una din nopțile trecute zburdând prin iarbă, gol pușcă, fugărindu-se cu niște satiri de-ai lui, tot în costumația lui Adam. [...] dl. ministru se gâdila și se hârjonea ca o nimfă beată, hi-hi-hi și ha-ha-ha, barba lui igienică flutura în vânt, șuncile rubensiene se revărsau [...] era raiul kur-lanzilor pe pământ” („Săptămâna pe scurt”, *România Mare*, An I, nr. 19, 12 octombrie 1990). Probabil că barba lui Andrei Pleșu îi provoca pe foștii colaboratori ceaușiști de la *România Mare* și din alte pricini: e de reamintit că, în vremea comunismului românesc (dar nu numai), bărboșii erau considerați a fi niște atipici, de nu cumva niște rebeli împotriva regimului respectiv, barba fiind o formă de neînregimentare în fizionomia canonică propusă de comunism – omul tuns scurt, ras perfect și, în general, amorf, fără identitate. Or, barba lui Andrei Pleșu respingea și pe vremea comunismului, dar și în post-comunism, depersonalizarea fizică, individualizându-l din plin. Este, de aceea, evident că impregnarea scatologică a bărbii lui Andrei Pleșu, pe care au mizat intenționat injuriatorii de la *România Mare*, ținea de mentalul comunist al acestora care vedeau în respectivul accesoriu o sfidare la adresa omului clonat propus de comunism.

Concluzia este evidentă: revista *România Mare* pedalează pe registrul scatologic, grosier și vulgar, pe explozia în trombă calomniatoare și insultătoare, pe defularea plebee oferită mulțimilor. Tirajul mare pe care l-a avut în primul an de apariție mărturisește despre priza spectaculoasă la public. „Din spurcarea altuia ei trag satisfacții și admirația gunoierului și a rândăsoaicei”, scria, cândva, Tudor Arghezi într-o tabletă de cronicar; rândurile sale se potrivesc ca o mănășă cu profilul revistei *România Mare*. În ce mă privește, mai am de făcut o singură precizare: monitorizarea revistei se limitează doar la anul 1990, deoarece abundența ofenselor este simptomatică pentru comportamentul jurnalistic al *României Mari*, pe întreaga sa perioadă de apariție de până acum. De asemenea, aș dori să

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

subliniez că citarea amplă a insultelor grosiere din revista *România Mare* nu a intenționat să prejudicieze ori să lezeze încă o dată persoanele publice agresate de imundul săptămânal, ci să evidențieze fratricidul violent (la nivel lingvistic, în acest caz), care constituie scheletul demonstrației din această carte.

Post-scriptum în campania electorală din 2000, Corneliu Vadim Tudor a fost decretat în unanimitate „bolnavul psihic” numărul unu între politicienii români. Tot în această campanie electorală, CV. Tudor a primit porecla, dată de Mădălin Voicu, reprezentantul politic cel mai cunoscut al romilor, de „Ciordelius Vagin Tulburel” (porecla a fost îndeajuns de mediatizată, fiind considerată picantă). Voicu a folosit, în acest caz, chiar una din tehnicile injuriatoare ale revistei *România Mare*, concentrând în porecla amintită registrul infrațional, pe cel libidinos și pe acela care certifica în cel atacat un bolnav psihic. Ciordelius, derivat din argoticul și țigănescul „a ciordi”, adică a fura, îl circumscria pe CV. Tudor limbajului „pungășesc” agreat de revista *România Mare*, apoi alura latinească a numelui ironiza statutul de „bun român” al lui CV. Tudor, printr-un verb țigănesc. Miza lui Mădălin Voicu era una ironică, „țiganizându-l” pe CV. Tudor. Cel de-al doilea termen, Vagin, viza direct o implicație libidinoasă minimalizatoare a senatorului PRM, autoconsiderat un reprezentant prin excelență viril și *macho*, dar redus de Voicu la statutul unui sex femeiesc. Cu alte cuvinte, Mădălin Voicu a construit onomastic (cu siguranță că speculațiile mele sunt însă mai psihanalitice decât le-a gândit reprezentantul romilor) formula unui CV. Tudor care nu mai era el „violatorul” (lingvistic), ci, dimpotrivă, fusese adus în stadiul de „violat” (tot lingvistic, firește).

VIII

PESTRIT ȘI PICANT.

„SPICE BOYS” DE LA *ACADEMIA CAȚAVENCU* (1991-1992 – 1993)

Insolența satirică. *Tricksteri* și mucaliți

Subintitulată „săptămânal de moravuri grele”, revista *Academia Cațavencu* a apărut în 1991 cu scopul explicit de a sancționa prin umor (negru) și zeflema viciile societății românești în postcomunism. Avându-l ca director pe Mircea Dinescu (cel puțin pentru perioada pe care o am eu în vedere aici), un câr-cotaș cu stil argotic, un *causeur* și *raisonneur* hâtru, revista și-a propus să critice tot ceea ce considera a fi

sanționabil la nivel național: guvernul, președintele țării, parlamentul, opoziția, intelectualii, minierii, liderii sindicali, politicianismul, diverse publicații, istoria românilor, naționalismul fad, Biserica etc. Ziariștii cei mai importanți ai săptămânalului, ale căror texte le-am folosit în analiza care urmează, sunt următorii: Mircea Dinescu, Liviu Mihaiu, Mircea Toma, Cornel Ivanciuc, Eugen Istodor, Patrick André de Hillerin, Doru Bușcu, Felix Anton Rizea, Sorin Vulpe, Ioan T. Morar, Ioan Groșan, Viorel Motoc, cu toții mai mult sau mai puțin recognoscibili și în puzderia de pseudonime jucăuse care au împânzit revista. Titlul revistei, care vizează personajul parvenitului politic (prin șantaj) din piesa *o scrisoare pierdută* & q I.L. Caragiale, își asumă nu doar o autoironie evidentă, ci, mai mult de atât, hiperbolizează autoironia prin ideea de Academie Cațavencu, de forum al demagogilor și oportuniștilor. De aceea, revista a funcționat, de fapt, ca un al doilea parlament al României postcomuniste, dar unul satiric și pamfletar. Stilul a fost variat: s-a apelat atât la ironia fină, livrescă uneori, cât și la un tip de ironie voit argotic (dar acest al doilea stil era ironizat prin chiar folosirea

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

lui, ziariștii de la *Academia Cațavencu* pozând în infractori, adică autoironizându-se, spre deliciul cititorilor lor), astfel încât revista să satisfacă o paletă amplă de cititori. Societatea românească trebuia pricepută, prin criticile aduse la adresa defectelor ei, nu doar de intelighenție, ci și de oamenii simpli, fapt izbutit de *Academia Cațavencu* prin tirajul uriaș pe care revista l-a avut vreme îndelungată și prin cititorii ei din toate categoriile sociale. De aceea, s-a mizat mai cu seamă pe grotescul coroziv și pe hilar, efectul fiind, așa cum am spus deja, de corectare, de sanificare a societății, dar și unul de relaxare prin umor (chiar dacă acesta s-a dovedit a fi un umor negru, adesea). Bășcălia, răspărul, hâtroșenia, ludicul drăcos, un carnavalesc lingvistic ineputabil au făcut ca ziariștii de la *Academia Cațavencu* să-și intre în pielea unui Aghiută șugubăț, a unui Ariel sau Puck *made in România*, făcând nu doar haz de necaz, ci implicând și o morală în bășcălia lor. Prin această etică, *Academia Cațavencu* este, de aceea, o revistă-pamflet, și nu o publicație injuriatoare (chiar dacă au existat cazuri în care limbajul violent a depășit măsura admisă). Pe lângă articolele propriu-zise (uneori, acestea sunt concentrate în miniaturi și anunțuri), revista a apelat la o colecție de fotografii truate (ironice și

prin comentariul pus în gura „actorilor” fotografiati), apoi la o explozie de jocuri de cuvinte și anagrame (revista a propus, la un moment dat, concursuri de anagrame licențioase la numele unor politicieni sau personalități mediatizate pentru defectele lor redundante, precum Paul Everac sau Corneliu Vadim Tudor, dar și alții). Asumându-și tradiția caragia-liană a pamfletului, dar mai ales pe cea argheziană, *Academia Cațavencu* face din zeflemeaua incendiară o profesiune de credință. Atunci când pamfletul este extrem și excesiv, ziariștii de la *Academia Cațavencu* nu ezită să practice autoironia, așa cum procedează, de pildă, Mircea Dinescu într-unul din editorialele sale („între foarfecă și urechea măgarului”), în care se cataloghează a fi „măgar-șef al săptămânalului. „Junii academicieni ai așezământului Cațavencu n-au fost scutiți, din păcate, de acea

IMAGINARUL LINGVISTIC

mahmureală publicistică ce urmează îndeobște unei prelungite beții a libertății. O cădere neîngerească în vulgaritate, o chioară încălcare a regulilor cavaleresti ale ironiei și, iată, toga noastră pătată de sosuri à la Băcănia Mare (revista *România Mare*, n.n.) începe să-și piardă conturul de aripă și să imite, mai degrabă, țâfnoasa ureche de măgar. Haideți să acordăm și măgarului o șansă și să cerem scuze în numele său, iluzionându-ne că pe viitor nu își va mai înmuia copita în călimară”. Dacă *Academia Cațavencu* ar fi fost o revistă infamă de tip *România Mare* sau, mai târziu, *Atac la persoană*, Mircea Dinescu nu s-ar fi autoironizat și nu și-ar fi „urecheat” redacția într-un editorial explicativ. Atunci când satira apelează, acumulativ și laitmotivic, la registrul sexual, un alt ziarist, Liviu Mihaiu, justifică astfel: „În codul penal american există o definiție: «Pornografia este cea reprezentare erotică lipsită de mesaj artistic». Deci ceea ce contează de fapt este mai puțin ce spui, ci *cum* o spui”. Prin urmare, ziariștii de la *Academia Cațavencu* nu au tabuuri, nici prejudecăți, atacă orice instituție și personalitate considerate a fi defectuoase la nivelul societății românești în tranziție, singurul criteriu de asalt fiind viciul public al instituției sau personalității respective, așa cum singurul stil permis de revistă este *insolența satirică*. Revista a fost, cu toate acestea, incriminată ca abuzivă și vulgară, o altă acuză fiind aceea de circ, de maimuțareală. În fața celui din urmă reproș, ziariștii de la *Academia Cațavencu* reamintesc, prin intermediul unei cititoare reale sau închipuite, spusele lui Darwin cum că omul se trage din maimuță.

Concluzia este: mai bine din maimuță, decât din porci! Spiritul de circusanți (satirici) este, de aceea, și el asumat de ziariștii de la revistă, printr-o șarjă autoironică, dar cu morală în același timp: maimuța este preferabilă porcului. Principala trăsătură a ziariștilor de la *Academia Cațavencu* este aceea de *tricksteri*, de păcălici ludici și histrioni. Asumându-și acest statut, ei sunt niște pamfletari cu vocație și, mai ales, niște mucaliți cu simț teatral, care fac din pamflet un adevărat spectacol.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Rubricile revistei dovedesc o fantezie fără limite. Au fost speculate tradiții românești, s-a apelat la livresc, la voga unor formule, la foste instituții și organizații comuniste, la persiflarea gramaticii și ortografiei românești etc. Iată câteva mostre: 1. rubrici cu referire la naționalismul românesc: a. „România pământ românesc” (aluzie la un naționalism patriotard); b. „Datini, tradiții și apucături fine la români” sau „Datini, poziții și apucări faine pe la noi” (rubrică luând în răspăr tocmai „apucăturile” românilor); c. „A noastră ca bradul” (altă ironie la adresa tradițiilor românești); d. „D-alea d’ale noastre” (ironie la naționalismul tendențios); e. „Urgențele românului”; f. „Super propatria” (ironizare a naționalismului extremist) și g. „Aborigin Press”; 2. rubrici autoironice, axate pe ideea de bârfă: a. „Bârfa” (autoironie la comentariul de tip mahalagesc); b. „Bârfe, șmenuri, şușanele” (limbaj intenționat argotic și, implicit, autoironie, ziariștii asumându-și printr-o asemenea rubrică ideea de comentariu hâtru); 3. rubrici legate de limba de lemn promovată în comunism ori de diverse „apucături” comuniste:

a. „Panoul frunțașilor” (aluzie la panourile din școli și întreprinderi în timpul comunismului, în care erau evidențiați cei mai buni pionieri, uteciști, comuniști); b. „Sumanele bleu” (trimitere la organizația anticomunistă, denumită de Securitate „Sumanele negre”); c. „Oficiul pentru protecția nomenclaturii” (ironie la adresa neocomuniștilor instalați în noile organe politice de după decembrie 1989); d. „Turnați aici!” (rubrică ironică și auto ironică, mai întâi la adresa delatorilor din perioada ceaușistă, dar și din cea a postcomunismului – informatorii SRI –, apoi chiar la adresa *Academiei Cațavencu* erijate persiflator în ipostaza Securității care racolează turnători) și e. „Regimul burghezo-moșieresc” (ironie la adresa formulei tipic comuniste prin care era înfierat regimul politic de

dinainte de instalarea comunismului în România); 4. alte rubrici: a. „Fi'ncă” (se speculează pronunția și scrierea greșită a lui „fiindcă”);

b. „Bula demnitarului de supt poala Dealului” sau „în vârful Dealului” (rubrică specializată pe corupția și viciile vieții parla – IMAGINARUL LINGVISTIC

mentale, înserând „perle” ale oamenilor politici); c. „Muza moale” (ca orice inspirați, ziariștii de la *Academia Cațavencu* se consideră și ei a fi sub zodia unei muze, chiar dacă aceasta este, autoironie, moale); d. „Incidente, bulane, sentimente” (rubrică vizând viața amoroasă a românilor, în special a VIP-urilor) și e. „Cuvântul împins”, „Cuvântul care fecundează”, „Cuvântul care circumcide” (comentarii tăioase la adresa altor reviste și ziare).

Semnăturile, la rândul lor, atunci când ziariștii nu indică numele lor reale, sunt reinventate până la explozie onomastică, într-un carnavalesc afișat și acid (una dintre semnăturile cele mai gustate și frecvente fiind chiar „Acciduzzu”). Sunt preferate jocurile de cuvinte și stâlcirile: „Halba-Iulia”, „Gânditorii de la Mahalangia” (de la Hamangia), „Măgari Kasparov” (aluzie la celebrul șahist Gări Kasparov), „Pacepa Electro Center” (Pacepa fiind generalul de Securitate al lui Ceaușescu, rămas în Occident și considerat trădător al dictatorului român și al secretelor acestuia), „Moș Gherilă”, „Mic și Jegăr” (Mick Jagger), „Fax Populi”, „Leonid Dollari” (aluzie la poeta basarabeancă Leonida Lari, mostră de cameleonism și mercenariat care, sub stindardul patriotismului, a trecut de la PNȚCD la PUNR și apoi la PRM), „Sodoma și Govora”, „Zgarda financiară”. Se mizează, apoi, pe diferite personaje din mediul interlop și infrațional, pe indivizi de la periferia societății sau pe șugu-beți-mucaliți: „frații Bubă”, „Mița Centralista”, „Sucă de la Drobeta”, „Sandu Electricu’”, „Fane Babanu’”, „Gicu Contraspionu’”, „Telefonista Hari”, „Mielu’ de la ambalaje”, „Tom Brancardiera”, „Rosa Hidrocefala”, „Gicu Dinamită”, „Nu-ți, spaima Constituției”, „Seronegativu”, „Terente și Didina”. Previzibil, se apelează și la registrul livresc, numele fiind ale unor ilustre personaje, autori sau VIP-uri (dar nu în forma lor canonică): „Platon și Aristotel cu fetele de la Alcatel” (și variantele „cu fetele pline de zel”, „după surse fel de fel”, „cu băieții lui Gigei”, „ajutați de-un menestrel”, „dați recent pe cap cu gel”, „și un domn cu multe dosare la el”, „înarmați cu Ra

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

dictel", „îmbrăcați la Ștefanei", „plus un general rebel", „ce-au dat gaură-n drapel", „plus un turnător fidel", „traficanti de zăhărel", „din tabăra lui Bombonel" ș.a.m.d.), „Socrate de la c-a-dre", „Tacitop și Strabonbon" (Tacit și Strabon), „Vincențiu Vangoghu", „Boul Apis", „Jul Vern", „Marco Polă", „Sofocle și câinele Patrocle", „Gog, Magog și Demagog", „Sapho și Siphi", „Nostradam și Eva" (cu varianta „și Eva Braun"), „Al. C. Ghevara" (Ernesto C. Guevara), „Sergent Pepper", „Maica Tereza", „Le Penseur", „Danton, care-și toarnă mult beton", „Mac și Beth" (Macbeth), „Wilhelm Telu", „Cupidon și Piramidon", „Caron", „Sărmanul Yorrick", „Marș, Engels și Bounty" (Marx și Lenin din cunoscuta lozincă comunistă sunt preschimbați în ciocolatele Marș și Bounty), „Spidi Gonzales", „Caligula și Calimero SRL", „Yeti, omul zăpezilor". Personaje reale sau fictive și diverși autori români sunt luați și ei în răspăr: „Ienăchiță Văcăroiescu", „Badea Scârțan" (Badea Câr-țan), „Fratele Jder", „Un prinț din Levant", „Harap d'Alb", „Coana Chiriță", „Stan Pățitu", „Capu' lu' Motoc", „Statul de Drept și Palma Cot", „Dracula", „Lică Sămădăul", „Laica și Azor", „Moș Ioan Roată". Onomastica licențioasă nu este uitată: „Kur Papier de la Moldova", „Geta Eroto Center", „Homo Erectus", „Prepuzzu văr bun cu Acciduzzu", „Gutu-te-n berg" (imitație de înjurătură), „Vespasiana Pauker" (aluzie la celebra comisărească comunistă Ana Pauker), „Muia, Carabageac și Teleșpan", „Mincur Sănătatea Românului" (aluzie la ministrul Sănătății de pe vremea lui Ceaușescu, Iulian Mincu, cel ce recomandase poporului român o „dietă" cu regim de înfometare), „Liga pentru promovarea Obscenității prin Prohibiții", „Mer Cury" (aluzie la cântărețul Freddie Mercury – invertit notoriu, mort de SIDA din formația Queen). Limba de lemn, regimul comunist, alte personaje românești dinainte și de după perioada comunistă sunt ironizate prin semnături precum: „C. Olonelu", „Per Scorillo", „Correspondentul Scânteii", „Se-curist de serviciu", „Secu Family", „Ana, Luca și Bangladej", „Gheorghe Gheorghiu Bej", „Horia, Sima și Crișan", „C. Zelea C", „Nelu de la Cadre", „Lampasul lui Ilici", „Vodcea României", „Un puradel de bine".

Politica românească de la Dalbă ca Zăpada Ion Iliescu la Führerul CV. Tudor

Calul de bătaie al revistei *Academia Cațavencu* este, în mod previzibil, politică românească în tranziție. Subiectele alese în acest

sens vizează fostul regim comunist, noua Putere (1991-1992 – 1993) și instituțiile țării și, în general, orice are de-a face, mai mult sau mai puțin, cu o politică murdară, coruptă. De ziua lui Nicolae Ceaușescu (26 ianuarie), *Academia Cațavencu* propune proclamarea acesteia ca Ziua Dictaturii, marcată printr-un spectacol festiv omagial la Sala Palatului. Este un semnal, pentru cititori și români, în general, că pericolul comunismului încă mai există, dar că el poate fi eradicat prin cinism ludic. Politica românească dominată de „țuțeri”, „majordomi” și „aventurieri” este scanată cu un simț etic care nu exclude umorul debordant. De aceea, revista anunță, de pildă, concursuri de lozinci (ironie la adresa comuniștilor și cripto-comuniștilor care vorbesc doar în sloganuri) sau ia în răspăr două mituri ale gastronomiei românești: fasolea și mititeii. Este ironizată, de asemenea, Puterea care nu face nimic pentru aflarea adevărului despre decembrie 1989, revoluția fiind proiectată ca un film artistic în care cei morți (eroii) au fost doar niște figuranți: „La finele lunii decembrie a anului 1989, au fost înregistrate peste 1.000 de cazuri de deces personal involuntar. Acest fenomen regretabil a avut loc în contextul turnării superproducției cinematografice «Revoluția din Decembrie». Fiind deci vorba despre accidente de muncă, compania producătoare transmite pe această cale, familiilor îndoliate, regrete corespunzătoare”. Puterea este taxată, astfel, printr-un anunț trucat de mică publicitate, al cărui sens este însă serios.

Figuri politice de toate calibrele sunt persiflate în mod contrapunctic. Să o iau cronologic. Cuplul Ceaușescu este unul din

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

tre’ acestea, concretizat prin formulele „Familia Ciuruită”, „Marele împușcat”, „Doborâtul”, „Dibaciul”, „Abuzivâmpuș-catul”, „marele magnet”, „Ody” (Odios, dar în formă lingvistică englezită). Nu este vorba de o batjocorire postumă indecentă, ci de ironizarea dictatorului împușcat (căruia i se evidențiază moartea penibilă de care a avut parte, precum și câteva dintre poreclele de pe vremea când era liderul politic autoritar al românilor), ca un fel de *memento mori* mucalit. Al doilea personaj politic căruia i se acordă o atenție aparte, datorită imposturii sale etice, este președintele Ion Iliescu. Acesta este: (nea) „Nelu”, „babacul”, „despotul de Călărași”, „Titanul”, „Feldwebelul de la Cotroceni” cu zâmbetul „Dalbei ca Zăpada”, „Ioan Gură de Aur”, „Emanția Sa”, „Urmașul împușcatului la Sceptru”, „Ion Săracu”. Figura

lui Ion Iliescu este ironizată la nivelul autorității sale voit patriarhale (și dictatoriale), care pozează în sfânt, și al demagogiei sale, legată ombilical de limba de lemn a comuniștilor. Nu în ultimul rând este persiflată așa-zisa sărăcie a președintelui României, care, deși nu posedă firme ori averi precum alți oameni politici, își afișează tendențios precaritatea financiară, uitând intenționat condițiile (materiale) regale de care are parte ca președinte al țării. Parlamentul este proiectat ca o „coșniță” personală a lui Ion Iliescu. Alți lideri politici grupați în jurul președintelui sunt luați în răspăr după cum urmează: pe post de „guru” și „oracol” clăpăug îl aflăm pe Silviu Brucan, Gelu Voican Voiculescu și Virgil Măgureanu sunt în rol de „Terminator” I și II, Petre Roman este „toreadorul” președintelui și „copil de trupă” (după ruptura politică violentă dintre cei doi, aceștia sunt puși alături într-o fotografie trucată în care Iliescu este scutier, iar Petre Roman, un miner năpăstuit), alt prim-ministru (Nicolae Văcăroiu, cel mai catastrofic din România postcomunistă, până acum), cunoscut pentru apetența alcoolică, este poreclit „Vod-căroiu”, și „Lae”, având figură de „aurolac”, un alt prim-ministru, Theodor Stolojan (trăitor în „racla guvernamentală”), este un „halterofil” financiar ori „Michael Jackson al econo – IMAGINARUL LINGVISTIC

miei de piață”, Adrian Năstase este un „portjartier”, adică un accesoriu de damă, insinuându-se o posibilă invertire sexuală, intelectualii fani ai puterii iliesciene sunt „hetaire ale Templului Ionic”. Țara întreagă este condusă de „văcari” și „văcăroi”, întrucât românii au devenit niște bovine, se sugerează, prin indolența cu care acceptă corupția vieții politice. O satiră aparte îi este închinată senatorului extremist Corneliu Vadim Tudor, „vigilent Führer”, „gigantic” (la trup), „puhav erou”, „mâncău național”, „inegalabil mahalolog”, „spirochet” care îi repartizează pe foștii securiști în funcții de „bone” ale românilor, fiind „Mamă a câinilor părăsiți și a securiștilor de pripas”. El este „lingăul profesionist cu limba roșie și mătăsoasă ca steagul partidului” (scrie Mircea Dinescu într-un editorial). De o satiră la fel de dură, chiar dacă nu la fel de expresivă, au parte Mi-ron Cozma și minerii, ale căror abuzuri, cu prilejul mineriadelor (în timpul cărora s-au erijat într-o forță polițienească, împotriva intelectualilor și studenților, în principal), dar nu numai, au fost sancționate după cum urmează: conduși de „haiducul sindical” închipuindu-se a fi „Eminescu II”, drept care i se mai spune „Luceafărul huilei românești” și „becul

minerilor" ori „asul de huilă” (fante adică), minerii sunt „cărbunarii eliberatori” care au executat „dansuri tematice cu bătă și lămpaș” în centrul Capitalei, în cadrul festivalului național „Cășăpirea României”. Sub o fotografie de-a lui Miron Cozma, ziaristii de la *Academia Cațavencu* scriu, de altfel, „Nu credeam să-nvăț a gândi vreodată”, ironie la autointitularea de „Luceafăr” a lui Miron Cozma, și la una dintre lozincile violente strigate în timpul mineriadei din iunie 1990, care suna astfel: „Noi muncim, nu gândim!”

Câțiva politicieni sunt ridiculizați prin inculcarea ideii de anormalitate în ceea ce-i privește, pedalându-se pe sugestia unei boli psihice de care ar suferi, maladie care ar fi incurabilă, simbolic vorbind. Unii sunt „încetiniți mental” (Nicolae Văcăroiu), alții sunt ironizați ca paranoici cu parafa medicală. Între cei din urmă, CV. Tudor și Gheorghe Funar își dispută premiul cu co

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

roniță. CV. Tudor este prezentat într-o fotografie de grup, împreună cu „colectivul de medici care l-a îngrijit la externare”. Tot într-o fotografie este înfățișat și Gheorghe Funar, în „tratament ambulatoriu”, considerat, cu alt prilej, a fi „un clujean la granița cu normalul”, provenind dintr-o „zonă crepusculară”, drept care este poreclit și „Gigi Pericol”.

Din când în când, intelectualii care se implică în politică (sau care au avut, odinioară, de-a face cu aceasta) nu sunt iertați nici ei: Octavian Paler, cu intervențiile sale de Sfinx, este ironizat pentru comentariile de prezicător apocaliptic, printr-o fotografie dedesubtul căreia scrie: „Vă spun un secret: eu sunt Doina Cornea”; Zoe Dumitrescu-Bușulenga, fostă beneficiară a regimului comunist, este taxată drept „coana” „încălecătoare de mătură”. Nici ziaristii de la alte gazete nu sunt iertați: unul dintre favoriții ironiei de la *Academia Cațavencu* este Ion Cristoiu, cunoscut ca promisiune ziaristică în ceaușism, și convertit în stahanovist postcomunist; acesta este văzut de Mircea Dinescu drept un „brigadier cu salopetă anticomunistă care trage la șaibă săptămânal să spargă norma”.

Naționalismul de prost gust, gregar, patriotismul fad, găunos constituie altă temă preferată de *Academia Cațavencu*. Luat în vizor este mai ales Gheorghe Funar, „Giocondă naționalistă a Clujului păcălit de vulpe”, și partidul care l-a propulsat (PUNR). Discursul naționalist este ironizat licențios ca o „erecție” ce se dorește infinită, dar care nu

captează publicul decât prin „orgasme mici și dese” de patriotism isteric și exaltat. Acest naționalism prinde parțial, întrucât românii sunt un „popor erbivor”, o turmă manipulabilă prin reflexe pavlovie-ne de naționalism coleric. Gheorghe Funar (primar Fun/ei/ar, cum i se spune cu altă ocazie, formula fiind împrumutată din repertoriul unui ziarist clujean care a și fost chemat în instanță de Funar) și Ioan Gavra sunt „crăișorii Feleacului” care provoacă intenționat populației „convulsii epileptice” de naționalism. Anul 1994 este propus de ziaristii de la *Academia Cațavencu* a fi „Anul românesc de lupta împotriva național-onanismului”.

IMAGINARUL LINGVISTIC

aluzia fiind atât la discuția parlamentară legată de redeschiderea bordelurilor, cât și la adresa naționalismului demagogic și isteric precum cel promovat de PUNR și PRM.

Îngerii sleiți ai Patriarhiei îngeriede ori demoniade satirice îi ispitesc din când în când pe pamfletarii de la *Academia Cațavencu*, preocupați atât de ridiculizarea unor comuniști notorii, convertiți brusc la credință, cât și a unor reprezentanți ai Bisericii, deveniți politicieni, în dauna presupusei lor vocații religioase. Fotografia lui Ion Iliescu pe post de Hristos cu zâmbet pervers-mefistofelic (pe una din primele pagini ale revistei) ironizează mai cu seamă habotnicia publică a președintelui țării, care participa tendențios, în primii ani ai tranziției, la toate ceremoniile bisericești de anvergură, pentru a fi receptat ca „schimbat la față”, în ciuda faptului că își afirmase răspicat ateismul. Lászlo Tökes devenit tribun al minorității maghiare, cu excese la fel de colerice ca și ale lui Gheorghe Funar, este persiflat într-o fotografie în care, dotat cu aripioare, pastorul se roagă astfel (cu pronunție stâlcit românească): „Înger, îngerașul meu, vino la Udemereu!” Preotul Simion Tatu, devenit parlamentar și vestit pentru ignoranța sa, este unul dintre cei adesea luați în răspăr. La moartea (după 1990) a unuia dintre capii represiunii comuniste din România – este vorba de Alexandru Nikolski –, mucaliții de la *Academia Cațavencu* sugerează că în Infern se va organiza o recepție cu această ocazie, umorul negru sublimând teroarea instaurată și practică, odinioară, de Nikolski care, abia prin moarte, își regăsește locul adecvat, escatologic vorbind. Biserica, prin teatralitatea sa indecentă aproape, este ironizată de Mircea Dinescu (în editorialul „Generația «Jos Iliescu!»”). Poetul-publicist o caracterizează ca fiind „dedată la

varieteti popești", în loc să manifeste virtuți creștinești precum umilința și căința. Principalii participanți la aceste ceremonii cu stop-ca-dru oficial sunt politicieni între care se numără „păcătoși pro

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

fesioniști" și „gloabe politice cu tricolorul pe buric", râvnind cu orice preț să se umple de mirozna ortodoxiei. Una dintre culpele esențiale ale bisericii oficiale este girul blagoslovitor dat ateului (fost aparatcik) Ion Iliescu, interpret oportunist al credinței televizate: „Patriarhiei române i s-au sleit îngerii pe pereți și i-au intrat icoanele făcătoare de minuni în grevă din pricină de prea deasă binecuvântare a antihristului de la Co-troceni" acuză același Mircea Dinescu.

Coitus interruptus între comunism și postcomunism. Bordelul de la Cotroceni

Repertoriul prin care ziariștii de la *Academia Cațavencu* își dovedesc cu aplomb vocația de pamfletari extremi este acela care îmbină atacul la sexualitatea (și libidoul) celor ironizați, animalizarea și fecalizarea lor lingvistică, după cum se va vedea în cele ce urmează. O instituție precum Academia nu scapă de bisturiul tăios-hâtru care schițează portretul unei „măicuțe" alăptând la „bătrânu-i mamelon" academicieni decrepiți și fără merite. Zoe Dumitrescu-Bușulenga, de pildă, este vestită fiindcă l-a hrănit cu „țâțe academice" pe Nicolae Ceaușescu, în portretele glorioase pe care i le-a închinat în scris. Directorul Bibliotecii Academiei este văzut ca un „prezervativ" care obstrucționează accesul studenților la cărți, motivând ca aceștia le-ar vandaliza. În general, comentariile libidinoase sunt legate de presupusul apetit sexual al celor ironizați sau de diferite speculații privind erotismul acestora. Politichia și coalițiile guvernamentale sunt văzute întotdeauna ca niște ofițeri de prostituție în cadrul unui bordel. Petre Roman este catalogat drept „gigolo" și „playboy", mizându-se, în subsidiar, pe prestația sa politică de „crucișător" erotologic. De fiecare dată când apelează la limbajul licențios, ziariștii de la *Academia Cațavencu* au ca *background* subînțeles vorba românească „politica e o curvă", drept care epitetele, metaforele, metonimiile și simbolurile libidinoase sunt folosite cu scopul de a evidenția pam – IMAGINARUL LINGVISTIC

fletar-excesiv murdăria politicii. Postcomunismul românesc este un *coitus interruptus* între omul nou creat de comunism și omul nou igienizat de tranziție, de pildă, prin interzicerea revistelor

pornografice la Cluj, aplicată de primarul Gheorghe Funar. Despre acesta se sugerează ironic, cu alt prilej, că ar fi sexul statuii lui Matei Corvin – aflată în centrul Clujului și motiv de dispute între români și maghiari – în cadrul fenomenului de escrocherie financiară numit „Caritas”.

Fanii puterii iliesciene sunt formați din „concubinajul lui nea Nicu [Nicolae Ceaușescu] cu virgina noastră naivitate din decembrie [1989]”. Inima politicii românești, Cotroceniul, este văzut ca un „bordel” în care președintele Iliescu joacă rolul mironosiței înconjurată de mercenari care au „orgasme postrevoluționare”. Lucrul acesta nu este de mirare, din moment ce FSN-ul, organul emanat de revoluția din decembrie 1989, funcționează ca „falus”. Dar Ion Iliescu (sfătuiește Mircea Dinescu în editorialul „Gâsca lui naș Iliescu”) ar trebui să renunțe la imaginea mironosiței și să-și asume rolul de „proxenet hârșit în rele”, întrucât pentru acest rol îl recomandă mineriadele și corupția din timpul președinției sale. Conferințele sale de presă sunt o „Mare Juisare Prezidențială”. Demagog ridiculizat pentru limba de lemn, dialogurile președintelui Iliescu cu alt președinte asemeni lui (ca prestație demagogică) – este vorba de Mircea Snegur, președintele Moldovei la acea oră – constă în „prezervative linguale” și nimic mai mult. Ca președinte, Ion Iliescu este totuși unul cu *sex-appeal*, întrucât este înconjurat de admiratoare „în plin orgasm” care, odinioară, i-au aplaudat pe minerii maltratând studenți în centrul Capitalei. Reportera Rodica Beclean, fană iliesciană, este ironizată (din pricina *parti-pris-uhxi* manifestat în diferite emisiuni la televiziune) ca practicând poziția erotică 69 față de președinte. Femeile iliesciene sunt caragialiene „dame bine” și manifestă un amor fatal pentru cel autopropus ca despot luminat. Unora dintre ele li se dedică, de aceea, în *Academia Cațavencu*, „mărți-șoare-vibratoare”, pe post de 8 Martie al tranziției. Uneori, Ion

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Iliescu este persiflat dur, apelându-se la jocuri de cuvinte și la expresii folosite, cu altă ocazie, de chiar președintele ironizat al țării. Așa este bancul promovat, la un moment dat, de *Academia Cațavencu*, la rubrica „din folclorul contemporan”: „Știți de ce dl Iliescu n-are copii? Fiindcă are sula-n coaste” (aluzie la replica dată de Ion Iliescu, în ianuarie 1990, liderilor partidelor istorice proaspăt reînființate). Aceeași vorbă de pomină îi este aplicată președintelui Iliescu și cu altă

ocazie, pamfletarii pedalând pe ideea politicianului despot luminat care, în mod firesc, trebuie să fie dotat cu un sex aparte, hibrid, dacă nu de-a dreptul suprarealist: „Din el, poporul poate face un trofeu record, expus la toate mitingurile internaționale pe teme cinegetice, obstetrice și ginecologice, fiind singurul exemplar de bufniță în ale cărei coaste a înmugurit un exemplar de sulă, tip Paul XI, cu figură de țap. Ispășitor”. Președintele Iliescu este sancționat pentru orice greșală, una dintre cele mai grave, la nivelul aparițiilor sale publice, fiind agresarea unui ziarist. Iată cum este comentat evenimentul respectiv, într-un text semnat „Sex Pistols” (numele unei formații rock), care îl incriminează politic, adevărat, iar nu sexual, pe Ion Iliescu, ca pe un invertit: „Este îndeobște cunoscut faptul că președintelui îi plac bărbații. După un șir de întâlniri nocturne cu fideli amănți din Vale, care au răspuns «duioaselor chemări» (este vorba despre mineri și despre mineriadele violente comise de aceștia în București, mai cu seamă în iunie 1990 și septembrie 1991, n.n.), iată că Vodă se dedă și pe lumină la delicații câți ai confrăților. Secția de Investigații a Delictelor Sado-Ma-sochiste și a Actelor Sexuale Ratate a Academiei Cațavencu (SIDSMASTRAC) a ajuns la concluzia că președintele este un fost subiect activ în retragere”.

CV. Tudor este văzut ca alcătuind un trup bicefal, alături de maestrul său politic (din Franța) Jean Marie Le Pen: această făptură corcită primește sufixul „is”, fiind consacrată sub denumirea „Le Penis”. Fostul organ de represiune din timpul comunismului românesc, Securitatea, are o asemenea „țâță do-IMAGINARUL LINGVISTIC

lofană” încât mai poate hrăni încă populația, la indicația lui CV. Tudor. PRM, partidul extremist al lui CV. Tudor, este, de aceea, o „erecție” (ca și SRI) cu mandate parlamentare, iar liderul său, un „Obermasturbenführer”. La concursul de anagrame pe marginea numelui lui Corneliu Vadim Tudor, multe din variantele propuse de cititori vizează registrul sexual, în special cel anal; iată câteva mostre premiate de *Academia Cațavencu*: „Rodul Curvei Moțăind”, „Din Cur Revotăm Idolu”, „Roade-mi din Cur Votul”, „Mi-i Dor Dă Cur, Tov. Nelu”, „Cu Violuri Tandre Dorm”. Lui CV. Tudor îi este alăturat și Eugen Barbu: dacă cel dintâi este, d.p.d.v. politic, un priapic antisemit și procomunist, naționalist-extremist, Eugen Barbu este proiectat ca un accesoriu al organului senatorial. „De când Vadim a-ncremenit în erecție, conu’ Jenică Barbu [...] stă suflecat pe pagina a patra a

organului senatorului. Asta nu înseamnă că rolul domniei sale ar fi neglijabil, căci, se știe, în revista-partid *România Mare* calitatea de bun român este garantată numai de prezența prepuțului” scrie Mircea Toma. Un alt client al satirei din *Academia Cațavencu*, este vorba de Adrian Păunescu, îi este și el asociat lui CV. Tudor, cel puțin în ceea ce privește colaboraționismul cu regimul Ceaușescu, cei doi fiind notorii poeți de curte ai dictatorului. Ca nostalgici ai ceașismului, Tudor și Păunescu „au violat” stafia comunismului „pe care bietul Marx o plimba prin Europa”, scrie Mircea Dinescu. Cei doi sunt fotografiați împreună, pe post de Romulus și Remus, „buni români”, dar „trăgându-se de Râmă” (joc de cuvinte care face aluzie la sexul masculin, dar și la Roma, cunoscută în limbajul cronicăresc vechi drept Râm).

Alte figuri publice sunt persiflate în registru libidinos după cum urmează: 1. ziaristul Ion Cristoiu, blamabil pentru infatuarea și autosuficiența sa, dar și pentru fosta carieră de cea-ușist, este poreclit „Coistoiu” care are „Albe-ca-Zăpezile cu testosteron”; 2. pateticul poet basarabean Grigore Vieru, admirator al lui Adrian Păunescu, în ciuda colaboraționismului acestuia cu regimul Ceaușescu, este catalogat drept „pidindos

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

nic foarte”, întrucât aspirația sa primară rămâne pupatul dosului lui Adrian Păunescu, în orice condiții; 3. Mugur Isărescu, în calitate de expert bancar, este comparat cu un „homosexual în diplomatie”; 4. Paul Everac, cunoscut dramaturg comunist și efemer director al Televiziunii Române în postcomunism, este proiectat ca un organ sexual aparte: „S-au mai văzut în istorie, de la Napoleon la Terente, sule care, după moartea stăpânilor lor, au băntuit libere prin Europa. Paul, anagrama care-nșală vama, poate sfârși la fel de glorios, într-o cutiuță de fildeș, vândut la licitație cucoanelor doritoare”.

Biserica ortodoxă este inculpată, la rândul ei, și caricaturizată prin intermediul registrului libidinos. Starețul Simion Tatu, devenit parlamentar al puterii iliesciene, este înfățișat într-o fotografie alături de o ispititoare stripteuză căreia i se adresează astfel: „De-ai ști tu câte limbi de clopot am tras la viața mea!” Același Simion Tatu este înfățișat ca fiind aromat de o „dulceață de prezervative cu gust de căpșuni”. În ambele cazuri, Biserica ortodoxă este ironizată pentru amestecul ei nepotrivit în cele lumești, în dauna rolului misionar pe care ar fi

trebuit să și-l asume într-o societate postcomunistă care se cuvenea să redescopere credința nu ca ritual gol și mecanic, ci ca trăire vie.

Portretul porcului național

Animalizarea celor sancționați este procedeul cel mai la îndemână, învățat, de altfel, de la orice pamfletar care se respectă. Spre deosebire de comuniști (și imaginarul lor violent împotriva așa-zișilor „dușmani ai poporului”) sau de atacurile ignobile din revista *România Mare*, mucaliții de la *Academia Cațavencu* pun un substrat moral în critica pe care o execută pamfletar (cu puține excepții în care depășesc această graniță autoimpusă). Ei au în vizor nu doar VIP-uri ori lideri politici, ci și publicul-țintă al revistei care, pe lângă intelectualul cu haz, poate fi „bizonul” tipic român. Bestiariul este, prin natura efer – IMAGINARUL LINGVISTIC

vescentă și inventivă a celor de la *Academia Cațavencu*, unul spectaculos, chiar dacă figura-cheie ridiculizată (cel puțin pentru perioada pe care o analizez eu aici) este aceea a „porcului” Adrian Păunescu. Acesta apăruse într-o emisiune TV cu largă audiență națională, autodefinindu-se drept un „porc”, cu referire la prestația sa din perioada Ceaușescu, așa încât gaze-tarii-pamfletari au avut un punct de pornire, chiar de la sursă, pentru a-l ataca. În general, bestiariul propus de *Academia Cațavencu* arată astfel, fiind compus din: „capra râioasă” și „cotețul” FSN, „dobermanii” iliescieni, „rinoceri” și „dinozauri” (chiar „tyranozauri”) supraviețuitori alcătuind o „aripă” Juristic (între care se remarcă Silviu Brucan, „dinozaur din Dămă-roaia”), Petre Roman „behăind”, dar și „Lebădoi spaniol”, „miorițele de elită” ale Academiei Române, „guzgănei” (mercenari, oportuniști), „bătrâni guzgani” (comuniști) și „rime nevricoase” grupate în jurul lui Ion Iliescu – falsă „oiță săracă și nevinovată” (președintele și Petre Roman, după ruptura lor, sunt văzuți „în postura viermelui de mătase la treabă”), „melci” (comunistul Dan Marțian, președintele Camerei Deputaților la un moment dat, lasă o „dără de melc în alergare”), „popândăi” (de la PSM și PRM) strecurați în Parlament prin „conductele de canalizare”, „rechini” (politicienii profitori după decembrie 1989), bovine (o fotografie satirică din revistă înfățișează un senator, reputat pentru stupiditatea lui, și o vacă: cititorul este rugat, în josul fotografiei, să indice care este senatorul dintre cele două făpturi), „pachiderme” (C. V. Tudor și Adrian Păunescu), „rozătoare”, „dulău nevrotic” și „buldog” (C. V. Tudor).

Un loc aparte îl ocupă, așa cum am spus deja, figura poetului Adrian Păunescu, colaborator marcant al regimului Ceaușescu (lider al Cenaclului „Flacăra” al Tineretului Revoluționar), care, după o scurtă absență fals penitentă, la căderea comunismului, revine în forță, cu insolență (ca senator PSM), invalidând tocmai revoluția din decembrie 1989 dorită a fi, cel puțin ca intenție, anticomunistă. Acesta este catalogat drept o

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

„Omidă” al cărei geniu este o „bășică de mangaliță călcată de mamut”, o „râmbă roșie în cârligul pescarului Verdeț” (președintele PSM și fost aparatcic ceaușist, n.n.) sau o „balenă” ori „ca-șalot”. Imaginea preferată de ziariști, pentru ipostazierea lui Adrian Păunescu, va fi aceea de „porc”. Acuza nu este neapărat legată de trupul mătăhălos al acestuia (în principiu, nu defectele trupesti sunt satirizate de *Academia Cațavencu*), ci de ipocrizia și mercenariatul său, Păunescu pozând, după revoluția din decembrie 1989, în disident al regimului Ceaușescu și în persecutat al dictatorului, ceea ce constituie o impostură. Sub pseudonimul Acciduzzu, iată cum îl încondeiază unul dintre ziariștii de *la Academia Cațavencu*: „Minoritățile Bazna, York, Mangaliță, Marele alb Dolj ș.a.m.d. vor avea, probabil, un grohăitor în parlament, Păunescu de Barca; acum problema e cum se vor descurca cei de acolo cu el. Îi vor pune paie, o cocină, va sta împreună cu alții, va sta cu oamenii, va fi imun, va fi plătit, îl vor tăia de Crăciun?” între rasele de porci care există în România, Păunescu va fi validat ca „Marele roșu de Barca” (datorită opțiunii sale politice pentru Partidul Socialist al Muncii, urmașul PCR, singura „cocină” potrivită pentru Adrian Păunescu). Sau, cu alt prilej, o voce îi descriează statutul porcin, prin intermediul unei ghicitori matematice adresate cititorilor: „Răspundeți la întrebarea dacă între un mic pătrat cu barbă, înscris într-un cerc obez, și butoiul *Totuși iubirea* (revistă editată de Adrian Păunescu, n.n.) ar putea exista o relație logică. Dacă da, extrageți rădăcina din pătrat și înmulțiți cercul cu butoiul, păstrând particula «totuși». Cu soluția astfel obținută, veți putea alfabetiza un complex de îngrășare a porcinelor”. În cuplul Grigore Vieru-Adrian Păunescu, cel dintâi (fan al lui Păunescu, confundând patriotismul cu exaltarea demagogică promovată de cel de-al doilea) este masculul porcin, Păunescu fiind „scroafa”; aceiași se joacă altă dată „de-a godacii și romanii”. Cu altă ocazie, senatorului PSM i se evidențiază „șoriciul”,

fiind înfățișat ca un animal domestic purtător de trichină în ecosistemul parlamentar. Altă dată.

IMAGINARUL LINGVISTIC

el este prezentat drept „purcelușul” pe care Puterea criptoco-munistă sau neocomunistă îl exportă în Europa, prin diferite parlamente. Întotdeauna figura politică a lui Adrian Păunescu este legată de „Povestea porcului”, din pricina mercenariatu-lui său și în regimul instaurat după decembrie 1989: „Deși e singur, reușește să domine cei cincizeci de porci care zac în el și al căror număr crește de la zi la zi”. Foarte rar, Păunescu este concurat la secția porcine politice de CV. Tudor (ambii potriviți pentru „ferma animalelor de partid”), pentru cel din urmă preferându-se totuși ipostaze scatologice. Cea mai acuzată, în ceea ce-l privește pe Păunescu, rămâne ipostaza sa de senator într-un parlament românesc postcomunist în care fostul poet de curte al lui Ceaușescu reprezenta tocmai inversul ideii pentru care se murise în decembrie 1989: e „prima oară când un porc ordinar, ba mai mult decât atât, devine unul dintre mistreții de drept ai Senatului cu șoriciciul cât zidurile Vavi-Ionului”.

Câteva „chestiuni” anale în sfârșit, ultimul registru extrem la care apelează pamfletarii de la *Academia Cațavencu* este cel anal. Și în acest caz ideea de hazna (cu întregul arsenal al excrementialului) vizează corupția și oportunismul politice, simbolizate prin corporalitatea dejecțiilor. Revista *România Mare* apelase și ea la acest registru, folosit ca atac la persoană, pentru a batjocori, drept care ziariștii de la *Academia Cațavencu* o consideră a fi un „vo-mitorium” și un „plescăit în veceu”. De altfel, după cum specifică Mircea Dinescu într-un editorial, a urina unii pe alții face parte din specificul național românesc, cu aplicare în politică mai cu seamă („Istoria a făcut pipi pe mine, fac și eu pipi pe istorie” declara cândva filosoful Constantin Noica, citat de Mircea Dinescu). O altă expresie este aceea de „a mânca rahat cu polonicul”, specifică pentru anumite figuri politice ale zilei, care au un trecut blamabil (comunist, colaboraționist etc).

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Aptitudinea aceasta o au cei experți în „pupătura” în dos, precum Adrian Păunescu (dotat cu „bale”), al cărui idol, Ceaușescu, a fost înlocuit de Ion Iliescu. Ștefan Cazimir, președinte al unui Partid dubios, numit Liberschimbist, este perceput ca o „expectorație” de tip „Ana, Luca și cu Dej” (în anii '50, lozinca la modă impusă de

comunismul românesc era: „Ana /Pauker, n.n. /, Luca /Vasile, n.n. / și cu Dej/ Gheorghe Gheorghiu-Dej, n.n. / bagă spaima în burgheji”), datorită trecutului său proletcultist. Despre Paul Everac se spune că are „misie anală” în Televiziune, ca președinte al acesteia; în plus, Everac are „hemoroizi”, adică este marcat politic de regimul în care a fost profitor (comunismul ceaușist); „De când sunt constipat, mi-a venit scaunul la cap”, comentează ziariștii de la *Academia Ca-țavencu*, dedesubtul unei fotografii a dramaturgului Everac. Ion Iliescu și Mircea Snegur sunt considerați a fi niște dejecții nazale minore („Muci Cei Mici ai României Mari”), iar senatorii puterii iliesciene se manifestă printr-o „pârțăgăială”, adică prin demagogie plus decrepitudine.

Academia este proiectată ca o latrină, prin câțiva dintre cameleonii săi. Iată portretul unui astfel de academician (care ar putea fi Ion Coteanu, dar și Alexandru Bârlădeanu): „Să fii vidanșor nu-i o meserie de academician. Cu toate că unii membri ai onoratului for au consumat abitir produsele cisternei, nu se face să scormonești la nesfârșit bruna materie. Emanațiile – s-a văzut deja – sunt parșive. Îmbătat de arome, riști să împrumuți mirosul haznalei”. Parlamentarii nu sunt mai prejos, chiar dacă instituția lor nu a devenit o latrină: ei „se scocio-răsc în nas și fac biluțe” de plictiseală. Nu în ultimul rând, FSN, noul organ al puterii instaurate după decembrie 1989, este catalogat a fi un „bideu”.

Alte figuri sunt pur și simplu scatologice, precum CV. Tudor: acesta este pestilențial și poreclit „VeCe”. Amenințările sale sunt niște „erupții”, întreaga lui făptură este reprobabilă ca politician extremist și ziarist mahalagiu. Se sugerează că gura sa veșnic deschisă pentru a profera injurii poate fi închisă și um-IMAGINARUL LINGVISTIC

plută doar cu excremente. Împreună cu Adrian Păunescu, Tudor se înscrie în echipa de „vidanșori naționali [...]” care au brevetat jocul de-a da cu căcat în ventilator”, scrie Mircea Dinescu într-un editorial. „Lucrând cu limba, ca poeți, n-au băgat de seamă schimbarea portretului din balcon; în consecință, au lins și unde au scuipat și unde nu și invers”, se spune despre ei cu altă ocazie. Gura mânjită de minciuni și demagogie a lui Adrian Păunescu este proiectată ca un anus pe unde fostul poet de curte al lui Ceaușescu își face clismă.

Concluzia se impune de la sine: prin autoironia asumată de a fi un „săptămânal de moravuri grele” (între care cel mai greu morav este murdăria politică), revista *Academia Cațavencu* concretizează un

pamflet variat (pulverizat în zeci de rubrici acid-jucăușe), promovând un carnavalesc cu substrat etic. Morala este aceea că, dacă viciile sunt biciuite spectaculos, cu sau fără mască, dar ritualic, societatea românească în tranziție (după căderea comunismului) ar putea să-și exorcizeze defectele și să genereze un nou început al nației. Bășcălia se dorește a fi, de aceea, igienizantă. Rămâne de văzut dacă românii gustă zeflemeaua pur și simplu sau aceasta are și efectul scontat de *Academia Cațavencu*.

IX

SPURCĂTORII BOEMI *PLAI CU BOI* (2000 – 2001)

Plaiul mioritic populat cu „boi”.

Revista *Plai cu boi*, subintitulată „revista lu’ Dinescu”, este un epigon debordant al *Academiei Cațavencu*, de la care împrumută o serie de teme și subiecte politice, subordonate cu predilecție registrului libidinos și celui excremental (care înglobează, în acest caz, și registrul putrid), secondate de registrul bestiariu. De departe însă miza revistei *Plai cu boi* se centrează pe registrul libidinos, nu doar fiindcă însuși titlul este o replică schimonosit-ludică la *Playboy*, ci și fiindcă laitmotivul „revistei lu’ Dinescu” este unul preluat din *Academia Cațavencu* și de mult intrat în mentalul românesc: „Politica e o curvă”. Nudurile grotești, pe de o parte, și artistice, pe de altă parte, cu care revista își împănează paginile (într-un adevărat catalog excentric al trupului femeiesc) sunt o replică la *Playboy*, dar una specială. Trupul femeiesc (cel puțin în secvențele grotești din prima parte a revistei) revelă ipostaze caricaturale, uneori, suprarealiste, alteori: femeia-aurolac, femeia-aspirator, femeia-măcelar, femeia maidaneză etc. Pe de altă parte, titlul revistei ironizează ideea de plai mioritic, atât de dragă tradiționaliștilor și naționaliştilor care idealizau românismul și prin intermediul acestui concept definit ca spațiu molcom, „gură de rai”, loc sacru, privilegiat. Plaiul mioritic devine, în post-comunism, un plai populat cu „boi”, un spațiu profan, corupt, decăzut, mai potrivit cu românismul și balcanismele sale decât abstractul plai mioritic. Căderea din paradis a avut loc, iar redactorii de la „revista lu’ Dinescu” nu sunt tentați în a încercă – IMAGINARUL LINGVISTIC

ca vreo reîntoarcere. Dimpotrivă, ceea ce îi interesează și fascinează de-a dreptul este decăderea și grobianismul vieții românești cu toate ale ei, dar mai ales cu politica.

Nu voi analiza aici reportajele despre virginitate și avatarurile

ei, spovedaniile erotice mascate sau nu, „manualul de agățat femei”, retrospectiva de graffiti din closetele românești, Poșta redacției cu miză sexuală, jurnalul erotic de gheretă de la Cotroceni, jurnalul inventat al Monicăi Lewinsky, reportajele despre sex-shopuri ori industria de filme porno din România, reportajele despre tatuajele sexuale ori prostituția pe Internet. Nu este cazul de a mă apleca nici asupra poemelor excesive ale lui Emil Brumaru, consacrate ca versificări fără perdea. Mă voi ocupa doar de sancționarea în registru libidinos și excremențial a României postcomuniste (de fapt a României de la începutul celui de-al treilea mileniu), a celor care o conduc, precum și a celor conduși. Aș remarca însă, de la început, că *Plai cu boi* exultă în a apela exact la registrele principale care satisfac și domină (la nivel conștient și inconștient) mentalul românesc: excremențialul (în acest caz, aici este inclus și putridul), libidinosul și bestiariul. Limbajul utilizat în „revista lu’ Dinescu” este, adesea, trivial și argotic, de nu cumva chiar scabros, iar redactorii și liderul revistei își asumă acest lucru ca pe o picanterie boemă. *Plai cu boi* dorește să fie o revistă deocheată în sens ironic, împotriva pudibonderiei rigide și frustrate, deșuchelile și promiscuitatea lingvistică din texte având rădăcini ludice, obscenitatea dorindu-se a fi hâtră, sexualitatea – convivială, chiar dacă umorul erotic riscă să fie indigest. Principala caracteristică a revistei este imaginarul său sordid, care relativizează categorii estetice triumfale precum frumosul, sublimul, eroicul, propunând, în grilă umoristică, niște anti-categorii apte să satisfacă gustul pentru bășcălie al românilor. Pentru analiza care urmează m-am folosit de texte semnate de toți redactorii revistei, în special însă de Mircea Dinescu, Claudiu Săftoiu și Gândi Georgescu.

142 IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Bordelul Național

Voi prezenta descrescător registrele utilizate (adică exact invers decât în analizele anterioare), începând cu apogeul registrului libidinos. Acest lucru se datorează faptului că *Plai cu boi* pedalează în mod demonstrativ pe acest registru care constituie coloana vertebrală a revistei. Scopul este, așa cum am spus, evidențierea sexual-ironică a proverbiale „Politica e curvă”, dar și atragerea publicului prin imagini și printr-un limbaj fără perdea, catalizate de un imaginar sordid pus în joc.

Figuri de marcă, la ordinea zilei, sunt, cel mai adesea, ironizate

în registru sexual, *Plai cu boi* oferind o panoramă a „perversiunilor” politice, demnă de un „Bordel Național” (parlamentul este chiar proiectat ca o „casă de toleranță”). Ion Iliescu este mereu ironizat pentru greșeala sa din 1990, de a fi acuzat partidele istorice reînființate (PNȚCD și PNL, în special) că îl presează politic precum o „sulă-n coaste”; de aceea, „organul” său prezidențial este considerat a fi „fleșcăit” (uzat, adică), iar forța de „penetrare”, monocoloră; totuși i se propune să facă striptease în fața alegătorilor, pentru a-și încerca norocul. Zâmbetul lui Ion Iliescu este, la rândul lui, supus unei incizii libidinoase: președintele României aflat la cel de-al treilea mandat al său are „prohabul zâmbetului larg descheiat până la ceafă”, iar limba de lemn pe care o vorbește este împănată de „prezervative” care camuflează adevărul și propagă demagogia. Partidul pe care îl reprezintă și pe care îl susține Ion Iliescu este, și el, provenit din „nădragii deschiși la prohab ai fostului activ de partid comunist”, cosmetizat cu farduri cochete de partid-curvă. Un alt lider, Petre Roman, este mereu „excitat” de Putere, față de „țara-n călduri”, politica însemnând pentru el o formă de „erecție”; altă dată, el este portretizat în formula de „spermatozoid politic” al fostului „tată” Ion Iliescu. În calitate de „mironosiță”, Petre Roman a fost, odinioară, „violat” de Ion Iliescu și mineri (în cadrul minieră-dei din septembrie 1991, când guvernul condus de Petre Ro-IMAGINARUL LINGVISTIC

man a căzut), fiind, mult mai târziu, „castrat” de rivalul său din PD, Traian Băsescu, acesta producând „ofilirea testiculelor” politice ale lui Roman. Cel mai controversat lider politic din România, CV. Tudor, este un „violator” al așa-zișilor „trădători de țară”, fiind dotat cu „un mădular tricolor”; cu altă ocazie, într-o presupusă fotografie electorală, CV. Tudor este înfățișat ca fiind dotat cu o gură anală, machiată tot tricolor. Alte figuri politice executate concis sunt: Teodor Meleșcanu ca „travestit”, adică bărbat-femeie din punct de vedere politic; Mugur Isărescu în postura de „mironosiță”, iar Marian Munteanu, în aceea de „curvă”. Toți acești lideri manifestă perversități legate de un organ sau obiect anume pe care l-au pus în valoare în campania electorală: mâini mișcătoare, guri spume-gânde, ochelari erogeni, urechi hiperbolice, gât erect etc. Nu este de mirare că alegerile prezidențiale din 2000 primesc numele de cod „Vulva”.

Nu sunt uitați nici cei care nu mai candidează, dar ar fi putut să o facă: este cazul lui Emil Constantinescu, înconjurat de „eunuci

prezidențiali” și prezentat (în jurnalul argotic al unui inventat bodyguard de la Cotroceni) ca admirator al organului măgăresc. Alte figuri politice persiflate sunt Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii în 2000, tachinat pentru calviția sa aducând cu extremitatea erectilă a unui membru viril. Într-un colaj grotesc, Răzvan Theodorescu ține în mână un microfon obscen, care îi reproduce fizionomia și calviția. În cruciada sa împotriva câinilor vagabonzi din capitala României, primarul Traian Băsescu este considerat primul castrator al țării, operațiunea sa de igienizare a Bucureștiului fiind numită stâlcit-en-glezește „Castreităr”, după modelul lui „Termineităr”. Antonie Iorgovan, autointitulat părintele Constituției României, este considerat un „violator” pedofil și incestuos al țării, prin constituția alunecoasă și reducăționistă pe care a impus-o. Unii politicieni care au trecut de la un partid la altul, după model cameleonic, sau care au făcut pauze de respirație între diferitele guvernări sunt catalogați ca practicând un „coitus politicus

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

Interruptus”. Între aceștia, figura lui Adrian Păunescu este mereu ironizată în ipostaza de disident (practicant *defelatio*) al dosului cuplului Nicolae și Elena Ceaușescu. Mircea Dinescu definește sindromul acestei perversiuni care evidențiază rolul dosului în politică: în vreme „ce cururile vin și se duc, pupin-curismul rămâne”. În general, guvernanții, de orice orientare politică ar fi ei, sunt văzuți ca niște făpturi dominate de partea lor inferioară, prin extindere sexuală. Sunt tachinate și diverse personalități culturale ale României, care, prin anumite compromisuri pe care le fac, reprezintă un „prepuț modern al culturii noastre” ce râvnește la statutul de „mădular”. Fețele bisericești nu sunt iertate în acest joc: despre Teoctist, patriarhul României, ni se spune că „a sodomizat biserici și le-a necinstit cu buldozerul”, aluzie la colaboraționismul său cu regimul ceaușist, care a ordonat demolarea unor biserici istorice, fără ca liderul ortodoxiei naționale să fi protestat în vreun fel.

Nu este greu de observat că imaginarul lingvistic libidinos din *Plai cu boi* este înrudit, prin agresivitatea sa, dar și prin plasticitatea sa, cu pamfletele argheziene, în special cu cele anticlericale, publicate în tinerețe de poetul-gazetar. Mircea Dinescu și ceilalți redactori ai revistei au speculat, pe de o parte, foamea românilor pentru politică și

comentariile picante pe marginea acesteia, și, pe de altă parte, defularea previzibilă a unui popor care, în vremea comunismului, a suferit rigorile unei pudibonderii rigide, dublată de o agresivă politică demografică în care erosul era normat și supravegheat. Acestor componente, li s-a adăugat o formă de creativitate spumoasă, specifică românilor (foarte periculoasă însă în politică), aptă să satisfacă histrionismul receptorilor, dar și pe acela al emițătorilor.

Mușuroiul excremențial și scatofagii

Al doilea registru aplicat cu voluptate acuzatoare în *Plai cu boi* este cel excremențial, „revista lu’ Dinescu” pedalând, și în acest caz, pe subtextul politic vizat din plin. Prefațat pe scurt de registrul putrid care generează termeni precum „gunoaie” (politica), „brânzirea” societății „jegul” democrației, sulemeneală și bube (politicienii), „scuipături” (sloganurile politice), literatura cu „miros de garbage” și „opera de trei haznale”, sentința nu este greu de ghicit: Mircea Dinescu decretează că „prezentul pute”. De aici începe o avalanșă a dejecțiilor, orchestrate teatral. La marginea piramidei groțești se află „batiste murdare de muci”, politicieni „burduf cu gaze” (sulfuroși, flatulenți), mucilagii, flegme, râncezeli, vome, indivizi „soioși”, unsuroși (alcătuind o camarilă în jurul lui Ion Iliescu), „suflători de muci”. În mijlocul piramidei se află o uriașă hazna, stratificată după cum urmează. Mai întâi edificiul propriu-zis este un mușuroi excremențial, marcat de „viermuiala neputincioasă a românilor” și de o miasmă percutantă. Coprologia propusă de *Plai cu boi* este însă amplă și ramificată. Iată-o prezentată, pe scurt.

Scatofagii (intelectualii care au colaborat în comunism, specializați în „pupincurism” și în golirea „olițelor” puternicilor zilei) sunt cei care susțin scheletul haznalei. Doi eminenți scatofagi de serviciu sunt din nou Corneliu Vadim Tudor și Adrian Păunescu. Cel dintâi este un înghițitor de canale în care sunt deversate excrementele: el este, prin urmare, un vidanșor care, fără să necesite instrumente, se folosește doar de făptura sa. Gura sa anală și tricoloră (despre care am mai vorbit) comite doar inflamate discursuri-dejecții. Adrian Păunescu este un scatofag redundant, ceașisto-iliescian. Un alt scatofag este scriitorul Dinu Săraru, considerat „omul deplin al coproculturii române” (este parodiată în acest caz definiția dată de filosoful Constantin Noica lui Mihai Eminescu, „omul deplin al culturii române”). În această latrină, funcționează reviste-hazna precum *Atac*

la persoană (care secondează revista *România Mare*). Membri celebri ai Partidului România Mare, precum Mitzura Arghezi (fiica lui Tudor Arghezi), au avut doar două posibilități la dispoziție, atunci când au optat pentru integrarea în PRM: să urineze pe liderul CV. Tudor sau pe ei înșiși

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

(de spaimă, au preferat ultima variantă, consideră Mircea Dinescu). Concluzie: țara se află într-o stare excremențială.

Paleta dejecțiilor este, apoi, diversificată în funcție de alte personaje politice sau evenimente din postcomunismul românesc. Petre Roman, în calitatea sa de „biet spermatozoid politic”, este ținut deasupra „oliței” lui Ion Iliescu: acesta renunță la fostul partener, ejectându-l în hazna. Cavoul (din cimitirul Bellu) al dubiosului om de afaceri, Viorel Cataramă, aduce cu o „budă publică”. Investitorii străini din România sunt sintetizați prin fotografia dosului unui elefant surprins în timpul urinării și defecației. Analistii politici sunt comparați, uneori, cu niște muște coprofage. Renunțând să mai candideze la alegerile prezidențiale din 2000 și producând haos politic, Emil Constantinescu „s-a găinățat în propriu-i destin” (consideră vehement Mircea Dinescu). Și în acest al doilea registru insolent, redactorii de la *Plai cu boi* se dovedesc a fi înrudiți cu imaginarul lingvistic arghezian, manifestând o violență verbală de aceeași natură. La nivel de imagine fotografică, „revista lu’ Dinescu” nu se sfiește să provoace printr-o copertă libidinoasă (din 2002) în care România și românismele (se subînțelege) sunt reprezentate prin intermediul unui dos feminin expus, cu tirbușonul înfipt în anus.

Ultimul registru, acela al bestiariului, este oarecum previzibil; în plus, bestiariul omogen nu face decât să acompanieze celelalte două registre mult mai spectaculoase, după cum s-a văzut deja. Întâi de toate, *Plai cu boi* se anunță a fi o revistă pentru elevarea „boilor” (a „bizonilor”, se specificase odinioară în *Academia Cațavencu*, înaintașa manieristă a revistei *Plai cu boi*, cu referire la aceeași categorie de români). Secțiunile sunt ușor de clasificat. Există, mai întâi, „boii” simpli („boborul”, plebea) și există mai apoi „boii” puterii: aici se remarcă oferta zoologică a PDSR, prin onomastica parlamentarilor Văcaru, Văcăroiu, Bivolaru. La secțiunea porcine, se evidențiază de departe: Adrian Păunescu și Corneliu Vadim Tudor. Cel dintâi, mai cu seamă, este stilizat laitmotivic ca porcină bărboasă, ră IMAGINARUL

LINGVISTIC

citură de porc etc. Mai mișună, apoi, șobolani, cârțițe (Dinu să-raru) și limacși băloși (oportuniști și parveniți ai diferitelor partide). Fostul președinte Emil Constantinescu (blamat pentru renunțarea sa în cursa la prezidențialele din 2000) este înfățișat ca un pui de Gostat ajuns vultur și decăzut apoi la stadiul de curcă. Este închipuită, la un moment dat, o „fiară” politică dintr-un bestiaru fabulos, parcă, alcătuită dintr-un centa-ur-inorog (PSDR), cu testicule de taur (PDSR), coadă și anus de PRM, copite PD și aripi liberale. România este prinsă, și ea, în acest bestiaru, ca un câine infestat de oxiuri (foști și actuali delatori etc).

În concluzie, revista *Plai cu boi* supralicitează ideea de pornografie în mod ironic (pe post de *captatio benevolentiae* totuși, pentru cititorul român postmodern și încercător de tabuuri), având miza politică, de obicei. Stilistica este ironic-scabroasă, cu scopul de a șoca, dar și de a descărca, atentând explicit la morala publică. „Revista lu’ Dinescu” se dorește, de aceea, o agora fără perdea a moravurilor românești (din politică și nu numai), concretizând un fel de sex-shopuri verbale și coprologii lingvistice potrivite pentru o revistă de budoar *a rebo-urs*. Este o revistă cu un imaginar sordid demonstrativ, gustată de inteligenție, dar și de cei care manifestă apetit pentru circarie. Nu în ultimul rând, este o revistă pentru un soi de voaioriști boemi, care fac din picanterie un stil. În postcomunism, *Plai cu boi* pare să fie destul de reprezentativă pentru mentalul românesc: libidoul persiflat și excremențialul politizat descarcă (sau încarcă) și exorcizează (ori convoacă) tensiuni colective acumulate în vremea comunismului și redistribuite după căderea comunismului.

X

„ROMANII” CONTRA ANEI BLANDIANA

Insulte și scrisori de amenințare în cele ce urmează, voi inventaria insultele și scrisorile de amenințare primite de Ana Blandiana în perioada 1990 – 1995 (am lucrat pe un lot de 50 de scrisori), întrucât acestea pot fi interpretate ca mostre ale unor nuclee psihice și morale specifice unei părți a poporului român. În prezentul studiu de caz mă voi ocupa de mesajele de amenințare primite de Ana Blandiana (și puse mie la dispoziție în original), întrucât le consider un corpus de texte demn de analizat pentru a deconstrui și pe această cale răbufnirea imaginărilor lingvistice violente din postcomunismul

românesc, marcat de sechele comuniste și de o derulare viscerală. Asemeni poetei, și alte personalități din România postcomunistă au primit scrisori de amenințare, așa încât studiul de caz pe mesajele adresate Anei Blandiana vizează, de fapt, o scanare a mentalului românesc în ceea ce privește intelectualii de elită implicați mai mult sau mai puțin în politică. Cele mai multe scrisori imunde primite de Ana Blandiana au fost consecința manifestației-maraton din Piața Universității, în 1990, când poeta le-a vorbit protestatarilor, calificați de președintele țării, Ion Iliescu, drept „golani”. După noiembrie 1990, scrisorile de amenințare expediate Anei Blandiana au fost legate și de incriminarea Alianței Civice.

Înainte de a trece la clasificarea acestui tip de texte, se cuvine să prezint pe scurt discursurile Anei Blandiana rostite din Balconul Universității, în timpul manifestației-maraton, precum și articolele-cheie pe această temă, publicate în *România literară*, în aceeași perioadă, pentru a înțelege care au fost molMAGINARUL LINGVISTIC

tivele care au iritat și au provocat alergii la persoana Blandiane. Discursurile poetei din Balconul Universității au fost și emoționale, și ideatice. Însă, în ciuda protestului său împotriva Puterii, niciodată aceste discursuri nu au conținut vreo violență de limbaj. Autoritățile au fost deranjate mai cu seamă de două idei dezvoltate de Blandiana: manifestația din Piața Universității văzută ca anticorp împotriva conștiinței bolnave a poporului român și clasificarea românilor în două categorii existențial-etice: cei care luptă pentru libertate și cei care luptă pentru Putere (firește, nu era dificil de ghicit ce reprezintă, în această clasificare, pe de o parte manifestanții din Piața Universității, și, pe de altă parte, adepții lui Ion Iliescu). A deranjat, de asemenea, solidaritatea poetei cu Piața Universității inclusiv în hulirea și macularea la care aceasta a fost supusă mediatic, Blandiana mărturisind public, din Balcon, primirea scrisorilor de amenințare și injuriere, în acea perioadă. În mi-croeseurile din *România literară*, publicate tot în timpul manifestației-maraton, Blandiana definește Piața Universității prin alte două trăsături care au iritat: ca rezervor de memorie (recuperată) și ca revoluție interioară. În aceeași perioadă, gazetele *Adevărul* și *Azi* publică diverse scrisori ale unor „dezamăgiți” către Ana Blandiana. Este posibil ca aceste scrisori devenite publice să-i fi influențat și stimulat pe expeditorii scrisorilor

de amenințare, acasă (dacă nu cumva este vorba tot despre executanții unor indicații venite din partea Puterii). În orice caz, toate scrisorile publicate de cele două ziare mizează pe schisma care ar exista între Blandiana de odinioară (pură, talentată, charismatică) și Blandiana din Piața Universității (impurificată, trădătoare a poeziei, invalidată charismatic). În alte gazete ori reviste, poeta va fi atacată nu doar de anonimi, ci și de nume cunoscute în viața culturală românească. În ziarul *Libertatea*, Ecaterina Oproiu o va ataca, în decembrie 1990, comparând-o pe Blandiana cu Dolores Ibarruri (conducătoare cunoscută a Partidului Comunist din Spania). Comparația tendențioasă se bazează pe faptul că, în cadrul unui miting ținut la un an de la

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

revoluție, Blandiana le spunea timișorenilor deziluzionați că revoluția nu a murit, că ea nu durează o lună sau un an, că victoria idealurilor ei are nevoie de timp. Peste această idee de revoluție interioară propusă de Blandiana, Ecaterina Oproiu suprapune perfid ideea de revoluție permanentă, concept aparținând ideologiei comuniste. Această comparație aberantă voia să proiecteze în Blandiana o „femeie-comisar”, invalidând implicit trecutul poetei.

Unul dintre cele mai violente atacuri la care poeta este supusă apare în *Adevărul*, la 25 august 1990, și este semnat de Jeana Morărescu. El se intitulează „«Jumătatea putredă» a Destinului nostru” și vrea să demonstreze așa-zisa amoralitate a Blandianeii, dezicerea de tatăl său, fost deținut politic. Autoarea textului lansează nici mai mult nici mai puțin decât una din dezinformările grosiere despre Blandiana, care nu i-ar fi deschis ușa tatălui său venit din închisoare, pentru a nu-și strica dosarul de poetă proaspăt lansată cu succes. Jeana Morărescu susține că acest gest (inventat de Securitate și răspândit ca zvon) ar fi provocat „sinuciderea” tatălui, sugerând un paricid din partea Blandianeii. Aceasta ar fi „jumătatea putredă” a destinului poetei, culpa ei. Pentru cunoscătorul metodelor de infestare ale Securității și Puterii comuniste, procedeul la care apelează Jeana Morărescu nu este deloc nou. La urma urmei, într-un alt ton, dar în același registru fusese psihanalizat, în 1948, și Tudor Arghezi de către Sorin Toma în serialul „Poezia putrefacției sau putrefacția poeziei”. Jeana Morărescu nu psihanalizează poezia Blandianeii, ci viața Blandianeii, pe care o reinventează. Întrebarea pe care autoarea articolului vrea să i-o inculce cititorului este următoarea: cum ar putea

Blandiana să fie un reper moral și o „logodnică” a românilor, dacă ea și-a repudiat tatăl întors din închisoare, ucigându-l simbolic, astfel? Drept care poeta este catalogată ca „toxică” și, datorită acestui fapt, este invocată necesitatea unei intervenții chirurgicale (a se citi suprimarea). A fost oare conștientă Jeana Morărescu de faptul că îmbia cititorii *Adevărului* la linșarea Anei Blandiana?

IMAGINARUL LINGVISTIC

Metafora chirurgiei necesare și a toxicității nu lasă nicio îndoială.

În 1990 – 1991, în revista *România Mare*, atacurile la adresa Anei Blandiana devin un adevărat laitmotiv. Unul dintre cele mai virulente vine din partea lui Florian Popa Mișcan, într-un serial din 1991, intitulat „Portret de poetă malformată, cu motan viguros”. Extrem de violent, acesta accentuează cinci acuze: 1. Blandiana este o „bolnavă”, o „malformată”; 2. Blandiana a fost colaboraționistă și profitoare a regimului comunist; 3. Blandiana și-ar fi renegat tatăl (fost deținut politic) pe patul de moarte; 4. Blandiana este degradată fizic, pierzându-și frumusețea de odinioară și 5. Blandiana este o femeie care nu are copii, fiindcă nu a dorit să îi aibă (sugerându-i-se cititorului un infanticid din partea poetei). Dacă primele două incriminări sunt previzibile, cea dintâi mizând pe nevoia de a justifica atacul dur la adresa celui vizat, iar cea de-a doua mizând pe o dezinformare orchestrată, ultimele acuze sunt atacuri ce urmăresc să lichideze persoana-țintă. Înrudit gazetărește cu Jeana Morărescu, Florian Popa Mișcan avansează aceeași idee despre o pretinsă imoralitate filială a Blandianeii: ce este mai ignobil, sugerează incriminatorul, decât un paricid psihologic petrecut pe patul de moarte, adică o moarte trăită de două ori de tatăl poetei? Apoi, Florian Popa Mișcan are în vedere o anulare corporală simbolică a Blandianeii: frumoasa de odinioară este preschimbată într-o „babetă” (cum o numește) care trebuie repudiată. Demonstrația continuă în același fel. Nefiind născătoare de copii, asemeni româncelor care au murit în timpul avorturilor clandestine din perioada comunistă, *id est* nefiind o bună româncă, Blandiana nu a fost și nu este o adevărată femeie! Acest tip de atac este și explicit psihanalizabil. Aproape întotdeauna, bărbații (scriitori, gazetari sau de altă condiție socială și profesională) care o atacă pe Blandiana, fie public, fie în scrisori particulare, insistă să o agreseze și ca femeie. Este vorba de o rivalitate, însă nu între sexe, ci între ipostaze etice,

transgresate în plan fizic. Când nu poți reproșa cuiva defecte morale, o faci

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

atacându-l corporal în chip extrem. Ceea ce s-a întâmplat și în cazul de față. A sugera că Blandiana nu este (fizic) o adevărată femeie însemna a-i nega și invalida poezia marcată tocmai de o feminitate clasică. Și mai însemna, la urma urmei, a o izgoni pe Blandiana ca simbol și reper. În urma campaniei calomnioase din revista *România Mare*, poeta le va intenta proces gazetarilor injuriatori, în 1991. Procesul a ajuns, în 1995, la Curtea Supremă de Justiție (trenând datorită imunității parlamentare a senatorului CV. Tudor) și a fost casat în februarie 1997 de către Procuratura Generală, care nu a dat aviz de urmărire penală. Am prezentat, aici, o parte a campaniei din presă împotriva Anei Blandiana, întrucât majoritatea scrisorilor de amenințare trimise în particular poetei vor relua acuzele din gazetele menționate.

Patru tipuri de scrisori sunt cele pe care le primește destinatară: a. de mustrare, admonestare și sancționare (acestea pot fi mai blânde sau mai dure); b. de renegare, dispreț și blestem; c. de spurcare (în registru libidinos și excremental) – acestea sunt cele mai brutale psihic; d. de amenințare cu agresiunea fizică. Scrisorile (mesajele – în anumite cazuri nu este vorba de scrisori propriu-zise, ci de răvașe și cărți poștale) sunt, uneori, semnate clar, alteori, indescifrabil ori printr-un substantiv colectiv sau, pur și simplu, nesemnate. Ele sunt scrise fie într-un stil agramat, fie într-o manieră clișeizată (limba de lemn), fie într-un stil individualizat (când expeditorul dorește ca destinatară să știe cine îi scrie).⁸ Uneori, este evidentă o anumită ritmicitate și standardizare a trimiterii lor, în sensul în care expresii, imagini, incriminări se regăsesc identic, cuvânt cu cuvânt, în diferite texte; există un conținut laitmotic în aceste mesaje și o tehnică contrapunctică în temele acuzatoare relua

8 Atunci când voi cita din mesajele trimise Anei Blandiana, voi transcrie fără nicio intervenție greșelile gramaticale, de punctuație sau de altă natură, ale expeditorilor. Deși ar fi fost tentant, nu am supus unei analize grafologice scrisorile cele mai dure și grosiere primite de Ana Blandiana.

IMAGINARUL LINGVISTIC

te. De aceea, se pune chestiunea unor „eminențe cenușii” care au

gândit trimiterea ritualică a unor asemenea scrisori (construite după o rețetă evidentă, ce funcționa în paralel și în presa aservită Puterii la acea vreme), pentru intimidarea destinatarului. Metoda este tipică pentru sistemele politice totalitariste care apelează la poliții secrete. Nu trebuie exclusă folosirea, în acțiunea de dezinformare publică, a unor vechi rețele de informatori ai Securității, care încercau intimidarea prin scrisori standardizate de amenințare. Totuși, trebuie specificat că expeditorii nu sunt întotdeauna niște „roboți” manipulați, care îndeplinesc sarcini de serviciu: ei sunt și oameni simpli sau chiar intelectuali, care se descarcă emoțional într-o manieră vulgară din varii motive personale, camuflate în indignarea lor politică.

Scrisori de mustrare, admonestare și sancționare în scrisorile de mustrare, admonestare și sancționare, principala acuză adusă Anei Blandiana este aceea de trădare a poeziei și, apoi, a poporului român. Așa-zisa trădare a breslei scriitoricești și implicarea în politică a Blandianeii sunt proiectate ca niște păcate capitale. O parte dintre expeditori îi scriu pentru a încerca să o „îndrepte/corecteze/însănătoșească”, printre altele fiindcă Ana Blandiana n-ar fi rămas alături de Ion Iliescu, președintele României, care o desemnase, la 22 decembrie 1989, în Consiliul FSN, încercând fără succes să o convingă să fie aleasă vicepreședintă. Poeta este considerată trădătoare, acuzată ca vorbitoare în Piața Universității că ar fi fost „mituită cu valută” (dolarul a funcționat în 1990, în România, pe post de Eldorado valutar, râvnit, într-o isterie națională de-a dreptul), drept care i se scrie cu roșu, pe o carte a sa tradusă în limba engleză și ruptă în fâșii, „Rușine, rușine, rușine”. Trădarea ar proveni și din faptul că Blandiana nu spune adevărul despre „murdăria” din Piața Universității. Concluzia este, adesea, aceea că poeta s-a „debarasat” de poporul său.

IMAGINARUL VIOLENT AL RO* MÂINILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

Iubindu-se narcisiac doar pe sine; așa încât ea nu-i mai poate reprezenta pe români. Acuzată de miopie politică, poeta este muștrată astfel: „Treziți-vă la realitate” sau „vă vom trage de urechi să vă trezim”. Un expeditor o ceartă pentru uitarea meseriei de poetă, care ar fi trebuit să conștientizeze în a confecționa lozinci care să îndemne „la muncă, pace, bunăstare”; de pildă „vrem pace ca să muncim țara s-o înflorim” (expeditorul acesta va fi fost, poate, un copist de lozinci pe

pancartele purtate de 23 August și 1 Mai în perioada comunistă). „Întoarceți-vă la noi”, îi scrie patetic o fostă admiratoare, conjurând-o pe Blandiana să nu-i lase orfani **d.p.d.v.** poetic pe români! „Ană-Ană”, o urechează așa-zis părintește o bunică anonimă care vrea să o întoarcă pe poetă la vocația ei. Alteori, verdictul este mai dur: Blandiana este somată să redevină casnică („la cratiță”), dintr-o invidie feminină ușor de detectat (fii ca mine, dorește gospodina româncă) sau dintr-un misoginism gregar, care nu acceptă ca femeile să aibă opinii politice – „Spală vasele, fă piața, fă mâncare și stai acasă ca orice femeie cu cap”. Nu lipsesc somațiile mai grave: ar fi bine ca Blandiana să nu mai „zdruncine” liniștea și să nu mai „înnegrească” viața celorlalți. O altă acuză adusă este aceea de a fi „otrăvitoare”, fie prin macularea pe care ar produce-o asupra celor cărora le vorbește în Piața Universității, fie fiindcă ar fi o „bolnavă” (psihic și moral). În calitate de „otrăvitoare”, ea ar acționa mai cu seamă asupra sufletelor, instigând la destabilizare ca „liftă spurcată” ce este; sau, la rândul ei, este „otrăvită” de impuritățile din Piața Universității – flegme, urină, animalitate – îi scrie o bunică. O mamă a unui „golan” din Piața Universității o cataloghează drept corupătoare de minori, promovând „decăderea” din „mocirla” Pieței Universității populate cu „imbecili, cretini, tâmpiți”. Altă dată, este declarată „împuțită” și „murdară” ori chiar „maidaneză” a Pieței Universității. Ca „mamă a golanilor”, Blandiana ar fi uzurpat, de fapt, locul de drept al părinților naturali. Este proiectată și ca „îndrumătoarea ȣiganilor, bișnițarilor, imoralilor” din Piața Universității ori chiar drept consumatoare de droguri. Este considerată confuză și fără simțul realității, drept care este interogată adesea: „De când v-ați pierdut atât de mult mințile?” O altă mamă o descrie ca pe o „figură dementială delirând” (în timp ce vorbea în Piața Universității), cu „roțițe deranjate”. Sau este incriminată ca „schimonosită”, cu „busola interioară” pierdută, marcată de un „șoc nervos”. Alte nuanțe în acest sens: „psihopată”, „handicapată”, „schizofrenică”, dar și „cretina dracului” sau „turbată”. Registrul infracțional este subordonat implicit celui anterior, dat fiind că Blandiana ar fi „derbedoaică”, „haimana ordinară” și „golancă bătrână”, adică patroană a „golanilor” ce trebuie eradicați din Piața Universității. La fel micul bestiariu care îi este dedicat: „mâță gângavă”, „oaie răătăcită” („behăind” în Piața Universității), „scroafă”, „viperă turbată”, dar și balaur devorator care ademenește tinerii din Piața Universității

ori monstru absolut (într-o scrisoare elaborat-apocaliptică). Un bilet concis și anonim o animalizează amorf după cum urmează: „Ar-pagico! Să-ți fie rușine, nu te pot compara nici cu un animal Creatură scârboasă ce ești”.

În incriminarea de trădare a poeziei, completată, uneori, de intenția de anulare lirică (i se spune „halal poetă” și „semianalfabetă”), este invocat chiar Eminescu, considerându-se că poetul național ar fi dezamăgit dacă ar citi poeziile Blandianei din manualele școlare. Sau, în altă ipostază, Eminescu ar „bate cu biciul” poezii de azi (între care, se sugerează, intră și Blandiana) care sunt niște impostori. Blandiana va fi incriminată, apoi, ca „trădătoare de neam” și în calitate de fiică a unui preot legionar (fost deținut politic). Presupusa trădare de neam este hiperbolizată prin acuza de legionarism (ca și în cazul altor manifestanți din Piața Universității, „Golănia” fusese adesea acuzată și demonizată de Puterea neocomunistă din aprilie-iunie 1990 ca fiind dominată de spirit „legionar”, „fascist” etc), cel la care se face aluzie fiind preotul Gheorghe Coman, tatăl Blandianei. Ca „legionar notoriu”, acesta ar fi vinovat măcar simbolic de asasinatele politice efectuate de legionari; prin tată, implicit și fiica ar fi vinovată de același lu

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

cru, se insinuează, ea fiind numită „mare fiică de legionar”. Altă dată, Blandiana este incriminată alături de N. Manoles-cu ori Petre Mihai Băcanu ca „fii ai bestiiilor legionare”. Din familie, Romulus Rusan, soțul Anei Blandiana, nu este uitat nici el și pomenit, uneori, prin formula „ofticosul”. Este evident că acuzatorii încercau să o intimideze și sensibilizeze în mod demonstrativ pe Blandiana prin cei doi bărbați care marchează viața oricărei femei, unul, tatăl, celălalt, soțul. Spurcarea era încercată asupra amândurora, astfel încât Blandiana să fie impurificată nu doar prin ea însăși, ci și prin apropiatii săi. Legăturile de familie trebuiau maculate, astfel încât acuzata să pară o mare vinovată, demnă de a fi judecată de popor. „În ochii poporului nu mai valorăți nici 2 bani” îi scrie un dezamăgit Blandianei, considerând-o „corijentă” la patriotism.

Foarte des apare, apoi, incriminarea Blandianei ca subordonată (marionetă) sau soră a Doinei Cornea (o altă personalitate injuriată mai ales în 1990). Aceasta este catalogată de obicei drept „schizofrenică”; la nivelul bestiariului, Doina Cornea este declarată „oaie”, „capră”, „molie” ori „cățea”, „lătrând” alături de Blandiana, până

când ambele „vor fi puse cu botul pe labe”. Într-o scrisoare cu tentă apocaliptică, sosită de la Iași, Blandiana și Doina Cornea sunt proiectate ca preotese monstruoase: „Sunteți acum ca și preoteasa lui Nemesis, «blânda» Doina Cornea, urâte ca toate creaturile ce fac parte din galeria de monștri blestemați de popoarele din care s-au iscat”. Același expeditor (o mamă) le consideră pe cele două a fi niște vampirese, întrucât ar incita la o vărsare de sânge. Într-o altă scrisoare (semnată de pretinse cadre universitare din Iași), Doina Cornea apare ca mentor al Blandianeii, fiind declarată „sclerozată”, cu „frânele minții de mult scăpate”, portretizată ca „duh rău al zilelor noastre”, „apariție de vrăjitoare ce învrăjbește”, „atât de urâtă de întreaga națiune încât dacă ar ști și-ar pune imediat capăt zilelor”. Portretul deformat al Doinei Cornea este amplu, întrucât autorul scrisorii urmărește altceva: contaminarea Anei Blandiana de la „sora” sa mai mare. Vorbind în Pia-IMAGINARUL LINGVISTIC

ța Universității, Blandiana începe să semene cu Doina Cornea, de aici portretul de dinainte. „Erați sinistră, gângăveați”, i se explică acuzatei, drept care aceasta este sfătuită să se trateze nervos și să se pocăiască.

Alături de Ana Blandiana este incriminată, adesea, Alianța Civică, pe motive similare. Mai întâi, Blandiana, căreia unii expeditori i se adresează cu termenul „tovarășă”, este acuzată în mod calomnios că s-ar fi ocupat cu „educația comunistă a femeilor din M.A.I. (Ministerul Afacerilor Interne, n.n.)”, fiind catalogată ca „Ceașistă nerușinată” și „mare comunistă”. În această logică, Alianța Civică ar grupa membri care au susținut dictatura ceașistă, respectiv „descreierați”, „dezechilibrați”, „vânduți”, „lude”, „mizerabili”, „cozi de topor”. Alte personalități cunoscute pentru tendința lor anticomunistă din anii '80 sunt catalogate drept „securiști” și „ceașisti”.

Din când în când, referiri la aspectul fizic erup în aceste scrisori. Sunt invocate adesea tinerețea și frumusețea de odinioară ale Anei Blandiana, în comparație cu bătrânețea considerată, de către injuriatori, respingătoare și „nebună”. Mereu i se impută poetei că este „lăptoasă” (este vorba aici de funcționarea unui clișeu legat de imaginea femeii necanonice cu modelul comunist al femeii tunse scurt, masculin, sau cu părul prins în coc, de tip matroană). Blandiana este considerată rebelă inclusiv capilar, de aici veșnica acuză de „pletoasă” (același clișeu la nivel de mental va funcționa în cazul „bărboșilor” din Piața

Universității, care nici ei nu se potriveau cu tiparul masculin propus de comunism, acela al activistului tuns scurt și proaspăt ras). Acesta a fost, de altfel, în multe cazuri, criteriul arestării și maltratării de către mineri ori falși mineri, în 14-15 iunie 1990, a multor tineri și tinere din București.

Scrisori de renegare, blestem și dispreț

Un al doilea set de scrisori primite de Ana Blandiana îl reprezintă cele de renegare, blestem și dispreț. Declarându-se „răs

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

colită” de gestul poetei de a vorbi „golanilor” din Piața Universității, o expeditoare amenință că va întoarce de-acum capul la vederea cărților Blandianei. Un pensionar, în schimb, o anunță pe Blandiana că, datorită miopiei sale politice în privința lui Ion Iliescu, ea a ajuns să fie urâtă de majoritatea românilor, fiind egala cuplului Ceaușescu în această ură. Expeditorul precizează că ar cunoaște chiar el români care o blestemă pe Blandiana. Într-un stil parțial agramat, o sibiancă o blestemă la propriu pe Blandiana, începându-și epistola astfel: „Ingrato Otilia Valeria Coman zis Ana Blandiana”; și încheie astfel: „noi (este un noi apăsător colectiv, cu valoare voit sacerdotală parcă, n.n.) îți dorim să te ajungă blestemul celor 12.000.000 de români (este vorba de românii care l-au votat pe Ion Iliescu, n.n.) și să n-ai parte de nicio bucurie în viață”. Altă dată, blestemele curg în avalanșă: „Bată-vă Dumnezeu să vă bată, până când netulburați liniștea?” sau „Trăsni-v-ar Dumnezeu să vă trăsnească pe toți denigratorii de țară și pe familiile voastre!!!” Blamarea vine din partea unui colectiv care se consideră a reprezenta chiar poporul român: „noi cei mulți, corecți și cinstiți nu vă mai iubim”. Un alt expeditor, bănuind că Blandiana nu va urma sfatul de a se retrage în poezie, o amenință foarte dur: „veți ajunge să vă scuipe și copiii din cărucioare”; printr-o asemenea agresiune verbală, se încerca acuzarea absolută a poetei, renegată inclusiv de nou-născuții țării – acest fapt urmărind să demonstreze înstrăinarea Blandianei de toți românii și repudierea ei, începând de la cei mai mici. Cu alt prilej, proiectând-o ca pe un monstru, o mamă apocaliptică din Iași (cu aplecare spre incantații malefice, după cum se va vedea) consideră că Blandiana trebuie blestemată, dar nu oricum, ci „înzecit, însutit, înmiit”. Drept care îi urează să aibă parte de nesomn, spaime, lacrimi și, *nota bene*, să rățăcească precum un strigoi, rămânând veșnic nemântuită: „să vă

ardă sufletul D-nă, să nu vă mai aflați pace, să hălăduiți căutând izbăvire și să n-o găsiți doamnă”.

IMAGINARUL LINGVISTIC

Nu este de mirare că, în acest registru și în acest set de scrisori, Ana Blandiana este proiectată ca blasfemică. Dar blasfemia ei nu este una la nivel religios-creștin (chiar dacă acuzatorii pe așa ceva vor miza), ci la nivel politic, poeta nefiind înregimentată, de pildă, în cohorta fanilor lui Ion Iliescu. Proiectată în câteva scrisori funebre și apocaliptice drept un monstru, simbolul Blandianei este considerat a fi un steag negru cu cap de mort. De aceea, poeta nu ar mai reprezenta omenescul, nici idolul de odinioară („Nu mai sunteți un mit, o credință”), ci un „înger al întunericului”. Dumnezeu va pedepsi acest înger căzut și rebel (plătindu-i după fapte) sau, dimpotrivă, îl va lăsa de izbeliște: „nu cred că mai aveți trecere la Dumnezeul nostru al Românilor”.

Scrisori de spurcare în registru libidinos și excremențial

Un al treilea set de scrisori îl reprezintă cele de spurcare (defulare) libidinoasă și excremențială. Puterea, care apela încă în 1990 la serviciile de dezinformare, prezenta Piața Universității ca un loc de desfrâu și orgie, cu prostituate de serviciu printre mulțimile de presupuși drogați, depravați și paraziți. Acuzele aduse Anei Blandiana în scrisorile de amenințare sunt vulgare (chiar scabroase) și ele provin atât din partea unor bărbați, cât și din partea unor femei (deși numărul bărbaților acuzatori este mai mare). O ieșeancă îi impută poetei, ca de la femeie la femeie, decăderea de la statutul de „sfântă” la acela de „desfrânată” (chiar dacă termenii nu sunt decât sugerați, fără a fi folosiți ca atare) prin autoprofanare: Blandiana este acuzată că s-ar fi „despuiat” la lumina torțelor din Piața Universității, drept care ea reprezintă „o rușine dureroasă pentru noi femeile țării!” O bucureșteancă o consideră pe Blandiana drept frustrată erotic, de aici implicarea ei în politică și presupusa ură împotriva organului Puterii nou-instaurate (Fron

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

tul Salvării Naționale), cauza acestei alergii fiind faptul că poeta ar fi fost respinsă erotic de un lider politic! (Acesta ar putea fi Ion Iliescu sau Petre Roman, care au stârnit, în 1990, adevărate frenezii erotice din partea alegătoarelor lor.) Fără să o numească astfel, aceeași bucureșteancă o taxează drept prostituată, întrucât Blandiana ar fi fost

renumită, cândva, insinuează expeditoarea, pentru nimfomanie (!); acuzatoarea invocă participarea poetei la un cenacul unde, fără să poarte lenjerie intimă, aceasta a stat cu picioarele desfăcute. Aceeași calomniatoare, cu numele ușor schimbat, dar cu aceeași adresă, consideră că bărbile protestatarilor tineri din Piața Universității ar excita-o pe Blandiana în calitatea ei de corupătoare și perversă. Un inginer din Târgu-Jiu o admonestează grosier pe poetă, catalogând-o „curvă de drumul mare”, în căutare de sexe bărbătești în Piața Universității. Există, apoi, un alt stil de acuze sexuale. O pretinsă firmă germană („Die Zukunft und Voluptate”), care vrea să deschidă un bordel în România, îi scrie Anei Blandiana, propunându-i să o angajeze pe post de prostituată și cerându-i să răspundă la această propunere prin rubrica „Mica publicitate” din *România liberă* (ziar blamabil și el, în opinia expeditorilor de scrisori, datorită susținerii pe care o acordase Pieței Universității). Aceeași firmă (Societatea „Viitorul și Voluptatea”, altă dată, „Wein, Weil und Gesung”, respectiv un expeditor semnat Egon Ambrosius ori Ambrozie Mahat) va reveni cu alte trei scrisori, reînnoind invitația ca Blandiana să practice prostituția. Acuzele sunt mai implicate politic de data aceasta: astfel, poetei i se reproșează că, înființând Muzeul-închisoare de la Sighet, nu ar face altceva decât să-și camufleze activitatea de prostituată cu ajutorul activității politice, muzeul de la Sighet ascunzând, de fapt, o casă de toleranță, în plus, Blandiana este prevenită că prostituatele concurente și proxeneții lor ar putea să o lichideze în cazul în care poeta continuă să activeze la prea multe case de toleranță, printre care și Sighetul (iată o limpede amenințare cu moar – IMAGINARUL LINGVISTIC

tea legată de implicarea în actul de recuperare a memoriei, concretizat prin muzeul de la Sighet). În ultima scrisoare, poeta este lăudată pentru faptul că ar fi fost cunoscută inclusiv ca disidentă-prostituată pe vremea ceaușismului; în ce privește Alianța Civică, aceasta ar camufla de fapt „Asociația curvelor”. O singură dată, Blandiana este blamată prin înjurătura tipică a românilor (după scrisul lăbărțat și dezmembrat, este clar însă că scrisoarea îi aparține unui dezaxat sau unui individ care mimează dezaxarea). Cea mai imundă scrisoare redactată în acest registru libidinos o cataloghează pe Blandiana drept „curva dracului”, făcând referințe directe la perversiuni. Gura poetei este catalogată drept un sex pervertit. Ținta simbolică sunt discursurile anti-Iliescu și anti-FSN ale Blandianeii: cum

discursurile în sine nu puteau fi sancționate concret, cea care primea noroiul punitiv era gura înfățișată ca un sex. Scopul acestor scrisori este evident: acela de a o impurifica și răni pe Blandiana prin batjocorirea intimității ei corporale.

Registrul excremențial i-a stimulat, și el, pe injuriatorii triviali: după cel libidinos, acesta este cel de-al doilea registru care pare să fi avut un fel de efect orgasmic asupra acuzatorilor. Voi prezenta gradat spurcarea în acest sens a Anei Blandiana. Într-o scrisoare anonimă, Blandiana este considerată o „bătrână” care și-a lăsat „dejecțiile” (cuvintele protestatare, adică) în Piața Universității. Acuzatorul vizează, în acest caz, două ținte: pe de o parte, jignirea poetei pentru așa-zisa ei decrepitudine care ar invalida-o fizic, ca femeie (într-o altă scrisoare anonimă, Blandiana va fi catalogată drept „căcăcioasă”), pe de altă parte, invalidarea atitudinii ei politice (împotriva neoco-muniștilor instalați la Putere) prin pervertirea cuvintelor protestatare în „dejecții”. O altă anonimă scurtă apelează la tehnica fecalizării: gura „vinovată” care rostește discursuri anti-Iliescu va fi pedepsită și pângărită. Ritualul și „plăcerea” defecației unui întreg județ (de aceea am vorbit despre un fel de efect orgasmic, defulatoriu, la nivelul acuzatorilor) ar fi strict

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

legate de făptura Blandianeii preschimbată în ceea ce pretinde un astfel de ritual: „gura, care-ți ocupă toată fața, merită să-ți fie umplută cu ale noastre excremente (!)” Reamintesc atacul imund al Floricăi Mitroi, din revista *România Mare* (1990), care stâlcise numele poetei tot în sens excremențial. Se prea poate ca autorii anonimei de mai sus să fi fost cititori ai *României Mari*, dar mai sigur este că tehnica fecalizării e una tipică de spurcare în mentalul românesc, ea fiind aplicată mai cu seamă intelectualilor, tocmai fiindcă aceștia sunt maculați în chip extrem printr-o asemenea metodă, dorindu-se căderea lor în vertij de la statutul de modele la acela de „dejecții”. Atacul excremențial este operat și de o „fostă admiratoare” a Blandianeii, care declară că nu mai recunoaște „puritatea” de odinioară a poetei, ținând să-i astupe gura cu „scârnăvie”; scopul este acela de a fi sigură că Blandiana nu va mai rosti discursuri anti-FSN și anti-Iliescu. Un bărbat, de data aceasta, tot fost admirator, o căinează și el pe Blandiana pe care o vede decăzută și dezamăgitoare: „Erai un vis, erai un mit, erai o DOAMNĂ! De ce ai intrat într-o hazna?!” Sfântă, Doamnă,

Poetă, Vis, Mit, înger, din toate acestea injuriatorii au găsit un substitut extrem pentru a o batjocori pe Ana Blandiana: haznaua.

Scrisori de amenințare cu agresiunea fizică

Al patrulea set de scrisori sunt cele de amenințare cu agresiunea fizică sau cu aducerea injustiție. După primele apariții în Piața Universității, poeta primește o scrisoare semnată de „cadre universitare” și „studenți” de la Iași, în care este amenințată cu bătaia în cazul în care va călători în urbea moldavă (Iașul fiind, în 1990, unul dintre orașele-cheie ale susținerii Frontului Salvării Naționale și al candidaturii lui Ion Iliescu). Amenințarea are, prin urmare, în acest caz, *background* electoral. O scrisoare trimisă chiar în 15 iunie 1990, adică în ultima zi a violentei mineriade, o amenință direct pe poetă:

IMAGINARUL LINGVISTIC

„Regret mult de tot că nu am avut ocazia să rog pe minerii ce au fost la București să-ți facă o vizită”. Va fi fost această bucureșteancă sau bucureștean dintre cei care i-au aplaudat pe minerii maltratând studenți și intelectuali pe străzile Capitalei? Cert este că expeditorul respectiv preferă să nu-și mânjească personal mâinile, ci să aibă la dispoziție o unealtă în acest sens (minerii bătauși). O altă anonimă din 17 iunie 1990 provine de la un expeditor care se declară „răcorit” de faptul că Blandiana a fost agresată de mineri (poeta fusese plecată în străinătate în timpul mineriadei, dar femeii care îi semănau au fost molestate, așa încât „răcorirea” expeditorului este fictivă, dar cu atât mai psihanalizabilă), acesta sugerând în final, pe un ton visceral, coleric, că Blandiana și alții ca ea (personalități care au vorbit în Piața Universității) ar trebui împușcați. Într-o altă scrisoare, Blandiana este amenințată direct, ca răspunzătoare pentru 13 iunie 1990: „Vom cere condamnarea ta”. Tonul și formularea amintesc de anii '50, în care se cereau pedepse dure pentru așa-ziii „dușmani ai poporului”. Tot în tiparul acestor scrisori întră gesturile simbolice de „ucidere” în efigie a Blandianeii, după cum se va vedea mai departe. Astfel, într-o scrisoare semnată indescifrabil, adresantul îi returnează poetei o fotografie decupată din ziar (fotografie în care Blandiana „rânjea”, după cum o acuză expeditorul). Gestul este, în chip simbolic, o formă de decapitare a poetei și de ucidere a ei, așa cum am spus deja, în efigie. Frecvente sunt dorințele expeditorilor de a nu mai auzi rostit niciodată numele Blandianeii sau de a întoarce capul la vederea fotografiilor sau cărților ei. „M-aș bucura tare mult dacă nu aș mai auzi numele Blandiana

pronunțat nici la Radio nici la TV”, scrie un alt expeditor care o repudiază. Urmează, apoi, mesaje în care Blandiana este atacată și agresată prin intermediul cărților ei: astfel, într-o scrisoare anonimă din Iași, poeta este anunțată că una din cărțile ei a fost scuipată în stand – gestul vizează desconsiderarea cărții ca fetiș. Într-un alt mesaj, tot anonim, expeditorul anun

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

că că, dacă ar avea în bibliotecă vreo carte de-a Blandianei, ar arde-o în mijlocul străzii. Gestul este, evident, defulatoriu și simbolic, micul inchiizitor piroman care îi scrie poetei oficiind, de fapt, gestul simbolic de a o arde pe rug pe „eretica” (politic) Ana Blandiana. O femeie, dezamăgită de atât de invocata miopie politică a Blandianei în privința FSN-ului și a lui Ion Iliescu, îi scrie câteva rânduri de repudiare pe o pagină smulsă dintr-o carte de poeme. Și în acest caz, gestul este simbolic, întrucât vizează eviscerarea, destruparea Blandianei, pagina smulsă din volum fiind, în registrul uciderii în efigie, chiar trupul poetei. De multe ori, în acest tip de scrisori, apare remarca voit tristă sau, dimpotrivă, agresivă că „Ana Blandiana a murit” ca poetă și ca om. Sugestia este însă aceea că, prin gesturile sale politice de neacceptare a noii Puteri, Blandiana s-ar fi sinucis. În sfârșit, amenințarea la adresa cărților nu s-a încheiat încă. O doctoriță din Iași declară că nu va arde cărțile poetei, ci le va arunca la gunoi (considerând, probabil, că incendierea cărților ar fi un gest nobil), iar un inginer din Târgu-Jiu amenință că va folosi cărțile Blandianei ca hârtie igienică, în ultimul caz, este vorba din nou de tehnica fecalizării, dar aplicată printr-un fetiș.

Cine sunt însă cei care îi scriu Anei Blandiana și de unde știu la ce adresă să îi scrie? Revista *România Mare* fusese cea care publicase adresa poetei, mizând tocmai pe posibilitatea ca Ana Blandiana să fie injuriată și în particular, nu doar public. Ei se prezintă ca foști admiratori și foste admiratoare, așa-ziși dezamăgiți; alții sunt indivizi solitari sau grupuri („de comando” punitiv lingvistic); și femei, și bărbați. Ar fi fost interesant, poate, să verific cele câteva adrese minuțioase indicate de o parte dintre expeditori. Puțini sunt cei care dau o adresă la care s-ar fi putut răspunde; alții preferă o indicație vagă de tipul „X din orașul Y”. Majoritatea se legitimează printr-o semnătură impersonală care să-i valideze la nivel de grup pretins reprezentativ, cu atât mai mult cu cât scrisorile trimise Blan –

IMAGINARUL LINGVISTIC

dianeii nu sunt nicidecum respectuoase. Este vorba, astfel, de „una dintre femeile acestei țări” (care din când în când citește și poezie, se precizează); alta este „mamă a 6 copii pe care i-am crescut în cultul muncii, cu cinste și demnitate, cu dragoste nețărmurită” (această expeditoare pare să fie un „creier spălat”, o clonă cu mentalitate comunistă, după cum indică limba de lemn pe care o vorbește) – ea se numește (dacă este reală) Victoria Ardelean și este din Sibiu; „o mamă oarecare dintre naivele modestele truditoare ale țării”; o mamă care o conjură pe Blandiana să o ajute să-și recupereze fiul „golan” din Piața Universității; „O bunică”; Bota Elizabeta din București, care reapare cu aceeași adresă, într-o altă scrisoare agresivă, semnată Margareta Bota; „O româncă ce te detestă alături de milioane de români, din adâncul sufletului – Da!”; o tânără muncitoare din Fălticeni, pe nume Mirela Munteanu; doctorița Cornelia Simonca din Iași și multe altele. Cât de reale sunt aceste nume, nu se poate ști. Dintre bărbații cu oarecare identitate este vorba despre: un om „cu palmele bătătorite de muncă” și „inima curată și cinstită”; Ion Cârnău din Ploiești, pensionar; Ionel Gavrilă din Făgăraș; Avram Fl. din Buzău; o scrisoare rudimentară este semnată de Coman Gheorghe, domiciliat pe strada Cinstei din Sinaia – numele este același cu al tatălui mort al Anei Blandiana, iar numita stradă a Cinstei este, evident, un artificiu de legitimare – intenția este aceea de a sugera că Blandiana ar putea fi admonestată și injuriată de propriul ei tată, dacă acesta ar mai fi în viață. Există, apoi, semnături colective, paravan, cei care semnează erijându-se în a fi reprezentanții „adevărați” ai poporului român: „Noi” (scrisorile semnate astfel par scrise la comandă, după un tipar stabilit); „Un grup de muncitori”; „un miner din Valea Jiului”; un admirator al lui Eugen Barbu și fan al Vetrei Românești; „Niște români”, „Cadre universitare și studenți” din Iași etc. Acest tip de semnătură comodă este lașă: așa cum destinatară

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

are identitate reală, prin intermediul căreia este atacată, expeditorii ar trebui, și ei, să aibă o identitate neconfectionată; ei știu însă că felul în care o abordează verbal pe destinatară lor este culpabil și rușinos și, de aceea, preferă anonimatul sau paravanul unei colectivități care reclamă, nici mai mult nici mai puțin, decât mândria de a fi român (prin ofensele triviale aduse destinatarilor lor, ei invalidează însă această mândrie patriotică). Multe anonime par să fie

scrise de foști membri sau informatori ai Securității, întrucât ele aduc ca stil și limbaj, ca disciplină chiar, și ca parțial agramatism, cu limbajul precar, dar și vag intelectualizat (oricât ar fi de paradoxal), al membrilor aparatului de represiune din timpul comunismului. Una dintre scrisori îi este trimisă, de altfel, în copie indigo, expeditorul dorind, evident, să păstreze originalul, poate pentru a-l prezenta superiorilor săi?

Închei printr-o observație care a fost demonstrată pe tot parcursul acestui studiu de caz. La nivelul mentalului românesc, împrôscarea cu noroi a personalităților unei țări (e vorba în special de personalități culturale care aderă la o politică ce nu convine majorității) este una din metodele predilecte de a coborî în stradă idolii, dar nu oricum, ci prin terfelirea lor. Scrisorile anonime sau mai puțin anonime, fie că sunt scrise de grupuri dirijate, fie că aparțin unor oameni reali care își exprimă agresiv opinia, considerând că vorbesc în numele „adevăratului” popor, sunt o mostră a derulării colective ce are loc în vremuri de tranziție, cum au fost ele numite. Dacă există, într-adevăr, „eminențe cenușii” ale acestei terfeliri cu ceremonial, atunci miza este una dublă: personalitățile respective pot fi batjocorite în reviste și gazete, dar intimidarea lor are un efect și mai mare atunci când este înfăptuită prin intermediul scrisorilor expediate pe adresa personală. Astfel, pe lângă ofensele publice și oficiale, personalităților respective le este violată intimitatea și spațiul privat, efectul de atingere fiind sporit, iar violul lingvistic, decisiv.

IMAGINARUL LINGVISTIC

Anexă: patru scrisori

(Prima a fost trimisă și datată 7 octombrie 1992, a doua este datată 26 noiembrie 1992, a treia este nedată, dar ștampila poștei indică anul 1994, a patra este tot nedată, dar ștampila poștei indică anul 1995; prima și ultima scrisoare sunt trimise din Sighișoara, în cea de-a treia scrisoare apare, în schimb, indicat orașul Târgu-Mureș; în toate cele patru cazuri am transcris fidel conținutul epistolelor, cu respectivele greșeli gramaticale și de punctuație.)

7 Octombrie 1992 Meine libe Frâu.

Am fost informați de numeroși cetățeni români că dv, în afara ocupațiilor scriitoricești, ați profesat și profesăți și „prostituția”.

E un lucru normal într-o economie de piață.

În mod cert din activitățile scriitoricești nu se poate face față

prețurilor mereu crescânde.

În curând noi vom deschide, și la București, o „Casă de toleranță” împreună c-un restaurant sub firma

„Die Zukuft und Voluptatea”.

Considerând că dv. sunteți expertă în arta „Voluptății” (prostituției) vă putem angaja la firma noastră.

După munca depusă vă vom plăti în valută forte, respectiv în mărci.

Comunicați prin „Mica publicitate” din ziarul România liberă acceptul dv.

După acceptul dv vă vom contacta pentru a vă stabli programul de muncă.

Cu stimă

Firma Die Zukuft und Voluptatea

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

26 noiembrie 1992 Stimată Ottilia-Valeria Rusan.

Am rămas consternați că dv nu ați acceptat oferta noastră (de a „lucra” la o „Casă de Toleranță”) comunicată dv într-o scrisoare anterioară. Ați dat cu piciorul într-un izvor de voluptate și fericire. Ați fi avut bani cu ghiotura

Oamenii bine informați cred a ști că ați acceptat să lucrați la o „Casă de Toleranță” în București: cu plata în lei. Vă asigurăm că nu aveți de câștigat prea mult; valoarea leului e în continuă scădere.

Soluția care se impune pentru dv este să reziliați contractul cu Casa unde lucrați și să reveniți la noi

Noi vă plătim în mărci și vă putem crea condiții ca să „lucrați” și unele case de toleranță din Germania și Austria

Așteptăm răspunsul dv la Hotel Intercontinental din București sau la Hotelul Sporturilor din Poiana Brașov

Cu stimă

Societatea „Viitorul și Voluptatea

Wein, Weil unde Gesung S.A.

Tg Mureș

Gnadige Frau Ottilia Valeria Rusan.

Unii din oamenii noștri care se află mereu în jurul dv ne-au informat că-n București, dar nu numai, dumneata ai mărit frecvența caselor de toleranță. Bineînțeles, ca de obicei, activitatea de prostituție

e drapată de o activitate politică.

Nu e rău. E bine. Azi, din cuvinte scrise sau orale nu se poate trăi. Nimeni nu se satură din povești, romane sau poezii

Cu prostituția câștigă bani buni și întreții casa pe picior mare

Dar, mai există și un dar, lucrând la mai multe case de toleranță trezești invidia altor prostituate sau proxeneți care roși de gelozie și de „concurență” ar putea să încerce să vă lichideze. Concurența face ravagii

Din aceste motive ți-am propus să rămâi numai la noi.

Suntem la curent cu legăturile pe care o aveți cu doi proxeneți din „Apus” și cu dorința dv de a se înființa o casă de toleranță la Sighet.

Bineînțeles, casa de toleranță e drapată de un muzeu politic. Totul e bine gândit. Un lucru nu-l știți dv. Bărbatul e homosexual iar femeia lesbiană. Ei vor ajuta la înființarea unei case de toleranță pentru homosexuali și lesbiene. Acest tip de casă de toleranță nu merge la Sighet Ar merge la București, Timișoara, Constanța, Sibiu sau Iași.

La Sighet nu se va câștiga mare lucru. După cum știi astăzi înainte de toate e profitul. Dacă nu iese dolarul sau marca, geaba alergi prin țară

Frau Ottilia-Valeria, noi dorim să lucrezi numai în casele noastre de toleranță. Ai însușirile necesare pentru a câștiga bine: ești apetisantă, seducătoare, știi să lucrezi acoperită de activități politice, ai energia necesară și știi ce doresc bărbații de la femeile profesioniste

Ne menținem promisiunea de a vă muta în Cipru, Turcia, Siria, Egipt, Austria, Germania, Olanda, Franța, mă rog, unde este necesar și sunt locuri libere.

— Vei fi plătită în valută forte

S-ar putea ca în curând să vă trimitem și la o casă din De troit.

Pentru toate acestea îți cerem următoarele.

1) Când pleci prin țară, Iași, Craiova, Caracal, etc. nu-l lua pe Herr Rusan. El trebuie să rămână acasă fiindcă vă încurcă lucrurile. De față cu dânsul oamenii noștri nu pot discuta asemenea probleme.

2) Când participi la mitingurile sau adunările din București, din provincie, când apari la TV sau la radio trebuie să faci reclamă societății noastre

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

IMAGINARUL LINGVISTIC

Fetele tinere, femeii apetisante, femeis seducătoare, femeii energie să fie racolate de dumneata pentru casele noastre.

Pentru fiecare femeie racolată vei primi un premiu.

Premiul va fi oferit de oamenii noștri sub formă de diplome și lei: chiar în ședințe publică

Dacă acceptați începeți reclama

Egon Ambrosius

Frau Ottilia Valeria Rusan.

Omenii povestesc că, într-emisiune televizată, tu ai demonstrat cu exemple convingătoare că ai luptat din toate puterile împotriva totalitarismului pentru libertatea *prostituție*, pentru drepturile femeilor de a profesa și această meserie bănoasă.

Ca o „dizidentă” de mare clasă, spun femeile, tu ai sfidat totalitarismul practicând, și atunci, prostituția în mod clandestin atât în țară cât și în străinătate având de paravan pe un oricare Gogu Rădulescu.

După ce ai dăruit „dictatura diabolică” ai înființa „Asociația curvelor”, desigur dându-i o tentă politică și prescurtând-o A. C.

Meriți să fii felicitată pentru această *imensă și magnifică* activitate pe altarul zeului Eros.

Mai nou, spun bărbații, că activezi și la un „stabiliment” al unor redactori de la TR, în schimbul aparate tale pe micul ecran.

Se vede că ai energie multă și știi să te faci plăcută la bărbați

Noi ne menținem oferta. Te putem trimite, după un timp de probă în țară, la Istanbul, Cipru, Germania și până la urmă și-n SUA.

Nu vă supărați pe noi. Așa e în capitalism. Noi propunem și tu, dacă vrei, accepti dacă nu nu accepti. Dacă accepti primești dolare dacă nu accepti nu primești.

Dacă accepti vorbește cu oamenii noștri care sunt (unii) și prietenii tăi și facem târgul.

Firma Wein, Weil und Gesung

Ambrozie Mahat

Retrospectivă

IMAGINARUL LINGVISTIC

Iată acum, pe scurt, sinteza a ceea ce am investigat în acest eseu, prin intermediul unor autori-cheie ori gazete și reviste pe care le-am considerat reprezentative pentru anumite epoci și pentru mentalul românesc.

Ca pamfletar, Eminescu poate fi taxat astăzi, printr-un americanism la modă, drept incorect politic: el a fost xenofob coleric mai ales împotriva grecilor liberali (proiectați ca „vampiri”) și de-abia apoi a evreilor (văzuți ca „otrăvitori”). Desfrâul corupției politice, politicienii-cocote, pornocrația morală, orgia demagogiei au sporit efectul de infecție a nației, supralicitat de publicistul de la *Timpul*. Când patetic, când ironic-in-flamat, Eminescu a funcționat înăuntrul unei mistici a României și a românismului, cărora le-a căutat rădăcinile într-o Dacie mitizată. Alergia lui la venetici și-a căutat motivația într-o romă-nofagie practică în scop degenerator și uzurpator. Eminescu s-a temut de o posibilă metamorfoză a României într-o Americă dunăreană, Belgie a Orientului sau Eldorado al raselor străine. Veneticii reprezentau ideea de „gangrena”, „gunoi” ori „putrejune”, pe care chirurgul și autopsistul moral Eminescu se simțea dator să le sancționeze. Patetismul său l-a făcut să corporalizeze imaginea României, mizând pe efecte emoționale: țara era arătată ca un trup desangvinizat, rănit și bubos sau, în caz extrem, ca un cadavru sângerând și mutilat. Însă, naționalismul lui Eminescu ajunsese să funcționeze furibund în anumite cazuri. Percepția acestei mâini de profet naționalist, pe care o simpatiza, de altfel, l-a făcut pe Mircea

Eliade să considere că, în secolul XX, Eminescu ar fi fost un adept al extremei drepte românești, iar pe Ioan Petru Culianu să-l catalogheze pe Eminescu, naționalistul patetic, un virtual Corneliu Zelea Codreanu.

Limbajul colorat al lui Caragiale, publicistul, reține imediat atenția, alături de histrionismul său buf și verva acidă. Ceea ce nu-i iartă Caragiale României este structura de țară a bacșișului și a hatârului, adică bizantinismul ramificat. Componenta etică, la Caragiale, are simț deratizator, fără patosul eminescian. Ochiul său sintetizează bufoneria, desăvârșind-o prin grotesc. Din când în când și Caragiale are puseuri împotriva veneticilor, fără să ajungă însă la viziunea românofagă pe care le-o atribuia Eminescu. În schimb, el taxează românismul „verde”, șovin, acuzând, în plus, „lătrătura patriotică” și exemplificând toate aceste antivirtuți în mofturi. Invectivele sale au totuși, la nivel de limbaj, destule în comun cu Eminescu publicistul. Grecizările și turcisme sale acuzatoare aduc însă nuanțe noi: politicaștrii și, în general, indivizii corupți din toate sferile sociale sunt „malaxalele, caradalele, budalalele și paciaurile”,

termeni pe care Eminescu nu îi folosea, de pildă. Previzibil, și Caragiale decretează o stare de „infecție” a nației, produsă în trepte ierarhice, de la lăsarea unor „bale patriotice” la „orduri”. Mai puțin brutal și inflammat decât Eminescu, dar la fel de demolator etic acolo unde decriptează un viciu, Caragiale nu uită niciodată plăcerea produsă de spectacolul de circ. Dar el nu este decât extrem de rar naționalist.

Insolența ori, de ce nu, ferocitatea lingvistică a lui Tudor Arghezi este una încălcătoare de tabuuri în mod absolut. Adept alt *epeșismului* pe care el însuși îl formulează, adică al tragerii în țeapă a viciilor românești, Arghezi se dorește un justițiar imprevizibil și, uneori, chiar spectaculos grotesc (cel puțin prin apelul masiv la registrul putrid-exeremențial). Pamfletarul nu evită, de altfel, să folosească verbul a înjura, pentru a-și califica insolența dusă până la extrem. îi plac artificiile morbide, pentru că subliniază indecența lumii pe care o sancționează: de aceea, închipuie un mare circ al lumii (popu

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

lat cu bestii și bestiole care, din când în când, mai au trăsături umane), pentru că vede în zoomorfism un bun instrument moralizator. Virulența sa absolută se manifestă însă prin aplicarea unei chirurgii majore catalizate de infectarea nației („împuțiciunea” sau „împuțirea” este simptomul care decretează starea de urgență și de asediu a nației) cu tot felul de boli etice. Putregaiul este ridicat la rang de materie primordială, dar în sens ironic, firește. Din dejecții, Arghezi construiește, de asemenea, un uriaș edificiu-hazna al politicii. Ca arhitect moral, el nu uită nici templul-bordel al unor instituții precum aceeași politică, presa, dar și Biserica. Indivizii sunt culpabili prin faptele și vorbele lor, dar și fiindcă ei sunt tarați din naștere, fiind iviți dintr-un „coit defectuos”. Nu este vorba, din fericire, de români, în general, ci de românii corupți, impostori, lichele (lista este însă mult mai lungă).

În perioada interbelică și în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, imaginarul lingvistic violent al extremei drepte românești a apelat, previzibil pentru starea politică europeană, la antisemitism și la minarea ideii de democrație. Tot ceea ce fusese înainte era declarat putred-confuz, de aici urgența deparazitării, respectiv a „des-judaizării”. Extremiștii se doreau a fi „chirurghi” salubrizatori, practicând epurări lingvistice care au dus, în cele din urmă, și la epurări efective. Sloganurile tipărite în gazeta *Porunca Vremii*, de pildă,

ațâtau românii la violență împotriva evreilor, dar îi ațâtau și pe români împotriva românilor, întrucât, în această logică fratricidă, românii care nu practicau antisemitismul erau vinovați de trădare de neam. Se miza, în acest caz pe o publicitate subliminală, cu strategiile ei hipnotice și tehnicile ei de seducție la adresa populației. Erijați în îngeri păzitori ai nației, extremiștii naționaliști și-au îngăduit, astfel, derogări de la conduita gazetărească decentă, practicând agresiunea explicită, cu aere de investire misionară.

Comuniștii vor prelua de la antecesorii lor tot ceea ce se putea moșteni ca violență lingvistică, înlocuindu-i pe foștii diz-grațiați ai extremei drepte (evreii, în principal) cu oricine putea să intre în categoria de „dușman al poporului” (o categorie

IMAGINARUL LINGVISTIC

foarte permisivă la nivel de abuzare sociopolitică, dar și existențială). Afirmându-și viril propaganda de stânga (mai cu seamă în oficiosul *Scânteia*), comuniștii, prin intermediul gazetelor și proceselor publice, aplică violul și castrarea simbolice celor pe care îi consideră indezirabili și inamici, la nivel politic. „Falusul” (verbal) al Partidului Comunist (ori Muncitoresc) acționează vigilent și agresiv de câte ori are ocazia, pentru a-i taxa pe cei presupuși a fi culpabili de anti sau noncomunism (ori chiar de indiferentism). La această mașinărie falică participă și femeile-comisar, virilizate nu doar propagandistic. „Organul” se dorește a fi unul igienizator, violând sau castrând întru salubritate, pentru a îndepărta „plaga”, „molima”, „cloaca” reprezentată de „dușmanii poporului”. Funcționează mai ales la începutul primei etape a comunismului românesc o verbalizare ierarhică a secvențelor punitive la care sunt expuși inamicii comunismului: de la a demasca până la a lichida drumul e lung și tendențios-inchizitorial. Pentru că epurările și purificarea riscau să nu fie îndeajuns de igienizante, violența lingvistică a extremei stângi apelează la linșarea mediatică a celor incriminați. „Violați” și „castrați”, aceștia au două posibilități: ori să piară în propria lor lege (fără să fi cedat în fața Puterii comuniste, fiind aruncați în închisori și lagăre), ori să se reeduce și să accepte „spălarea creierului”.

Proaspătul postcomunism românesc instaurat după revoluția din decembrie 1989 nu a uitat manierele lingvistice ale comunismului pe care îl continua în mod criptic. Ziarele *Adevărul*, *Azi* și *Dimineața* și postul național de televiziune (TVR 1), care, cel puțin în 1990, au

susținut politica Frontului Salvării Naționale (organul votat majoritar la primele alegeri libere din România postcomunistă, marcat de sechele ale mentalității totalitare) și a președintelui Ion Iliescu (fost aparatcik comunist, căzut în dizgrația lui Ceaușescu și considerat, în cultura politică subterană din timpul ultimei etape a ceaușismului, drept disident), au apelat la un imaginar violent pentru a-i incrimina pe românii anti-FSN și anti-Iliescu, grupați în jurul partidelor

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Istorice renăscute (PNȚCD și PNL fiind cele mai importante), uniți în cadrul manifestației-maraton din Piața Universității sau în jurul unei organizații apolitice precum Alianța Civică. Și în acest caz se poate vorbi de o mașinărie falică verbală, ori de un „viol” sau „castrare” lingvistică la adresa celor care nu conveneau Puterii postcomuniste nou instituite. Aceeași serie de verbe ațâțătoare (cultivate și în prima etapă a comunismului românesc), conținând toate nuanțele de la a înfiera la a lichida, este vizibilă în 1990. Libertatea de exprimare, înțeleasă anarhic, a completat, de aceea, violența oricum tendențioasă, după model comunist, care a râvnit să-i schimonosească mediatic pe cei care se abăteau de la canonul politic majoritar.

Tot în 1990 apare revista *România Mare* (condusă de Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor, ambii fiind foști susținători ai regimului Ceaușescu), care va practica cea mai mare violență de limbaj, la modul ritualic și programatic, împotriva foștilor disidenți ai vechiului regim, intelectuali de elită insultați și calomniați pentru „vina” de a fi protestat contra regimului Iliescu din primii ani ai postcomunismului românesc (președintele Ion Iliescu și primul-ministru de atunci, Petre Roman, au fost cei care au permis strategic apariția revistei *România Mare*). Batjocorirea personalităților culturale ale României (pe lângă aceștia, este vorba și de liderii partidelor istorice renăscute după revoluția din decembrie 1989) implica în mod demonstrativ ideea de circ, cu scop defulatoriu la adresa cititorilor care ar fi văzut spurcate metodic figuri de marcă ale României contemporane. Limbajul pungășesc, pe care îl admirau Eugen Barbu și Corneliu Vadim Tudor, a fost utilizat, de aceea, cu voluptate injuriatoare. Nimic nu a prisosit în știința infamiei, limba română devenind, sub pana gazetarilor de la *România Mare* (consacrată, de fapt, ca gazetă scatologică), o materie dejecțională.

Dar postcomunismul românesc este marcat și de un imaginar

lingvistic violent care dorește să sancționeze prin umor negru și zeflema viciile nației: este cazul revistelor *Acade* – IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

mia Cațavencu și *Plai cu boi* care, cârcotașe și hâtre, apelează fie la un stil intenționat argotic, fie la ironia fină, făcând din bășcălie o manieră sanificatoare național. Efectul este hilar, dar și moralizator, fiindcă grotescul coroziv produce reacții etice. Se apelează la un carnavalesc adaptat pentru România post-comunistă, secondat de un ludic șugubăț care are darul de a corecta și îndrepta, cel puțin teoretic. Insolența de tip arghezian este moștenită de histrionii de la cele două reviste, care râvnesc să-și afirme vocația de mucaliți și teatralitatea de *trick-steri*. Politica „curvă” este ironizată copios, dar și naționalismul „verde”, fiind folosit registrul excremental pentru a fi taxată corupția care a transformat țara într-o hazna. Dublul tăiș al imaginarului violent promovat de *Academia Cațavencu* și *Plai cu boi* este limpede: pe de o parte sunt ridiculizate defectele românilor (mai ales ale politicienilor) la sfârșit și început de mileniu, pe de altă parte este afirmată o etică a pamfletului, acesta fiind singurul apt (oricât de dur) să sancționeze pe măsură ceea ce se întâmplă în postcomunismul românesc.

Scrisorile de amenințare și de spurcare la adresa Anei Blandiana (fie ele publice ori particulare) alcătuiesc, la rândul lor, o mostră elocventă pentru imaginarul lingvistic violent al postcomunismului românesc în care au răbufnit complexe, inhibiții, derulări legate de intelectualii de elita (fiindcă, asemeni Anei Blandiana, și alte personalități, considerate indezirabile de Puterea neocomunistă – FSN –, au primit astfel de mesaje). Publicate mai întâi în gazete cu largă audiență, este posibil ca textele respective să-i fi stimulat pe injuriatorii-autori ai scrisorilor particulare expediate poetei, care, adesea, par să fie niște simpli executanți ai unor indicații oficiale, de culise. Este probabilă existența unor „eminențe cenușii” care au gândit ceremonia, ritmicitatea și poate chiar conținutul standardizat al respectivelor scrisori de amenințare și spurcare, atunci când nu a fost vorba despre reali indivizi „indignați” politic ori „dezamăgiți” de protestele poetei la adresa Puterii și a președintelui Ion Iliescu.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

Astfel se înfățișează mentalitatea românească radiografiată prin intermediul imaginarului lingvistic violent pe parcursul a mai bine de un secol. Eseul de față nu s-a dorit însă a fi un îndreptar, ci o fotografie

de grup. Fie că această fotografie de grup va fi privită cu ochiul liber, fie cu lupa sau cu lornionul, autoarea a gândit-o doar ca pe o încercare subiectivă de a-și înțelege propriul popor și nimic mai mult.

INTERMEZZO

MITOPOLITICĂ ROMÂNEASCĂ ÎN SECOLUL XX

Am citit, acum câțiva ani, excelenta carte *Mituri și mitologii politice* a lui Raoul Girardet (publicată de Institutul European din Iași, în 1997), însă doar la începutul mileniului trei am fost tentată să verific, și pe cazul României, aplicativitatea acelor mituri și mitologii politice inventariate de autorul francez. El pune în discuție patru mituri care se regăsesc din plin și în mentalul românesc: acela al Conspirației, al Salvatorului, al Vârstei de Aur și al Unității. Voi panorama în cele ce urmează cele patru mituri descrise de Girardet, aplicându-le pe mitopolitica românească, mai cu seamă pe aceea care a funcționat în secolul XX (cu specificarea că aceste mituri au mai fost discutate, parțial, și în cărțile lui Lucian Boia).

1. Mitul Conspirației constă în ideea unei puteri oculte care acționează din umbră asemeni păianjenului. În imaginarul politic universal, cele mai faimoase comploturi le-ar aparține evreilor, iezuiților și masonilor (uneori, doi dintre aceștia se combină într-un supercomplot; comunismul, de pildă, este văzut și ca un complot iudeo-masonic). De obicei, Organizația conspiraționistă este proiectată ca având o structură ramificată și ierarhizată, în complot funcționând mai mulți complici care depun jurământ de loialitate, care sunt inițiați și care se recunosc după parole și coduri. Dar complotul implică nu doar depunători de jurăminte, ci și indivizi specializați în spionaj și delațiune, scopul final fiind dominația Lumii. În limbaj codificat, complotiștilor li se spune oameni ai umbrei și străini, în

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

INTERMEZZO

trucât, de obicei, sunt venetici de locul unde se montează conspirația. „Oameni ai umbrei, oamenii Complotului scapă prin definiție de regulile cele mai elementare ale normalității sociale. Ei construiesc în interiorul oricărei comunități conștiente de coerența sa un corp exogen, supus în chip misterios propriilor sale legi, neconformându-se decât propriilor sale imperative, propriilor sale dorințe. Apărați din altă parte sau de nicăieri, fanaticii conspirației întruchipează Străinul în sensul deplin al cuvântului” (Girardet, p. 30).

La nivel de bestiariu, complotiștii sunt reprezentați prin animale târâtoare ori insidioase: șarpe, caracatiță, lipitoare, șobolan și mai ales păianjen. Corporal, organizația conspiraționistă este simbolizată prin gura devoratoare și mâna tentaculară (caracatița de tip mafioțic). La nivel religios, Organizația conspirativă este văzută ca o contra-Biserică. Ideea de complot este folosită de Puterea politică a unei țări (a unui imperiu), fie pentru a-și înlătura rivalii, fie pentru a-și camufla niște erori. Mitul complotului este zămislit, de obicei, dintr-un delir de persecuție, dar acest lucru are loc doar atunci când nu funcționează fantasmarea conștientă, intenționată, din partea Puterii. În plus, Puterea îi acuză pe ceilalți (fie ei străini sau nu de țara sau imperiul respectiv) că vor să instaureze o ordine totalitară, însă această ordine este chiar cea pe care Puterea însăși râvnește să o instaureze. Cu alte cuvinte, complotul atribuit celorlalți este, de fapt, complotul Puterii care vrea să-și lichideze rivalii: „orice Complot, orice acțiune de manipulare clandestină tinde să-și asigure legitimitatea prezentându-se ca un contracomplot, ca o contraacțiune de manifestare clandestină” (Girardet, pp. 43 – 44).

Să vedem acum în ce măsură a funcționat în România secolului XX acest mit al Complotului sau Conspirației, cu toate nuanțările necesare. Înainte de Marea Unire din 1918, în mod legitim, românii s-au simțit amenințați de Puterea imperiilor din jur (Austro-Ungaria și Rusia, în mod special). După 1918, în perioada interbelică și în perioada celui de Al Doilea Război Mondial, România cu tendințe fascizante și legionare a proiectat o conspirație a evreilor (racordându-se, astfel, la influența Germaniei naziste). În comunism, mitul conspirației s-a multiplicat. „Regimurile totalitare au o slăbiciune pentru tema complotului” consideră Lucian Boia (*Pentru o istorie a imaginarului*, Humanitas, 2000), întrucât aceste regimuri manifestă complexul *cetății asediate* (p. 198). Mai întâi au fost proiectate conspirația Occidentului și a Americii împotriva României așa-zis eliberate de sovietici (această conspirație incriminată a marcat de fapt începutul războiului rece în care România făcea corp comun cu URSS). Din interiorul țării, comuniștii au construit conspirația „dușmanilor poporului”, prin acest fals complot fiind aruncați în închisori, lagăre, colonii și azile psihiatrice toți cei considerați anticomuniști, noncomuniști sau indiferenți, dar și comuniști care nu erau fanatici sau care deveniseră indezirabili regimului (istoricii și memorialiștii

estimează la peste o jumătate de milion unii și la peste un milion alții numărul deținuților politici între 1944 și 1964. Dintre aceștia o treime au pierit până în 1963 – 1964, când a avut loc grațierea politicilor din România). În anii '50, după modelul proceselor staliniste înscenate care avuseseră loc la Moscova între 1933 – 1939 și în care liderii rivali lui Stalin fuseseră demascați ca spioni și executați, și în România, Gheorghe Gheorghiu-Dej construiește așa-zisul complot al deviaționiștilor comuniști (Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu, toți miniștri importanți la începutul instaurării comunismului în România), pentru a controla singur Puterea; alt comunist de seamă, Lucrețiu Pătrășcanu, considerat un fel de Buharin român, va fi chiar executat în 1954. După 1956, când are loc revoluția anticomunistă din Ungaria ce va fi înfrântă de trupele sovietice, Puterea imaginează și o conspirație maghiară dar cu bază românească, astfel având loc un al doilea val masiv de arestări al așa-zisilor „dușmani ai poporului”. Din interiorul țării, se impune programatic mitul Securității, organul de represiune din România, creat în 1948, care înlocuise Siguranța Statului de până în 1944. Securitatea este proiectată de liderii comuniști și de

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

membrii înșiși ai organului de represiune ca o societate și organizație ocultă, aptă să controleze totul prin intermediul dosarelor (acestea fiind văzute ca un dublu de informații reale sau false asupra omului în carne și oase cercetat de Securitate), al informatorilor (delatorilor) și nu în ultimul rând prin intermediul presiunilor fizice și psihice (torturii) asupra victimelor. Securiștii sunt vestimentați, în prima etapă a comunismului (etapa Gheorghiu-Dej, considerată a fi cea mai dură), în haine negre de piele, sunt primitivi, relativ alfabetizați și procedează la arestări și torturi mai cu seamă în regim nocturn (ei sunt văzuți ca făpturi terifiante ale întunericului, deși arestarea victimelor lor poate surveni oricând, oricum și oriunde); în etapa Ceaușescu, ei poartă cu toții costume stas, sunt tunși corect și proaspăt rași (barba fiind considerată o provocare „decadentă”, însemn al Occidentului și al Americii „corupte”), unii fiind chiar intelectuali (cu alte cuvinte, s-a depășit primitivismul de odinioară). În ultima perioadă a ceaușismului, dar și înainte, românii credeau cu adevărat în conspirația Securității văzute ca un stat în stat, ca un Anti-Vatican. Aceiași români, dezamăgiți de comunismul durabil și de nevenirea

Americanilor (mit pe care îl voi discuta la capitolul dedicat figurii Salvatorului) pentru a-i izgoni pe comuniști, vorbeau de conspirația de la Yalta (1945) a celor trei oameni de fier ai lumii în acel moment (Stalin, Churchill, Roosevelt), în care ultimii doi, englezul și americanul, ar fi trădat România, oferindu-i-o ca pradă de război lui Stalin. Mai târziu, o altă întâlnire istorică, cea de la Malta, din 1989 (între George Bush și Mihail Gorbaciov), avea să fie proiectată de români tot ca o conspirație, dar benefică de data aceasta, în urma acestui pact între americani și ruși (care legifera, simbolic, încheierea războiului rece) producându-se colapsul sistemului comunist și deci inclusiv căderea comunismului în România.

În postcomunism, conspirațiile abundă iar. Revoluția din 1989 este proiectată ca o conspirație kaghebigă (prin intermediul lui Ion Iliescu și al nomenclaturiștilor de rangul doi din

INTERMEZZO

fostul sistem comunist, instalați în noua putere din decembrie 1989). Sau ca o conspirație a unei părți reformatoare a Securității și a Armatei, care i-ar fi sugerat intenționat lui Nicolae Ceaușescu organizarea mitingului bucureștean, din 21 decembrie 1989, împotriva Timișoarei dezlănțuite, mizând pe revolta spontană sau indusă a bucureștenilor (a fost mult discutat momentul care a produs dispersarea bucureștenilor adunați la miting, provocând adunarea și radicalizarea protestatarilor anticomuniști în Piața Universității; căci, dacă Bucureștiul nu s-ar fi solidarizat cu Timișoara, căderea lui Ceaușescu nu ar fi avut, poate, loc). Naționaliștii (PUNR, PRM) au sugerat ideea unei conspirații maghiare, pornind de la faptul că pastorul Lászlo Tökes și solidarizarea cu acesta au stat la originea revoltei timișorene. S-a vorbit chiar și de o conspirație CIA, pentru înlăturarea lui Ceaușescu. Pe seama așa-zisilor „teroriști” din decembrie 1989 au fost construite, de asemenea, scenarii conspiraționiste. Aceștia au fost proiectați ca grupuri de mercenari arabi, special racolați de Securitate și instruiți pentru apărarea lui Ceaușescu, până la moarte. O a doua variantă indica o altă identitate a „teroriștilor”: aceea de orfani crescuți copii de trupă, adoptați de către Securitate și instruiți în cultul lui Ceaușescu și al soției sale, pe post de „tată” și „mamă”. Mai târziu, varianta cea mai apropiată de realitate s-a dovedit aceea că numiții „teroriști” au fost diferite elemente din Securitate, Armată ori Miliție, folosite în scop diversionist, pentru a

crea senzația (mai ales în București, după 22 decembrie 1989) că Frontul Salvării Naționale este singurul organ legitim care a realizat și condus revoluția română, în fruntea căreia se afișase. Exploziile politice din 1990, respectiv violenta campanie electorală (denigrarea partidelor istorice renăscute, în special PNTCD și PNL), evenimentele din martie de la Târgu-Mureș (cu înfruntări violente între maghiari și români), fenomenul Piața Universității (22 aprilie-13 iunie 1990), mineriadele (29 ianuarie, 18 februarie și mai ales 14-15 iunie 1990), apoi durul regim Iliescu în prima sa etapă (1990 – 1992, inclusiv mi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

neriada din septembrie 1991) au făcut să se vorbească despre alte conspirații. Prima campanie electorală în care PNTCD și PNL au fost denigrate ritualic a făcut să fie proiectat în mentalul românesc un complot al Occidentului împotriva României pe care ar intenționa să o exploateze, liderii partidelor istorice fiind considerați „trădători de țară” și „vânduți ai Occidentului”. Evenimentele de la Târgu-Mureș au prilejuit așa-zisa conspirație antiromânească din partea maghiarilor; această conspirație a fost proiectată atât din sferele Puterii (care voia să abată privirea românilor de la contestarea lui Ion Iliescu și a foștilor nomenclaturiști instalați confortabil în noile instituții), cât și din partea unor partide extremiste (PUNR și PRM). PRM a construit chiar și un complot iudeo-masonic împotriva României. Atunci când figura lui Ion Iliescu i-a devenit indezirabilă, PRM l-a imaginat pe acesta ca fiind angrenat într-un complot kaghebist împotriva țării. Manifestația-maraton din Piața Universității a fost catalogată de Puterea iliesciană ca fiind sub semn legionar, așa încât ziua de 13 iunie 1990, cu vandalizarea Poliției, Ministerului de Interne și a Televiziunii (care, în parte, a fost înscenată și instrumentată chiar de forțele de ordine), a fost considerată ca aparținând unei încercări de lovitură de stat de tip fascist; termenul cel mai folosit în acuzare a fost acela de „rebeliune legionară”. Doar printr-un asemenea calificativ periculos, Puterea iliesciană a putut invoca urgența venirii minerilor ca forțe polițienești fidele președintelui și Guvernului, pentru a apăra clamata democrație. Intelectualitatea de elită, care simpatizase manifestația-maraton din Piața Universității, a vorbit, în schimb, de un complot al fostei Securități și al Serviciului Român de Informații împotriva celor declarați anti-Iliescu și anti-FSN. În cazul mineriadei din 1999, când ortacii anunțaseră că intenționează să asedieze

Bucureștiul, s-a vorbit de o conspirație a fostei Securități reminiscențe în partide extremiste precum PRM, dar și PDSR, precum și în SRI, organul de siguranță națională în

INTERMEZZO

cadrul căruia au rămas cel puțin 50 la sută din cadrele fostei Securități.

2. Al doilea mit politic inventariat de Girardet este acela al Salvatorului. Acesta este cunoscut și în formulele de Om providențial, Conducător (Cârmaci), Călăuză: Salvatorul poate avea o origine comună sau una excepțională, poate fi sau nu și un aventurier. În orice caz, el este văzut ca un Om-Pivot „care captează înjurai său agitația unei colectivități care speră” (Girardet, p. 50). Dar el nu este așa de la început, ci devine astfel printr-un proces de mitizare sau „eroificare”, ce conține trei timpi: timpul așteptării și al chemării, apoi acela al prezenței și, ultimul, timpul amintirii (Girardet, pp. 54 – 55). Eroificarea implică „existența unei relații de adecvare între personalitatea virtualului salvator și nevoile societății într-un anumit moment al istoriei sale” (Girardet, p. 63). Figura Salvatorului stă sub simbolul torței, soarelui, farului și luminii, pentru că mitul este astfel construit încât Salvatorul să acționeze ca distrugător al unei ordini (sau dezordini), pentru a instaura o altă ordine. Salvatorul apare, de obicei, în momentele de dezechilibru ale unei nații și de criză politică sau spirituală, criză de identitate și legitimitate a unui popor care își caută un „părinte” și o „călăuză”. În această ipostază, el este perceput ca un „mesager al Destinului” (Boia, pp. 168-169). Girardet clasifică patru tipuri ale figurii Salvatorului: a. tipul Cincinnatus, figura înțeleptului, a bătrânului care simbolizează justiția, regalitatea, omul-instituție; b. tipul Alexandru cel Mare, figura îndrăznețului, a comandantului de oști, chiar aventurier, simbol al tinereții, acesta fiind, de obicei, un erou inspirat, sortit; c. tipul Solon, figura legiuitorului, fondator al unei noi ordini și d. tipul Moise, figura sacerdotului, a profetului, vizionar al timpurilor viitoare, marcat de un impuls sacru, aducând cu un conducător al unui ordin religios, chiar dacă este, de pildă, conducător de stat; acesta dorește să se identifi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

INTERMEZZO

fiice sau să fie identificat cu poporul, ca încarnând voința poporului (Hitler, de pildă).

Există însă și tipologii hibride, precum Cincinnatus-Solon, unde construcția Tatălui, a Protectorului, este esențială în imaginarul politic. Acest Tată al poporului „are misiunea să calmeze lucrurile, să reinstaleze încrederea, să restabilească o securitate compromisă [...]; fiind garant al respectării regulilor continuității, transmiterii și succesiunii, valorile pe care le întruchipează sunt acelea ale perenității, ale patrimoniului, ale moștenirii. Rolul său este de a preveni accidentele istoriei, de a evita rupturile produse de aceasta, de a-și asuma răspunderea viitorului în funcție de fidelitatea sa față de un trecut cu care, firește, se identifică” (Girardet, p. 70). Acest portret mitizat i se potrivește, de pildă, lui Ion Iliescu cel din decembrie 1989 și din 1990, care pozează în noul „tată” al României și care continuă în felul său moștenirea comunistă, chiar dacă nu în stil vizibil ceaușist; nu degeaba i se strigă în campania electorală din 1990: „Iliescu apare/soarele răsare”. Acest portret i se potrivește la fel de bine însă lui Stalin, marele Tată (tătic) sovietic, continuatorul lui Lenin din toate punctele de vedere, mai ales în ce privește reprimarea „dușmanilor poporului”.

Să iau pe rând cele patru tipuri de Salvator pentru a le aplica pe mentalul românesc în secolul XX. La îndemână se află destule figuri, de la regi precum Ferdinand întregitorul și Mihai I la mareșalul Antonescu și Corneliu Zelea Codreanu, de la Nicolae Ceaușescu la Ion Iliescu și Emil Constantinescu. În mitopolitica românească din secolul XX, figura Salvatorului nu este monocromă, ci extrem de hibridată. În cadrul tipului Cincinnatus intră, de pildă, atât regele Ferdinand (regele unirii depline a românilor din toate provinciile), cât și figura lui Corneliu Coposu, președintele PNȚCD, după decembrie 1989, respectat pentru înțelepciunea sa, dar și pentru radicalismul sau anticomunist. Dar tot aici intră și un președinte postcomunist precum Ion Iliescu (care prin sechelele sale comuniste s-a dovedit a fi, de fapt, un fals Cincinnatus). În cadrul tipului Alexandru cel Mare ar putea intra atât Corneliu Zelea Codreanu, cât și regele Mihai I (amândoi venerați pentru tinerețea lor „inspirată”), în cadrul tipului Solon ar putea intra atât Ion Antonescu (consacrat ca Mareșalul ordonator, comandantul de oști și eradicatorul legionarilor), cât și Ion Iliescu (primul președinte după căderea comunismului și sângeroasa revoluție din decembrie 1989), Emil Constantinescu (al doilea președinte postcomunist care, se presupunea, va instaura adevărata

democrație în România, înlocuind falsa democrație din timpul regimului Iliescu) ori chiar Nicolae Ceaușescu (urmașul lui Gheorghe Gheorghiu-Dej), aparent președinte reformat, după anii duri de represiune stalinistă. În sfârșit, în cadrul tipului Moise, ar putea intra din nou figura lui Corneliu Zelea Codreanu (care anunțase și o înnoire religioasă a României), dar și cea a lui Ceaușescu, cel care, în faza megalomană și narcisiacă, voia să încarneze voința poporului, să fie delegatul acestuia, adevărat nu în fața lui Dumnezeu, ci a lumii întregi. Mai cu seamă comunismul românesc, sub Ceaușescu, a încercat să creeze o adevărată moștenire a figurii Salvatorului (în care intrau diverse nuanțe de la Biruitor, Pedepsitor, Cuceritor, Revoluționar, Înțelept), dictatorul revendicând ca antecesorii figuri precum Decebal, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Nicolae Bălcescu ori Alexandru Ioan Cuza. Ceaușescu îi depășește pe toți în construcția asupra propriului mit: în anii '80, el încearcă să confecționeze, inclusiv arheologic, un strămoș al românilor (poreclit, în jargonul ironic al intelighenției, *homo scornicensis*, tocmai fiindcă locul de baștină al dictatorului român, satul Scornicești, trimitea la a scorni, a născoci, a inventa grobian, a minți cu asupra de măsură).

În figura Conducătorului intervine, uneori, nevoia poporului de a ucenici la cel așteptat și ales, nevoia de inițiere, de a fi călăuzit, subordonat unei instanțe. Este ceea ce reușește să facă Corneliu Zelea Codreanu, ca „mesager al Destinului” și lider charismatic, în cadrul Mișcării Legionare, care a fascinat, în chip spectaculos, tinerimea interbelică și chiar intelc

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

tualitatea de elita. Conducătorul este un îndrăzneț, un sfidător, el poate poza chiar în iluminat, este o autoritate militantă, mobilizatoare, activă, este, mai ales, o călăuză profetică. Hitler a dorit să fie așa ceva (spre deosebire de Stalin, răspo-pitul, care a evitat coloratura religioasă în construcția mitului său); Hitler unește, consideră Girardet, tipologia tatălui protector și pe aceea a profetului fanatic. În ce privește tipologia călăuzei profetice, în cazul românesc, emblematic rămâne același Corneliu Zelea Codreanu, ale cărui fotografii mediatiza-te în presa interbelică de dreapta sunt strategice gândite în sens profetic inclusiv la nivel fizic, corporal. Mai întâi, că este vorba despre un bărbat înalt, frumos, bine legat, care își înscenează intrarea electorală, în satele românești, călare pe un cal alb

(adaptare a figurii lui Făt Frumos din basme). O altă fotografie îl reprezintă la groapa unor martiri, cu un craniu în mână (aici pozează ca inițiat al vieții și al morții, asemeni lui Hristos; sau ca Hamlet!?). O alta, la mare, cu creștetul acoperit de razele soarelui, ca de o tiară. Multe fotografii îl înfățișează în marșuri, alături de prozeții săi, ca un tânăr zeu. Mereu cu o privire mândră și de nestrăpuns. Și iată-l astfel creat pe cel pe care ucenicii săi îl considerau noul Mesia. Asasinarea sa brutală (ordonată de regele Carol al II-lea) a sporit mitul profetului, dar și pe acela al martirului (deși Zelea Codreanu fusese autorul concret al unui asasinat).

Discuția asupra figurii Eroului și Salvatorului în mitologia politică din secolul XX, în România, poate continua, pentru că există elemente de dublură în cazul unor lideri. Dar dublura poate fi una aurită (când mitul este reluat după mulți ani de la dispariția Salvatorului, întărind primul strat de mit) sau este o dublură care secondează mitul inițial printr-un antimit (când Salvatorul mitizat, odinioară, dezamăgește mai târziu). Mareșalul Antonescu a fost mitizat ca singura mână de fier aptă să conducă țara după dispariția dictaturii regale, dar și după rebeliunea legionară; tot el fusese, apoi, decretat marele patriot (marele român) care recucerise efemer Basarabia invadată de

INTERMEZZO

sovietici; tot el fusese cel care, având parte de un proces incorect din partea comuniștilor ajunși la Putere, în chiar clipa execuției sale își păstrează demnitatea, ordonându-le el însuși soldaților să-l împuște, într-un ultim gest de mare comandant militar; a fost reemitizat, începând din 1990, când o parte a fostei Securități, dar nu numai, ci și nostalgicii unui braț de fier au construit imaginea mareșalului ce ar fi fost apt să scoată țara din marasmul de după căderea comunismului; reemitizarea s-a bazat și pe imaginea mareșalului-martir, executat de comuniști, fiind uitată intenționat poziția antisemită a lui Ion Antonescu (ca aliat al lui Hitler) și ordinele sale în acest sens care, în anumite cazuri, au dus la pogromuri. Regele Mihai I a fost mitizat în tinerețea sa, în timpul și după dictatura antonesciană, când era proiectat ca nădejde a României, singura speranță ca țara să nu fie sovietizată; apoi, în 1990, el a fost reemitizat de o minoritate politică ce vedea în el o contrapartidă la figura lui Ion Iliescu. Vizita regelui Mihai I, în 1992, și marea bucurărilor veniți

să-l întâmpine (s-a estimat cifra de un milion) au reaprins mitul regelui, singurul capabil să redreseze o Românie devitalizată de comunism, regele fiind unsul lui Dumnezeu, capabil să-l înlocuiască pe președintele uzurpator, cum era văzut Iliescu de către nostalgicii monarhiști, dar nu numai de ei, ci și de alte categorii de anticomuniști care nu mai doreau să accepte niciun compromis în ce privește conducerea țării. Apoi același rege Mihai a dezamăgit în 2001, acceptând pactul cu regimul Iliescu reinstalat în 2000. S-a pus întrebarea dacă trebuia regele Mihai să accepte colaborarea între două instituții ireconciliabile, monarhia și republica, și între doi exponenți opuși, regele anticomunist și președintele neocomunist (chiar dacă între Iliescu din 1990 și cel din 2000 diferența era vizibilă). Este limpede că, în acest caz, mitul de odinioară (tânărul rege salvator) a pălit și a fost invalidat de figura bătrânului rege exilat, care a acceptat colaborarea cu un regim ce nu s-a delimitat de ilegalitatea abolirii monarhiei în România. Ceaușescu are, la rândul-i, parte de o dublură la nivel de mit politic.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

În ambele sensuri, și ca antimit, și ca mit reluat: unul este Cea-ușescu din 1965, cel care urmează etapei Dej și care promite reforme, continuat de cel din 1968, care pentru o zi se opune invadării Cehoslovaciei, respectiv patronului URSS (gestul său catalizând înscrierea în PCR a o serie de intelectuali care refuzaseră până atunci carnetul de partid). Și altul este Ceaușes-cu din ultima sa fază, grandomanul, naționalistul furibund, președintele care pozase cu sceptru, ca un rege, stârnind, printre altele, entuziasmul simulat al lui Salvador Dalí în anii '70. Dar altul este și Ceaușescu-victima, căzută sub gloanțe chiar de Crăciun (moment nestrategic, religios vorbind, întinând ideea de sărbătoare creștină), executată brutal, la al cărei mormânt se adună încă nostalgici care susțin că fostul dictator a fost benefic pentru România, întrucât le-a construit locuințe și le-a asigurat locuri de muncă. Și figura lui Ion Iliescu este ambivalență la nivel mitopolitic: unul este Iliescu cel care apare chiar în 22 decembrie 1989, ca lider al Frontului Salvării Naționale, fostul aparatcic marginalizat de Ceaușescu, despre care se știa că ar putea juca rolul unui Gorbaciov român (el și pozează, de altfel, ca „despot luminat” apt să scoată țara din necaz; țărani îl consideră a fi cel care le-a dat pământ, ceea ce este un transfer care camuflează un fals), și altul

Iliescu autoritarul, neocomunistul, care reprimă sângeros manifestația-ma-raton din Piața Universității în 1990, instigând o categorie socială (minerii) împotriva alteia (studenții și intelectualitatea) și creând condițiile unui război civil și ale unui fratricid. Iliescu, învingătorul alegerilor din 2000, este mai stilat, mai puțin vizibil comunist, dar el pozează iar în Salvator, de data aceasta împotriva extremismului promovat de liderul PRM Corneliu Vadim Tudor, care a fost contracandidatul său la prezidențiale. Chiar și în cazul lui Emil Constantinescu funcționează o dublură de mit: unul este președintele ales în 1996, care a fost aclamat ca un erou (în Piața Universității, loc simbolic al revoluției din decembrie 1989 și al manifestației-maraton din 1990), vorbind din Balconul Universității, liderul care semă – INTERMEZZO

na cu Alexandru Ioan Cuza și în care românii au sperat, cu adevărat, la renașterea țării, și altul președintele mediocru, iar, la sfârșitul mandatului său, politicianul considerat dezertor în alegerile din 2000, întrucât a renunțat să candideze, anunțându-și susținătorii într-atât de târziu, încât un lider puternic nu a mai putut fi găsit în timp util pentru a-l contracara pe Ion Iliescu. Încercarea, din 2003, a lui Emil Constantinescu de a reveni în politică este nu doar riscantă, ci și penibilă. Poate ar trebui, aici, discutată, pe scurt, și figura basarabeanului Ilie Ilașcu, întrucât și aceasta a avut parte de o înălțare și o decădere specifică pentru instabilitatea din postcomunismul românesc. Patriotul Ilașcu a fost arestat de regimul comunist și rusofil de la Tiraspol și ținut în închisoare, ani buni, în condiții umilitoare. Procesul său, televizat, a indignat comunitatea europeană, întrucât acuzatul, alături de alți deținuți politici, era ținut într-o uriașă cușcă. S-a spus că, în închisoare, Ilașcu ar fi fost drogat, autoritățile încercând asupra lui o formă de „spălare a creierului”. În orice caz, în România, figura lui Ilașcu a fost exaltată, patriotul basarabean fiind considerat un erou pentru unitatea României Mari. După mulți ani de detenție ilegală și abuzivă, Ilie Ilașcu a fost eliberat, printr-o înțelegere nici acum cunoscută pe deplin între regimul din Republica Moldova și acela din Transnistria, dar și datorită presiunilor internaționale, însă triumful întoarcerii și eliberării sale a fost unul amar: refugiat imediat în România, Ilie Ilașcu a devenit membru și parlamentar al celui mai extremist partid, PRM, decăderea sa fiind consfințită nu doar prin înscrierea în acest partid xenofob și rasist, ci și prin prestația sa

penibilă, Ilașcu devenind un acuzator al patrioților rămași în Republica Moldova, care militau pentru drepturile românilor, în fața restaurației comuniste și a pericolului rusificării.

Există, apoi, lideri care au încercat să-și confecționeze ei înșiși mitul: așa este Corneliu Vadim Tudor, poreclit, pentru extremismul său, „Führerul” (dar complăcându-se în această

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

poreclă, cu voluptate narcisiacă), și care, în rivalitatea politică la prezidențialele din 2000, împotriva lui Ion Iliescu, a mizat intenționat pe o pretinsă charismă de lider întemeietor (inclusiv xenofobia și rasismul său dorindu-se a fi întemeietor-eradicatoare); același lucru a încercat să îl facă și liderul sindical al minerilor din Valea Jiului, Miron Cozma, autointitulat noul Eminescu și poreclit ironic „Luceafărul huilei” (complăcându-se, la rândul lui, în această poreclă). Niciunul dintre ei, tocmai pentru că și-au confecționat tendențios mitul, nu au izbutit să îl și impună. Ambii au avut în vedere o încercare de autolegitimare ca „mesageri ai Destinului”. În cazul amândurora, s-a încercat o apropiere mitopolitică de figura lui Corneliu Zelea Codreanu: unul din punct de vedere ideologic, celălalt, mai degrabă fizic (dar și la nivelul zeificării prin care era manipulată, de pildă, mulțimea minerilor din Valea Jiului), în ce-l privește pe Miron Cozma, se poate ca în mentalul acestuia să fi funcționat, de asemenea, modelul liderului sindical încarnat de polonezul Lech Wałęsa, pe care ar fi râvnit să-l imite, cu atât mai mult, cu cât liderul „Solidarității” devenise, după prăbușirea comunismului în Polonia, noul președinte al statului. Trebuie spus, apoi, că există situații istorice în care realitatea implică două tipuri ale mitului Salvatorului care coexistă sau acționează simultan; acțiunea lor poate fi opusă, dar, în același timp, este complementară (Girardet, p. 63). În România, au funcționat după acest tipar hibrid atât mitul lui Ion Antonescu, cât și acela al regelui Mihai I, bătrânul și tânărul, comandantul militar și regele, proiectați ca Salvatori în una și aceeași perioadă istorică. Există și mituri ale Salvatorului care nu pot fi aplicate exact pe o categorie din cele propuse de Girardet sau, dimpotrivă, le angrenează pe toate patru: cum ar trebui înțeles mitul venirii Americanilor, pe care deținuții politici îl construiau în închisorile comuniste, dar care funcționa și în mentalul luptătorilor anticomuniști din munții României¹/ Căci americanii erau văzuți și ca posibili noi legiuitori (izgo – INTERMEZZO

nitorii comunismului), și ca înțelepți, și ca războinici. Doar profeți nu puteau fi.

Cel mai amplu mit al Salvatorului aplicat pe cazul României mi se pare a fi însă acela al regelui Mihai I, tocmai fiindcă el a avut parte și de o demitizare profundă. Mitul regal, după cum se știe, trimite la o anumită formă de sacralitate: regele este unsul lui Dumnezeu, locțiitorul lui Dumnezeu pe pământ sau, în alte cazuri, „terțul median” (cum îl numește Jean-Jacques Wunenburger în *Omul politic între mit și rațiune. O analiză a imaginarii puterii*, Editura Alfa Press, Cluj, 2000, p. 74), cel care intermediază între Dumnezeu și popor. Cei doi președinți comuniști (Dej și Ceaușescu) care i-au succedat regelui Mihai au reprezentat o formă desacralizantă, trecerea de la monarhie la republică fiind resimțită în România (și a fost firesc ca lucrurile să stea așa) ca o traumă, ca o ghilotinare a figurii regale. Nu conta că regele Mihai era foarte tânăr, întrucât tocmai tinerețea sa era cea care insuflase speranță românilor: regele Mihai, al cărui patron spiritual și onomastic era un arhanghel războinic, nu putea decât să le țină piept sovieticilor invadatori și să-i alunge. Nimic din toate acestea nu s-a întâmplat însă. Președinții care i-au urmat la conducere regelui Mihai I au devenit unșii Partidului Comunist, încarnarea sau locțiitorii Partidului, trecerea fiind făcută de la credință la ateism (religia fiind considerată „opiul popoarelor”). Ideea de lider comunist național a uzurpat conținutul mitului regal atâta timp cât președintele ateu al republicii va râvni și el să fie un intermediar între Partid și popor. În ciuda acestor furturi de conținut, mitul regelui Mihai I a continuat să funcționeze din 1947 (când monarhia a fost abolită) până după 1990, când regele a revenit în țară, prilejuind, în 1992, o microapoteoză a monarhiei la nivel de simpatie în rândul poporului român. Lucrurile s-au schimbat după ce regele a anunțat-o ca moștenitoare directă pe principesa Margareta și demitizarea a devenit și mai vizibilă în momentul în care, în 2001, regele a acceptat colaborarea cu regimul Iliescu (cu fostul călău, chiar dacă lucru

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

rile trebuie luate în registru simbolic). Trebuie precizat că principiul regal în România a fost unul falocratic (în ciuda simpatiei populare de care s-a bucurat, de pildă, regina Maria despre care se spunea că dirija *defecto*, la un moment dat, treburile țării), astfel încât, atunci când regele Mihai I o desemnează ca moștenitoare directă pe

principesa Margareta, el modifică regula, iar poporul român nu simpatizează deloc această schimbare. Monarhia (atât cât a mai rămas ea în România postcomunistă, la nivel de mitologie politică) și-ar fi sporit, poate, adepții, dacă regele Mihai ar fi desemnat ca moștenitor un bărbat, chiar dacă acesta nu ar fi fost un moștenitor linear direct, ci unul indirect (nepotul său). Legea primogeniturii masculine ar fi fost, astfel, adaptată la condițiile date căci, având ca moștenitoare directe doar fiice, pentru a respecta transmiterea regalității masculine, Mihai I nu avea ca soluție decât alegerea nepotului său. Atât desemnarea principesei Margareta, cât și aceea a nepotului erau derogări de la regula de transmitere a autorității regale: dar cea de-a doua soluție ar fi fost mai potrivită pentru mentalul românesc, decât cea dintâi. De-abia prin desemnarea nepotului, regele Mihai ar fi stabilit continuitatea simbolică între ceea ce fusese el însuși cândva (tânărul rege „arhanghel” din perioada 1944 – 1947) și ceea ce nepotul său ar fi putut să însemne pentru România. Desemnarea principesei Margareta a ratat însă șansa monarhiei în România postcomunistă. Regele Mihai însuși nu a putut face trecerea de la Salvatorul de tip Alexandru cel Mare la unul de tip Cincinnatus, chiar dacă în 1990 o minoritate politică românească sperase în așa ceva. Și cazul lui Ion Iliescu se pretează la o discuție mai aplicată la nivelul figurii Salvatorului, fiindcă el este urmașul parțial legitim (întrucât a continuat, cel puțin în 1990, autoritarismul ceaușist, chiar dacă l-a învăluit în faldurile democrației), parțial ilegal al lui Nicolae Ceaușescu. Execuția lui Ceaușescu intră în scenariul uciderii Tatălui și împărțirii Puterii între fiii paricizi dintre care, până la urmă, se va alege doar unul. Exe-INTERMEZZO

cutia lui Ceaușescu ține, evident, de un scenariu oedipian, Ion Iliescu (în calitate de lider al Puterii nou-instalate în timpul revoluției din decembrie 1989) ordonând execuția dictatorului (pretextul fiind stoparea violențelor fratricide din București, între 22 – 25 decembrie). Supraveghetorul acestei execuții este o figură enigmatică, de nu cumva vulgar-ocultă, un alt „fiu”, anume Gelu Voican-Voiculescu. În sfârșit, prin uciderea lui Ceaușescu se trece la etapa fiilor care concurează pentru ocuparea locului vacant lăsat de „tată”: între acești fii, Ion Iliescu este cel mai vizibil și mediatizat. Campania electorală dură, apelând mai cu seamă la calomnie și dezinformare, a făcut ca Iliescu să-și înlăture rivalii din exterior (Radu Câmpeanu și Ion Rațiu), dar și

adversarii din interior (Dumitru Mazilu). La fostul complice și print competitor, Petre Roman, va renunța de-abia mai târziu, în 1991 (cu prilejul celei de-a patra mineriade). La 20 mai 1990, Ion Iliescu este ales președinte, ocupând de-abia acum, în mod legal, locul Tatălui, dar al unuia care se identifică cu un „demiurg social și istoric”, „veritabil Dumnezeu muritor, reprezentativ pentru vremurile morții lui Dumnezeu” (Wunenburger, p. 87).

Se cuvine discutat, de asemenea, și mitul lui Corneliu Coposu, care aparține, după cum am spus deja, tipului Cincinnatus, întrucât este unul dintre puținele mituri care nu au decăzut în postcomunismul românesc, ci funcționează încă și acum, cel puțin la nivelul timpului trecut, al amintirii. Corneliu Coposu a fost mediatizat, din 1990, ca urmașul lui Iuliu Maniu (el însuși o figură mitizată, cel puțin în calitatea de martir al regimului comunist), nu doar pentru că fusese secretarul (și deci ucenicul) acestuia, ci și fiindcă avusese parte de șaptesprezece ani în închisorile comuniste din România, ani pe care îi depășise tenace, fără vreo cedare în fața regimului care îl persecuta. Moartea soției sale, ca deținută politică, și celibatul ulterior l-au preschimbat într-o figură ascetică pentru care pleda și aspectul său fizic uscățiv. Fostul halterofil corpulent devenise un fel de adaptat pustnic al deșertului, iar fizicul acesta (în con

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

sens cu simțul etic al personajului) a impus respect. Felul în care a reconstruit Partidul Național Țărănesc (chiar dacă, uneori, a căzut în eroarea unei permisivități periculoase, în PNȚCD înscriindu-se și câteva figuri dubioase, care au dobândit ranguri importante) a impus, de asemenea, cu atât mai mult, cu cât, după moartea sa, Partidul avea să fie condus de un politician fără charismă și fără impact asupra mulțimilor (Ion Dia-conescu) și în acest fel să dispară din Parlament, iar apoi să se destrame în mai multe facțiuni, fiind distruse tocmai unitatea și efortul de reconstrucție pe care, în mod remarcabil, le realizase președinția lui Corneliu Coposu. De-a lungul activității sale parlamentare, dar nu numai, Corneliu Coposu a ajuns să fie stimat și respectat inclusiv de către inamicii săi politici. Așa se face că, la moartea sa, a avut parte de funeralii naționale, iar poporul român a cunoscut unul dintre puținele sale momente de unitate (în postcomunism) de după zavistia politică implicată de campaniile electorale violente și de ciocnirile dintre Putere și Opoziție. În cazul lui

Corneliu Coposu, bătrânețea nu i-a minat credibilitatea, ci, dimpotrivă, i-a sporit-o, căci senectutea aceasta era una eroică, respectată (Coposu fiind un supraviețuitor al Gulagului) și înțeleaptă.

Există, în România actuală, alți lideri care ar putea intra în tipologia Salvatorului? Poate Traian Băsescu sau Adrian Năstase să ajungă, cândva, într-o asemenea poziție, dacă vor candida la următoarele prezidențiale. Figura amândurora mi se pare însă destul de periculoasă pentru fantezmele politice (și contra-fantezmele) ale inconștientului colectiv românesc, tocmai fiindcă cei doi reprezintă o antiteză, respectiv polii opuși ai așa-zisului „bun român”: „golanul” și „aristocratul”; primul este relativ simpatic și cinic-ironic, pe înțelesul tuturor, un actor argotic al politicii românești; cel de-al doilea (un intelectual relativ rafinat) are deja vizibile tendințe dictatoriale și, în plus, propulsându-și mereu soția în plan mediatic, reeditează poziția cuplului Ceaușescu.

INTERMEZZO

Poate ar fi trebuit discutate, în cadrul mitului Salvatorului, și figurile de marcă ale sportivilor autohtoni, care au impregnat mentalul românesc și care au fost exaltate ca atare inclusiv cu posibilă miza politică. Câteva nume în acest sens: Ilie Năstase, Ion Tiriac, Nadia Comăneci, Gheorghe Hagi. Las însă această analiză în seama altora, pentru că radiografia mea a vizat strict figurile politice imediate, cu impact în conștientul și inconștientul colectiv românesc.

3. Cel de-al treilea mit politic este acela al Vârstei de Aur.

Acesta trimite la ideea de protecție, solidaritate, ordine, civilizație clar structurată și ierarhizată, armonie și glorie, trecut legendar, arhetipal, trecut solar, model, care se opune unui prezent decăzut, sec, profan. Mitul Vârstei de Aur trimite la o societate ideală, în care oamenii sunt liberi și egali (dar nu în sensul forțat al comunismului), în care domină pacea și abundența. Lucian Boia consideră pe bună dreptate că miturile politice „presupun o deformare a prezentului în raport cu trecutul” (p. 189), iar acest lucru este aplicabil mai ales pe nucleul mitului Vârstei de Aur. În cadrul acestui mit, ordinea depinde, de obicei, de un rege garant al armoniei.

Anul 1918, prin Marea Unire și încoronarea la Alba Iulia a regelui Ferdinand și a reginei Maria este momentul suprem al României reîntregite, rotunde, de sine stătătoare. Este România la superlativ, mitul devenit realitate. De aceea, încoronarea de la Alba

Iulia va fi cea mai fastuoasă și mai triumfală din istoria românilor, Alba Iulia devenind, tot la nivelul mitologiei politice, matricea și *omphalos-ul* pentru încoronarea prototipală. România se află, prin anul 1918, la vârsta sa paradiziacă, ce nu va mai fi recuperată niciodată după 1940, fiind pierdută pentru totdeauna, după cum au dovedit evenimentele istorice care au survenit. Și, de aceea, în postcomunism, ziua națională este sărbătorită cu surle și trâmbițe patriotice la Alba Iulia, Puterea urmărind confiscarea mitului Vârstei de Aur: trecerea are loc de la regalitate la președinție (aceasta fiind, după cum

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

e lesne de înțeles, și o încercare de legitimare a celei mai înalte autorități în stat care nu mai este „unsa lui Dumnezeu”, ci a poporului).

Dar viața ideală a Vârstei de Aur presupune și alte componente, precum bogăția și frumusețea țării, Natura echilibrată etc. Comunismul românesc va spulbera toate acestea: țara va fi devitalizată și urâtită, jefuită legal de sovietici, natura va suferi atacuri prin defrișările masive sau, la rândul ei, va ataca oamenii prin calamități precum inundațiile (din 1970) și cutremurele (cel mai devastator având loc în 1977). De aceea, Vârsta de Aur este identificată „cu o perfecțiune față de care orice îndepărtare nu poate fi urmată decât de o decadență fatală și continuă, fiindcă umanitatea a cunoscut în timpul ei o stare de fericire și perfecțiune de nedepășit” (Wunenburger, p. 24).

Vârsta de Aur este vârsta inocenței și, de aceea, spulberarea României Mari în 1940 și definitivarea dezintegrității ei în 1944 (recuperarea Ardealului nu a adus-o și pe aceea a Basarabiei) a echivalat cu pierderea paradisului. Micul Paris, cum i se spunea Bucureștiului, unde veneau să studieze tinerii din Balcani, a devenit, sub Ceaușescu, un oraș mutilat, cel puțin pentru aceasta pledează demolările masive pe care le-a angrenat construirea Casei Poporului și a cartierului din jur (construcțiile respective au dus la demolarea a zeci de biserici și clădiri istorice din Bucureștiul vechi). Dar, dacă România până în 1940 (pierderea Basarabiei), respectiv 1944 (instaurarea comunismului), era una înainte de căderea din paradis, România de după 1989 s-a dorit a fi o țară mântuită prin sacrificiu uman (morții din decembrie) și prin însăși moartea dictatorului (execuția cuplului Ceaușescu a avut loc de Crăciun). Au fost voci care au vorbit despre o stare fetală a României reînviată, asupra căreia Dumnezeu și-a manifestat grația divină. Din acest moment a început

proiecția unei Vârste de Aur în viitor: s-a vorbit despre România postrevoluționară ca despre un mic sau nou Ierusalim; prin sângele morților din decembrie 1989, țara dăduse tributul cel mai mare din Estul Europei, fost comunist; de aceea.

INTERMEZZO

se cuvenea ca România să redevină *omphalos*, iar uriașa simpatie occidentală, survenită imediat după revoluție, a alimentat această reverie.

Mitul Vârstei de Aur, în afara momentului întemeietor 1918, a funcționat în fel și chip în România secolului XX. Totalitarismul comunist a stârnit reverii și tânjiri după perioada interbelică, văzută ca una de spiritualizare maximă a țării, contracarând incultura și subcultura promovată de comuniști. În comunism, a funcționat și o proiecție a Vârstei de Aur prin circumscrierea vieții rustice de la sat acestui mit, satul românesc fiind considerat nu atât de mutilat precum viața citadină poluată și urâtă arhitectural de uzine, fabrici și blocuri tip conservă. Dar contradicția era relativ valabilă, întrucât și satul românesc fusese schimonosit de comunism. Mirajul exterior acționa și el, românii tânjind după paradisul occidental al vieții de consum, în care două mituri au deținut supremația: al Americii și al Germaniei. Trecutul considerat exemplar al unor voievozi români văzuți ca luminați, mari oșteni, unificatori și spiritualizați, precum Alexandru cel Bun, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Vlad Țepeș, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir și alții, a fost fluturat de ideologia comunistă, pentru a încerca să se creeze o legătură cu epoca Ceaușescu, dar liantul s-a dovedit a fi găunos, autointitulata epocă de aur a lui Nicolae Ceaușescu fiind o inegalabilă impostură. Acel Eminescu profet naționalist, care avea reveria Daciei pe care o opunea formelor fără fond aduse din Occident întru modernizarea României, a fost și el preluat și subordonat comunismului ceaușist grandoman. Protocronismul din anii '70 s-a dorit a fi tot o încercare de autocreație a Vârstei de Aur: protocroniile erau aplaudate în calitate de componente spirituale pur românești, care ar fi anticipat componentele spirituale occidentale, România devenind, în acest caz, o matrice a modernității europene (ceea ce era un fals de proporții, lucrurile stând exact invers). În postcomunism a funcționat o microreverie după comunismul ceaușist în prima sa etapă, cea a liberalizării, Ni

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

colac Ceaușescu fiind văzut ca un lider comunist bun (chiar dacă nu perfect), dar supus influenței mefistofelice a soției sale, Elena Ceaușescu, considerată o urmașă a Anei Pauker (tipul femeii-comisar din anii '50). S-au publicat amintiri despre nebunii, boemii ani '70 ai destinderii și ai așa-zisei destalinizări, promovându-se teoria că Ceaușescu ar fi fost și în 1990 președintele țării, dacă ar fi știut să mențină conduita politică din anii de liberalizare și dacă ar fi acordat românilor o libertate minimală. Au existat, apoi, în postcomunism, tângiri după monarhie ori chiar după Mișcarea Legionară sau după dictatura antonesciană. Basarabeni și-au avut și ei reveria lor, în gândul unei Moldove Mari, pe axa Suceava-Iași-Chișinău, a unei Moldove ștefaniene, care să recupereze ținuturile celui mai venerat voievod din zonă. Dar toate acestea au fost doar niște puseuri care nu s-au comparat niciodată cu veșnicul vis prototipal al Vârstei de Aur: România Marii Uniri de la 1918.

În cadrul mitului Vârstei de Aur funcționează alte trei submituri clasificate, după cum urmează, de Jean-Jacques Wunen-burger (pp. 28 – 30): mitul rasei eroice, mitul țării fericirii și mitul întoarcerii lui Mesia. Iată-le aplicate acum și adaptate pe mentalul românesc din secolul XX. Firește, nu se poate spune că românii de după Marea Unire ar fi aparținut unei rase eroice, dar rememorarea românilor de atunci consacră întotdeauna ideea de autenticitate și neviciere, față de românii pervertiți deși din comunism, unde delațiunea funcționa spectaculos, sau față de românii agresivi, frustrați și suspicioși din postcomunism. România interbelică a fost proiectată, apoi, ca o țară performantă, bogată, frumoasă, iar Bucureștiul, ca o capitală a tuturor posibilităților, ambele devastate de invazia comunismului; doar la imaginea ideală interbelică putea să-și spele chipul România „tigănită” de după 1989. În sfârșit, Vârsta de Aur a avut un „Mesia” (rege-legiuitor, profet sau comandant militar) care s-ar fi putut întoarce sub o altă formă. De ce nu avem și noi un Václav Havel? s-au lamentat românii după 1989, în căutarea unui președinte curat, înțelept și democrat (până când

INTERMEZZO

și fanii naivi ai lui Ion Iliescu știau că acesta nu este potrivit moral, ca fost aparatcîk comunist, pentru a conduce o țară unde regimul comunist fusese răsturnat printr-o revoluție sângeroasă). După decepția produsă de Ion Iliescu în mandatul 1990 – 1992 și 1992

- 1996, alegerea lui Emil Constantinescu (fost comunist, și el, dar nu fost aparatcîk) a dat speranțe, pe care însă noul președinte nu le-a onorat. Mitul întoarcerii lui „Mesia” s-a prăbușit din nou. Regele Mihai I a cărui figură exaltase în 1992 îi lăsa indiferenți pe românii din preajma mileniului trei. Totuși, întoarcerea sa a bătut mentalul românesc (așa cum am analizat deja), dar nu prin persoana regelui însuși, cât prin aceea a nepotului său care ar fi putut să-i fie succesor. Așteptarea nu s-a împlinit atîta timp cît moștenitoare a fost desemnată principesa Margareta față de care românii manifestă în cel mai bun caz indiferență.

4. Cel de-al patrulea mit este acela al Unității. Acesta presupune comuniune, unitate politică, religioasă, spirituală, o Ordine care se opune dezordinii, omogenitate, coerență, abrogarea conflictelor, disidențelor, divizărilor. Mitul Unității se definește prin armonie și echilibru, în contra dizarmoniei și schismei, în cadrul mitului unității funcționează, este previzibil, două forțe contradictorii: cele considerate benefice, ale regisirii unificatoare, și cele considerate malefice, ale dispersiei și discordiei.

În cazul românesc, Sfînta Treime a Unității naționale rămîne axa Mihai Viteazul (1600) – Unirea Principatelor (1859) – Marea Unire (1918). Ceaușescu a dorit să-și aroge și el atribute de unificator, dar neavînd un suport real, a promovat un naționalism megaloman: neputînd și neavînd ce să unească (Basarabia aparținea colosului URSS, la fel o parte din Bucovina), el și-a propus să construiască Casa Poporului (denumirea spune totul) – piramidă, mausoleu, reședință imperială monstruoasă, dar și monument al Unității, cel puțin aceasta a fost proiecția dictatorului. Mihai Viteazul a fost mitizat artificial, întrucît istoria cercetată recent (fără falsurile comuniste) dovedește că

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

el nu a fost neapărat un unificator, cît un mercenar. Figura lui Alexandru Ioan Cuza a fost, la rîndu-i, parțial mitizată tot din motive de unitate națională, construindu-se imaginea domnitorului pămîntean, pur român. Antimonarhiștii din toate timpurile au mizat pe componenta pur românească a lui Cuza, opunîndu-l pe acesta „veneticului” rege Carol I. Comunismul ceaușist a preluat, și el, această idee, tocmai fiindcă voia să invalideze imaginea regilor benefici ai României, în triada Carol I-Ferdinand-Mihai I (Carol al II-lea fiind

considerat, în general, „oaia neagră” a dinastiei de Hohenzollern).

În postcomunism, mitul Unității a primit o altă anvergură. Momentele de tragism și extaz ale revoluției din decembrie 1989 i-au unit pe români într-un fel de apoteoză a neamului care, martirizat, a renăscut: dar anul 1990, cu toate violențele sale politice (dura campanie electorală, evenimentele de la Târgu-Mureș, din martie, fenomenul Piața Universității, mineria-dele culminând cu 14-15 iunie), i-a dezbinat în scurt timp, și nu oricum, ci violent. În 1991 ar fi fost posibilă, poate, unirea României cu Basarabia, dar guvernele și președinții neocomuniști din cele două țări (chiar și populația) au ratat ocazia: cu prilejul puciului comunist de la Moscova, din august 1991, s-ar fi putut specula o eventuală unire a celor două țări, după modelul german. Monarhiștii au relansat ideea unei Româнии Mari sub posibila autoritate a regelui Mihai I, dar figura acestuia nu a întrunit majoritatea de așteptare, ci, dimpotrivă, a fost boicotată, Puterea postcomunistă susținând că actul de abdicare al regelui și de abolire a monarhiei, impuse de comuniști, ar fi fost legale. Adevărat însă că nici figura regelui la senectute, care nu avea moștenitori pe linie masculină, nu a putut cataliza așteptările românilor.

Mitul Unității a funcționat, în postcomunism, și prin indicarea demagogică a personajelor malefice care ar fi propagat schisma țării, acestea fiind reprezentate de maghiarii din România, respectiv de formațiunea lor politică, UDMR, care a generat, în contrareacție, formarea unor partide naționaliste ro-INTERMEZZO

mânești precum PUNR și PRM. Înaintea maghiarilor, în alte secole și cu alte prilejuri, funcționaseră în această ipostază turcii, habsburgii (implicit și maghiarii), rușii; acuza era reală atâta timp cât România nu devenise stat unitar (fiind minată de statele și imperiile din jur), dar o dată unitatea consacrată și granițele inviolabile, maghiarii minoritari din România (în ciuda șovinismului real al unora dintre ei) nu aveau cum să destabilizeze țara la nivelul unității ei teritoriale, inclusiv Transilvania fiind locuită de populație majoritar românească. Este de remarcat, în altă ordine de idei, că partidele românești extremiste, deși arborau stindardul Unității din pricina căreia clamau că luaseră naștere, au manifestat prea puțin interes pentru Basarabia pierdută abuziv în 1940 și 1944 (aceasta fiind, de fapt, provincia românească care ar fi trebuit recuperată în cadrul unui naționalism românesc firesc), fiind obsedați de posibilitatea absurdă a

pierderii Ardealului.

Mitul Unității a fost fluturat și de Biserica Ortodoxă Română, biserica națională, cum îi place să se intituleze. Reînvierea greco-catolicismului în 1990 (desființat abuziv de comuniști în 1948) a devenit un spin în coasta Bisericii ortodoxe majoritare, care nu s-a sfiit să boicoteze renașterea Bisericii greco-catolice prigonite pe nedrept în comunism; angoasa ortodoxiei românești a fost sporită și de puzderiile de secte creștine sau orientale care au împânzit țara, în virtutea dreptului la orice formă de credință care nu contravine legilor și ordinii în stat. În ce privește greco-catolicismul, acesta era, oricum, reprezentativ doar pe teritoriul Transilvaniei, dar, cu toate acestea, Biserica Ortodoxă Română nu a vrut să renunțe la dominația sa instaurată confortabil în timpul comunismului cu care, de altfel, capii Bisericii ortodoxe colaboraseră inclusiv la demolarea bisericilor (cel puțin prin acceptul pe care și l-au dat la aceste demolări). Așa se face că, în anumite orașe transilvane, clericii și credincioșii Bisericii greco-catolice au trebuit să cucerească, la propriu, anumite lăcașe de cult, cedate cu greu de ortodocși. Vizita papei Ioan Paul al II-lea în România, în 1999, a fost gân

...

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

dită și ca o încercare de reconciliere între cele două biserici, întru unitatea religioasă, spirituală, a românilor. Cu toate, acestea, Biserica Ortodoxă Română, angoasată de reînvierea greco-catolicismului, și-a menținut propaganda de biserică a neamului. Nu țin să speculez neapărat proiectul de construcție a unei uriașe Catedrale a Neamului la începutul mileniului trei, măcar pentru faptul că acesta a fost inițiat în prima parte a secolului XX, fiind abandonat, din motive lesne de înțeles, în timpul regimului comunist.

În concluzie, între imaginarul politic contemporan și marile mituri ale omenirii funcționează o serie de filiații și echivalențe, consideră Raoul Girardet. Cele patru mituri politice discutate constituie însă niște constante psihologice specifice ale individului: mitul Conspirației descarcă de spaima și resentimente, concentrându-le în figura Străinului; mitul Salvatorului este legat de căutarea unui tată sau de substituirea tatălui real; mitul Vârstei de Aur e legat de fixațiile din copilărie și de imaginea paradisului; mitul Unității este replica descentralizării existențiale, a alienării omului

modern. Cât din toate acestea ni se potrivește nouă, românilor, va fi reieșit, sper, din analiza mea.

MINERI ADELE. O POVESTE AMARĂ STUDIU DE CAZ

ORIGINILE MINERIADELOR

Înainte de a trece la analiza mineriadelor din 1990, 1991, 1999 (privite atât din perspectiva Puterii, cât și din aceea a Opoziției) 9, se cuvine să fac un scurt istoric al figurii minerilor, așa cum a fost aceasta preluată și implicată în mentalul românesc din secolul XX. Trei etape au marcat imaginarul românesc legat de figura minerilor, înainte de impactul dur pe care aveau să îl aibă mineriadele în postcomunism: 1. Lupeni 1929; 2. figura minerilor exaltată, în general, în comunism, și 3. grevele anti-ceaușiste (nu neapărat anticomuniste) din 1977, în Valea Jiului.

Între 5 și 6 august 1929, la mina Lupeni, din Valea Jiului, are loc o grevă reprimată în sânge de autorități, soldată cu aproape 30 de morți (dintre muncitori) și aproape 100 de răniți (dau cifre aproximative, întrucât presa vremii – este vorba de două ziare pe care le-am consultat, *Universul* și *Adevărul* – indi

9 în afara ziarelor și revistelor consultate programatic pentru acest studiu de caz, am mai folosit următoarele surse, indicate în ordinea apariției lor: Grupul pentru Dialog Social, Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki, *Raport asupra evenimentelor din 13-15 iunie 1990, București*; Mihnea Berindei, Ariadna Combes, Anne Planche, *România, Cartea albă. 13-15 iunie 1990* (traducere din limba franceză de Monica Pârvu, Editura Humanitas, București, 1991); *Piața Universității*, redactor coordonator Gheorghe Dumbrăveanu [nu sunt indicate nici anul de apariție, nici editura]; amintesc, de asemenea, și un articol-sinteză asupra mineriadelor, o panoramă aproape matematică, semnat de Andreea Mogoș – „Reprezentări mediatice ale minerilor în cotidienele românești (1990 – 1999)”, publicat în *Studia Universitatis Babeș-Bolyai*, Ephemerides, XLVI, 1, 2001.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

că cifre diferite), ultimii, inclusiv dintre soldații care înăbușiseră greva. Istoriile comuniste de mai târziu preiau, și ele, aceste cifre, dându-le ca sigure. Ceea ce ar trebui specificat în primul rând este faptul că greviștii nu au fost mineri, ci muncitori care lucrau la centrala electrică, aceasta alimentând pompele cu apă și ventilatoarele din

mină. Reprimarea grevei a fost strict legată de acest fapt, întrucât greva prelungită ar fi dus la sufocarea minerilor din subteran. De aceea, forțele de ordine au acționat imediat, după oarecare negocieri respinse de greviști. Comuniștii de după 1944 au acuzat Guvernul național-țărănist de suprimare în forță, dar intervenția le-a aparținut autorităților locale. Ziarul *Universul* indică 24 de morți și 85 de răniți, justificând reprimarea prin riscul asfixierii celor aflați în mina. Greviștii de la centrala electrică ar fi refuzat propunerile prefectului, fiind, în plus, înarmați cu pari, drugi, revolvere. Ministerul de Interne a dat, după reprimare, un comunicat în care a anunțat că greva nu a avut caracter comunist; mai apoi, în *Universul* au apărut însă articole care au acuzat caracterul comunist al grevei și statutul de agitatori al greviștilor, considerându-se că nu a fost vorba de un conflict de muncă, ci de propagandă comunistă. Este speculat, de asemenea, faptul că numai câțiva dintre morți erau români, ceilalți fiind de alte naționalități, drept care greva este considerată a fi fost întreținută de iredentiști maghiari ce ar fi intenționat să creeze „Republica bănățeană și ardeleană”. În ziarul *Adevirul* se vorbește de „măcelul” de la Lupeni, și, inițial, se afirmă că greva nu a avut caracter comunist, ci ar fi mizat pe revendicări economice, conflictul de muncă fiind mai vechi. Apoi, se susține că începutul grevei ar fi fost legat de împrejurarea că o delegație de muncitori ar fi cerut Direcției să rețină salariul pe o zi al muncitorilor de la Lupeni și să doneze suma Sindicatului; în momentul în care Direcția a refuzat, a început greva. Cifra indicată a victimelor este de 21 de morți și 23 de grav răniți. Se atrage atenția că forțele de ordine au tras, dar au lovit și cu baioneta. Nu s-a tras într-un grup aparte, ci la întâm – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

plare. Prefectul țărănist este considerat, în orice caz, a fi un ațâțător. În toate variantele de interpretare din presa vremii trebuie reținut faptul că greviștii nu erau mineri propriu-ziși și că greva ar fi provocat moartea minerilor reali aflați în subteran (se subînțelege că între greviști și cei care munceau în subteran ar fi existat disensiuni sau, în orice caz, neînțelegeri legate de grevă și de declanșarea acesteia; este posibil ca lucrătorii din centrala electrică să fi vrut să forțeze mâna minerilor din subteran, declanșând greva fără acceptul celorlalți). De aceea, reprimarea, deși nedorită, a fost legală.

Odată cu instaurarea forțată a comunismului în România, figura minerilor va fi exaltată de noul regim, Partidul încurajând, în cadrul

clasei muncitoare socotite întemeietoare și aliată („rasă pură”), trei categorii: siderurgiștii (întrucât industrializarea masivă miza pe aceștia), ceferiștii (deoarece Gheorghe Gheorghiu-Dej, primul dictator comunist român, fusese ceferist și voia să creeze din această categorie un fel de descendență aristocratică din punct de vedere ideologic) și minerii (mitizați tocmai datorită grevei din 1929 de la Lupeni). Scriitorii au primit comenzi să zugrăvească adecvat clasa muncitoare, minerii ocupând, după cum este lesne de înțeles, un loc triumfal. Nu voi trece în revistă puzderia de maculatură scrisă pe tema lor, ci voi puncta doar doi autori care au făcut carieră în epocă în acest sens: Mihail Davidoglu cu piesa de teatru *Minerii* (1949) și Dan Deșliu cu balada *Minerii din Maramureș* (1951). Drama scrisă de Davidoglu, deși tezistă și tendențioasă, este mai puțin rizibilă decât balada lui Deșliu. Davidoglu descrie existența de oameni subterani a minerilor, făcând din aceștia, lucru previzibil, niște fapte ale întunericului care aspiră la solaritate. Valea Jiului este proiectată ca o Vale a Plângerii care, prin intermediul minerilor, ar putea fi preschimbată, cândva, într-o Vale a Fericirii. În ce-i privește pe mineri, Dumnezeu lor este muntele care nu iartă, cu toții au trupuri de fier (sunt aproape herculeeni) și cred fanatic în Partidul Comunist, renegându-și, dacă este necesar, familia. Totuși, comunitatea lor

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

este schismatică, minată de discordii, invidii, ranchiune: toate acestea vor fi însă soluționate în finalul piesei, întrucât minerii izbutesc să devină o unitate aptă să se opună forțelor malefice de natură politică, ce le boicotează existența și munca, în balada lui Dan Deșliu, minerii sunt înfățișați ca niște eroi civilizatori, îmblânzitori ai naturii: ei sunt „voinicii” din povești (supermani, le-am spune astăzi), legendarizați prin munca lor de întemeiere a civilizației comuniste. Ne este narată, în flash-uri epice schematice și rizibile, viața grea de odinioară a ortacilor exploatați de blamatul regim burghezo-moșieresc. În viața nouă din comunism, unul dintre ei este rănit și mutilat de un compresor, întrucât stopează cu propriul trup prăbușirea mașinăriei într-o prăpastie. Balada se încheie cu o scrisoare de mulțumire trimisă lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, de către grupul de mineri care instalase noul compresor; președintele țării știe că, de-acum, Partidul se poate bizui pe vitejii mineri. Aceasta a fost perspectiva comunistă asupra minerilor până când, în 1977, va

intervenii neprevăzute.

În august 1977, minerii din Valea Jiului, respectiv chiar de la Lupeni, declară grevă în urma măsurii incorecte a regimului cearșist de a desființa pensiile de invaliditate și de a mări vârsta de pensionare a acestora cu cinci ani. Numărul uriaș al protestatarilor (35.000) nu putea fi ușor trecut cu vederea, întrucât, prin greva lor, minerii invalidau trainica legătură, atât de trâmbițată, între clasa muncitoare și Partidul-tată. Apoi, o grevă generală avea cu totul alt efect în rândul populației (prin amploarea pe care o luase, fiind vorba de zeci de mii de mineri și familiile lor, care nu ar fi putut fi suprimați pur și simplu) decât un intelectual disident care protesta individual împotriva regimului și care, în ultimă instanță, putea fi ușor făcut dispărut. Trebuie precizat însă că minerii nu au pretins că greva lor este una anticomunistă, ci au dorit de la început să negocieze cu liderii Puterii. Cu toate acestea, unitatea și radicalismul cerințelor lor i-au speriat pe conducătorii comuniști. Îndoctrinați de regim, greviștii scandează, la început, „Lupeni 29!”, solicitând

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

O întâlnire cu Nicolae Ceaușescu, pentru a i se prezenta o listă de revendicări legate de reducerea zilei de muncă, pensionare adecvată pentru riscul meseriei de miner, acordarea unor concedii de boală în funcție de situația individuală a ortacilor etc. Nu în ultimul rând se solicita ca greva să fie prezentată corect în mass-media. La început, Ceaușescu nu s-a deplasat personal în Valea Jiului, ci l-a delegat pe Ilie Verdeț, aparatcic însărcinat cu problemele economice, să se ocupe de situația creată. Dar Verdeț a fost luat ostatic de greviști, care l-au silit să-i telefoneze lui Ceaușescu și să-l cheme urgent în Valea Jiului. Președintele României a sosit, într-adevăr, împreună cu gărzile sale de securiști, dar a fost silit să coboare din mașină și să treacă printre minerii care scandau, sperând totuși în înțelepciunea președintelui, „Ceaușescu și minerii”. Minerii și-au prezentat revendicările, dar șeful statului a început să-i mustre și să-i amenințe, ceea ce a provocat mânia greviștilor, care au început să strige, de data aceasta: „Jos Ceaușescu!” În cele din urmă, Ceaușescu s-a prefăcut a accepta revendicările minerilor, până când greviștii, încrezători, s-au risipit și au reînceput lucrul. Greva durase câteva zile. Bazându-se pe numărul lor uriaș (era vorba, cum am spus deja, de câteva zeci de mii de mineri), greviștii au încetat revolta, fără să bănuiască ceea ce avea

să urmeze. Membrii aparatului de represiune au început imediat o acțiune de învăluire a zonei: au fost arestați capii grevei (dintre care unii au făcut închisoare, iar alții au fost asasinați în așa-zise accidente de muncă sau de circulație), au fost dislocați mii de mineri în alte zone ale țării sau trecuți în șomaj, iar Valea Jiului a fost infiltrată cu securiști, falși mineri și lideri sindicali. Au fost angajați și mutați în zonă delincvenți de drept comun. Familii întregi au dispărut peste noapte, în neant, ca și cum nu ar fi existat niciodată. Nucleul de comandă al grevei a fost distrus complet, la fel încrederea între mineri. Propaganda comunistă a acționat masiv în regiune, încercându-se și o formă de „spălare a creierului” la nivel psihologic, pentru a reinculca minerilor ideea de clasă muncitoare

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

re avansată, aliată a Partidului Comunist. În 1983, minerii din Maramureș declară, la rândul lor, grevă, dar aceasta nu are nici unitatea numerică, nici radicalismul revendicativ al celei din Valea Jiului. Cunoscători acum ai acestei forme de protest și inițiați în modalitățile de suprimare a ei, membrii aparatului de represiune izbutesc cu ușurință să sufocă greva din Maramureș.

Între anul 1977, când are loc greva, și anul 1990, când se petrec primele mineriade din postcomunism, răstimpul este de treisprezece ani, în așa fel încât, pe bună dreptate, întrebarea care își face loc este următoarea: erau, oare, minerii din 1990 urmașii celor din 1977? Evident, nu, mai întâi fiindcă majoritatea minerilor din 1990 aveau vârste care nu le-ar fi permis să muncească în 1977. În schimb este destul de clar că o parte dintre participanții la mineriadele din 1990 erau urmașii se-curiștilor infiltrați în 1977 și reciclați de regimul ceaușist, o altă parte erau mineri reali, dar „creiere spălate” în urma acțiunilor propagandistice din zonă, iar o altă parte erau mineri naivi, manipulați de Puterea neocomunistă instalată după decembrie 1989 și de liderii lor sindicali.

Se cuvine remarcat că un studiu precum cel al lui Gustave Le Bon despre *Psihologia mulțimilor* se aplică destul de bine pe mineriadele din România postcomunistă, chiar dacă teoria autorului francez a primit, în timp, nuanțări și adăugiri din partea altor cercetători. Este evident, de pildă, că minerii români se înscriu în „mulțimea criminală” descrisă de Le Bon (chiar dacă ortacii au râvnit să fie o „mulțime eroică”). În 1990, mai ales, minerii au format un

„suflet colectiv” și s-au structurat ca „mulțime psihologică” omogenă mental; în cazul mineriadelor din 1991 și 1999 au existat oarecari disensiuni între mineri, dar ei au rămas fideli totuși „sufletului lor colectiv”. Astfel, de-a lungul mineriadelor, ortacii, ca mulțime psihologică, au avut toate trăsăturile enumerate de Gustave Le Bon: impulsivitate, versatilitate, iritabilitate, sugestibilitate, labilitate, credulitate, exagerare, simplism, intoleranță, autoritarism.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

conservatorism. Nu în ultimul rând trebuie amintită „moralitatea scăzută”, cum o numește autorul francez, exemplificând prin situația în care mulțimea agresează, prin lovituri din toate părțile, o victimă fără apărare: scene de acest gen au constituit un laitmotiv al mineriadei din iunie 1990. Teoria lui Gustave Le Bon se aplică și atunci când este vorba despre puterea magică a imaginilor, cuvintelor și formulelor asupra mulțimii psihologice. Cuvinte precum „student” sau „legionar”, imaginea bărboșilor sau a fetelor cu fustă scurtă, formule precum „droguri și valută” sau „trădători de țară”, toate acestea au funcționat din plin în iunie 1990, nemairegăsindu-se, în schimb, în 1991 și 1999. Ortacii înșiși funcționau orbește, reacționând pavlovian la formule precum „restabilirea ordinii” sau „lupta pentru democrație” (sic!). Tot conform teoriei lui Gustave Le Bon, rolul conducătorului este unul esențial, acesta fiind un despot care inculcă mulțimii ceea ce dorește să obțină, prin două metode: repetiție și contagiune. Prestigiul (fie dobândit, fie artificial, confecționat) cântărește în balanța asmuțirii unei mulțimi. Psihologic, conducătorul este, de obicei, un nevrotic, un anxios ori chiar un semialienat. În sfera socială, autoritarismul conducătorului unei mulțimi este cel mai vădit: el decide o grevă, un marș, programul de lucru, salariile. Firește, în acest portret se află încastrat Miron Cozma. Atunci când conducătorul dispare, „mulțimea redevine o colectivitate lipsită de coeziune și rezistență” conchide Le Bon. Or, după trimiterea la închisoare a lui Miron Cozma, unitatea de monolit (cum fusese ea numită admirativ) a armatei minerești a pierit cu totul. Între mineriadele din 1990, 1991 și 1999 există multe asemănări, dar și destule deosebiri. Studiul de caz care urmează le va urmări îndeaproape.

II

PRIMELE TREI MINERIADE 1990

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

În cele ce urmează voi prezenta perspectiva Puterii post-comuniste din România asupra mineriadelor (prin intermediul gazetelor *Adevărul*, *Azi*, *Dimineața*, dar și prin comunicatele Guvernului și Președinției), precum și perspectiva Opoziției (prin intermediul gazetelor *România liberă* și *22*, dar și prin comunicatele a diferite organizații și asociații civice). În ceea ce privește mineriada din 1999, perspectiva Puterii va fi redată, invers decât în primele două cazuri, prin intermediul gazetelor *România liberă* și *22*, iar perspectiva Opoziției, prin intermediul revistei *România Mare*. Prezentarea și comentarea știrilor, informațiilor, articolelor din ziare, legate de evenimentele anunțate, le voi face, uneori, în straturi cronologice, alteori, tematic, prin tehnica unui documentar de tippuzzle, derulat cu încetinitorul.

Perspectiva puterii

29 ianuarie și 18 februarie

Primele două descinderi ale minerilor în Capitală, din 29 ianuarie și 18 februarie 1990, nu sunt propriu-zis niște mineria de întrucât, deși minerii vin, ca forță paradisciplinară, la chemarea președintelui interimar Ion Iliescu, ei nu sunt înarmați și nu atacă populația civilă, sedii ale partidelor istorice, ziare ale Opoziției etc. Totuși, la nivel psihologic, invazia lor în Capitală are efect de cucerire și de intimidare intenționată, prefățând brutala mineriada care avea să urmeze în 14 – 15 iunie.

Venirea minerilor, în 29 ianuarie, este anunțată de „trupele” muncitorești din Capitală și din alte părți ale țării, care doresc, în 28 ianuarie, să-și clameze susținerea pentru FSN, noul organ de conducere al țării. „Am venit cu flori pentru Front. Știm că domnul Iliescu ne-a îndemnat să muncim. Am venit însă să ne convingem că nu este niciun pericol. Când Frontul ne va spune să plecăm la muncă, vom pleca”. Iată deci alianța dintre clasa muncitoare și noul organ al țării (precum, odinioară, alianța între muncitori și PCR) care poate dispune de o forță (loială) de atac împotriva oricui: „Când Frontul ne va spune să plecăm la muncă, vom pleca”. Insist asupra acestei afirmații, întrucât docilitatea muncitorului care declară cele de mai sus este emblematică, indicând limpede nivelul de îndoctrinare la care fusese adus poporul român. Nu președintele Iliescu poruncește, nu un om în carne și oase, ci Frontul, uzurpatorul și urmașul pe jumătate legal, pe jumătate ilegal al fostului PCR. Iată acum ce declară, în aceeași zi, o

voce feminină, susținătoare a FSN: „Noi femeile vrem să ne creștem în liniște copiii” – acesta va fi dezideratul mai tuturor susținătorilor FSN, liniștea, dar în sensul de acceptare supusă, orbească, a noii puteri politice; iar această femeie care vrea „să-și crească copiii în liniște” vorbește cu aplombul dat de societatea comunistă, care preschimbase sexul frumos într-o uzină procreatoare.

Alți simpatizanți ai FSN, veniți să contracareze manifestația condusă de PNȚCD și PNL, declară următoarele: „Noi nu ne vindem țara. Părinții ne-au învățat că EA nu are preț, că nimeni n-are dreptul s-o scoată la mezat”; „FSN este rezultatul Revoluției. [...] Ce ar trebui, după unii domni, să facă acum Frontul? După ce a făcut Revoluția să se retragă? O spunem răspicat: NU. Noi suntem poporul. Frontul suntem noi”; „Noi nu știm cât au pățimit în frig, foamete și greutate reprezentanții partidelor istorice. Știm că suntem cu Frontul”; „Suntem alături de Front. Noi suntem Frontul, de fapt. Fiindcă tot ce a făcut

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

până acum corespunde năzuințelor noastre”; „De va fi nevoie, vom da și replica cuvenită încercărilor deșănțate ale partidelor istorice”. Las la o parte limba de lemn sau patetismul infantil al majorității afirmațiilor de mai sus; este de remarcat însă tocmai dorința, de nu cumva râvna, de identificare a susținătorilor FSN cu respectivul organ politic, pentru a se legitima, pentru a se pune sub protecția noii Puteri și, nu în ultimul rând, pentru a-și proba fidelitatea. Se fac auzite și primele amenințări: „replica cuvenită” ce ar putea fi dată partidelor istorice este de presupus că va fi una violentă.

Ceea ce scandează susținătorii FSN, în grupuri disciplinate, denotă îndoctrinare ideologică și umor frust, cu efect dorit a fi punitiv: „Nu ne vindem țara”, „Iliescu nu ceda! Țara te va apăra”, „Iliescu nu ceda! Noi suntem de partea ta!”, „în ziua de 22, Iliescu-a fost cu noi!”, „Liberali și țărăniști, puneți mâna și muncii!”, „Țărăniștii din import să fie dați la export”, Țărăniști cu blugi și geacă care n-au văzut o vacă”, „Nu vrem partide cu fosile!”, „Nu partide cu dolari, sunt doar niște bișnițari!” etc. Uneori, gesturi dure psihologic însoțesc aceste lozinci: tineri fani ai FSN îi oferă un sicriu gol liderului PNȚCD, Corneliu Coposu. Din toate acestea reiese, deja, încercarea de demonizare a Opoziției, de ridiculizare a ei și, nu în ultimul rând, de reprimare a ei. Sicriul gol trimis lui Corneliu Coposu este un gest de ucidere în efigie a

liderului PNȚCD. Stringența simbolismului este evidentă: Corneliu Coposu trebuie eliminat fizic.

Minerii care au venit (disciplinați, se precizează) în 29 ianuarie la București au dialogat cu președintele și primul-ministru și au declarat, printre altele, următoarele: „Acum suntem doar 5.000, dar toată Valea Jiului, cu soțiile, cu copiii noștri, toți minerii din această țară vor veni la București, dacă va fi nevoie”. Amenințarea este clară, minerii erijându-se în posibilă para-armată de ocupație a Capitalei și, în ultimă instanță, a țării. Cea vizată spre a fi îngenuncheată și pedepsită este în primul rând Capitala, creierul revoltelor în postcomunism, Bucu – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

reștiul văzut ca un centru al răzmeriței continue. Inconștient, minerii voiau să pedepsească Bucureștiul și pentru decembrie 1989, întrucât Capitala fusese cea care definitivase revoluția începută la Timișoara; fără revolta Bucureștiului, nu se știe ce s-ar fi întâmplat, de fapt, cu revoluția română; ideea este nu aceea de a pedepsi Capitala pur și simplu, ci de a o pedepsi pentru curajul ei anticomunist. Nu doar minerii se anunță a veni, ci și soțiile și copiii lor, frustrați de traiul în mizera Vale a Jiului, râvnind, parcă, o colonizare a Capitalei.

După încheierea dialogului cu liderii Puterii, minerii au intonat imnul mineresc, apoi, tot disciplinați (se insistă) au plecat la gară. Aici au mai proferat însă o amenințare esențială, cu miză profetică: „Să nu dea Domnul să mai fim nevoiți să venim încă o dată aici!” Iată aici, explicită, dorința minerilor de a reveni, de fapt, în București, pentru a pedepsi Capitala, atâta timp cât Puterea îi legitimează ca agenți ai unui anumit tip de ordine. Venirea lor la București a fost percepută de ei și ca o expediție exotică, iar exotismul acestei expediții a fost sporit de investirea pe care le-a dat-o Puterea. O dată ajunși în Valea Jiului, ni se spune despre ortaci că au coborât direct în mină, ca să nu existe pierderi de producție. Puterea încerca deja să le legendarizeze disciplina și corectitudinea. Pentru a le spori aura confecționată, *Adevărul* reproduce *Imnul minerilor*: „În fund de munți noi des intrăm / Cu bun noroc ne salutăm. / Și când ieșim din sânul lor, / Noi tot noroc strigăm în cor. / Deasupra noastră, n-avem cer / C-așa e viața de miner / în mină, Dumnezeu cu noi / Afară, grijă și nevoi. // De atâtea grijă și nevoi / Mai bin-ne-ntoarcem înapoi / în lumea noastră fără cer / C-așa e viața de miner. / Noroc bun!” Intenția este aceea de a romantiza figura minerilor și de a sensibiliza opinia publică la riscul

meseriei în subterană, care, de altfel, este real.

În 18 februarie, clădirea Guvernului provizoriu este invadată de o serie de manifestații violente care devastează edificiul și molestează militari și polițiști. Sunt arestate 102 persoane, din care 12 infractori notorii și 3 bolnavi psihici. În 18 februa

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

de seara, minerii (cu lămpașe și îmbrăcați demonstrativ pentru coborârea în subteran) sosesc pentru a doua oară la București (fiind 5.000 la număr), pentru a condamna „huliganismul” din Capitală. Ei poartă pancarte pe care scrie: „Noi dăm cărbune, dați-ne pace!”, „Vrem să muncim în liniște!”, „Muncim, luptăm și țara apărăm!”, „Iliescu nu uita, minerii sunt de partea ta!”, „Noi vă dăm lumină, voi dați-ne liniște!”. Unii dintre ei declară următoarele: „pentru liniștea oamenilor care ne conduc țara în aceste momente, suntem o armată” sau „numai cei de aici și am fi destui pentru un partid”! Aceste lozinci și declarații publice afirmă alianța minerilor cu președintele Iliescu și încearcă să legitimizeze statutul minerilor de buni și ordonați apărători ai țării, pe lângă faptul că ei sunt, după cum clamează citatul *Imn*, cei mai harnici români. Încă o dată, chiar și în postcomunism, minerii par a fi clasa... cea mai avansată politic. Își recunosc statutul de posibilă armată, precum și pe acela de virtual partid politic; dacă ar fi luat, într-adevăr, naștere un Partid al Minerilor, acesta ar fi fost, fără echivoc, sub umbrela FSN. În declarația făcută la Televiziune în seara de 18 februarie, Ion Iliescu considera că nu e necesar ca minerii să vină în Capitală, dar cuvintele sale survin cu o întârziere evidentă, după ce minerii invadaseră deja Piața Victoriei.

Iată acum care sunt comentariile din *Adevărul* asupra celei de-a doua venituri a minerilor. Darie Novăceanu, în editorialul „Minerii și parlamentarii” (*Adevărul*, 21 februarie 1990), afirmă că minerii stăvillesc răul în mod exemplar, fiind chiar un fel de „parlamentari” sau egali ai acestora (reprezentanții minerilor au descins și printre parlamentari, vorbind mai adecvat decât parlamentarii adevărați, consideră Novăceanu). Totuși, ziaristul constată faptul că minerii s-au constituit într-un fel de „superpartid constituit *ad-hoc*, hotărât să facă el singur dreptate, să asigure el singur ordinea și s-o păstreze atât timp cât va fi nevoie”. Ortacii, prin cea de-a doua venire în Capitală, au făcut și politică, pe lângă minerit, de aceea, ar trebui, previne Novăceanu, ca pe viitor politicienii să-și reintre în drep – MINERIADELE. O POVESTE

AMARA

turi, dar să o facă adecvat și mai puțin pasiv. Sergiu Andon, în „Salopetele și pijamalele” (*Adevărul*, 23 februarie 1990), îi învăluie în mit pe mineri, vorbind despre un „monolit uman”, despre „licărul mistic al lămpașelor, sugestia neorealistă a chipurilor impregnate cu praf de cărbune, robustețea logicii și verbului purtătorilor de cuvânt”. Sergiu Andon susține că minerii, dezamăgiți de pasivitatea bucureștenilor în fața presupusului huliganism din 18 februarie, au devenit „piston psihologic al ordinii de drept”. Gazetarul pune problema unui posibil divorț între intelectualitate și muncitori, dar apoi tot el consideră că schisma nu este reală.

Ziarul *Dimineața* apare pentru prima dată chiar a doua zi după venirea minerilor (în 19 februarie), fiind născut, poate, din dorința lui Ion Iliescu de a mai avea o gazetă loială la dispoziție, pentru orice eventualitate. *Dimineața* anunță venirea a 4.000 de mineri cu scopul de a apăra Guvernul împotriva unor „descreierați” care au provocat haos. În *Dimineața* din 22 februarie 1990, Ioan Iacob semnează articolul „Liniștea noastră cea de toate zilele” în care îi laudă pe mineri în calitatea lor de agenți pacifiști, instauratori ai liniștii.

Fenomenul Piața Universității

Iată cum apare descris, în *Adevărul*, începutul manifestației-maraton din Piața Universității: desprinși din mitingul pro – PNȚCD, din 22 aprilie 1990, care avusese loc în Piața Aviatorilor din București, manifestanții își prelungesc rugăciunea *Tatăl nostru*, apoi blochează intersecția din Piața Universității. Comentariul ziaristei Corina Drăgotescu este acela că „adevărații demonstranți din decembrie au revenit la locurile lor de muncă și își văd de treabă”, așa încât neorevoluționarii din Piața Universității ar fi, de fapt, niște impostori (inclusiv spațiul Piața Universității este văzut ca un fel de Meca uzurpatoare). Se scandează, în principal: „Jos comunismul”, „Singura

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

soluție, înc-o revoluție”, iar protestatarii afirmă că sprijină *Proclamația de la Timișoara*, care susținea împiedicarea foștilor activiști de partid și a foștilor securiști de a candida la noile instituții legiuite din postcomunism; de asemenea, se insistă pe ideea că manifestanții cer amânarea alegerilor (acuză care se va dovedi un fals). Un alt ziarist de la *Adevărul* consideră că mitingul pro – PNȚCD a fost

un atac îndreptat împotriva „cetății feseniste” de către niște „colecționari ai urii”, prin această idee trimiterea făcându-se la statutul de fortăreață ori reductă pe care râvnea să și-l aroge FSN, pentru a rămâne organul politic dominant în oferta din postcomunism.

Care sunt însă lozincile marcante scandate în Piața Universității și incriminate în *Adevărul* (ele se vor diversifica ori vor varia de-a lungul manifestației-maraton): „FSN – PCR”, „Deșteaptă-te, române!”, „Cine este FSN-ist/ Ori e prost, ori securist!”, „Iliescu pentru noi este Ceaușescu II!” Ziariștii Puterii se simt lezați de aceste scandări, descriind Piața Universității ca populată de o faună hibridă, și protestatari, și gură-cască, și lumpeni, într-o atmosferă de maidan în care se aud totuși vocile anticomuniștilor. Percepția este incorectă, întrucât, în Piața Universității, manifestanții anticomuniști erau majoritari, minoritari fiind lumpenii și curioșii. După constituirea sa, Piața Universității are parte de jocul diurn dintre protestatarii stabili și trecători ori infiltrații Puterii: cei dintâi strigă „Nu ne provocați”, ultimii – „La muncă”. După alegerile din 20 mai, este citată muștrător în *Adevărul* una dintre lozincile scandate în Piața Universității, care îl leza direct pe Ion Iliescu: „Somn ușor, somn ușor, ați votat un dictator”. Comentând aceste lozinci, dar nu numai, cotidianul specifică faptul că manifestația este organizată nu de vreun partid politic, ci de asociațiile „16 – 22 decembrie”, „21 decembrie”, Alianța Poporului și Liga Studenților.

Darie Novăceanu (directorul *Adevărului*) intuiește corect și utilizează un concept potrivit, atunci când vorbește despre manifestația din Piața Universității ca despre un „parlament al

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

protestului”, dar greșeala sa, care dovedește exclusivism, este aceea de a-l considera, în același timp, un parlament manipulat sau nereprezentativ la nivel național: „și dacă s-ar urca la un milion, manifestanții din Piața Universității nu au dreptul să-și revendice numai pentru ei poporul. Poporul e format din mai multe milioane și nimeni nu are dreptul să-l confiște în favoarea sa, după cum nimeni nu are dreptul să confiște Revoluția. Teritoriul național al României, trebuie să înțelegem exact acest lucru, nu se limitează la Piața Universității și nu trebuie considerat, nici simbolic, că aceasta l-ar putea reprezenta fidel și în întregime în fața lumii” (*Adevărul*, 3 mai, 1990). Ca lucrurile să stea într-o balanță corectă, același lucru ar fi

trebuit să i se pretindă și Puterii postcomuniste provizorii din România și, în general, oricăror formațiuni politice și oricăror mitinguri FSN la care se scanda „Noi suntem poporul”; dar Darie Novăceanu aplică sancțiunea de neidentificare cu poporul român doar manifestanților din Piața Universității, taxându-i nu atât de minoritari, cât de nereprezentativi.

Este blamată, de ziaristul Corneliu Omescu, atmosfera de „huocrație” (democrația huiduielii) care îi ambalează pe cei numiți, ironic, „revoluționari profesioniști”, considerându-se că vedetismul amatoristic al manifestanților ține de un sindrom de derulare în postcomunism, care prilejuiește unor „tribuni” improvizați discursuri publice revendicative. Omescu are dreptate când vorbește de „tribuni” improvizați și derulare publică, dar toate acestea erau firești într-o Românie bolnavă, care avusese spasme nu doar prin revoluția din decembrie 1989, ci și prin momentele 28 – 29 ianuarie, 18 februarie (la București), martie (la Târgu-Mureș). Incriminarea cea mai banală, dar reluată contrapunctic de-a lungul manifestației-maraton, este aceea că, dacă protestatarii din decembrie 1989 riscaseră totul (viața), cei din aprilie 1990 nu riscă nimic, fiind niște oportuniști, profitori ori manipulați etc. Cristian Tudor Popescu („De ce nu sunt golan”, *Adevărul*, 4 mai 1990) consideră că în Piața Universității protestează cei care nu au ieșit în stradă în 21 de

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

cembrie, pasivii de atunci (de nu cumva lașii) care, acum, nu riscă nimic, dar vor să prindă, oportunist, o fărâmă de revoluție din urmă.

Este blamat spațiul manifestației ca fiind unul de piață și negustorie, în care au loc vânzări-cumpărări, acte de divertisment, prelegeri stradale etc. Toate acestea țineau, într-adevăr, de o formă de derulare postcomunistă firească, așa încât simpatizanții Puterii nu ar fi trebuit să se arate nici indignați, nici recalcitranți. Ion Iliescu îi jignește pe manifestanți, calificându-i drept „golani”, fără să conștientizeze gafa făcută, care îl apropia de Ceaușescu, întrucât protestatarii de la Timișoara, care declanșaseră revoluția din decembrie 1989, fuseseră calificați drept „huligani”. Imediat, în Piața Universității, dintr-o solidaritate a ofensei, apar legitimațiile de „golan”, iar intelectualitatea se aliază masiv protestatarilor. Sergiu Andon este indignat de o astfel de legitimație care indica un „golan-ofi-țer”, acuzând întinarea

uniformei militare și profanarea ideii de armată: ziaristul consideră chiar că respectivul „golan” ar trebui chemat în instanță, pentru a da socoteală. Al. Gavriles-cu („Cruciada asiaticizării”, *Adevărul*, 12 mai 1990) vorbește emfatic despre structura de *bidonville* unde staționează „armatele parazitare” ale Pieței Universității. *Adevărul* acuză manifestația de fanatism, aplicându-i ideea de boală (contagiune, epidemie); grupuri care susțin că au venit din diferite colțuri ale țării, pentru a protesta împotriva manifestației-maraton, își exprimă indignarea față de „anarhia” și „destabilizarea” instituite în Piața Universității; se apelează la conștiința cetățenilor de „a contribui la instaurarea liniștii și ordinii în țară”, întrucât poporul trebuie să-și hotărască fără presiuni destinul la alegerile din 20 mai. Acuzele, din toate părțile, la adresa manifestației, sunt de parazitism și promiscuitate. Figura așa-numitului *om de bine* (care ar fi înțelept și sănătos, întrucât nu-și clama violent ori dizgrațios opinia) este mereu opusă protestatarului de stradă, „bolnavului”. Acesta este un fel de actor în cadrul unui carnavalesc degradat, după cum acuză Al. Ga-MINERIADELE. O POVESTE AMARA

vrilescu, vorbind despre „spectacolul boulevardier” din Piața Universității. Secundar acuzei de promiscuitate, Piața Universității este ironizată ca formă degradată a unui fenomen religios. Al. Gavrilescu („Cruciada asiaticizării”, *Adevărul*, 12 mai 1990) vorbește despre confecționarea unui „Nou Testament electoral” de către grupările „oculte” care au rolul de a catehiza protestatarii. Același ziarist („Dacă voi nu ne iubiți, noi vă vrem!”, *Adevărul*, 6 iunie 1990) critică un „creștinism parodiat” emanat de Piața Universității, care nu ar fi altceva decât o formă de „neoiobăgie politică”.

Inclusiv greviștii foamei sunt tratați în derâdere ori taxați ca iresponsabili. Într-un comunicat din partea Guvernului, în 29 mai, și din partea Ministerului Sănătății, este anunțată îngrijorarea Puterii pentru sănătatea greviștilor foamei din Piața Universității; considerându-se că respectivii își vor răul, Guvernul anunță că va găsi o cale de a stopa sinuciderea indirectă a acestora. Irina Dimiu („Sinucideri și minisinucideri”, *Adevărul*, 6 iunie 1990) este ipocrit îngrijorată pentru viața greviștilor foamei din Piața Universității, considerând că aceștia sunt niște sinucigași potențiali, dar care nu ar fi „buni români”, întrucât nu sunt adevărați creștini, dacă adoptă o astfel de formă de sinucidere. În *Adevărul* (dar și în alte ziare) apar tot mai

multe declarații de îngrijorare oficiale și neoficiale legate de soarta greviștilor foamei, astfel încât evacuarea brutală a Pieței Universității, în 13 iunie, să poată fi justificată și prin această motivație medicală.

Destul de des, Piața Universității este acuzată a fi de stânga sau a practica metode și tehnici comuniste. Magdalena Boianțiu, analizând atât de des invocatul punct 8 al *Proclamației de la Timișoara*, consideră că adoptarea acestuia ar echivala cu o epurare de tip comunist; în același timp însă ziarista recunoaște și sancționează existența între oamenii Puterii a unor compromiși. Ideea de epurare este aplicată greșit de Magdalena Boianțiu: comuniștii epuraseră masiv, fără logică, hazardat, tot ceea ce era anticomunist. În timp ce punctul 8 al

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

Proclamației de la Timișoara specifica limpede că este vorba nu de toți foștii (simpli) membri PCR, ci de foștii activiști și securiști, adică de cei care participaseră direct la controlul autoritar și abuziv impus de regimul comunist. Al. Gavrilescu („Naufragiul democrației”, *Adevărul*, 8 mai, 1990), prin intermediul unei retorici cu pretenții, acuză „totalitarismul stradal” și „libertinismul anarhic” din Piața Universității, demonstrat de „doctrinarii sosiți de la instituția terorismului integral”, cu alură de „iacobini belicoși”; Gavrilescu insinuează ideea de îndoctrinare ideologică a auditoriului din Piața Universității, prin intermediul sloganurilor scandate, care au efectul incantațiilor magico-religioase. Cam toate articolele care vor urma ale lui Gavrilescu încearcă să realizeze microstudii antropologice ironice la adresa manifestației din Piața Universității, aceasta fiind studiată sub lupă, ca un bacil curios. Tot Al. Gavrilescu, critic constant al manifestației, susține, în editorialul „Golan-gate” (*Adevărul*, 10 mai 1990), că fenomenul Piața Universității se dorește a fi un Watergate românesc; dar ziaristul pervertește înțelesul pentru a-l inocenta pe Ion Iliescu; de aceea, trebuie precizat că manifestații nu protestau împotriva candidaturii foștilor membri PCR, ci doar împotriva nomenclaturiștilor și a foștilor membri ai organului de represiune. Piața Universității este văzută de Gavrilescu, ca un „lagăr” al libertății, trimiterea fiind, ironic, la un tip de spațiu concentraționar. Același ziarist („Cruciada asiaticizării”, *Adevărul*, 12 mai 1990) vorbește despre grupările „oculte” care-i teleghidează pe protestatari, afirmând sfidător că „Gulagul extremist și-a creat aici o altă nomenclatură”; se ajunge, astfel, la paradoxul ca Piața Universității să fie incriminată ca

spațiu concentraționar comunist, preluându-se, astfel, exact acuzațiile aduse Puterii, de către protestatari. Același gazetar („Democrația comisă și compromisă”, *Adevărul*, 19 mai 1990) acuză tenta marxistă a Pieței Universității, care ar miza pe sloganuri, lozinci, dogmatică, retorică. Gavrilesco afirmă că Piața Universității din 1990 ar copia Parisul din mai 1968 sau s-ar dori chiar o adap – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

tata Comună din Paris, toate aceste ingrediente urmărind să construiască o „mitologie revoluționară” a Pieței Universității. Era vorba, într-adevăr, despre construirea unei mitologii, dar anticomuniste. Sergiu Andon („Credo quia absurdum”, *Adevărul*, 16 mai 1990) consideră că, din bastion al anticomunismului, Piața Universității a devenit, în cadrul manifestației-maraton, un bastion al totalitarismului (argumentele aduse în sprijinul acestei idei sunt următoarele: traiul în comun și viața de camping a protestatarilor, gândirea șablonardă prin lozinci scandate, aerul de Cenaclu „Flacăra” ori de Festival „Cântarea României”). Andon se întreabă tendențios de ce protestatarii scandează lozinci doar împotriva comunismului, nu și a fascismului! Ca și cum chestiunea arzătoare a României postcomuniste ar fi fost extrema dreaptă și nu extrema stângă! Atitudinea etică a românilor din cadrul manifestației-maraton era clar orientată, or, ceea ce-l irita pe ziarist era tocmai această conștiință a direcției de purificare. Alte articole din *Adevărul* reiau, când și când, acuza de „dictatură a străzii”. Un cititor al *Adevărului* susține în numărul din 29 mai că Piața Universității este o „enclavă de tip comunist”, un falanster în care Ceaușescu și-ar fi recunoscut „visul de aur”, prin faptul că „golani” trăiesc în comun și sunt dirijați de la Balcon. Mereu și în chip tezig, manifestația-maraton va fi incriminată tocmai pentru inversul a ceea ce ea reprezenta. Solidaritatea și comuniunea de idei din Piața Universității erau metamorfozate, de acuzatori, în bazele ideatice ale unui falanster. Manifestația din Piața Universității era, apoi, acuzată că ar adăposti, în rândurile ei, foști nomencluriști și chiar foști securiști; niciun moment, incriminatorii nu își pun problema că aceștia ar putea fi niște pocăiți reali și că Piața Universității nu și-a propus să îi pună la stâlpul infamiei decât dacă ei ar fi candidat în noile organisme ale statului.

Pe de altă parte, la fel de inflamate sunt acuzele de extremism și extremă dreaptă, încercare de lovitură de stat, legionarism, la adresa

manifestației-maraton. Al. Gavrilescu („Business-manii democrației”) consideră că în Piața Universității acționa

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ză „organizații parademocratice” și avertizează încă din 3 mai 1990, în *Adevărul*, asupra unei încercări de lovitură de stat, care va implica „insurgențe extremiste” și „deflagrații periculoase”, sugerând, cu alte cuvinte, cum ar trebui etichetați și taxați protestatarii, pentru a fi stopat fenomenul Piața Universității. Termenii sunt instigatori: „jocuri masonice”, „operațiuni de gherilă socială” pentru a declanșa un „vacuum de autoritate” care să ducă la acțiuni contrarevoluționare – iată aici o recuzită terminologică ce va fi folosită mai târziu de autorități pentru etichetarea zilei de 13 iunie. Obsedat, autorul recidivează („Donjuanism și tartufferie electorală”, *Adevărul*, 17 mai 1990), vorbind despre fabricarea într-un alambic ocult a „extremismului desăvârșit” emanat de manifestația-maraton. Darie Novăceanu („Dictatele nu se negociază”, *Adevărul*, 8 mai, 1990) consideră că Puterea interimară „se află sub tentativa unei lovituri de stat continue” din partea manifestanților aflați în Piața Universității, precum și din partea partidelor istorice, vorbind de o formă de dictatură a străzii. Magdalena Boiangiu („Vremelnicie”, *Adevărul* 26 mai 1990) constată așa-zise semne ale legionarismului din Piața Universității prin lozinci precum „Jos jidanii”; Magdalena Boiangiu face abstracție de faptul că, dacă într-adevăr au existat asemenea gesturi, acestea erau întâmplătoare, de nu cumva provocate intenționat de infiltrații Puterii în „Golănia”.

Blamate sunt mai cu seamă „eminențele cenușii” ale fenomenului Piața Universității, adică intelectualii de elită. Este contestată și minimalizată, de pildă, ideea de „revoluție interioară” susținută de mai mulți dintre aceștia, între care Ana Blandia-na și Gabriel Liiceanu. Este limpede de ce deranja „revoluția interioară”: aceasta presupunea, din partea foștilor colaboraționiști și oameni ai Puterii comuniste, o pocăință asumată, urmată de gesturi concrete de purificare; ideea de revoluție interioară era valabilă și pentru protestatarii din decembrie 1989, ca și pentru toți românii, întrucât presupunea o evoluție morală gradată, revoluția din decembrie 1989 fiind motorul unei

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

noi regăsiri etice și sufletești la nivel de popor. Nu era nimic

sanționabil în această idee, dimpotrivă, ea ținea de un registru sanificator și profund moral, dar, cu toate acestea, revoluția interioară a fost răstălmăcită în chip primitiv și tendențios. *Apelul către lichele* pe care Gabriel Liiceanu îl rostise la televiziune și pe care, mai apoi, îl publicase îi iritase în mod aparte pe cei care nu voiau să renunțe la privilegiile din timpul comunismului, încercând, oportunist, să intre sub protecția Puterii neoco-muniste. *Adevărul*, prin diferite intervenții, acuză intelectualii care au vorbit din Balconul Universității sau au apărut manifestația în mass-media, întrucât îi clasifică pe români în lucizi (protestatarii) și ignoranți-manipulați (simpatizanții FSN și ai lui Iliescu); de asemenea, este criticat argumentul intelectualilor care susțineau că nu contează numărul protestatarilor, ci calitatea lor. Cei din afara fenomenului Piața Universității încep, de fapt, să manifeste în mod vizibil un complex de inferioritate și de persecuție. Se simt sfidați de cei din „Golănia”, numiți de Ana Blandiana a fi puri prin excelență, la nivel moral. Criticul literar Valeriu Cristea („Teama de alegeri”, *Adevărul*, 13 mai 1990) acuză intelectualii care sprijină și vorbesc în Piața Universității că ar alcătui un „comando” de „comisari anticomuniști”. Valeriu Cristea consideră că, dacă Puterea este acuzată de cripto sau neocomunism, Piața Universității creditează ideea de cripto sau neolegionarism. Apoi, în 13 iunie, *Adevărul* publică mai multe texte care atacă manifestația din Piața Universității, condusă de un „creier diabolic”. Să fi fost aceștia intelectualii de elită?

Puterea postcomunistă din 1990 și-a avut strategia ei de contracarare a fenomenului Piața Universității. La treisprezece zile de la declanșarea manifestației-maraton, Ion Iliescu (conștientizându-și gafa și fiind atenționat asupra limbajului său coleric) declară public că regretă folosirea termenului „golan” pentru etichetarea manifestanților. Președintele interimar vorbește despre o accentuare artificială a tensiunilor politice (relativizând deci Piața Universității), dar, pe de altă parte, proclamă

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

„Nu violenței și intoleranței!”, recunoscând implicit tensiunile reale care existau în campania electorală, Piața Universității fiind legată, de fapt, de aceasta. În prima parte a lunii mai, la Vaslui (în Moldova, fief electoral al lui Ion Iliescu), se citește „Proclamația de la Podul Înalt”, care cheamă la unirea românilor, precizând că poporul este „singurul care poate hotărî asupra sorții sale viitoare”, fiind apt să

discearnă între programele politice care i se oferă și între candidați. Zisa Proclamație se dorea, în mod limpede, o contraproclamație la cea de la Timișoara, fiind denumită pompos „de la Podul Înalt”, cu scopul de a sensibiliza patriotic, prin trimiterea la figura lui Ștefan cel Mare, un voievod în mod aparte mitizat de propaganda comunistă. La câteva zile de la anunțarea contraproclamației, dialogul dintre reprezentanții Pieței Universității și Ion Iliescu eșuează, întrucât președintele interimar nu acceptă înregistrarea filmată a dialogului și nici participarea presei. În general însă, reproșul adus manifestanților din Piața Universității este acela că ei sunt o minoritate nereprezentativă; acestui reproș, protestatarii îi aduc argumentul că și în decembrie 1989 era vorba tot despre o minoritate pe care Ceaușescu o considera nereprezentativă. Tot în prima parte a lunii mai, își face intrarea o nouă proclamație gândită împotriva celei de la Timișoara: este vorba de „Proclamația de la Piața Unirii” prin care Alianța „20 mai” pentru apărarea alegerilor libere din România consideră ca necesare alegerile la data stabilită; simpatizanții acestei Proclamații demagogice scandează: „Votăm, votăm și nu mai amânăm!”; zisa Proclamație afirmă dorința de liniște (a se înțelege obediență) a poporului român; legitimațiilor de „golan” le sunt contrapuse fluturase ori legitimații de „alegător la 20 mai”. În 12 mai, Ion Iliescu publică în *Adevărul* o „Scrisoare deschisă” intitulată „Setea de putere este mai mare decât setea de bucurie”. În acest text, președintele interimar explică democrația prin faptul că FSN a lărgit puterea acordând drepturi și partidelor istorice în Consiliul Provizoriu de Uniune Națională (CPUN). Or, Ion Iliescu uită intenționat.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

de fapt, că CPUN a luat naștere tocmai datorită mișcărilor de stradă și presiunii Opoziției, și nu fiindcă FSN ar fi manifestat generozitate politică. Președintele interimar exemplifică ideea de democrație prin îngăduirea demonstrațiilor stradale, prin diversitatea de opinii politice. La acuza că FSN adăpostește în rândurile sale foști nomencluriști și foști securiști, președintele interimar respinge ideea de „vânătoare de vrăjitoare”, oferindu-i însă, ca țapi ispășitori, pe baronii ceaușiști judecați în cele câteva procese care erau pe rol, la vremea respectivă (mai târziu, se va vedea că nici țapii ispășitori nu vor fi folosiți ca atare, întrucât o parte dintre ei au fost eliberați din închisoare pe motive de boală sau au avut condiții regale de detenție).

Scrisoarea deschisă a lui Ion Iliescu se încheie cu o afirmație de tipul: „Cine-i vinovat va plăti!”, sugestia fiind aceea că fiecare va răspunde individual pentru faptele sale. *Adevărul* din 20 mai, ziua alegerilor, apare cu prima pagină albă, conținând doar rugămintea-invocație: „Avem nevoie de liniște, oameni buni!” Mitul acesta al liniștii era strict legat de ideea de obediență și pasivitate.

Puterea nu se oprește doar la declarații anti-Piața Universității, ci recurge la înscenări și răstălmăciri, după cum urmează. Chiar în primele zile de la declanșarea manifestației-maraton, este fotografiat ostentativ un copil analfabet (de 8 ani) care pretindea că i s-ar fi dat bani ca să strige în Piața Universității împotriva lui Ion Iliescu și a FSN-ului. Se va mai apela și cu alte ocazii la astfel de înscenări, pentru a sensibiliza publicul. Încep, apoi, tot mai des să apară acuzele că manifestația din Piața Universității, deși se pretinde apolitică, ar fi eminamente politică sau politizată, în acest sens fiind construite tot soiul de scenarii: „golani” ar fi mituiți cu valută de Radu Câmpeanu și Ion Rațiu, cei doi contracandidați, la prezidențiale, ai lui Ion Iliescu, sau ar fi „sponsorizați” ocult, din străinătate (Occident sau SUA). Un gazetar se arată vexat de gestul unor manifestați din Piața Universității de a arde *Adevărul*, răstălmăcind gestul respectiv. Este speculată ideea că au mai existat în is

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

toria românilor astfel de vremuri, atunci când operele unor mari scriitori (Sadoveanu, Arghezi, Călinescu) au fost arse. Trimiterea este la legionari, dar și la comuniștii care epuraseră cărți, sugerându-se că manifestații procedează asemeni celor blamați tocmai de ei în cadrul manifestației-maraton. Gestul era mult mai simplu, de fapt, dar acuzatorii evită această explicație: odată cu lăsarea întinericului, când începea partea cea mai intensă a manifestației (cu discursuri și animație), când se cântau imnurile Pieței, ziarele erau folosite pe post de torțe (și nu ca o formă de represalii), indiferent ce gazete erau acestea, ca într-un spectacol nocturn. „Entuziasmul revoluționar anti-tot” al protestatarilor va fi incriminat prin multe alte exagerări sau răstălmăciri de același gen. Al. Gavrilesco („Golagate”, *Adevărul*, 10 mai 1990) îi acuză pe manifestați ca fiind profanatori ai poetului național, prin „spânzurarea” portretului lui „Eminescu-golan” de zidul Universității (s-ar fi putut folosi verbul „a atârna”, dar s-a preferat varianta „a spânzura”, pentru a provoca, probabil, indignarea „bunilor

români”). Din acest punct de vedere, al implicării simbolice a lui Mihai Eminescu, manifestația din Piața Universității este echivalată cu gestul politic al lui Ceaușescu, care, la diferite aniversări ale nașterii și morții lui Eminescu, l-a preschimbât și subordonat pe acesta într-un „locotenent spiritual”, pentru a-și legitima naționalismul. Nu în ultimul rând, în *Adevărul* apar o serie de articole care narează episoade despre manifestații din Piața Universității care agresează forțe de ordine și demnitari.

Stingerea fenomenului Piața Universității, de la sine, este observată de cotidianul *Adevărul*, care constată degradarea și autodizolvarea Pieței Universității. De altfel, la 25 mai, mai multe asociații comunică retragerea din Piața Universității și transformarea manifestației într-un protest periodic (lunar, în fiecare zi de 21, și săptămânal, în fiecare zi de joi). În editorialul „Piața Universității” (*Adevărul*, 31 mai 1990), Darie Novăceanu opinează că manifestația-maraton s-a transformat, singură, într-un „cimitir”. Novăceanu intuiește, de fapt, posi – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

bila autodizolvare pașnică a manifestației; ziarul lansează, de asemenea, deschiderea unei rubrici intitulate chiar „Piața Universității”, oferită atât protestatarilor, cât și simpatizanților Puterii; această rubrică este un fel de bonus în cazul în care manifestația s-ar stinge de la sine.

Ciudat sau nu, în această perioadă apare în *Adevărul* (din 5 mai) un singur text laudativ despre mineri (semnat de Constanța Corpade): aceasta afirmă că minerii nu fac nicio politică, decât eventual pe aceea a cărbunelui. Ziarista laudă virtuțile ortacilor care au o judecată „tăioasă”, dar „simplă și dreaptă”; aceștia au lucrat inclusiv în zilele libere în mină, pentru a recupera pierderile datorate venirii lor la București (în ianuarie și februarie 1990). Ei sunt declarați eroi neștiuți și nerecunoscuți, aducând lumina din măruntaiele pământului. Este posibil ca această *laudatio* să fi fost o formă de *captați-o benevolen-tiae* pentru o iminentă chemare și venire a minerilor la București, în cazul în care manifestația din Piața Universității ar fi trebuit evacuată autoritar, dar nu neapărat de forțele de ordine.

În *Dimineața*, publicație apărută cu prilejul celei de-a doua veniri a minerilor la București, Piața Universității nu este tratată într-o partitură atât de amplă ca în *Adevărul*. Manifestația este acuzată, când

și când, de „huliganism politic”, protestatarii fiind prezentați ca înarmați cu răngi și cuțite; greva foamei este ironizată ca fiind derizorie. Acuză de extremism de dreapta combinat cu unul de stânga apare și aici: Victor Făgețeanu („Martirii «legendari» din Golănia”, *Dimineața*, 8 iunie 1990) vorbește despre „stilul gardist” al corifeilor din Piața Universității și despre o „mezalianță legionaro-activistă”. Pentru a contracara manifestația-maraton, este anunțată formarea unei asociații opuse celei din Piața Universității, denumită „Asociația București împotriva violenței stradale”. În general, *Dimineața* anunță iminența stingerii de la sine a manifestației. Totuși, în numărul din 13 iunie se insinuează că, în 11 iunie, 200 de manifestanți bănuți a fi din Piața Universității au luat

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

cu asalt clădirea Guvernului – ceea ce era o minciună sfruntată, care însă avea să pregătească fatidica zi de 13.

Ziarul *Azi*, apărut doar din aprilie 1990, se ocupă ceva mai amplu de „Golănia”, în articole cu tendință demolatoare. Întrucit *Azi* este cotidian al FSN, pozițiile anti-Iliescu și anti-FSN exprimate în Piața Universității sunt văzute ca o crimă de lezma-iestate.

Într-un serial intitulat „Z. L. N.”, adică Zona liberă de neo-comunism (*Azi*, 3 și 5 iunie 1990), Tudor Bălțeanu incriminează organizarea așa-zis ierarhizată și sponsorizată a Pieței Universității, construind un fel de structură de clasă, după cum urmează: în mijlocul „Golăniei” s-ar afla grupați „luptătorii de meserie împotriva neocomunismului”, aceștia fiind plătiți, cu contract, și înconjurați de mitingiști, infractori, șomeri, aventurieri, bolnavi psihic. Ziaristul consideră că manifestanții au fost stimulați, în agresivitatea lor, cu diferite substanțe chimice. Tudor Bălțeanu afirma că în Piața Universității se practică îndemnul la asasinat (după modelul extremei drepte) și taxează discursurile nocturne și intonarea cântecelor din Piața Universității ca alcătuind „spectacole neolegionare”. Ziaristul dorește să precizeze de ce Ion Iliescu a refuzat filmarea întâlnirii cu protestatarii din „Golănia”, iar motivul este rizibil: fiindcă „golani” ar fi dorit să-l atragă pe Iliescu într-o „altercație mahalagească în transmisie directă”. Or, refuzând dialogul, președintele ar fi reușit să evite provocarea!

Diverși ziariști de la *Azi* se întreabă cât vor mai fi răbdați indivizi de „teapa” celor care vorbesc din Balconul Universității, prin

această interpelare fiind incriminați ca infractori o serie de intelectuali de elită. Este practică demascarea unor anticomuniști care și-au avut trecutul lor comunist (este vorba de Octavian Paler, în mod special). De fapt, Octavian Paler este văzut ca un trădător și dezertor din rândurile neocomuniștilor instalați la Putere, de aici furia pe care o trezește participarea sa la manifestația din Piața Universității. „Ochiul” semnează

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

un text intitulat „Despre «puritatea» Golăniei” (Azi, 2 iunie 1990), în care manifestanții din Piața Universității sunt identificați ca infractori (violatori, delapidatori, hoți, speculanți, prostituate), foști legionari (Ion Rațiu, Constantin Ticu Dumitrescu, dar și Ana Blandiana sau Alexandru Paleologu), foști nomenclaturiști și foști informatori ai Securității (între aceștia este pomenit și Corneliu Coposu). Respectivul text amesteca grobian și mincinos posibili infractori adăpostiți în Piața Universității (dar care constituiau o minoritate) cu figuri politice sau civice de anvergură, cunoscute prin opoziția lor față de comunism sau pentru statutul lor de persecutați ai regimului comunist, dar și mai cunoscute pentru opoziția lor față de FSN și Ion Iliescu. Tot „Ochiul” („Super-punctul 8”, Azi, 3 iunie 1990), consideră că Grupul pentru Dialog Social reînvie un „ceaușism cu un chip și mai monstruos, colorat în verde”, legionar adică, întrucât a propus ca membrii noului Guvern (în urma alegerilor de la 20 mai) să nu fi fost membri PCR. Nu există nicio argumentație, în text, pentru acuza de extremism de dreapta, ci doar insistența pe noile forme de epurare pe care le-ar susține GDS.

În „Democrația de piață. De la Iisus Hristos la Alexandru Paleologu” (Azi, 1 iunie 1990), R. Ciobanu consideră că Piața Universității, ca adaptat „triunghi al Bermudelor”, este „cel mai aberant și mai tenebros moment din viața postrevoluționară”, drept care profetește iminența Apocalipsului (iată anunțat, de fapt, momentul 13-15 iunie 1990). În 12 iunie 1990, R. Ciobanu publică articolul „Sub protecția golanilor”, în care denunță structura comunitară a Pieței Universității, cu reguli, ierarhii specifice (lideri, oameni de ordine, greviști ai foamei, simpli manifestanți) și îndatoriri, considerând ca „Golănia” îi protejează mai ales pe tâlhari și pe spărgătorii de mașini, întrucât, de la nașterea manifestației-maraton din Piața Universității, fenomenul infracțional ar fi crescut într-un procent uriaș. Piața Universității este comparată cu o „catedrală” blasfemică, protectoare a

lumpenilor, astfel încât urgența acestui text este

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

foarte clară: spațiul trebuie să fie nu doar deparazitat, ci și recreștinat, iar „ereticii”, izgoniți și pedepsiți.

Figura minerilor nu putea să lipsească. Ioan Toma publică articolul „Lumina tiparului în întunericul minei” (*Azi*, 12 iunie 1990), în care laudă venirea minerilor la București în ianuarie și februarie 1990, considerând invazia acestora ca un „balsam” pentru bucureșteni. Autorul articolului afirmă că minerii au dreptul să participe la conducerea țării, subînțelegându-se că venirea acestora în Capitală ar putea constitui o astfel de formă de conducere. Apărut doar cu o zi înainte de brutala evacuare a Pieței Universității de către forțele de poliție și de tensiunea care avea să explodeze pe străzile Bucureștiului, este evident că acest articol intenționa să legitimizeze cea de-a treia mineriadă, pregătind cititorii pentru venirea așa-zis „vindecătoare” a minerilor în Capitală.

13-15 iunie

Adevărul din 14 iunie anunță pe prima pagină, într-un titlu amplu: „Evenimentele din Piața Universității și Capitală. Reportajul celei mai fierbinți zile, începută cu răsaduri de flori, terminată cu morți, răniți și incendii. Bandele legionare și-au făcut apariția în uniforme. Tentativa de lovitură de stat a eșuat”. Este foarte emblematic acest titlu (la nivel de mentalitate) pentru felul în care publicul românesc trebuia parțial menajat, parțial violentat prin informația transmisă. Este vizibil, apoi, un moralism subiacent din partea *Adevărului*, care doza informația după cum urmează: pe de o parte, imaginea paradizică a răsadurilor de flori (a se citi evacuarea Pieței Universității), pe de altă parte infernul reprezentat de „bandele legionare” și „tentativa de lovitură de stat”. Cea dintâi zonă era arondată Puterii, cea de-a doua, Opoziției.

În editorialul său din 14 iunie 1990, Darie Novăceanu laudă Poliția fiindcă a sădit flori și a dezinfectat cu clor și apă perimetrul Pieței Universității. Editorialul se încheie cu o

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

demagogie lozincardă: „Sperăm în înfrângerea acestei ticăloșii abătute peste noi atât de neașteptat. Nimic nu ne poate întoarce din drumul pe care am pășit la 22 decembrie și l-am consolidat prin votul exprimat la 20 mai”. Alți reporteri ai *Adevărului* vor semnala, la rândul

lor, că între orele 4 și 10 dimineața a avut loc salubritizarea Pieței Universității, fiind evacuați „sărmanii mercenari ai foamei în numele unor idealuri stupide”. Reporterii insistă pe imaginea purificării și primenirii spațiului Piața Universității: s-a dat cu clor, s-a săpat pământul. Intenția de eufemizare a brutalității polițienești (și, mai târziu, minerești) este evidentă. Aceasta va domina avalanșa de dezinformare a propagandei oficiale, chiar și atunci când autoritățile trebuie să intervină sever pentru a stopa un abuz de anvergură. Este vorba despre devastarea locuinței lui Ion Ra-țiu, lider marcant al PNȚCD, în ziua de 15 iunie, precum și despre încercarea minerilor de a-l aresta, pentru a-l judeca. Arestarea lui Ion Rațiu a fost obstrucționată de membri marcanți ai FSN care, fie au vrut să preîntâmpine abuzurile masei pe care nu o mai puteau controla, fie au intenționat să le semnaleze liderilor PNȚCD, printr-un șantaj deloc subtil, că soarta lor depinde de bunăvoința Puterii.

Alte voci au drapat eufemizarea brutalității în așa-zisa fragilitate a forțelor de ordine. Dragomir Horomnea („Manipularea culpabilității”, *Adevărul*, 20 iunie 1990) interpretează „anemia” forțelor de ordine în ziua de 13 iunie, considerând că acestea au acționat ineficient, întrucât li s-a inculcat culpabilitatea de a fi participat la represiunea din decembrie 1989, iar punerea la stâlpul infamiei le-a fragilizat. Dar cum forțele de ordine din iunie 1990 nu sunt aceleași cu cele din 1989, prin urmare nu sunt vinovate, acestea trebuie de acum înainte să acționeze în consecință, adică fără timorare, concluzionează Dragomir Horomnea. Articolul constituie, de fapt, o încurajare a durității Poliției și, în același timp, o dezinformare. Aceasta fiindcă forțele de ordine nu au fost deloc anemice în dimineața de 13 iunie, când au evacuat brutal manifestanții ră

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR MINERIADELE. O POVESTE AMARA

mași încă în Piața Universității; apoi, pe parcursul zilei de 13 iunie, când au avut loc vandalizările și înfruntările stradale, în anumite cazuri chiar forțele de ordine au fost cele care au provocat și participat la violențe prin indivizi infiltrați, asemeni „teroriștilor” din decembrie 1989. Așa încât îngrijorarea pentru moliciunea Poliției era neîntemeiată. La nivel tactic, eminențele cenușii ale zilei de 13 iunie 1990 au mizat, probabil, pe mimarea unei așa-zise nevolnicii a forțelor de ordine, dar totul ținea de o teatralitate studiată.

Noul ministru de interne, Doru Viorel Ursu, care îl înlocuise pe contestatul Mihai Chițac (participant și la represiunea din decembrie 1989, și la cea din iunie 1990), anunță reinstaurarea ordinii în Capitală, chiar dacă mai constată existența unor „focare” violente sporadice în Piața Universității, unde, după brutala mineriadă, bucureștenii se mai strâneau în grupuri. Se sugerează că molestarea forțelor de ordine de către cei prezenți în Piața Universității mai continuă când și când, chiar dacă, pe de altă parte, la clădirea Ministerului de Interne, polițiștilor li se oferă, de către populație, țigări, dulciuri, flori. Este delimitată aici, în chip limpede, o așa-zisă populație rea (care ar agresa polițiști) și populația bună (care agreează polițiștii, recompensându-i chiar). Ultima informație intenționează, de fapt, să re-instalareze imaginea polițistului bun, care își face datoria și atâta tot, chiar dacă datoria sa este aceea de a evacua protestatari, cu ajutorul bastonului de cauciuc. O meserie diferită de celelalte, dar și la fel ca oricare, i se sugerează cititorului, în intenția de a îndulci percepția forțelor de ordine.

Cea mai invocată acuză la adresa evenimentelor petrecute în 13 iunie a fost aceea de legionarism, extremism, încercare de lovitură de stat. În Comunicatul din partea președintelui României, Ion Iliescu, publicat în 14 iunie, acesta adresează o chemare cetățenilor Capitalei („în numele democrației câștigate prin alegerile libere”), fiind solicitate „forțele conștiințe și responsabile” să apere clădirea Guvernului, Televiziunea, pentru a stopa „extremiștii”, „legionarii”, elementele anarhice. Iată concluzia lui Ion Iliescu: „Este de acum clar că ne aflăm în fața unei tentative organizate, pregătite din timp, de a răsturna prin forță, prin violență dezlănțuită conducerea aleasă în mod liber și democratic a țării la 20 mai”. Sunt convocate „forțele democratice” care au votat pentru libertate și stabilitate, ca să sprijine „acțiunea de lichidare a acestei rebeliuni legionare”, conlucrând cu armata și forțele de ordine inclusiv la arestarea „elementelor extremiste”. În acest comunicat, Iliescu apelează la o antiteză la care românii erau sensibili în perioada respectivă: aceea dintre stabilitate și anarhie. Folosirea termenului „rebeliune legionară” este abuzivă și fără argumente, dar ea se va impune în limbajul autorităților, ca un loc comun. Guvernul României da, la rându-i, un comunicat în care sunt incriminate „forțe extremiste, legionare”, care atacă nu doar instituții, ci și populația, manifestând „terorism legionar” împotriva „tinerei noastre

democrației” și „oamenilor cinstiți ai României”, în editorialul „Cavalerii Apocalipsului” (*Adevărul*, 15 iunie 1990), Darie Novăceanu afirmă că „golanii” permanenți din Piața Universității ar fi fost „racolați, pregătiți, instruiți și puși în stare de așteptare pentru posibile acte de dezordine”, ei funcționând după un „mecanism diabolic de extracție legionară”. Alte materiale acuză obsesiv „oribilul puci legionar”. *Adevărul* din 16 iunie se ocupă de ultima zi a mineriadei. Mai întâi este relatată conferința de presă a primului-ministru, Petre Roman, care, prin venirea minerilor declară eradicarea a doua focare de infecție: unul politic, celălalt medical. Petre Roman critică presa străină care a afirmat că forțele de ordine și minerii au alcătuit detașamente care au acționat ca niște comandouri legionare asupra „golanilor” și nu invers (astfel fiind invalidată opinia susținută și clamată a autorităților cum că la 13 iunie 1990 ar fi avut loc un „puci legionar”, „rebeliune legionară”, „tentativă de lovitură de stat” etc). Într-un Comunicat al Guvernului (publicat în *Adevărul* din 17 iunie), ziua de 13 iunie este incriminată ca stând sub semnul unei „acțiuni anti-statale de tip neofascist”, întrucât scopul ar fi fost jefui

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

rea, ocuparea și incendierea unor instituții precum Televiziunea și Poliția. Comunicatul continuă în același ton: „atacurile teroriste s-au desfășurat conform unui scenariu al destabilizării în vederea unei lovituri de stat”. În *Adevărul* din 21 iunie 1990 este publicat discursul lui Ion Iliescu la investirea ca primul președinte ales al României postcomuniste: acesta mai vorbește încă despre „rebeliunea” din 13 iunie, dar nu o mai numește legionară. În schimb, recunoaște apelul pe care l-a făcut către populație și minerii.

Înscenările și răstălmăcirile au constituit caracteristica Puterii postcomuniste din 1990, lucrul acesta înfăptuindu-se mai ales prin intermediul gazetelor de largă audiență avute la dispoziție, în Comunicatul din partea președintelui României, Ion Iliescu, publicat în 14 iunie, se specifică tendențios: forțele de ordine au acționat legal pentru a evacua Piața Universității, dar au fost boicotate de „indivizi cu cuțite și sticle incendiare” care i-au molestat pe polițiști! Într-un Comunicat al Guvernului (publicat în *Adevărul* din 17 iunie) se afirmă că protestatarii din Piața Universității au provocat forțele de ordine (evident, nu se spune nimic despre evacuarea brutală, din zorii zilei de 13 iunie, a puținilor manifestanți rămași și a greviștilor foamei), de aici

violențele de stradă care au urmat.

„Reporterii *Adevărului* aflați la datorie”, prezintă filmul zilei de 13 iunie, acesta fiind presărat cu înscenări și răstălmăciri, unele rizibile. Astfel, la orele prânzului, ne este înfățișată o pensionară îmbrăcată în costum național, care ar fi găsit aruncate o serie de acte de identitate ale „golanilor” din Piața Universității; această pensionară își caută fiica, o „golancă” ce apare vulcanic, anunțându-și mama că în România va fi război civil, iar regele Mihai va fi adus în țară. Este vizibil, în acest caz, contrastul pe care insistă să-l stabilească reporterii între pensionara îmbrăcată în costum național și fiica sa indicată ca dezaxată; cea dintâi ar fi înțeleaptă și patriota, cea de-a doua ar fi o tânără debusolată, pe care „bătrâna” înțeleaptă încearcă în zadar să o reîntoarcă pe drumul cel bun. Sugestia este aceea

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

că nebunia (a se citi anarhia) „golanilor” trebuie sancționată drastic, întrucât este periculoasă. Fără să-și dea seama, reporterii au oglindit, în această secvență, fratricidul românesc care urma să aibă loc și schisma între generații: bătrânii vor opta pentru „stabilitatea” promisă de Ion Iliescu, tinerii, pentru o continuitate a revoluției din decembrie, cu toate riscurile ei. Urmează, apoi, *flash-uri* care prezintă o serie de polițiști răniți, ca și cum aceștia ar fi fost victimele prin excelență, iar nu „golani” agresați. Este prezentat și un „om de bine” care anunță forțele de ordine că, dintr-o mașină, se împarte benzină în sticle de bere, pentru cocktailuri Molotov. Cititorul este informat brusc, apoi, că, în timpul evacuării, „golani” din Piața Universității ar fi folosit bastoane ale Poliției, sustrase în decembrie 1989. Această informație este gândită spre a stârni solidaritatea cu și compasiunea față de polițiștii răniți, care ar fi fost molestați nu oricum, ci cu propriile arme din dotare. Publicul este anunțat tendențios că se cunoaște „sponsorul” operațiunii din „Golănia”, dar că secretul va fi destăinuit mai încolo. Polițiștii despre care se susține că ar fi fost bătuți sunt numiți „bieți copii”, insinuându-se ideea de fratricid între polițiștii tineri și studenți (cei din urmă fiind însă demonizați). Urmează cucerirea Pieței Universității de către protestatari, care totuși sunt înfățișați onest de reporteri: „golani” vor dialog și țin discursuri pașnice. La ora 18.00 se află că minerii din Valea Jiului au pornit spre București. Ceva mai târziu este zărit un „tânăr în uniformă neagră, cu vulturul brâncovenesc brodat pe cămașă”, sugerându-se că ar fi vorba

despre un legionar. Între timp, la redacția *Adevărului* se primesc mesaje din țară de la români care vor să vină în Capitală, ca să salveze instituțiile Statului (din secvențele proiectate la Televiziunea națională, cetățenii din provincie nu înțelegeau nimic, fiind lăsați, în mod intenționat, într-o stare de confuzie). Furia provinciei și a Capitalei este provocată și prin întreruperea meciului de fotbal de largă audiență, pentru a fi înserate scene filmate cu Bucureștiul în stare de asediu. În Piața Victoriei, la ora 20.30, este

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

prins un „terorist” cu „buzunarele pline de cartușe”, precum și o femeie „care fusese văzută manevrând dolari”. Indicațiile despre cei doi sunt la fel de vagi ca și în cazul preținșilor „teroriști” din decembrie 1989 care, mai apoi, au dispărut fără urmă. Seara, din clădirea Televiziunii sunt scoși o serie de „agresori”. Filmul acesta derulat cu încetinitorul are ton delirant și insistă clar pe imagini care anunță ceea ce unii analiști ai Puterii vor numi, pretențios, o nouă formă a Apocalipsei.

Un alt material tendențios publicat de *Adevărul* se intitulează „Argumente ale elementelor neofasciste. Muniții pentru panică și intimidare. Bancnotele vânzării?”, fiind fotografiate așa-zisele muniții care ar fi putut fi orice (într-atât este fotografia de neclară), plus o bancnotă de 100 de lei, care este atât de naiv stilizată încât, evident, nu ar fi putut funcționa ca bancnotă falsă. Se vorbește adesea despre confiscarea de topoare, ciomege, bâte, cuțite, droguri, dolari, toate acestea declarate a fi fost găsite la sediile partidelor istorice. Un articol insidios despre elevii din clasa a X-a ai unui liceu bucureștean relatează modul în care aceștia, în 15 iunie, au vandalizat cabinetul de istorie, desenând zvastica pe tablă, pretinzându-se legionari și „profanând” portretul lui Nicolae Bălcescu. În chip ilustrativ, este fotografiată tabla cu zvastica desenată. Demonstrația este vizibilă, tocmai fiindcă reporterul *Adevărului* nu s-a limitat la a formula o știre cu ceea ce s-ar fi întâmplat, ci a ținut și să fotografieze zvastica. Întrebarea care își face loc este următoarea: de ce elevii respectivi nu au desenat zvastica în ziua de 13 iunie, adică atunci când avea loc așa-zisul „puci legionar” acuzat de Putere? Faptul că ei desenează zvastica în 15 iunie și manifestă un acces de furie, devastând cabinetul de istorie, dezvăluie cu totul altceva: nu putea fi vorba, oare, de alergia lor la mineriadă pe care o percepeau ca pe o formă totalitară de

reprimare împotriva celor care gândesc (intelectualii)? Se pune, astfel, posibilitatea ca gestul lor să fi fost răstălmăcit sau chiar înscenat. La urma urmei, tot elevi fuseseră aceia care, după alegerile din 20 mai, purtaseră pancarte

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

pe care scria: „Părinți, ne-ați vândut comunismului”. Simpatia lor față de Opoziție și ralierea la protestul din Piața Universității adâncise ruptura față de generația matură și vârstnică, ce optase pentru FSN și pentru „liniște”.

O știre scurtă anunță că, pe durata mineriadei din 14-15 iunie, nu s-au săvârșit decât două furturi. Această informație dorește să facă propagandă unui pretins efect benefic al venirii minerilor, în opoziție cu incriminată infracționalitate din Piața Universității. Deși *Adevărul* nu vorbește foarte pe larg de conspirații, din când în când mici comploturi sunt puse pe tapet. Astfel, este prezentată, la un moment dat, intervenția unui lider al romilor din sectorul 5 București, care se desolidarizează de acțiunile etnicilor săi, ce au vandalizat clădirile oficiale. Apariția și semnalarea acestuia indică faptul că o parte a celor care au atacat clădirile Poliției, Ministerului de Interne ori Televiziunii nu au fost protestatari din „Golănia”, ci țigani. Cu toate acestea, intervenția va fi dată uitării, fără a fi speculată în vreun fel de autorități, cărora nu le convine ideea unei lovituri de stat a romilor, preferând varianta legionară. Cu altă ocazie, unul dintre oficialii de la Televiziune consideră ca atacarea edificiului, la care ar fi participat aproape 3.000 de oameni, ar fi funcționat după un plan precis. Într-un alt fragment legat de evenimente, este prezentată o țigancă autoconsiderată a fi „trimisa lui Dumnezeu” ca să-l înlăture pe Ion Iliescu și să îi ia locul!

Piața Universității, ca spațiu atipic și nonconformist al gândirii libere, îi neliniștește pe incriminatori. Chiar și după dizolvarea brutală a acesteia, ziariștii Puterii aveau să o acuze în fel și chip și să îi impute neajunsuri, satanizând-o. O notă specială, înserată în numărul din 14 iunie al *Adevărului*, anunță, de pildă, identificarea unor „agitatori calificați” în Piața Universității, indivizii respectivi aducând aminte, se consideră, de agitatorii comuniști de odinioară. După cum este lesne de constatat, tehnica este aceea de a-i acuza de comunism chiar pe cei care susțineau anticomunismul în Piața Universității. Darie Novăceanu, în editorialul său din 14 iunie, critică așa-nu

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

mita impuritate revoluționară a Pieței Universității, considerând că aceasta s-a născut din ură de țară; termenii acuzatori sunt duri: „instruire teroristă desăvârșită”, „bandă a ticăloșiei”. În editorialul din ziua următoare, Darie Novăceanu afirmă că marii vinovați din Piața Universității nu sunt „golani” de rând, ci intelectualii de elită cu care directorul gazetei purta un război aparte, dintr-o rivalitate insidioasă, probabil, de nu cumva dintr-un tipic complex de inferioritate al intelectualului subordonat Puterii. De-abia când Piața Universității va fi „igienizată” complet, iar „golani” (sau cei înrudiți cu ei) vor fi stâr-piți, spațiul va înceta a mai fi demonizat. O știre comunică faptul că, deși, zilnic, Piața Universității se umple, la anumite ore, de oameni care dezbat politică, spațiul se și autodizolvă, treptat, singur, așa încât un trecător exclamă: „Nu-i nevoie să vină minerii”.

Obsesia Puterii contestate este „liniștea”, concept adormitor pentru majoritatea populației României, asigurându-i acesteia confortul psihologic de a fi manipulată părintește. În editorialul „Cavalerii Apocalipsului” (*Adevărul*, 15 iunie 1990), Darie Novăceanu critică forțele de ordine pentru fragilitatea, de nu cumva pentru nevolnicia lor, dar laudă apariția preținșilor oameni cinstiți care au zădărnicit așa-zisa lovitură de stat a extremiștilor: aceștia au fost muncitorii și minerii care au anihilat incriminatul extremism generat de diferiți intelectuali și ziariști. Încheierea editorialului este demagogică: „Fie ca liniștea să se așeze din nou peste acest pământ, ocrotind arborele plătând al libertății noastre”. Este de netăgăduit, în articolul lui Darie Novăceanu, discordia pe care o stabilește între muncitori-mineri și intelectuali-ziariști (cum îi numește), și, în același timp, este vizibil felul în care gazetarul pedalează, cu miză pavloviană pentru cititori, pe conceptul de „liniște”, concept investit, așa cum spuneam, cu un conținut politic diriguitor. Pe pagina a treia din *Adevărul* (15 iunie 1990), o puzderie de materiale consemnează și detaliază evenimentele din 13 și 14 iunie. Cuvântul emblematic este însă liniștea. „Ripostă violenței

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

pentru liniștea țării!” sună un scurt material. Când și când, articole lacrimogene exaltă dorința de liniște a românilor „adevărați” (nu și a celor „neadevărați”, care simpatizau cu „golani”): „Liniște pentru odihna pruncilor și a noastră, a bolnavilor din spitale și a celor

dornici de învățătură, dar mai ales pentru pâinea Țării". Este neclar, iar manipulatorii mizează pe această confuzie, care era legătura între dorința de liniște (care susținea, probabil, mineriada) și pruncii, bolnavii din spitale ori cei dornici de învățătură. După mineriada, trecători chestionați în Piața Universității afirmă că doresc liniște, să fie respectată voința întregului popor, iar țara să fie redresată. Altcineva chiar explodează tehist-colicer: „Lăsați-ne, fraților, să muncim în liniște! De liniște avem nevoie”.

Un material intitulat „Ce gândesc minerii” (și publicat în *Adevărul* din 15 iunie) prezintă lozinca revelatoare (se presupune) a acestora: „Să fie bine în țară”, lozincă potrivită cu sloganurile FSN în campania electorală. Unul dintre ortacii din Valea Jiului declară: „Nu mai vrem să venim și a patra oară, așa că ce-i de făcut pe aici, trebuie să facem acum”. Acest miner, deși nu era, poate, dintre cei care au agresat și brutalizat studenți și intelectuali (ori indivizi presupuși a fi așa ceva), exprimă perfect, de fapt, abuzul de putere pe care ortacii îl comiseseră cu superbie. Ca să nu mai vină încă o dată la București (intenția de asediere a Capitalei va fi anunțată în cazul mineriadelor din 1991 și 1999, când, în ultimul caz, minerii nu au mai ajuns, totuși, la râvnita lor țință), minerii își propun să lichideze acum tot ceea ce era de lichidat, chiar și cu riscul unor excese. Paradoxal, cuvântul lor de ordine este „Fără violență” (preluând una din parolele-cheie ale Pieței Universității). Reporterul care îl intervievase pe minerul prezentat anterior comentează concesiv și lingușitor: „Nu știu dacă era într-adevăr nevoie să vină minerii la București. Dar, acum, prezența lor în Capitală este o realitate. Și dacă au venit, e bine să știm ce gândesc. Și e bine să le mulțumim pentru gândul lor bun: «Să fie bine în țară!»” Un alt ziarist al *Adevărului*, care recunoaște că a fost

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

violentat de mineri, le aduce elogii: minerii sunt, astfel, un fel de noi Sisifi ai vremurilor noastre, iar drumul lor de la lumină la întuneric, dar pentru a aduce lumină, este decretat impresionant. „L-am iubit pe miner și-l voi iubi mereu așa cum este (afirmă ziaristul, n.n.), chiar dacă ieri dimineață, la ora 5, în fața Universității am fost «mângâiat» pe spate de severitatea lui pe drept încolțită”. Iată aici nici mai mult nici mai puțin decât o victimă care își respectă și chiar venerează călăul, semn că spălarea creierului a izbutit în România. Un alt material narează, în stil eroic, venirea minerilor cu fețe poleite de cărbune,

acoperite de sudoare, cu drapele tricolore și pâine sub brațe; Gara de Nord vuiește de strigătul susținător – „Ilies-cu! Iliescu! Iliescu!” Iată ce declară un ortac: „Acum am fost chemați, știm ce avem de făcut: să apărăm voința exprimată de popor în alegerile de la 20 mai, să apărăm democrația”. Cât despre Piața Universității și evacuarea acesteia, minerii declară că au vrut să le facă „o bucurie bucureștenilor”, salubrizând perimetrul și sâpând răsaduri. Este de remarcat, în acest calup de știri comentate, tehnica gazetarilor de a eufemiza agresivitatea ortacilor: ce paradox mai mare decât acel ziarist „mângâiat”, adică molest de mineri, dar care, deși le-a fost victimă, le exaltă figura!

Conferințele de presă și comunicatele Puterii au tins, cu toatele, să laude figura minerilor. În conferința de presă a primu-lui-ministru, se susține că ortacii au sosit în Capitală doar fiindcă forțele de ordine au fost incapabile să stăvilească haosul (uitându-se voit că minerii au sosit în București după ce violențele fuseseră deja potolite, deci ar fi fost normal ca, în aceste condiții, ortacii să se întoarcă imediat în Valea Jiului și nu să invadeze Bucureștiul, aplicând propria lor formă de disciplină punitivă asupra celor bănuși a fi „golani” sau simpatizanți ai „golanilor”). Când și când, minerii înșiși se apără ori își argumentează poziția. Astfel, este publicat apelul unui miner din Valea Jiului, care invită românii să constate condițiile mizere în care trăiesc ortacii (locuințe subumane, neveste „nenorocite”).

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

Respectivul miner clamează că vrea să-i facă pe români să-i înțeleagă, iar nu să-i compătimească pe mineri. Este vorba aici de o *captatio benevolentiae* (chiar dacă în mod real condițiile mineritului erau inumane), pentru a reabilita figura minerilor, după prestația lor lamentabilă din 14-15 iunie, pe străzile Capitalei. Șirul articolelor glorificatoare la adresa ortacilor este însă de parte de a se fi încheiat în *Adevărul*. Într-un astfel de text, minerii sunt prezentați ca „bravi apărători ai liniștii noastre”, fiind lăudat meritul „decisiv” al ortacilor, care au stăvilit „anarhia”, aducând „pacea socială”. „De la ei așteptăm, nu pretindem, să apere ceea ce este de apărat în această țară”. Minerii sunt văzuți ca salvatori, chiar mântuitori. Ei sunt cei care le-au adus lumina bucureștenilor aflați în întuneric. Altă dată, li se face un fals portret acuzator (ortacii fiind catalogați ca nemanierați, murdari, naiv-primitivi), dar finalul se dorește conciliator, considerându-se că

minerii sunt/au fost bine intenționați, dominați de o dreptate absolută. În Comunicatul Guvernului (publicat în *Adevărul* din 17 iunie), ei reprezintă „reacția populară”, care a substituit forțele de ordine, fragile și necoordonate. Eufemizarea mineriadei prin formula „reacție populară” încearcă să legitimeze acțiunea unei clase sociale ca fiind reprezentativă la nivelul întregului popor. Așa cum muncitorii erau, odinioară, aliații Partidului Muncitoresc și, mai apoi, ai Partidului Comunist Român, la fel, minerii devin aliații Frontului Salvării Naționale. Scuzele minime prezentate privind molestarea abuzivă a unor cetățeni erau strict legate de reacția Occidentului oripilat de mineriadă, pe de o parte, și de erorile minerilor care maltrataseră, uneori, la întâmplare, nu doar simpatizanți ai Opoziției, dar și simpatizanți ai Puterii.

O serie de articole din a doua parte a lunii iunie dezbat implicațiile mineriadei și reacția populației. Un reportaj din Piața Universității ia pulsul trecătorilor și protestatarilor care încă se mai întâlnesc pentru a dezbate politica țării. Există oarecare violență verbală, când și când Piața Universității este reocupată, dar, în general, situația este temperată și sub control.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

Un trecător opinează astfel: „Mai bine desființau poliția și plăteau minerii”. Un altul exclamă: „De-ar veni minerii să vadă”. I se răspunde: „Lasă că nu mai apuca. Societatea Timișoara a promis că le aruncă trenurile în aer dacă mai îndrăznesc să plece spre București”. Este vizibil faptul că reportajul acesta din Piața Universității se bazează în chip tendențios doar pe replici ale unor simpatizanți ai Puterii, fără să fie îngăduită și vreo voce a Opoziției. De asemenea, este creditată imaginea minerilor, ca apărători predilecți ai ordinii, inclusiv în dauna polițiștilor. Nu în ultimul rând este sugerat faptul că mineriada nu a fost un abuz, ci o acțiune justițiară care trebuie să continue (căci, se insinuează, fenomenul Piața Universității nu a fost eradicat). Ultima replică este tactic gândită de autorii reportajului ca o provocare aberantă: chiar dacă minerii apărători ar mai dori să instaureze ordinea în Capitală (în cazul în care aceasta ar mai fi dominată de haos și anarhie), ei ar fi persecutați de Societatea Timișoara, care ar practica terorismul concret, prin dinamitarea trenurilor cu miniери! Un alt articol dezbate venirea ortacilor, recunoscându-se că mineriada nu a fost o soluție optimă, dar că ea a

fost necesară. „Cine poate spune cum ar fi evoluat lucrurile, fără prezența lor?” întrebarea este incorectă, întrucât este evitată informația reală, aceea că minerii au invadat Bucureștiul după ce înfruntările stradale între protestatari și forțele de ordine încetaseră și situația fusese adusă sub control. Sergiu Andon („La un moment dat”, *Adevărul*, 20 iunie 1990) glorifică figura minerilor, pe care îi proiectează la nivel de basm, uitând intenționat că mineriada a fost o antifeerie; astfel, minerii sunt „ca niște pitici salvatori iviți din subterane fermecate, pentru a ne converti lașitatea în curaj, somnolența în vigilență, haosul în ordine”; ei au în sânge un „spirit de ordine extremă” care-i face să supraviețuiască în adâncuri; adevărat, ei au încarnat și „escaladarea pasiunii de clasă și a vendetismului politic”, recunoaște Sergiu Andon, după ce încercase din răspuțeri să facă din ortaci niște omuleți benefici, de nu cumva niște alchimiști ai românilor pasivi și indolenți!

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

Textul acesta mi se pare a fi cel mai periculos dintre cele în favoarea minerilor, întrucât îndulcește figura ortacilor, prin tehnica liliputizării din basme. Nu mai lipsea decât ca ziaristul să declare că minerii erau cei șapte pitici salvatori ai României (sau ai lui Ion Iliescu) în rol de Albă ca Zăpada!

Ideea de fratricid, concretizată de către mineriada, este remarcată în *Adevărul*, cu toate riscurile ei. Mihai Coman semnează (în 16 iunie 1990) un text intitulat „Golgota”, în care constată fratricidul petrecut la 13-15 iunie. Pericolul pe care îl sesizează ziaristul este acela ca rolurile sociale ale celor care s-au înfruntat (polițiști *versus* studenți „golani”, mineri *versus* intelectuali) să nu fie generalizate, iar clasele respective să devină „dușmani globali”. Sunt publicate articole care atrag atenția asupra pericolului unui război civil pe care l-ar putea aduce înfruntarea dintre diferite categorii sociale ale aceluiași popor. Un material diversionist relatează despre oamenii-cameleon din Piața Universității, care au fost și participanți la manifestația-maraton, dar și colaboratori ai minerilor și ai forțelor de ordine, indicând cine să fie arestat. Iată aici, bine conturată, ideea de fratricid prin delațiune. Și mai interesantă este însă ideea neconștientizată, probabil, de autorul articolului, aceea că respectivii oameni-cameleon puteau fi infiltrații Puterii și ai forțelor de ordine în Piața Universității (deși nu poate fi exclusă în absolut nici condiția lor

de delatori spontani), zelul lor fiind mai clar înțeles astfel. Altfel, ideea că protestatari din Piața Universității deveniseră, brusc, delatori ai altor protestatari din cadrul manifestației este neverosimilă, de nu cumva ridicolă. Un comunicat din partea Ministerului Culturii (în fruntea căruia se afla Andrei Pleșu, la vremea respectivă) sesizează că mineriada din 14-15 iunie a prilejuit înfruntarea dintre diverse categorii sociale. Comunicatul îi apără însă pe intelectuali, considerând ca nu există cultură reală și competitivă fără intelectuali. Se readuce aminte că și comunismul a văzut în intelectualitate un „element dușmănos”. Prin aceasta este, implicit, sugerat faptul că regimul Iliescu prelungește anumite

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

practici totalitare și este remarcat tocmai pericolul fratricidului. Paradoxal, într-un comunicat al Guvernului, după mineriadă, se anunță că se mizează pe sprijinul intelectualității și studențimii „în vederea delimitării cadrului confruntărilor de idei de cel al manifestărilor de stradă violente”. Este cât se poate de curios faptul că intelectualii și studenții sunt invitați, tardiv, la un dialog cu Puterea, sugerându-se dezbateră publică a chestiunilor contestate de Opoziție. Paradoxul vine din faptul că fenomenul Piața Universității era sau încercase să fie tocmai un astfel de dialog care, după cum au arătat faptele, fusese reprimat de Putere. Prin urmare, dialogul la care invita comunicatul Guvernului ținea de o simplă retorică învăluitoare.

Manifestându-se în puseuri destul de inflamate, în *Adevărul* sunt publicate o serie de intervenții care cer pedepsirea exemplară a vinovaților pentru „malefica” zi de 13 iunie, răstimpul 14-15 iunie fiind considerat benefic pentru țară. În 15 iunie este promovat, de pildă, un desfășurător cu efect de slogan al zilelor anterioare, răstălmăcind tendențios ceea ce s-a întâmplat: „Tentativa de lovitură de stat a fost – așa cum probează faptele – pregătită din timp. Mii de muncitori au întrerupt lucrul pentru a stăvili dezordinea. Să ripostăm ferm, dar să nu lăsăm mânia să își iasă din matcă! Cetățeni, evitați formarea de aglomerări! Ele împiedică forțele de ordine și militare să-și facă datoria și pot dezlănțui violențe nejustificate”. Lauda adusă muncitorilor își are rolul ei evident: Puterea (la fel ca Partidul Comunist) intenționa să-și subordoneze această clasă, ca un fel de armată de manevră la dispoziție oricând. Pe de altă parte, Puterea dă semne de îngrijorare privind excesele armatei sale de mercenari, care

au molestat la întâmplare populația Capitalei, depășind subordonarea stabilită și gândită de autorități. Muncitorii și mai ales minerii au fost solicitați, pentru a compensa moliciunea forțelor de ordine, drept care s-au comportat ca atare, dar acesta era un lucru pe care Puterea nu voia să și-l asume. *Flash-xxri* din 15 iunie înfățișează scene cu și despre „extremiști” maltratați, însângerați, arestați și aduși la se-MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

diul Poliției. Aceștia sunt, firește, blamați, fără ca vreun reporter să chestioneze asupra rănilor suferite și agresiunilor la care au fost supuși. La rubrica „Gânduri ale oamenilor de bine. Ce credeți că este mai important acum pentru țară?”, sunt date varii sugestii postmineriadă. O voce se bizuie pe mâna de fier a conducerii țării, care nu va mai tolera haosul. O alta aduce acuza de legionarism la adresa extremiștilor care au comis van-dalisme în Capitală, constatând, în același timp, că aerul este pur în București, după venirea minerilor. Altă voce declară ritos că orice minoritate trebuie să se supună majorității. O alta speră ca Poliția și Armata să-și facă datoria de acum înainte. O femeie cere pedepse exemplare pentru numiții „anarhiști”. Ana Dărăngă este radicală: „Răul trebuie curmat din rădăcină. Se impune deci eliminarea definitivă a celor care s-au dovedit vinovați de destabilizarea situației din țară și din Capitală, în special. Mila prost înțeleasă ne va duce la teroare și eu una nu mai suport!” Grupările apolitice trebuie desființate, consideră altcineva. Să fie completate și sporite forțele de poliție, propune o altă voce! Aș constata din tot acest amalgam de voci postmineriadă mai cu seamă intervenția femeii care cere „eliminarea definitivă” a presupușilor infractori și care acuză ideea de milă „prost înțeleasă”, confundându-i aiurea peste spunem, „golani”, cu foștii baroni ai lui Ceaușescu, care erau judecați, la momentul respectiv, în diferite procese și față de care instanța se dovedise clementă, condamnându-i simbolic la un număr oarecare de ani de închisoare. Nevroza expusă a acestei femei depune mărturie tocmai despre fragilitatea unei părți a românilor, care nu mai rezistau psihic la ideea de violență și care preferau atât de invocata „liniște”, doar pentru a nu mai fi siliți să gândească individual și să-și exprime o opțiune. Statul comunist îi învățase că liderii aleg pentru ei, iar această formulă li se părea comodă. Ecourile postmineriadă sunt tot mai ample, iar pedepsele cerute, paradoxal, pentru o parte dintre victime, tot mai vehemente. Dragomir Horomnea, în editorialul „Dispuneți în

delicata chestiune..." (*Adevărul*, 17 iunie 1990).

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

reclamă desființarea partidelor politice care ar fi tutelat Piața Universității (deși nu divulgă numele acestor partide, cel vizat este mai cu seamă PNȚCD). Totuși, în comunicatul Guvernului este deplânsă existența unor excese în molestarea unor cetățeni, sedii ale unor partide și ziare. Datele indicate (dar departe totuși de realitate) ale violențelor sunt următoarele: 5 decese, 100 de răniți, 1021 arestați. Guvernul anunță, de asemenea, și că a luat măsuri concrete pentru tragerea la răspundere a celor vinovați.

Cele mai multe texte publicate în *Dimineața*, gazeta președinției, sunt axate pe acuza de legionarism, fascism, extremism la adresa protestatarilor din Piața Universității. Diferite articole cataloghează ziua de 13 iunie ca fiind dominată de „bande legionare, fasciste”, care deschid foc asupra forțelor de ordine apărătoare ale cuceririlor revoluționare din decembrie 1989. Este incriminată „bestiala ideologie fascistă”. Iar și iar limba de lemn spune tot în aceste texte. În cadrul filmului evenimentelor din 13 iunie, sunt invocate declarațiile lui Ion Iliescu: „avem de-a face cu o mișcare de tip legionar”; „Este clar o încercare de lovitură de tip legionar”; „Să înăbușim în fașă rebeliunea legionară”. Noul președinte ales al României este obsedat de acuzarea unui puci legionar, fără să-și conștientizeze sechelele comuniste de limbaj. *Dimineața* din 16 iunie 1990 publică discursul ținut de Ion Iliescu către minerii veniți în Capitală: acesta acuză „detașamentele legionare” care au acționat pentru a instaura o putere politică de dreapta. Iliescu mai declară că, deși agresorii au fost opriți, eminențele cenușii ale „rebeliunii” nu au fost încă depistate; de aceea, președintele face apel către populație să-i *demasce* pe cei vinovați. Verbul *a demasca* a fost folosit cu precădere în primii ani ai comunismului românesc, specializat pe demascarea „dușmanilor poporului”. Prin folosirea acestui verb, Ion Iliescu instigă, de fapt, chiar la o demascare de tip comunist. Președintele mai declară că legionarismul ar fi fost dovedit prin indivizi având costumație legionară, drapel verde și limbaj specific (!?).

După modelul declarațiilor președintelui, alte articole din *Dimineața* incriminează, la rândul lor, Piața Universității unde ar fi acționat „echipele de șoc ale extremismului de sorginte legionară”,

„gherila drepte”, „extremismul de tip fascist”, considerându-se că în 13 iunie a avut loc a treia încercare de lovitură de stat după momentele 28 ianuarie și 18 februarie. De fapt, zilele înrudite erau 29 ianuarie, 18 februarie seara și 14-15 iunie, toate trei marcate de venirea minerilor la București. Cum Opoziția sesizase aceste asemănări, catalogând 14-15 iunie drept a treia mineriadă, Puterea încercase, la rândul ei, să găsească elemente comune care să incrimineze o așa-zisă lovitură de stat în serie (cu trei capete de dragon). *Dimineața* amintește acuzele formulate de Occident la adresa Guvernului României post-comuniste, cum că acesta ar fi înfăptuit „un pogrom de tip fascist împotriva opoziției”, în zilele de 13-15 iunie 1990. Reproșul respectiv paralizează oarecum Puterea, care se vede atacată din străinătate exact prin intermediul formulei pe care ea însăși o utilizase pentru a demoniza Opoziția.

Fl. Rădulescu-Botica („Minerii. Lumina din adâncuri”, *Dimineața*, 16 iunie 1990) pretinde că „huliganii” din 13 iunie ar fi râvnit să instituie o dictatură mai agresivă decât cea comunistă. Prin această afirmație, semnatarul articolului sugerează că totalitarismul comunist nu ar fi, de fapt, atât de periculos, pe cât este incriminată „rebeliune legionară”. Ierarhia aceasta nu își are locul, întrucât totalitarismul, indiferent de coloratura lui (extremă dreaptă ori extremă stângă) este la fel de nociv, în plus, atât de invocată „rebeliune” sau „puci legionar” erau niște concepte contrafăcute de Puterea postcomunistă din România care, deocamdată, se ghida după acuzele pe care le invoca de obicei regimul comunist.

Înscenările Puterii, prin practica dezinformării, sunt vădite și în gazeta președinției. Astfel, sunt mediatizate informații prelucrate ipocrit: că, de pildă, la sediul PNL, s-ar fi găsit seringi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

pentru injectarea de droguri (era vorba, evident, despre seringi de unică folosință, primite ca ajutoare, pentru a evita posibila infectare prin intermediul seringilor folosite de mai multe ori, cum se obișnuia în România în timpul comunismului). În conferința de presă legată de reproșurile venite din Occident, dar și de concluziile asupra evenimentelor din 13-15 iunie, Petre Roman afirmă că acțiunea Poliției de a evacua Piața Universității i-ar fi luat prin surprindere pe „huligani” și i-ar fi făcut pe aceștia să acționeze precipitat, întrucât

lovitura de stat fusese gândită pentru mai târziu. Roman afirmă că minerii au venit să ajute Poliția timorată și fragilizată („Poliția este slabă și prost antrenată”). Premierul considera, la vremea respectivă, că Guvernul poate controla, în general, acțiunea minerilor în Capitală (prin aceasta ieșind la iveală faptul că Guvernul își asuma identitatea de eminență cenușie a chemării și instrumentării ortacilor). Atunci când este întrebat despre obiectele sau uneltele minerilor găsite la Institutul de Arhitectură (după ce clădirea fusese vandalizată în semn evident de pedepsire a studenților), Petre Roman afirmă că respectivele obiecte sunt false, sugestia fiind aceea că ele au fost abandonate fie de diverși infractori, fie de persoane care vor să compromită imaginea minerilor. Întrebat asupra egalității violențelor între zilele 13 iunie și 14-15 iunie, premierul refuză echivalarea mineriadei (mereu eufemizată de către Putere) cu ziua pretinsului „puci legionar” (mereu demonizat de către Putere).

Conspiraționita nu este neapărat creditată în *Dimineața*. Totuși, Constantin Dincă („Ei au vrut război civil”, *Dimineața*, 15 iunie 1990) aseamănă, după o logică absurdă (întrucât legitimează Puterea), ziua de 13 iunie și presupusul atac al „golanilor” asupra Televiziunii cu represiunea ceașistă împotriva celor considerați „huligani”. Pe de altă parte, același semnatar face o observație interesantă: el constată participarea masivă a ȝiganilor în cadrul violențelor din 13 iunie, drept care cere (autorităților, se presupune) lămurirea locului pe care l-au ocupat ȝiganii în societatea românească postcomunistă, cu toate zvârcolirile ei. Alte texte sunt haotice și hazardat-confuze. De pildă, una dintre temerile care transpare, la un moment dat, în *Dimineața* este virtuala transformare a României într-un nou Liban sau într-o altă Palestina, după modelul fratricidului din cele două țări.

Liniștea și calmul sunt obsesii și în gazeta președinției. Pe prima pagină din 15 iunie scrie, de pildă, cu litere mari, într-un anunț-sinteză: „La București s-a instaurat calmul. Armata și minerii asigură ordinea și liniștea cetățenilor. Coloane de demonstranți își exprimă opțiunea pentru democrație și legalitate”. Încă o dată este vizibilă limba de lemn și o anumită construcție a propoziției concise, clare, cu efect de lozincă. Anunțul-concluzie cu demonstranții exprimându-și, ordonat, opțiunea pentru democrație aduce aminte, vrând-nevrând, de coloanele pașnice și obediente din zilele de 1 mai și 23 august, care salutau, odinioară, chipul conducătorului iubit și nomenclatura aflată în tribunele PCR.

În mod previzibil, minerii sunt lăudați, chiar dacă nu sistematic precum în *Adevărul*. FI. Rădulescu-Botica („Minerii. Lumina din adâncuri”, *Dimineața*, 16 iunie 1990) glorifică în ortaci pe aducătorii de lumină în întunericul irațional, dominat de monștri, al Bucureștiului. Florina Rogalski („Istoria nu se lasă provocată artificial”, *Dimineața*, 22 iunie 1990) îi înfățișează ca pe niște oameni ai adâncurilor care ar rezolva în felul lor (prin invazii) chestiunile din înconștientul colectiv al românilor; astfel, ei ar reprezenta o „unitate socială și morală” care a dorit să stopeze asediul din interior al Bucureștiului, fiind, prin urmare, niște eliberatori. Curiozitatea (felul lor iscoditor de a fi) a fost cea care i-a făcut să cerceteze subsolurile unor instituții fals onorabile (sedii ale partidelor istorice, Universitatea), pentru a scoate de acolo dovezile vinovăției. În concluzie, ortacii ar practica și un fel de minerit moral („fac lumină pe unde trec”, precizează Florina Rogalski), alcătuiind un soi nou de lam-padofori. Simplitatea lor înseamnă caracter, tărie, loialitate. Dacă nu ar fi rizibil, aş spune că textul acesta riscă să fie pa

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ranoic, întrucât proiectează în mineri exact inversul a ceea ce ei au făcut în Capitală, fiind vandalizatori, brutali, torționari spontani, dar cu vocație. Foarte interesantă și psihanalizabilă este propunerea unui miner citat de Daniela Chirilă („Minerii. Reportajul unei aventuri politice”, *Dimineața*, 1 iulie 1990), care declară că ar fi bine dacă s-ar înființa o Poliție minieră, aptă să apere votul liber al românilor. Prin această ofertă este evident faptul că ortacii s-au simțit legitimi în acțiunea lor de „igienizare” a Capitalei: nu degeaba la Craiova, în gară, au primit pâine, iar la București au fost aplaudați, chiar îmbrățișați (s-au vărsat și lacrimi de bucurie), astfel dându-li-se a înțelege că sunt niște binefăcători. Ideea de Poliție muncitorească, declarată de un ortac, este reprezentativă pentru felul în care Puterea post-comunistă din România le-a inculcat minerilor ideea de clasă avansată, aliată, salvatoare și, în ultimă instanță, cu puteri punitive asupra altei clase sociale. Inculcarea acestor drepturi sporite și ilegale avea să se dovedească fatală Puterii posteo-muniste în timpul celei de-a patra mineriade, din septembrie 1991, când venirea ortacilor la București a provocat căderea guvernului Roman.

În ce privește pedepsirea „golanilor”, reamintesc aici doar sfatul lui Ion Iliescu precizat în discursul către mineri, încheiat apoteotic

totalitar: „Trebuie ridicat gradul de combativitate al românilor”. Iar Poliția trebuie întărită și activizată, mai preciza președintele țării. Or, primul lucru pe care îl face o Putere totalitară este acela de a-și spori aparatul de represiune pe care îl are la dispoziție.

Ziarul *Azi* este obsedat de două teme previzibile, în comentariile asupra evenimentelor din 13-15 iunie 1990: de acuzarea legionară a Pieței Universității și a „golanilor” ori a celor înrudiți, în protest, cu ei, și de odele aduse minerilor. Limba de lemn va fi combinată, în *Azi*, cu o indignare și exaltare specific comuniste, cea dintâi formă afectivă fiind repartizată pentru fenomenul Piața Universității, cea de-a doua, pentru mi-MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

neriadă. Iată acum cele două tendințe, așa cum au fost ele dozate de gazetă.

Stelian Moțiu („Ticăloșia bine plătită”, *Azi*, 14 iunie 1990) acuză, cu privire la ziua de 13 iunie, „mârșăvia falangelor fascizante”, „violența legionară”, „spiritul fascist”, „fizionomia fascistă”, „revanșismul agresiv al legionarismului”, într-o cascadă incriminatorie într-atât de tezigă, încât autorul articolului pare că scrie ca un robot. Traian Branea („De la «apolitism» la neofascism”, *Azi*, 16 iunie 1990) acuză în ziua de 13 iunie o continuare a presupuselor lovituri de stat din 12 ianuarie, 28 ianuarie și 18 februarie 1990 (provocate de gazete precum *România liberă*, *Dreptatea*, *Viitorul*, 22), când Opoziția ieșise în stradă pentru a protesta împotriva măsurilor abuzive și restrictive ale Puterii nou-instalate (FSN și Ion Iliescu). Traian Branea afirmă că în Piața Universității s-ar fi practicat un purism înrudit cu cel al Mișcării Legionare, „golanilor” fiindu-le inculcată (de către intelectualii de elită care au vorbit din Balcon) ideea de „rasă pură” și „avangardă” a societății românești postcomuniste. Ziaristul îi acuză însă, mai apoi, pe manifestanții din Piața Universității că ar fi trecut de la elitism la profanarea de morminte și monumente (este vorba de așa-zisa „profanare” a Pieței Universității ca spațiu unde s-a murit eroic în decembrie 1989; apoi de graffiti care au împânzit zidurile din jur, dar și de scrijelirea câtorva monumente cu lozinci ale Opoziției), ajungând până la asasinatul politic (!?) și dovedind, prin aceasta, un „neofascism cras”. Traian Branea răstălmăcește mai ales ideea de purism și deformează, prin exagerare injustă, sensul termenului de profanare. În Piața Universității se vorbea, într-adevăr, despre puritate, dar în sensul în care simțul moral al „golanilor” era cel care îi făcea să susțină

punctul 8 al *Proclamației de la Timișoara*, în comparație cu amoralitatea sau indiferentismul românilor susținători ai elementelor compromise care făceau parte din noua Putere post-comunistă. Cât despre „profanarea” comisă de „golani” în Piața Universității, acuza era rizibilă, întrucât manifestații din „Go

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

lania” erau, prin revendicări și proteste, tocmai urmașii legitimi ai manifestațiilor din 21 decembrie 1989.

Geo Ciolcan („Opriți extrema dreaptă!”, *Azi*, 16 iunie 1990) semnează un articol patetic și extrem de reprezentativ pentru felul în care putea fi instrumentată opinia publică de către noua Putere postcomunistă (neocomunistă) din România. Autorul articolului consideră că subvenționarea „neofascismului românesc” a fost făcută de către două partide istorice, PNTCD și PNL, ai căror lideri ar fi elemente legionare, drept care folosește demonstrativ cuvinte-cheie precum „teroare legionară”, „adunătură de neofasciști” etc. Explicația pe care o dă vandalismelor din 13 iunie este, paradoxal, veridică, însă: atacarea Ministerului de Interne, Poliției și Televiziunii s-ar fi făcut cu mercenari plătiți sau instigați (țigani și lumpeni, foști milițieni și foști securiști). Precizarea care se cuvine făcută (în contra opiniei ziaristului) este aceea că acești mercenari erau diriguți chiar de Putere (mercenarilor adăugându-li-se, evident, și curioși ori protestatari spontani), nefiind nicidecum sub influența manifestațiilor din Piața Universității (așa cum sugerează autorul articolului). Geo Ciolcan continuă cu o exaltată luare de poziție și chemare populară împotriva extremismului de dreapta: „Opriți extrema dreaptă, dar nu cu vorbe și invitații la... ședințe! [...] Poliția, armata, populația – într-un singur trup și într-o singură inimă – să oprim și să anihilăm complet extrema dreaptă și inspiratorii ei!” Fanatismul nociv al acestui text vine din faptul că el atacă extremismul de dreapta pentru a declara mai puțin periculos extremismul de stânga. Această lozincă fusese fluturată obsesiv în timpul și după încheierea celui de Al Doilea Război Mondial (atât de către comuniști, cât și de către Occident ori America), scăzând în intensitate și es-tompându-se odată cu declanșarea războiului rece.

Cosmina Pietraru („Cu morți și răniți”, *Azi*, 17 iunie 1990) acuză metaforic-patetic felul în care „Fantoma unei dictaturi de tip legionar ne-a amenințat ca temuta sabie a lui Damocles”. Totuși, sabia lui

Damocles necăzând, autoarea articolului răsuflă ușurată. Azi din 20 iunie 1990 publică opt articole care se ocupă obsesiv de așa-zisul legionarism al Pieței Universității. Le voi analiza pe cele mai tendențioase. Mai întâi, chiar lângă titlul gazetei, este reprodus un citat din romanul *Delirul* de Marin Preda, care descrie asasinarea prin ardere de viu a unui soldat român, în timpul rebeliunii legionare din 1941. Citatul subliniază, de fapt, câteva elemente pe care au insistat acuzatorii zilei de 13 iunie: agresarea forțelor de ordine (ca și cum nu ele ar fi declanșat violența în zorii aceleiași zile), piromaniam infractorilor („golani”) și incriminarea unei așa-zise lovituri de stat de sorginte legionară.

Teofil Andone („A fost o rebeliune legionară?”, Azi, 20 iunie 1990) face comparație între rebeliunea legionară din ianuarie 1941, cea din 8 noiembrie 1945 (pe care o califică a fi tot legionară) și presupusa rebeliune de aceeași natură din 13 iunie 1990. Ultimii doi termeni ai comparației sunt inexacti și răstălmăciți. Mai întâi, fiindcă la 8 noiembrie 1945 a avut loc o manifestație anticomunistă, iar cei care au declanșat violențele au fost comuniștii și instigatorii lor. Apoi fiindcă la 13 iunie, sintagmele „rebeliune legionară” și „puci legionar” au fost inculcate românilor (prin înscenări) și nu demonstrate prin fapte. Teofil Andone susține însă, obstinat, că Piața Universității a fost dominată de „spirit legionar”, că s-ar fi depus jurământ în acest sens și ar fi fost contactați ofițeri din armată, în vederea înarmării. Din pricina evacuării Pieței Universității, rebeliunea ar fi fost silită să izbucnească mai repede decât era prevăzut, iar înarmarea nu a fost suficientă, de aici eșecul ei. Ca lideri ai așa-zisului puci, sunt indicați Corneliu Coposu și LV. Săndulescu (ambii, membri marcanți ai PNTCD, respectiv PNL), întrucât aceștia ar fi participat și la așa-zisa rebeliune din 8 noiembrie 1945, fiind, adică, niște inițiați, de nu cumva maștri ai unor tentative de lovitură de stat. Firul înscenării executate de Teofil Andone este vizibil și se înscrie într-o directivă clară a Puterii de demonizare a liderilor Opoziției prin intermediul

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

acuzei de extremă dreaptă, care stârnea o iritare specială atât în România, cât și în Occident.

Alte articole din 20 iunie aduc în discuție „recrudescența neolegionarismului”, unele decretând ziua de 13 iunie ca demonstrație „pecenego-cumană cu zvastică”, altele respingând ideea (care se făcuse

deja auzită în presa Opoziției și în reproșurile Occidentului) că Puterea a înscenat, de fapt, un puci legionar, pentru a culpabiliza Opoziția și, în ultima instanță, pentru a o demola. V. Izorpa („Videnia fascistă a preludiului”, Azi, 20 iunie 1990) demonizează exaltat ziua de 13 iunie, vorbind despre „Bestia fascistă” care ar fi concretizat în România anului 1990 o noapte a cuțitelor lungi, la fel ca în Germania nazistă. Este folosit în mod ostentativ cuvântul rebeliune, fiind făcută comparația-clișeu (deja) între 21-24 ianuarie 1941 și 13 iunie 1990. Sunt judecate în paralel „structura forțelor de șoc”, „obiectivele atacate de rebelionari”, „conținutul preludiilor ideologice” și „metodele folosite”. V. Izorpa consideră că ideile care au marcat cele două numite rebeliuni ar fi fost: cultul morții, al eroului, al păcatului-sacrificiului mântuirii, precum și încrederea în cauză. Sunt considerate a fi specifice legionarismului cântecele în grup, rugăciunile colective, îngenuncherile și marșurile care au fost practicate de către „golani” din Piața Universității. Avem de-a face aici cu un text care se dorește a fi tactic, întrucât urmărește o demonstrație metodologică împotriva Opoziției, nu prin acuze pur și simplu, ci prin identificarea unor presupuse nuclee structurale, care ar trăda legionarismul manifestației-maraton și al partidelor istorice.

Alexandru Florian („De la agresivitatea limbajului la violența maselor”, Azi, 23 iunie 1990) incriminează intelectualii de elită (între care Gabriel Liiceanu, Ana Blandiana, Octavian Paler) ca pe niște mentori ai Pieței Universității, fiindcă ar fi propovăduit ideea de revoluție spirituală pe care autorul articolului o înrudește cu așa-numita revoluție spirituală a Mișcării Legionare. În mod absurd, Alexandru Florian acuză Editura Humanitas de extremism de dreapta, fiindcă aceasta anunțase puMINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

blicarea lui Mircea Eliade, Emil Cioran, Nichifor Crainic și Nae Ionescu. Încă o dată este evident faptul că Puterea voia să culpabilizeze și să incrimineze intelectualitatea de elită ca pe o eminență cenușie a mișcărilor protestatare, pentru a intimida și poate chiar șantaja scriitorii, filosofii, ziariștii respectivi. Planul nu izbutește însă, întrucât, cu fiecare încercare de intimidare, intelectualitatea de elită ia poziție și mai radicală față de abuzurile Puterii.

La sfârșitul lunii iunie și începutul lunii iulie, acuzele de le-gionarism continuă încă. Diferite voci discută despre „buba violenței verzi”, „hidra neolegionară” (care trebuie anihilată de popor) sau

despre identificarea „goebelșilor” și a statului-major al „rebeliunii” din 13 iunie. Se susține, în mod ridicol, la un moment dat (F.P.Nici usturoi, nici legionar”, *Azi*, 1 iulie 1990), că Ion Rațiu ar fi fost „haiduc” refugiat în munți cu „bandele de legionari”, în anii '50!?

Înscenările sunt atent întocmite în *Azi*, unele dintre ele chiar excentrice, așa spune. Astfel, în numărul din 16 iunie 1990 este publicată o știre despre patru tineri care au violat și torturat o fată, desenându-i pe piept zvastica și scriindu-i pe spate „Jos Iliescu!” și „Jos comunismul!” Respectivii violatori au informat, în plus, că fac parte din organizația numită „Brigăzile negre”! Firește, se cuvine sancționată delincvența isterică, dacă ea a fost reală, numai că sancționarea acesteia a fost folosită de oficiosul *Azi* în scopuri politice evidente. Fără îndoială că nu exista nicio legătură între violatori și fenomenul Piața Universității (cu atât mai mult, cu cât respectivii erau din afara Bucureștiului și a județului Ilfov). Mai sigur este că acest caz, probabil real, de delincvență a fost garnisit cu tentă legionară, pentru a servi la acuza de influență fatală a Opoziției asupra tineretului din România. În cazul în care violatorii respectivi au folosit totuși o simbolistică legionară, ei au făcut-o pe cont propriu, poate chiar influențați de comunicatele oficiale privind Piața Universității ori ziua de 13 iunie, care toate incriminau așa-zisul legionarism. Sau alt caz: Ion Zaharia Sinescu

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

(„înainte de 14 a fost 13 [iunie]”, *Azi*, 20 iunie 1990) atacă așa-zi-sul legionarism ca spirit cultivat de Opoziție. În mod aberant, autorul textului se fixează pe și interpretează clipul electoral (din 1990) al PNL – „Ucideți lupii!” – ca fiind unul de coloratură legionară, promovând ideea de agresiune.

Piața Universității este blamată în timpul și după mineriadă, ca și cum nu ar fi fost de ajuns acuzele excesive din lunile apri-lie-mai. Geo Ciolcan („Opriți extrema dreaptă!”, *Azi*, 16 iunie 1990) dorește să fie pedepsiți nu doar făptașii vandalismelor din 13 iunie, ci și „inspiratorii” lor, sub această titulatură fiind încadrată, de fapt, intelectualitatea de elită care vorbise în Piața Universității. Metoda era de sorginte comunistă: se cuvenea pedepsit nu doar brațul, ci și creierul, iar intenția trebuia pedepsită la fel cu fapta. Dacă s-ar fi dat curs unei astfel de invitații, s-ar fi ajuns, de fapt, la o super-mineriadă oricând dilatabilă. În stilul proceselor înscenate, un semnatar sub

porecla Papil-lon („Ajunge!”, Azi, 16 iunie 1990) consideră că trebuie judecați „pentru crimă împotriva Revoluției” toți parlamentarii, scriitorii, gazetarii care au vorbit în Piața Universității, întrucât aceștia ar fi mai vinovați decât agresorii dotați cu sticle incendiare din ziua de 13 iunie. Prin urmare, „trebuie să răspundă în fața poporului” Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu, Octavian Paler, Ștefan Aug. Doinaș, Grupul pentru Dialog Social, *România liberă*, 22, *Dreptatea*, *Viitorul* etc! Ziarul Azi instiga nici mai mult nici mai puțin decât la un soi de linșare a personalităților. N. Corbu („La momentul adevărului. Ipocrizie calificată”, Azi, 22 iunie 1990) aseamănă Balconul Universității (de unde în timpul manifestației-maraton au vorbit majoritatea intelectualilor de elită) cu faimoasa berărie din München, unde naștii își stabiliseră un fel de stat-major. Mai mult decât atât, ziaristul îi acuză pe artiștii plastici, pe scriitori, compozitori și actori că aceștia nu au venit în locul minerilor pentru a-i pedepsi pe „golani” din Piața Universității și pe aceia care s-au manifestat violent în 13 iunie.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

Era timpul să urmeze și secvențe despre mineri, după atâta incriminare a presupusului legionarism. Geo Ciolcan („Oprîți extrema dreaptă!”, Azi, 16 iunie 1990) demonstrează ridicol și demagogic acțiunea pretins eliberatoare a minerilor: „Actuala extremă dreaptă din România și-a făcut – pe viu – simțită prezența! Mîna ei legionară a acționat în 13 iunie ca în anii interbelici! Cine s-o oprească? Dacă ne întrebăm: împotriva cui acționează ea? și răspundem: împotriva poporului! atunci vom afla și răspunsul la întrebarea anterioară: «Cine s-o oprească?» *Poporul s-o oprească!* Minerii ne-au dat un prim exemplu: conștiința lor muncitorească și patriotismul lor pentru noile valori ale democrației românești i-au adus la București, în clipe de grea cumpănă pentru noi și pentru țară”.

Ioan Toma („Din măruntaiele pământului. Minerii”, Azi, 17 iunie 1990) consideră că bucureștenii i-au primit „cu mare dragoste pe mineri” și că „milioane de inimi au tresărit de bucurie” la venirea ortacilor în 14 iunie. Ziaristul le atribuie minerilor calificativul de „balsam”, de pansament pe rană (rana fiind, evident, Piața Universității). Împotriva celor care contestă identitatea minerilor (bănuiți a fi foști securiști, dar camuflați în ortaci), iată ce exclamă, bine dispus, Ioan Toma: „Or fi securiști, dar își merită banii. Nu vedeți ce mâini bătătorite au de atâta instrucție?” Cinismul acestui articol este

strident. Autorul nu este deranjat de posibila identitate a minerilor ca foști securiști, fiindcă îi consideră niște indivizi benefici pentru România postcomunistă. Dacă aceia care au venit în Capitală au fost securiști (sau indivizi cu un statut înrudit), dat fiind că i-au pedepsit pe „vandalii” din 13 iunie, dar și dinainte, ei merită să fie aclamați, aceasta este demonstrația din finalul articolului.

Arnold Helman („Din adâncuri în balconul Universității”, *Azi*, 17 iunie 1990) scrie despre înnobilarea balconului Universității de prezența minerilor (care i-au înlocuit pe studenți) în care vede niște „lampadofori” luptând împotriva mefistofelizatului spațiu al Pieței Universității. Oameni onești, dar mai ales „salvatorii Revoluției”, ortacii ar fi dat, astfel, o „lecție

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

splendidă de civism”, „de etică și istorie”. „Minerii în balconul Universității, sub portretul lui Eminescu, reprezintă o imagine simbolică” (întrucât, consideră semnatarul articolului, Eminescu ar fi fost profanat de către manifestanții din „Golănia”). „Au stat tăcuți și demni străjuind portretul lui Eminescu, luminat la față. Și poate că unii și-au rememorat versurile învățate cându-vă în clasele primare: «Eu? îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...»” într-unpost-scriptum, Arnold Helman le mulțumește minerilor pentru că au suplinat poliția (complexată și incapabilă). Ce ar fi de comentat în legătură cu acest text? Mai întâi faptul că observațiile autorului privind minerii ar putea fi ușor percepute ca ironice, printr-o simplă schimbare de orientare politică și de ton. Întregul text s-ar fi pretat și la o lectură persiflatoare, dacă el ar fi fost publicat, de pildă, în *România liberă*. Arnold Helman însă este nu doar serios, ci și patetic-ri-dicol, apoi demagogic. Invocarea *Scrisorii III* de Mihai Eminescu, prin pasajul cel mai impus propagandistic de ideologia și cultura comuniste, îl circumscrie pe autor unui activism dogmatic și frazeologic. Nu este de mirare că Miron Cozma va face o adevărată obsesie de identificare cu imaginea lui Mihai Eminescu, atâta timp cât, iată, Arnold Helman pune întreaga mineriadă, prin aparența ei luminoasă, sub semnul poetului național. Intenția este însă mult mai periculoasă: autorul urmărește să-i înnoobileze pe mineri ca pe un fel de cavaleri ai poetului național și deci ai întregii țări. Un fel de cruciați veniți din adâncuri și întuneric, pentru a impune „adevărata credință” și pentru a-i alunga (de nu cumva stârpi) pe „eretici” („golani”). Niște falși cruciați, de fapt, niște

mercenari care au procedat asemeni aceluia care, în cea de-a patra cruciadă, nu au mai ajuns până la Ierusalim, ca să îl elibereze de păgâni, ci au asediat Constantinopolul, ucigându-i și jefuindu-i chiar pe creștini.

Ion Zaharia Sinescu („înainte de 14 a fost 13 [iunie]”, Azi, 20 iunie 1990) îi laudă pe mineri, „oameni cu exercițiul cotidian și fierbinte al solidarității”, a căror venire la București.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

pentru a treia oară, a fost salutară. „Oamenii din adâncuri practică o morală izvorâtă din adâncurile omului”. Minerii ar fi, astfel, dublu investiți: pe de o parte fiindcă vin din adâncuri, ca un fel de fii ai pământului, apoi fiindcă morala lor ar fi profund umană, mai adevărată decât aceea a intelectualilor (pervertiți, se subînțelege, de cultură, dar nu numai). Ion Zaharia Sinescu nu uită să îi mustre pe bucureșteni, fiindcă nu au reprimat singuri manifestația din Piața Universității. Datorită pasivității lor, a fost necesară intervenția din exterior a minerilor, activi și puternici prin coeziune și disciplină. De aceea, încheie autorul, muncitorii bucureșteni (care au înțeles corect venirea ortacilor) au purtat pancarte pe care scria (sau au strigat o lozincă de tipul) „Cinste lor, cinste lor, cinste lor, minerilor!”

Lauda minerilor continuă. N. Corbu („La momentul adevărului. Ipocrizie calificată”, Azi, 22 iunie 1990) reproduce relatarea unui „om de bine”. Astfel, în noaptea de 13-14 iunie, acesta a auzit voci în întuneric, a mers la fereastră (trezit din somn) și i-a recunoscut pe minerii (lampadofori) care l-au asigurat că totul este în ordine și poate să doarmă liniștit (minerii sunt proiectați aici ca un fel de paznici ai orașului, așa cum existau odinioară, ca străjeri ai felinarelor și ai ordinii publice nocturne). Respectivul „om de bine” nu a mai putut dormi din pricina rușinii față de efortul minerilor care îi ocroteau somnul. N. Corbu încearcă să scuze abuzurile pe care totuși recunoaște că ortacii le-au făcut în Capitală (inclusiv în rândul unor simpatizanți ai Puterii), prin faptul că poliția era timorată, ceea ce a dus la „investirea extralegală cu misiuni de apărare socială” a minerilor, pentru a nu se produce o „baie de sânge” între armată, poliție și manifestați.

Azi (23 iunie 1990) publică un fel de apărare a ortacilor, rostită de către un maestru miner din Valea Jiului. Acesta începe emoțional, mizând pe sensibilizarea credulilor: „Rebeliunea a existat, oameni buni, a fost reală, am văzut-o cu ochii noștri!” Apoi descrie munca de

robi a minerilor, recunoscând că și printre aceștia mai există „uscături”, dar că, în general.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

ortacii sunt cinstiți și corecți. Maistrul miner nu crede într-o ruptură socială între intelectuali și muncitori, declarându-l pe Mircea Dinescu erou al Revoluției, iar pe Ana Blandiana, o venerată, poeziile amândurora fiind citite sub pământ, la lumina lămpașelor! Drept care intelectualii de elită sunt invitați în Valea Jiului, ca să îi spiritualizeze și înalțe pe mineri, mai ales că weekend-urile acestora sunt monotone. În finalul articolului, maistrul ajunge la exaltări sociale periculoase, prin autoritarismul lor: „Suntem o forță. [...] Fără noi nu se poate hotărî nimic în afara democrației și noi nu admitem anarhia!” Care sunt pedepsele cerute, pentru așa-zișii vinovați, în Azi? Geo Călugăru („Fapte care merită atenția noastră”, Azi, 16 iunie 1990) prezintă concentrat rebeliunea legionară din 1941, indicând urmările și pedepsele date, la nivel cifric: 1470 legionari trimiși în instanță și judecați, 20 de condamnări la moarte, 5 condamnări la muncă silnică pe viață, 6 condamnări la 10 ani închisoare. Sugestia este aceea că la fel ar trebui pedepsiți (și într-un număr cât mai mare) cei considerați a fi acționat ca „legionari” în 13 iunie 1990. Marta Rădulescu („De ce tac liderii?”, Azi, 23 iunie 1990) sugerează inculparea vorbitorilor din Piața Universității pentru un posibil proces al zilei de 13 iunie. Textul mai conține însă o sugestie unică până acum: autoarea cere să se facă diferență între foștii deținuți politici legionari din România și cei nelegionari, indicând ca cei dintâi să fie chemați în instanță și judecați! Nu se spune pentru ce, dar sugestia este aceea că foștii deținuți politici legionari ar putea fi incriminați pentru ziua de 13 iunie 1990. Această sugestie provoacă cel puțin perplexitate, dacă nu indignare. Mai întâi fiindcă legionarii au făcut ani grei de închisoare sub comunism. Apoi fiindcă autoarea caută niște țapi ispășitori aflați la senectute, care ar putea avea o opoziție mai mică la gestul de agresiune din partea Puterii, tocmai în virtutea bătrâneții lor și a suferințelor care i-au epuizat în Gulagul românesc. Nu în ultimul rând, sugestia autoarei ar putea fi o contracarare a vocilor Opoziției care cereau un proces al comunismului după

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

modelul celui de la Nürnberg, în cadrul căruia să fie judecate (moral și nu neapărat penal) eminențele cenușii ale represiunii

comuniste din România. Fapt care nu avea să se petreacă niciodată, întrucât două figuri de marcă ale represiei, precum Alexandru Nikolski și Alexandru Drăghici, de pildă, au reușit, prin strategii personale ori prin pasivitatea noii Puteri postcomuniste din România, să se sustragă justiției.

Perspectiva opoziției

29 ianuarie și 18 februarie

Protestul Opoziției din ziua de 28 ianuarie a avut drept țință separarea puterilor în stat și renunțarea Consiliului Frontului Salvării Naționale (CFSN) la monopolul puterii legislative și executive, în urma hotărârii pe care a luat-o de a se prezenta la alegeri. *România liberă* pornește la analiza zilelor 28 – 29 ianuarie de la lozincile scandate în stradă de simpatizanții Opoziției, maturi și tineri, care strigau sau purtau pancarte pe care scria: „Cerem desființarea securității”, „Vrem dreptate, nu securitate!”, „Fără minciuni și adevăruri!”, „Nu mai vrem comuniști, securiști și activiști!”, „Țineți minte cinci cuvinte: e la fel ca înainte”, „FSN-iști, ați furat revoluția din 16 – 22 decembrie!”, „Ole, ole, ole, ole, frontul ăsta ce mai e? PCR!”, „Azi sunt salvatori, mâine dictatori!”, „Ne credeți numai când murim?! Dar vă iubim, deci ne jertfim!” Iată câteva idei care vor marca, de-a lungul anului 1990, mesajele Opoziției: refuzul minciunii, controlului autoritar și manipulării, cameleonismul Puterii neocomuniste și ideea de jertfă a tinerilor. Acestea vor fi preluate de manifestația-maraton din Piața Universității.

În 18 februarie, are loc o altă mișcare de protest a Opoziției. Manifestanții anti-Iliescu au strigat sau au purtat pancarte pe care scria: „Demisia! Demisia!”, „Ceaușescu nu fi trist, Diescu-i comunist!”, „Păcat, păcat, de sângele vărsat!”, „Ultima soluție, înc-o revoluție!”, „Revoluția se câștigă, nu se fură!”

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

„Securiștii-n mină, ca s-avem lumină!”, „Securitatea democrației, nu democrația securității” etc. Din nou pot fi remarcate idei (chiar obsesii) care vor domina, mai târziu, manifestația-maraton din Piața Universității: continuitatea între Ceaușescu și Iliescu, confiscarea revoluției de către niște lideri compromiși, profanarea ideii de revoluție (așa cum fusese ea asumată în decembrie 1989, ca anticomunistă), zădărnicia jertfei din decembrie 1989, aversiunea față de fostul organ de represiune din comunism care, se presupunea,

activează și în postcomunism etc.

Deși primele două mineriade, din 29 ianuarie și 18 februarie, nu sunt agresive fizic, ci doar psihologic, ziarele Opoziției intuiesc violența lor viitoare, precum și faptul că sunt instrumentate de către Puterea neocomunistă. Astfel, *România liberă* din 14 februarie 1990 prezintă relatarea unui miner despre venirea ortacilor la București, în 29 ianuarie. Acesta afirmă că a fost vorba despre un ordin primit de la FSN și transmis prin liderii sindicali; organizarea a fost impecabilă: ortacii au fost transportați în dube până la Petroșani, unde îi așteptau trenurile trase pe linie de rezervă; ajunși la București (în jur de 10.000 de mineri, din care o treime erau îmbrăcați civil), au fost călăuziți în Piața Victoriei unde au strigat: „Iliescu nu ceda, Valea Jiului i-a ta!” în discursul pe care Ion Iliescu li-l ține, președintele interimar le promite condiții mai bune de muncă și o serie de avantaje concrete. Minerul care relatează toate acestea recunoaște că e bine că ortacii nu s-au întâlnit cu protestatari și simpatizanți ai Opoziției, întrucât ar fi ieșit „vărsare de sânge”. Din această declarație se deduce mai întâi felul în care Puterea a instrumentat venirea minerilor, apoi faptul că minerii înșiși și-au conștientizat forța de șoc, în avantajul Puterii (care le promite o alianță social-financiară). Nu în ultimul rând reiese limpede felul violent în care minerii se raportau la ideea de Opoziție, dat fiind că este lansată posibilitatea unei „vărsări de sânge”.

Pentru ideea de instrumentare a minerilor pledează și articolul Gabrielei Negreanu („Un caz flagrant”, *România liberă*.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

20 februarie, 1990), care dezbate conținutul unei pancarte purtate la manifestația Opoziției, din 18 februarie, pe care scria: „Securiștii de azi/ sunt MINERII de mâine”. Autoarea articolului se simte stânjenită de această lozincă, dar, apoi, recunoaște într-un așa-zis miner purtător de cuvânt (în cazul celei de-a doua venituri a ortacilor la București), indignat împotriva „huliganilor”, pe un securist notoriu, specializat în diferite profesii, în funcție de context și de locul unde îl infiltra Securitatea. Acest caz ilustrează și trasează ceea ce se va întâmpla în 14-15 iunie, felul în care minerii reali vor fi călăuziți și instigați de civili (securiști), în puncte-cheie ale Capitalei.

Anton Uncu („Cine bate la uși deschise”, *România liberă*.

21 februarie 1990) semnează un editorial ironic în care „laudă” venirea minerilor, invitându-i persiflator și pe alți români din alte

localități să vină ca să-i alunge pe „huligani”. Ziaristul comentează ceea ce scandează minerii: „Iliescu, dacă vrei, te scăpăm de derbedei”, considerând că ortacii au venit ca forță de presiune populară la comandă, pentru a-și impune demonstrativ adeziunea față de Guvern și Putere, printr-un spectacol cu lămpașe, teatralizat. Minerii au venit însă degeaba la București, întrucât „derbedei” fuseseră deja arestați de forțele de ordine. Informațiile date de Anton Uncu evidențiază, în schimb, altceva: faptul că în Valea Jiului au loc pierderi financiare și economice spectaculoase, venirea ortacilor în Capitală fiind strict legată de aceste pierderi. Gazetarul propune, ironic, ca și bucureștenii să meargă în Valea Jiului și să le strige ortacilor, precum într-o postcomunistă „Cântare a României”: „Bine v-am găsit, minerii. Azi lucrați mai prost ca ieri!” sau „De plimbat v-ați tot plimbat, dar cărbune nu ne-ați dat!”. Este de remarcat, în ciuda tonului îngrijorat, umorul și ironia jucăușă care vor fi adoptate de gazetarii simpatizanți ai Opoziției, această trăsătură devenind emblematică, mai târziu, și pentru fenomenul Piața Universității.

Mihai Creangă („întrebări pe care n-aș fi dorit să le pun”, *România liberă*, 21 februarie 1990) susține că venirea mine

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

rilor la București s-a dorit a fi o demonstrație de forță. Frustrați de neparticiparea la revoluția din decembrie 1989, minerii râvnesc (conștient sau inconștient) să se autointituleze, compensatoriu, singurii apărători ai revoluției (recunoscându-l ca lider absolut pe Ion Iliescu). Dar deplasările lor în Capitală sunt suportate de bugetul țării, ceea ce constituie o ilegalitate. Avantajele care le-au fost oferite minerilor au făcut din ei o armată (masă) de manevră: înaintea altor categorii sociopro-fesionale, ei au obținut cei dintâi o serie de beneficii financiare. Ion Iliescu însuși a promis și a acordat prioritate financiară minerilor, deși aceștia aveau pierderi de producție. Ironic, Mih ai Creangă se întreabă dacă militarii români nu ar trebui de acum înainte să jure credință în fața minerilor...

Ioan Vistea („Lămpașe contra fosfor”, *România liberă*, 23 februarie 1990) intuiește în statutul minerilor veniți în forță la București, o „gardă pretoriană” grupată în jurul Guvernului și al președintelui Iliescu (posibil miner de onoare), radicalismul lor primitiv și brutal aflându-se în contradicție cu ideea de democrație. „Minerii și-au luat asupra lor responsabilitatea unei viziuni extinse la

dimensiunile țării. [...] Prin mijloacele cu care s-au arătat dispuși să o controleze, ei ne arată că o controlează de fapt de pe poziții de forță tocmai pentru a nu fi... controlată". Detașamentele de mineri ar putea constitui o nouă armată de ocupație, din interior, preluând, într-un fel, funcția Securității, dar la lumina zilei, de data aceasta.

O serie de articole din revista 22 constată retardarea teoretică și practică a românilor în politică și democrație, considerându-se că aceștia de-abia acum încep alfabetizarea politică după 45 de ani de comunism, în care au fost aproape metamorfozați în „creiere spălate”. Analizând de ce este contestat FSN și de ce au ieșit bucureștenii în stradă la 28 ianuarie, Stelian Tănase („Nu, perestroika!", 22, 2 februarie 1990) explică astfel starea de fapt: eroarea FSN a fost aceea de a încerca să aplice *glasnost* și *perestroika* într-o țară prin a cărei revo – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

luție au fost depășite virtuțile comunismului cu față umană. Concluzie: revoluția a fost eminentamente anticomunistă, deci orice menținere la putere a unor lideri compromiși diminuează efectul saltului spectaculos și radical care s-a petrecut în decembrie 1989. Tot Stelian Tănase („Cum va fi ziua de mâine?", 22, 9 martie 1990) consideră că FSN reprezintă interesele directorilor de întreprinderi, funcționarilor, inginerilor-șefi, contabililor, președinților de instituții, foști activiști PCR, UTC, din Ministerul Apărării Naționale și Ministerul de Interne; este vorba, în general, de o minoritate politică (deșteaptă) care râvnește să guverneze o majoritate de *stupidpeople* (cum îi califica Silviu Brucan pe majoritatea românilor). FSN constituie, de fapt, o restructurare camuflată a PCR și o redistribuire a posturilor în vederea formării unei noi nomenclaturi de partid. De aceea, simpatizanții Opoziției reacționează radical, pentru re-câștigarea ideii asumate de revoluția din decembrie 1989.

Pavellâmpeanu („Prima criză politică", 22, 2 februarie 1990) constată ruptura produsă prin decizia FSN de a lua parte la alegerile din 20 mai. Dintr-o „expresie plauzibilă a unității naționale", FSN s-a preschimbat în „fermentul activ al disensiunii sociale", transformând unitatea dintre muncitori și studenți în divergență și separare. Pavel Câmpeanu afirmă că, atunci când preia puterea și se constituie la 22 decembrie 1989, FSN preia, de fapt, întreaga putere de stat, care funcționează la nivel executiv și legislativ, dar nu poate avea și funcții electorale, încălcând acest dat, FSN provoacă un dezechilibru politic, de

aici, contestarea venită din partea Opoziției.

În timpul manifestației anti-FSN, din 28 ianuarie, partidele istorice (în special PNȚCD) sunt acuzate de provocarea unui război civil, o „voce” din mulțime cerând chiar condamnarea la moarte a lui Corneliu Coposu, pentru așa-zisă destabilizare. După cum se va vedea, aceasta va fi una din tacticile Puterii, de a infiltra voci care să clameze pedepse capitale ori execuții, pentru a timora Opoziția prin liderii ei cei mai respectați. Revista 22 constată că, pentru prima dată, la 29 ianua

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

de 1990, se aud voci care scandează „Jos intelectualii, studenții la muncă!” sau „Noi muncim, nu gândim!”, sesizând în aceste lozinci o schismă între diferite categorii și clase sociale, dacă nu cumva provocarea ei de către Putere, cu scopul de a-și menține privilegiile și controlul autoritar prin instigarea unei categorii împotriva alteia. La contramanifestația de indignare împotriva Opoziției și simpatie pentru FSN, din 29 ianuarie, participă nu doar mineri, ci și muncitori scoși din fabrici și întreprinderi de către fostele conduceri, syndicate etc. Alături de acești manifestanți figurează trupe blindate, călăuze (dotate cu *talkie-walkie*) ale detașamentelor de contramanifestanți, mașini de manevră care, în funcție de mesajul primit, se deplasau la diferite întreprinderi pentru a cere bucureștenilor să iasă în stradă.

După mișcările din 12 ianuarie, 28 ianuarie și 18 februarie 1990, apar primii deținuți politici din România postcomunistă, arestați, majoritatea, dintre simpatizanții Opoziției și curioși.

Fenomenul Piața Universității

Duminică, 22 aprilie 1990, are loc mitingul electoral al PNȚCD, unde se scandează câteva din lozincile care vor face carieră în Piața Universității: „Iliescu, nu dezbină țara!”, *proclamația de la Timișoara*, lege pentru toată țara!”, „Apel din Timișoara, trezește, Doamne, țara!”, „16 – 22, cine-a tras în noi?”, „Iliescu, nu uita, tineretul nu te vrea!”, „Treziți-vă, români, aveți din nou stăpâni!”, „Iliescu pentru noi este Ceaușescu II”, „Ceaușescu, nu fi trist, Iliescu-i comunist!”, „Iliescu, nu uita, te votam la Moscova!”, „Adevărata emanație a Revoluției – *Proclamația de la Timișoara*”, „Nu vă fie frică, comunismul pică!” etc. Lăsând la o parte patetismul, dar și umorul câtorva din aceste sloganuri, ele, în majoritatea lor, depun mărturie despre câteva obsesii ale celor care se considerau urmași ai revoluției din decembrie 1989:

incapacitatea sau lipsa de voință a Puterii de a clarifica cine a acționat violent împotriva demonstranți – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

lor din decembrie 1989, lipsa de apetență etică a președintelui interimar Ion Iliescu, ca fost aparatcic comunist, continuitatea dintre Ceaușescu și Iliescu, somnolența și pasivitatea românilor de a opta pentru o comodă soluție de compromis în alegeri, care ar fi invalidat tocmai revoluția din decembrie 1989. După epuizarea mitingului electoral, o parte dintre participanți, dar și curioși (la fel ca după mitingul din 21 decembrie 1989) se grupează în Piața Universității pe care o ocupă, blocând circulația, încă din primele zile are loc structurarea fenomenului Piața Universității din punct de vedere moral; pe pancartele protestatarilor scrie: „Ieri huligani, azi golani!”, „Somnul rațiunii naște monștri!”, „Astăzi Capitala, mâine toată țara!”, „Libertate te iubim, ori învingem, ori murim!”, „Nu plecăm acasă, morții nu ne lasă!”, „Vom muri și vom fi liberi!”. Toate aceste sloganuri vizau continuitatea spirituală și morală între cei aflați pe baricade în 21 decembrie 1989 și „golani” din aprilie 1990, întrucât o parte dintre ele fuseseră scandate de cei dintâi. Radicalismul protestatarilor este esențial și pentru aceasta pledează intonarea ritualică a altui refren specific Pieței Universității: „Mai bine haimana decât trădător, / Mai bine golan decât dictator, / Mai bine huligan decât activist, / Mai bine mort decât comunist!” Această etică aparent boemă va domina Piața Universității, de ea fiind legate cele mai multe reproșuri de declasare socială formulate de Putere la adresa manifestației-ma-raton. Se mai scandează: „Suntem golani! De 45 de ani!”, „Iliescu, nu uita, țara nu-i moșia ta!”. Protestatarii se revendică nu doar de la luptătorii din decembrie 1989, ci și de la deținuții politici din timpul comunismului. De Facultatea de Arhitectură atârnă pancarte uriașe pe care scrie: „Facultate de golani”, „Nu există socialism cu față umană, ci doar totalitarism cu dinții spârți”; este expusă inclusiv o fotografie trucată cu Ceaușescu și Iliescu, dedesubtul căreia scrie (fiind imitată pronunția greșită a lui Ceaușescu) „Pretinii”.

Un scurt istoric al declarațiilor din Piața Universității devine necesar, în acest punct, pentru a înțelege evoluția feno

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

menului. Astfel, manifestanții se radicalizează în 25 aprilie (după ce fuseseră catalogați ca „golani” de către Ion Iliescu), făcând publică prima lor Declarație în care se cerea: scoaterea în afara legii a

oricărui partid de tip comunist, înlăturarea din funcțiile de conducere a celor care au făcut parte din nomenclatura comunistă și din aparatul de represiune în perioada 1945 – 1989, susținerea punctului 8 al *Proclamației de la Timișoara*. Se țin discursuri, se citesc liste cu revendicări, apar intelectualii de marcă, unii, foști disidenți, care vor credita manifestația-maraton: Lucian Pintilie, Stelian Tănase, Radu Fi-lipescu, Octavian Paler, Ana Blandiana, Gabriel Liiceanu, Ovi-diu Iuliu Moldovan și mulți alții. Din punct de vedere social, discursurile afirmă și mizează pe solidaritatea dintre intelectualitate și muncitori, tocmai pentru a contracara manipulările din ianuarie și februarie 1990, când „forțe cetățenești” mai mult sau mai puțin reale fuseseră dirijate spre a acționa ofensiv împotriva mitingurilor și revendicărilor Opoziției și intelectualității, în general. Vorbitorii susțin ideea de puritate etică a manifestanților. La acuza care i se aduce, că ar face politică mascată, Piața Universității se declară apolitică, acceptând membri ori lideri ai partidelor politice doar în calitate de persoane particulare care se opun reînălăturii comunismului.

În „Golănia” sunt proiectate pe un panou uriaș diferite discursuri televizate ale lui Ion Iliescu afirmând că Nicolae și Elena Ceaușescu „au întinat idealurile nobile ale comunismului”. De asemenea, sunt difuzate înregistrări cu discuțiile Poliției, în noaptea de 23 – 24 aprilie 1990, în legătură cu prima încercare de evacuare violentă a manifestanților. Este proiectată și o casetă filmată la 22 decembrie 1989, cu constituirea FSN, din care rezultă că liderii noului organ postcomunist se cunoșteau dinainte și încercau să ofere aparența spontaneității. Răstălmăciți și bănuți de tot felul de conspirații, reprezentanții manifestanților din Piața Universității dau declarații în care precizează ce doresc să discute cu președintele Ion Iliescu: asigurarea liberei circulații a informațiilor în mass-media (Tele – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

viziunea să treacă sub controlul unei comisii mixte, în așa fel încât să nu mai aibă loc manipularea informațiilor); autorizarea unor posturi independente de Radio și TV; încetarea presiunilor asupra mijloacelor mass-media; demiterea generalilor care coordonaseră reprimarea din 24 aprilie în Piața Universității; numirea unui ministru de interne civil; trimiterea în judecată a militarilor din Ministerul de Interne și din Ministerul Apărării Naționale care au participat la represiunea din decembrie 1989; completarea (la nivelul întregii

populații mature a țării) unor declarații despre activismul (acolo unde era cazul) în PCR, UTC, M.I., M.Ap.N.; adoptarea punctului 8 al *Proclamației de la Timișoara*. Toate aceste cereri au iritat Puterea, care a căutat o serie de subterfugii pentru a le refuza ori denigra. Câțiva intelectuali de elită – Ion Caramitru, Mircea Dinescu, Andrei Pleșu, Dan Hăulică – au făcut demersuri pe lângă Ion Iliescu să accepte dialogul cu Piața Universității, precizându-se că „golani” nu cer amânarea alegerilor (așa cum pretindeau ziarele Puterii). Dar Ion Iliescu a mimat doar dorința de dialog; întâlnirea cu reprezentanții manifestanților din Piața Universității a eșuat dintr-un motiv clar: președintele a refuzat filmarea dialogului, precum și prezența ziariștilor. Puterea a evitat, în chip limpede, reflectarea mediatică fără controlul sau autoritar și cenzurant. În Piața Universității vorbește, de altfel, la un moment dat, și un miner care denunță felul în care sunt solicitați ortacii să participe la mitingurile pro Iliescu, după modelul adunărilor populare comuniste.

Una dintre nemulțumirile acute ale manifestanților din Piața Universității era aceea legată de ascensiunea fostei nomenclaturi de rangul doi în noile structuri ale Puterii. De aceea, în „Golănia”, unii vorbitori din Balcon vor prezenta metodele de dezinformare ale Puterii neocomuniste. Poetul Florin Iaru înșiră câteva dintre acestea: parțializarea adevărului, conservarea ignoranței, tehnica zvonurilor, încercarea de compromitere a adversarilor etc. În ziua de 16 mai, amenințați cu evacuarea violentă, manifestanții dau o declarație prin care solicită pen

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

tru Piața Universității protecția opiniei publice internaționale și a ONU. Cererea va rămâne însă fără rezultat. La o lună după începerea manifestației-maraton, majoritatea formațiunilor care au participat în Piața Universității (Asociația 21 Decembrie, Liga Studenților, Grupul Independent pentru Democrație, Asociația Studenților Arhitecți) se retrag, pentru a nu pune în pericol viața greviștilor foamei. Se afirmă că se va apela săptămânal și lunar la o formă de protest, ca *memento* al revoluției din decembrie 1989 și al „Golăniei”. *România liberă*, comentând comunicatul de retragere, consideră că, prin acest gest, manifestația din Piața Universității „se retrage în mit”, sugerând începutul unei legende a rezistenței în postcomunism. Grupul pentru Dialog Social afirmă că manifestația-maraton a obținut o victorie

morală, chiar dacă scopurile concrete ale protestelor nu au fost atinse. În schimb, alte formațiuni, precum Consiliul Național pentru Alianța Poporului și Asociația 16 – 21 Decembrie, anunță că nu vor părăsi Piața Universității și că rămân alături de greviști. Prin acest flux și reflux, Piața Universității se videază de o mare parte dintre „golani”, rămânând vulnerabilă și mai ușor de incriminat ca infracțională, întrucât grupurile interlope (deși în minoritate) devin mai vizibile. În luna iunie, manifestanții rămași în Piața Universității inițiază marșuri de protest în fața Ambasadelor SUA și URSS, în Piața Victoriei și la Televiziune. Aceste marșuri sunt confuze în comparație cu revendicările radicale din Piața Universității aflate la momentul său de apogeu.

Reacția Puterii la ceea ce se întâmpla în Piața Universității este vehementă. După ce îi catalogase pe manifestanți drept „golani”, Ion Iliescu recidivează prin alte expresii: președintele interimar consideră că protestatarii „se adapă” (fiind niște animale, aceasta este sugestia). Când, la conferința de presă, un ziarist îi comunică intenția manifestanților de a bloca Piața Universității până la alegeri, Ion Iliescu replică, printr-o altă blamare jignitoare: „Să fiarbă în suc propriu cât îi va duce răbdarea”. Președintele se laudă, apoi, că i-ar fi împiedicat pe muncitori să vină să evacueze Piața Universității (termenul fo-MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

losit a fost însă nu a evacua, ci „a șterge”, cu sensul de a rade, a lichida). La aceeași conferință de presă, Ion Iliescu declară că nu îi consideră reprezentativi pentru poporul român pe cei care au murit în 21 decembrie 1989, pe baricada de la Universitate, susținând, mai apoi, că manifestanții din Piața Universității sunt niște contrarevoluționari. Toate acestea evidențiază intenția Puterii de a-i considera „bastarzi” pe protestatari, pentru a tăia cordonul ombilical moral și psihologic care îi lega de revoluționarii din decembrie 1989. Proiectați în sferă infracțională și animalieră, ei puteau fi mai ușor sancționați. Aflat în campanie electorală, Ion Iliescu declară despre „golani”, cu alta ocazie, că stau „ca neghiobii în stradă”, sugerând că ar fi cazul să se termine cu „comuna primitivă”. Limbajul grobian, nepotrivit, al președintelui Iliescu, manifestat de mai multe ori în violenta campanie electorală din 1990, demonstrează iritarea Puterii (cu sechele autoritare) la posibilitatea de a fi contestată moral (așa cum se întâmpla, de fapt, în Piața Universității). Iritarea mocnindă s-a

preschimbat, cu timpul, în furie și în amenințarea cu suprimarea. Intențiile de lichidare a „comunei primitive” depun mărturie pentru aceasta.

O serie de mitinguri pro FSN, concepute ca susținătoare în special ale lui Ion Iliescu, propun lozinci contra celor din Piața Universității, de genul: „Iliescu, nu ceda, muncitorii toți te vrea!”, „Iliescu, să fii tare, cum a fost Ștefan cel Mare!”, „Iliescu, vom vota, fără Kent, dolari, cafea!”, „Iliescu e român și are sufletul bun!”, „*Proclamația de la Timișoara* – atentat la democrație!”. Obsesiile participanților la aceste mitinguri sunt strict legate de exaltarea figurii președintelui interimar (în ciuda condiției acestuia de fost aparatic). La fel de obsedantă este iritarea față de *Proclamația de la Timișoara*, văzută ca un fel de decalog periculos. În Dealul Mitropoliei are loc o manifestație pentru susținerea alegerilor din 20 mai, construită intenționat ca opusă celei din Piața Universității. Se scandează: „Iliescu, nu uita/ Te votăm cu toții/ Ca să moară de necaz/ Leneșii și hoții!” sau „Țara lui Eminescu votează cu Iliescu!”. Un manifestant iritat de protestatarii din „Golănia” declară: „Dacă e stu

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

denți, ei crede că e mai deștepti ca noi?” Se remarcă din nou acuza de infraționalitate asupra Opoziției, apoi confiscarea figurii poetului național (la fel procedase și Ceaușescu) pentru a fi circumscris imaginii președintelui „înțelept”, în ciuda „nebunilor” („golani”); nu în ultimul rând este detectabilă alergiile pe care o provoca condiția de student sau intelectual, văzut ca un inamic existențial de către partizanii FSN sau Iliescu.

Acuzele de legionarism la adresa manifestației-maraton încep să se facă tot mai mult simțite. Unul dintre ziariștii de la *Adevărul* incriminează scandarea „Libertate, te iubim, ori învingem, ori murim!” ca fiind o adaptare după imnul legionar care suna astfel: „Căpitane, te iubim, ori învingem, ori murim!” *România liberă* se întreabă, prin vocea unei ziariste, contracarând atacul absurd, cum ar trebui atunci interpretată lozinca „Iliescu, te iubim, ori învingem, ori murim!”, care apărea pe pancartele de la mitingurile pro FSN din Moldova. Acuzele de legionarism la adresa „Golăniei” se fac auzite până în ultima zi a Pieței Universității, semn că Puterea se pregătea pentru ziua de 13 iunie. *România liberă* relatează cazul societății „Vulturul Brâncovenesc”, în numele căreia au fost redactate manifeste de

adeziune legionară, fără ca societatea să fi avut știre de așa ceva. Înscenarea este considerată a fi tipică pentru mașina de zvonuri a Securității încă active, în ciuda desființării ei.

Manifestația din Piața Universității a provocat o serie de solidarizări, atât în țară (unde, în câteva orașe, au luat naștere piețe-satelit ale celei bucureștene), cât și în străinătate. În ziua de 2 mai, studenți de la universitățile Cambridge, Harvard, Sorbona și Oxford se declară „golani” solidari cu studenții din Piața Universității (Liga Studenților din București se implicase deja în manifestația-maraton, una din vocile esențiale fiind cea a lui Marian Munteanu¹⁰). Orașul Timișoara și societatea cu același nume (care gândise *Proclamația*) susțin că, în Piața Universității, începând cu 22 aprilie, s-a declanșat o nouă revoluție

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

10 Iau în considerare, în acest studiu, doar prestația lui Marian Munteanu din Piața Universității, nu și evoluția sa politică ulterioară.

(se mizează și pe symbolismul 22 decembrie 1989 – 22 aprilie 1990, patru luni de la revoluție). *România liberă* anunță că *Proclamația de la Timișoara* are peste 3 milioane de semnatori (cifra nu a fost însă verificată niciodată). Este de presupus că cel puțin cei care au votat Opoziția (adică 30% din votanții în 20 mai) vor fi semnat *Proclamația*, mai cu seamă pentru celebrul punct 8. Eugen Ionescu trimite telegramă de la Paris, declarându-se „golan academician”, fapt care anulează persiflator așa-zisa infraționalitate a protestatarilor din „Golănia”, venită dinspre Putere. O foarte cunoscută călugăriță misionară, Maica Tereza, transmite, și ea, mesaj de solidaritate către Piața Universității. Diferite țări europene își trimit steagurile în „Golănia” și diverse ligi pentru apărarea drepturilor omului trimit, la rândul lor, mesaje de solidaritate cu Piața Universității. Fenomenul Piața Universității nu a avut doar o anvergură morală, ci a constituit și un fenomen uman aparte. La 25 aprilie, *România liberă* indică cifra de 30.000 de „golani” de toate categoriile (de la șomeri la universitari, de la „golan convins” la „golan manipulat”), participanți, mai cu seamă seara, la manifestația din Piața Universității. Verva devine spectaculoasă și hibridă, într-o etalare a unor forme variate de comuniune: de la fondul *Odeii Bucuriei* la intonarea refrenului din *Imnul golanilor* („Noi de-aicea nu plecăm, nu plecăm acasă, / Până nu vom câștiga libertatea noastră”). Se cântă *Deșteaptă-te, române!* și

Hora Unirii. Liliana Stoicescu („Noaptea – pe o altă planetă”, *România liberă*, 6 mai, 1990) constată o stratificare socială a Pieței Universității, constituită din nuclee cu specific propriu, cercuri unite însă, în ciuda diferențierii lor, prin solidaritate. Se cântă, se parodiază, se discută, se fac acrobații, exista și altercații ori neînțelegeri. În „Golănia” locuiesc atât înțelepți, cât și colerici, atât senini, cât și îndârjiți. Piața Universității este Zona, o matrice vie, o luare în posesie a Bucureștiului (adică a inimii României) în deplinătatea conștiinței. Iată cum arată stratificarea „Zonei libere de neocomunism”:

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

„Fiecare categorie socială își construiește la demonstrație propriul său microclimat: mitingul intelectualilor subțiri se înfățișează ca o mondenitate, al studenților – ca un festival nocturn, mitingul celor foarte tineri – ca un moment disco și mitingul țiganilor ca o minișatră transplantată în centrul metropolei”. Ziua, Piața Universității are un aspect oarecum dezolant (greviștii foamei, bișnițarii, curioșii, protestatari belicoși ori, dimpotrivă, indolenți), animația începând după-amiaza și luând amploare de la ora 20.00 până la miezul nopții, când spectacolul se stinge de la sine. Fenomenul Piața Universității se cuvine înțeles și ca o „frondă jubilativă” desfășurată într-un spațiu interetnic și intersocial (Mihnea Berindei, Adriadna Combes, Anne Planche, *România, Cartea albă. 13-15 iunie 1990*), chiar dacă cercul exterior al zonei libere de neocomunism a fost vizibil populat de lume interlopă, intenționat tolerată de forțele de ordine.

Spațiul Pieței Universității este, în același timp, unul spectaculos ca decor: „Golănia” își asumă rolul de scenă pe care se desfășoară o propagandă caricaturală la adresa comunismului. Scenografia își are rolul ei: pancarte, afișe, graffiti, ecran de proiecție, confecționate de studenții de la Arhitectură și Arte Plastice (Liliana Stoicescu și Delia Verdeș, „Etajul patru, anul șase. Drogați și aiuriți?”, *România liberă*, 20 mai, 1990). Devenise Piața Universității inclusiv un spațiu boem? Faptul că artiști de toate genurile (scriitori, filosofi, actori, plasticieni, arhitecți, muzicieni, regizori etc.) își aflaseră un loc de creativitate spontană pledează pentru o formă de *happening*. Se improviza sau, dimpotrivă, se regiza persiflator după un scenariu gândit, se recitau poezii, se cânta. Toate acestea puteau fi patetic-naive, dar își aflau rostul lor în animarea „Golăniei” și în libertatea creatoare generată de Piața Universității.

Luna mai, până la alegeri, reprezintă apogeul fenomenului Piața Universității, o adevărată *fiesta*. Se scandează „Noi suntem poporul!”, minoritatea protestatară din Piața Universității dorind să atragă atenția asupra revendicărilor susținute în con – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

ținuitate legitimă cu revoluția din decembrie 1989. Strada devine, practic, o a treia forță politică. Zeci de vorbitori (din toate categoriile sociale) se perindă la microfonul din Balcon, refuzând, în discursurile lor, ca România să fie condusă de foști comuniști și clamând o reînviere națională fără pată. Este criticată prezentarea deformată, la televiziune, a manifestației-maraton (nu degeaba se scandează „Ați mințit poporul cu televizorul!”, cu referire și la confiscarea revoluției după ziua de 22 decembrie 1989). În afara figurilor de marcă deja amintite, în Piața Universității apar Doina Cornea, Petru Creția, Victor Rebengiuc și alții. Un oarecare aer de cenaclu (care va fi incriminat de Puterea postcomunistă) îl aduc cântecele lui Valeriu Sterian. Participanți la manifestație sunt și reprezentanți ai unor grupări de tineret din Occident, suporterii ai unor echipe de fotbal, chiar câțiva mineri. Paleta socioumană este extrem de nuanțată. Este tot mai evident că Piața Universității funcționează ca un parlament spontan al minorității politice din România sau ca o „șezătoare” civică.

Ironia este o altă caracteristică a manifestației din Piața Universității. Spionii Puterii, prezenți (cum altfel) și ei la manifestație, sunt ironizați: unui polițist care fotografiază clandestin i se confiscă filmul, alți infiltrați sunt aplauzați. Una dintre atracțiile manifestației-maraton a constituit-o parodia ca protest subtil, ca spectacol teatral la adresa clișeeilor Puterii. Astfel, câteva seri la rând, regizorul Nae Caranfil a parodiat, cu ajutorul manifestanților, mitinguri electorale FSN-iste sau chiar PCR-iste, decamuflând, prin persiflare, mecanismele Puterii. Zornăitul cheilor, de pildă, era însoțit de scandarea „Ți-a sunat ceasul!”, subînțelegându-se că era vorba despre comunism. Se scanda cântat și „La palatul Cotroceni cântă cucuveaua, / Iliescu și ai lui și-au găsit beleaua!”, dintr-un fel de apetență umoristică și persiflatoare vădită. Provocatorii din mulțime erau aplauzați și, în general, se apela la ironie, și nu la agresiune. Reprezentanții partidelor istorice au fost invitați în „Zona liberă de neo-comunism” ca „golani” onorifici „manipulați de conștiința

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

națională”, prin aceasta fiind, din nou, ironizate acuzele și sloganurile Puterii. La 8 mai, Doinei Cornea i se înmânează Diploma de „Golan” cu numărul 1. Categoriile de „golani” se ramifică și se nuanțează la maximum în apropierea alegerilor: „golan pensionar”, „pui de golan”, „golan bătrân”, „golan radical”, „supergolan” etc. Au existat și patetism, și anacronism în Piața Universității, a funcționat, uneori, chiar o limbă de lemn în sens invers, dar constantele manifestației-maraton, cel puțin în luna mai, au fost ironia și spiritul parodic.

Atmosfera de feerie și sărbătoare a fost marcată de spirit religios: preoți și călugărițe vegheau în Piața Universității. Zona liberă de neocomunism era dominată, de sus, de o icoană expusă în Balconul Universității. S-ar putea interpreta, într-adevăr, spațialitatea Pieței Universității, ca *omphalos* al Capitalei, ca operație deschisă pe cord împotriva comunismului, în văzul lumii, ca matrice a unei libertăți lucide. Unul dintre greviștii foamei va folosi o expresie foarte sugestivă, de altfel, aceea de „pământ sfințit” de morții din decembrie 1989. Așa se explică exaltarea unei alte greviste a foamei, care simte în „Golănia” un spațiu al jertfei, un altar autosacrificial, singurul loc unde moartea poate fi dusă până la capăt, iar împlinirea ei ar fi o formă de mântuire: „Refuz să mai mănânc o mâncare în comunism, refuz să muncesc în comunism, refuz să respir aerul dintr-o țară comunistă: dar refuz și să plec în altă țară: prefer să mor aici”. Ziariștii care vor analiza acest fenomen îi izolează pe greviști într-un spațiu aparte, numit „careu al foamei”. Acesta este însă intuit ca virtual careu al morții sacrificiale. În orice caz, simbolurile religioase din Piața Universității au iritat Puterea: așa se face că, în dimineața zilei de 13 iunie, când îi evacuează brutal pe ultimii protestatari și greviști ai foamei, poliștii vor „aresta” și icoana din Balconul Universității, ca și cum aceasta ar fi constituit un obiect-delicț.

Greviștii foamei și-au avut rostul lor în Piața Universității, în prima fază, le este refuzată asistența medicală de către Crucea Roșie Română. De-abia după ce se vor implica diferite or-MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

ganizații medicale internaționale, Crucea Roșie Română își va îndrepta atenția asupra lor. Numărul total al greviștilor, decalat pe diferite perioade, a fost de 128. În punctul maxim al grevelor foamei

declanșate în Piața Universității, numărul este de 68 de protestatari care afirmă că vor să meargă până la capăt. La începutul lunii iunie, îngrijorarea pentru starea greviștilor foamei sporește. Diferite asociații profesionale se declară solidare cu ultimii mohicani din Piața Universității, solicitând ajutor medical pentru ei și conjurând Puterea să intre în dialog cu protestatarii. *România liberă* inițiază ideea de ștafetă a grevei foamei, pentru a evita pierderea de vieți omenești; sunt opriți doi tineri care voiau să se transforme în torțe vii, ca formă de protest împotriva indiferentismului sau disprețului Puterii la adresa a ceea ce se petrecea în Piața Universității. *România liberă* publică o serie de scrisori deschise adresate președintelui Ion Iliescu, în care se insistă asupra concretizării unui dialog cu protestatarii rămași în „Golănia”. Nouăsprezece greviști ai foamei declară că vor înceta greva dacă li se vor da asigurări că doleanțele lor vor fi îndeplinite: cererea cea mai importantă a acestora este înființarea unui post privat de televiziune. La 11 iunie, o comisie guvernamentală se întâlnește cu o delegație din Piața Universității, dar tratativele eșuează.

Diferiți gazetari și intelectuali care semnează în *România liberă* încearcă să interpreteze sensul „Golăniei”. Abordând fenomenul Piața Universității prin feeria comuniunii ce se petrecea în centrul Bucureștiului, Roxana Iordache („Prietenii mei, golani”, *România liberă*, 27 aprilie, 1990) consideră că este vorba despre o „sărbătoare a conștiinței eliberate de frică”. Așa se explică de ce spațiul Piața Universității devine o tribună, un megafon al nemulțumirilor împotriva Puterii, un loc de de-fulare sociopolitică, o matrice de dialog și dezbateri, adică o agora. Florența Albu („Piața Universității”, *România liberă*, 9 mai 1990) vede în fenomenul și în spațiul Piața Universității o matrice „a veghii”, „locul unui sfânt Remember”, ca spațiu al adevărului și al puterii morale. Ideea de spațiu privilegiat, imaculat.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

va fi intuită și de alți comentatori ai fenomenului. Al. Zub („Speranța noastră” * *România liberă*, 20 mai 1990) prezintă Piața Universității, chiar în ziua alegerilor, ca pe un loc al dorinței de înnoire, o mică Europă angrenată în a oferi „spectacolul unei voințe colective”. Al. Zub insistă pe ideea de spectacol cu procesiuni (amintind altarele improvizate, cu luminări, unde erau pomeniți morții din decembrie 1989), sesizând o anumită formă de sacralitate practică în „Golănia”,

ca spațiu aproape religios, distinct de restul României și de restul Capitalei.

Fratricidul care avea să se petreacă în 13-15 iunie 1990 este intuit de *România liberă care* dezbate, la un moment dat, schisma între diferite categorii sociale (muncitori și inteligenție), dar și schisma între generațiile de părinți conservatori și elevi/studenți produsă de fenomenul Piața Universității. După alegerile din 20 mai, elevi de la câteva licee bucureștene au mărșăluit pe străzile Capitalei, purtând pancarte pe care scria: „Părinți, ne-ați vândut comunismului!”, alegerile fiind considerate a fi o fraudă morală și o trădare a revoluției din decembrie 1989 și a celor care au murit atunci. Apoi, în *România liberă* din 31 mai 1990 apare un reportaj neorealism despre minerii de la Petrila; reportajul încearcă să explice abrutizarea minerilor și condiția lor de ființe veșnic amenințate cu moartea, de aici salutul „Noroc bun”. Mereu riscându-și viața, minerii au nevoie nu de un simplu noroc, ci de un noroc bun, adică întărit. Acest reportaj se înscrie în tentativa *României libere* de a sublima deja existentă schismă socială dintre români, posibilul fratricid, ca și cum gazeta ar fi intuit dizolvarea brutală a manifestației din Piața Universității și invazia minerilor.

Evacuările polițienești ale „Golăniei” și diferitele diversiuni ale forțelor de ordine sunt prezentate de principalul ziar al Opoziției. Astfel, în 24 aprilie, Poliția încearcă prima evacuare a protestatarilor, aplicând lovituri cu bastoanele de cauciuc. Sunt vânați, în mod aparte, „bărboși”, considerați, în mod vizibil, a fi împotriva Puterii (iată o tipică rămășiță comunistă de mentalitate), înainte de alegerile din 20 mai, în Piața Universită – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

ții erup tot soiul de provocări, chiar oferte virtuale cu armament. *România liberă* conchide că, prin aceste provocări, se urmărește crearea unei motivații pentru a se interveni în forță în contra „Golăniei”. Cum diversiunile se amplifică, manifestații declară într-un comunicat oficial că manifestația-maraton nu are caracter electoral și nu cere amânarea alegerilor, întrucât nu propune niciun candidat și nicio grupare politică. Anton Uncu („Jocurile au fost făcute”, *România liberă*, 15 mai 1990) sesizează că operatorii TVR selectează, pentru a filma în Piața Universității, doar figuri suspecte de infractori. Intenția Puterii manipuloare este aceea de a nu prezenta nucleul real al manifestației, alcătuit din foști luptători în decembrie 1989, studenți,

intelectuali etc. La 30 mai, mașini ale Salubrității și buldozere încearcă să-i evacueze pe manifestanții nocturni din „Golănia”. Sunt masați, în jurul Pieței Universității, inclusiv polițiști, care se retrag până la urmă. În zorii zilei de 13 iunie 1990 însă, nimic nu va mai putea opri violența explozivă.

Revista 22 acordă, la rândul său, o importanță aparte sloganurilor din Piața Universității, sesizând umorul și ironia demonstranților, dar și luciditatea lor radicală: „Iliescu – Teoctist, / Comunist și Anticrist!”, „PCR – FSN / Diferența unde e?”, „FSN – agentură KGB!”, „Iliescu, ești ateu – Te va bate Dumnezeu!”, „FSN, FSN, du-te în URSS!”, „Timișoara – București? Iliescu, o pățești!”, „Români, ne credeți numai când murim?”. Unele dintre aceste sloganuri fuseseră deja mediatizate în *România liberă* sau chiar de gazetele Puterii, altele, cele cu alură religioasă, atrag atenția pentru întâia dată. Conținutul acestora trimite la ideea care a fost doar intuită în Piața Universității, fără să fi fost afirmată răspicat decât rar, că „Golănia” a concretizat și un fenomen religios aparte, „eretic” – cum îl percepeau autoritățile. Biserica ortodoxă (mă refer la ierarhii ei) nu s-a implicat în Piața Universității, preferând colaboraționismul cu Puterea (ca și pe vremea comunismului); în schimb Piața Universității a fost locuită când și când de preoți-profeți, călugărițe de veghe etc, ce și-au asumat individual participarea în

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

„Golănia”. A funcționat, astfel, un conținut religios profund, acela al „Golăniei” ca altar laic împotriva neocomuniștilor marcați de ateism, ce se instalaseră la Putere. Figura ateului Ion Iliescu era cea mai notorie, în acest caz (fiind vizibile eforturile pe care le făcea Iliescu de a poza în „credincios”, pentru a fi în rând cu poporul român, care își redescoperise fervent credința după decembrie 1989). Împotriva ipocriziei credinței oficiale din obligație, Piața Universității opunea o formă vie, necanonică și, de aceea, neînțeleasă decât parțial sau aproape deloc de români.

Stelian Tănase („Miza”, 22, 27 aprilie 1990; „Frica”, 22, 11 mai 1990) și Toma Roman („Revoluție și restaurație”, 22, 4 mai 1990) încearcă să explice miza fenomenului Piața Universității. Cel dintâi afirmă că încheștarea dintre Putere și „Golănia” este aceea dintre noua nomenclatură (FSN intenționând să instaureze o formă camuflată de dictatură, ascunsă după paravanul unei pretinse social-democrații) și

cei care vor până la capăt o democrație anticomunistă. Protestatarii din Piața Universității au intuit în FSN un avorton al revoluției din decembrie 1989, de aici radicalismul manifestației-maraton. Stelian Tănase analizează frica din timpul ceaușismului, care a fost înlocuită, în postcomunism, de „frica de libertatea celorlalți”, Puterea din 1990 făcându-se vinovată de raționalizarea fricii prin mistificări, dezinformări, instigări la violență, diversiuni și provocări. Toma Roman apelează la termenul politologic cel mai adecvat pentru confiscarea Puterii efectuată de FSN: acela de *restaurație*. Toma Roman explică mecanismul prin care FSN a uzurpat revoluția din decembrie 1989: în vidul de putere din timpul revoluției, s-au regrupat foști demnitari PCR de rangul doi (aceștia funcționaseră în conștiința colectivă ca disidenți în ceaușism) care au creat o formațiune „monolitică” (Frontul Salvării Naționale). Acesta s-a simțit amenințat de reînvierea partidelor istorice (care au fost imediat demonizate în mass-media), drept care FSN a renunțat la apolitismul clamat inițial și s-a constituit în partid, apelând la fosta nomen – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

L

clatură de rangul doi, mercenari și naivi manipulabili. Piața Universității s-a dorit, la rândul-i, o regrupare (însă tocmai împotriva confiscării revoluției) a marginalilor, foști deținuți politici, studenți (care erau acceptați de Putere doar în ipostaza eroilor *morți* în decembrie 1989), a intelectualilor de elită etc. Foarte elocvent este și titlul unui articol de Florin Iaru, publicat tot în 22 (11 mai 1990), „Poporul era să fure Revoluția Securității”, autorul demonstrând tocmai divergența între uzurpatorii reprezentați de FSN și Ion Iliescu, și cei care protestează în Piața Universității, pentru a recupera revoluția confiscată și idealurile acesteia.

Articolele de analiză și reportajele din revista 22 insistă pe ideea de stare de grație și umor din Piața Universității. Populația „Golăniei” nu este mitizată, ci nuanțată: sunt prezentați atât „iacobini”, cât și donchihoți, într-un ambalaj de Tian anmen bucureștean. Termenul de golan este transfigurat într-o legitimație de onoare, derapajul verbal al lui Ion Iliescu fiind metamorfozat într-o decorație. De aici, paleta largă a termenului de „golani”: de la „golan – fost huligan”, la „golan tenace” etc. Porecele liderilor aflați la Putere (Ion Ilici Iliescu și Pedro Urdemalas, adică Urzește Rele, cum îl numește Sorin Mărculescu), care

râvneau să demonizeze Piața Universității, fac parte, alături de umorul debordant, dintr-un spectacol ironic. Televiziunea vinovată mai ales pentru dezinformarea provinciei este taxată persiflator, precum mincinosul Pinocchio, mulțimea scandând: „Să îi crească nasul”. Atmosfera de satiră la adresa Puterii neocomuniste, hazul, explozia glumeață, veselia, spiritul hazliu și ghiduș au făcut din „Golănia” un spațiu al libertății creatoare, fapt observat și comentat și de revista 22.

Astfel, Piața Universității este percepută de inteligenție ca fiind Zona, o enclavă etică, sugerându-se sacralitatea și legitimitatea ei morală. În centrul Zonei se află tocmai clădirea Universității, cetate a intelectualității, fortăreață a studenților, a minților libere, a creierelor nereeducate. Ideea de fortăreață spirituală va fi cea care îi va leza pe polițiști și mineri, aceștia în

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

tuind gherila studenților, nonconformismul lor de gândire, drept care Universitatea va fi nu doar asediată, ci vandalizată în 13-15 iunie 1990. Mai cu seamă ideea de universitate era cea pe care minerii simțeau nevoia să o pedepsească.

Cu puțin înaintea mineriadei, în 22 sunt publicate înregistrările pe bandă din dimineața de 24 aprilie, când Poliția încercase pentru întâia dată să evacueze violent manifestanții din Piața Universității: termenii folosiți sunt elocvenți: „să intre cu bastoanele în ei”, „să intre cu forța în ei”, „despicați-i în patru”. La 13 iunie 1990, indicațiile aveau să fie concretizate și mai apoi (în 14-15 iunie) surclasate de mineri.

Addenda

Voi reproduce la sfârșitul acestui capitol textul (revăzut de autor) pe care l-am considerat a fi cel mai important ca radiografie a fenomenului (religios) Piața Universității, mai întâi fiindcă este vorba despre o analiză a mentalului românesc, apoi fiindcă este cea mai apropiată perspectivă de propria mea privire asupra a ceea ce s-a întâmplat în București, în aprilie-iunie 1990.

13-15 iunie

România liberă descrie filmul dimineții de 13 iunie, punctând momentele-cheie: evacuarea brutală a Pieței Universității – lovirea greviștilor foamei cu bocanci și bastoane, percheziționarea Institutului de Arhitectură, blocarea zonei cu scutieri, percheziționarea studenților pentru a fi verificați dacă au manifeste (!), arestarea a sute de persoane și încărcarea lor în dube spre a fi transportate în lagărul de la

Măgurele. Este remarcat momentul în care detașamente muncitorești sunt aduse pentru a sprijini forțele de ordine. Spre prânz începe un fel de „intifadă”: avansări și retrageri între forțele de ordine și manifestanți, marcate de un război al pietrelor, bucăților de lemn, diverselor proiectile, sticlelor incendiare. La aproape șase luni de la revoluția din decembrie 1989, Puterea recurge, de fapt.

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

la aceeași manieră de reprimare cu a lui Ceaușescu. Precum odinioară, Poliția atacă pe întuneric (în zorii zilei, la 4 dimineața). Arestările survin chiar și atunci când în Piața Universității se cântă *Deșteaptă-te, române!* sau se scandează „Fără violență!”. Mai târziu, în cursul zilei de 13 iunie, soldații vor fi parțial timorați de scandări precum „Soldați, soldați, pe cine apărați?” sau „Și voi sunteți români!”. Se cântă ironic „Partidul – Iliescu – România”, parafrază după un imn închinat lui Ceaușescu.

Cum *România liberă* nu va fi tipărită din 14 iunie până în 18 iunie, din pricina boicotării ei de către tipografi și din cauza venirii minerilor care asediază redacția, articolele despre mineriadă vor apărea de-abia din 19 iunie. Editorialul din prima zi de reapariție se intitulează „De la epoca de aur la epoca de piatră. O gravă criză morală” și el pare să fie scris de mai mulți gazetari (fiind nesemnat). În orice caz, editorialul reface filmul evenimentelor, pentru a compensa zilele în care *România liberă* nu a avut acces la cititori, fiindu-i interzisă apariția: evacuarea dură a manifestanților din Piața Universității, vandalizarea Institutului de Arhitectură, efectuată de presupuși muncitori de la IMGB (întreprinderea de Mașini Grele din București), incendierea Ministerului de Interne, devastarea unor instituții oficiale, sosirea minerilor (înarmați) deveniți „instanța supremă de ordine și decizie în Capitală”, investiți cu puteri discreționare (au interzis apariția unor publicații, au devastat sedii de partide și facultăți, au molestat și maltratat pe oricine le părea suspect).

O serie de diversiuni sunt menite a stârni starea de confuzie a opiniei publice. Societatea Timișoara (care formulase celebra *Proclamație*) clasifică metodele folosite de Putere: dezinformare, calomnie, dezbinare, confuzie. Polițiștilor militari, de pildă, li s-a spus că trebuie să curețe Piața Universității de bișnițari: drept care aceștia au acționat în consecință. Evenimentele se precipită odată cu atacarea Ministerului de Interne, a Poliției și a Televiziunii. În preajma celei din

urmă

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Instituții, se distribuie (sau se confiscă) benzină pentru sticle incendiare, acțiunea fiind patronată de diverși instigatori. Constantin Vrânceanu („Alte întrebări care așteaptă răspunsuri”, *România liberă*, 27 iunie 1990) pune câteva probleme care indică amestecul diversionist al forțelor de ordine în 13-15 iunie: 1. Poliția nu a încercat niciodată să evacueze bișnițarii și lumpenii care se strecuraseră în Piața Universității, dimpotrivă, a speculat și încurajat infiltrarea acestora; 2. manifestanții din Piața Universității au fost, aproape constant, filmați, spre a li se reține figurile; 3. minerii au fost călăuziți întotdeauna de civili care le indicau unde să se oprească și unde să se deplaseze; 4. forțele de ordine și minerii au procedat la agresiunea intenționată a celor bănuți a fi studenți, deși Liga Studenților și Asociația Studenților Arhitecți se retrăseseră, după alegeri, din Piața Universității; 5. Televiziunea a evitat să dea pe post, în zilele de 14-15 iunie, scene cu minerii maltratând populația civilă (în schimb, în ziua de 13 iunie, proiectase instigator, timp îndelungat, scene cu așa-zisa „rebeliune legionară” din Capitală); 6. minerii au fost chemați la București în ziua de 13 iunie, la prânz, înainte de atacarea clădirilor Ministerului de Interne, Poliției și Televiziunii, ceea ce indică o premeditare a incendierii și devastării acestor instituții; 7. În dimineața zilei de 13 iunie, au fost mutate o serie de arhive cu dosare din sediul Poliției, ca și cum s-ar fi știut că aceasta avea să fie atacată.

Mai multe articole din *România liberă* speculează, la începutul lunii iulie 1990, asemănarea dintre „teroriștii” din decembrie 1989 (care au fost eliberați, fără să se știe de unde a venit ordinul de eliberare și a căror identitate nu a putut fi stabilită niciodată) și diversionistii manipulatori din 13-15 iunie 1990. Ion Iuga (în serialul „Memoria unor zile dramatice. Scenariul terorii”, *România liberă*, 4 – 5 iulie 1990) aseamănă 13-15 iunie 1990 cu evenimentele din 12, 29 ianuarie, 18 februarie și chiar din martie, de la Târgu-Mureș, considerând că toate s-au desfășurat după un scenariu politic primitiv, fiind

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

lăsați să acționeze infractori organizați, dar fiind arestați diferiți tapi ispășitori sau chiar curioși aflați, din întâmplare, la locul evenimentelor. Ion Iuga compară viața politică românească cu o „masă

de pocher” unde minerii au fost, la 29 ianuarie, 18 februarie și 14-15 iunie, „asul” scos din mânecă, adică actanți telegheidați violent de către Putere.

România liberă publică informații despre elementele antisociale compromițătoare care se strecuraseră în Piața Universității, mai cu seamă după alegerile din 20 mai, când grupările majore de protestatari anticomuniști se retrăseseră din „Golănia”. Se speculează faptul că aceste elemente ar fi putut să fie cele care au acționat agresiv în 13 iunie, la sediile unor instituții precum Ministerul de Interne ori Poliția. Alte mărturii indică faptul (specificat, extrem de rar, și în gazetele Puterii) că majoritatea atacanților Ministerului de Interne, în ziua de 13 iunie, ar fi fost țigani. Cum atacul împotriva instituțiilor oficiale fusese organizat în mod evident și nu fusese spontan (cu aceasta toată lumea era de acord), *România liberă* indică posibila alianță între elemente ale fostei Securități (cine altcineva ar fi putut să cunoască planurile clădirii Ministerului de Interne) și diferiți infractori ori mercenari care au acționat în consecință.

Gazeta Opoziției vehiculează termenul de fratricid și constată că majoritatea grupurilor agresoare și incendiatoare (care au fost suspectate ca provenind dintre protestatarii din Piața Universității) au fost alcătuite din țigani și elemente declasate. Anton Uncu („De ce nu am apărut”) afirmă, tot în 19 iunie, că atunci când minerii au ajuns în Capitală, situația din București fusese deja stabilizată. Prin urmare, acțiunea minerilor a continuat, de fapt, acțiunea devastatorilor diversioniști din 13 iunie. Abuzurile ortacilor au sfidat inclusiv puterea patronilor lor (FSN, Guvernul și Ion Iliescu), minerii clamând că vor interzice apariția ziarului *România liberă* chiar și în cazul în care această interdicție ar fi fost ridicată de autorități (pe tot par

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

cursul zilelor de boicotare, membrii redacției au primit avertismente și amenințări cu moartea).

Figura minerilor este radiografiată tardiv și cu oarecare inhibiție, dat fiind că *România liberă* fusese boicotată de tipografi, în ziua reapariției gazetei, Teodor Baconsky („Intrarea în șut”) semnează un text în care compară trenurile cu miniери chemați la București de către regimul Ion Iliescu, ca să stopeze așa-zisa „rebeliune legionară”, cu trenurile încărcate cu „gărzi patriotice” trimise de Ceaușescu la Timișoara, pentru a-i stopa pe incriminații „huligani fasciști”. Baconsky

constată, astfel, o nouă practică a linșajului din România, în care libertatea de expresie și opinie devine delict. Este prezentată, apoi, scena descinderii minerilor la sediul *României libere*, cu un camion de indivizi înarmați (cu bâte, lanțuri, cabluri), călăuziți de civili cu stații de emisie-recepție. Baconsky este el însuși brusc și insultat, dar virtuala agresiune este întreruptă de civilii care îi anunță pe mineri, prin portavoce, să se încoloneze, întrucât s-a dat apelul pentru deplasarea într-un alt punct strategic. Venind la București, incitați și excitați de puterea care le-a fost acordată, minerii au intrat în Capitală ca într-un șut la îndemână, pentru a-și descărca furia. Intrarea lor în șut, cum sună titlul articolului, s-a dorit a fi compensatorie și defulatorie fără limită.

Victimele minerilor au fost cu precădere bărboșii, purtătorii de ochelari, fetele în fuste scurte, persoanele cu aparate de fotografiat, camere de filmat sau reportofoane. Într-un serial intitulat „Infernul se numește Măgurele”, publicat în a doua jumătate a lunii iunie 1990, în șase episoade, Sorin Roșca Stănescu analizează, prin intermediul mărturiilor câtorva studenți, abuzurile și violențele petrecute la arestarea acestora și, mai apoi, la unitatea de poliție Măgurele. Toate depozitiile indică maltratarea intenționată a studenților sau a tinerilor bănuți a fi „golani”, bătuți mai întâi de polițiști, apoi de mineri. Victimelor li se strigă „Moarte studenților”, iar polițiștilor și minerilor li se indică „Omorâți-i”. Este căutat în mod special

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

liderul studenților, Marian Munteanu, care va fi capturat până la urmă și maltrat grav. Unii polițiști sunt deghizați în mineri; poate fi vorba însă și de foști securiști. Bătăile sunt aplicate la cap sau la burtă și picioare. Fetele sunt agresate inclusiv sexual. Victimelor li se sugerează că vor fi violate sau linșate. Unii mineri asistă la interogatorii, ca un fel de anchetatori secunzi, purtând mănuși de box și bâte. Victimelor li se pretinde să admită că au incendiat mașinile Poliției și că au consumat droguri. Anchetatorii le fac apologia regimului Iliescu. Concluzia lui Sorin Roșca Stănescu este aceea că minerii au acționat ca „trupe de șoc” conlucrând cu Poliția, sprijiniți și orientați de forțele de ordine. Mulți falși mineri au fost recunoscuți, după mineriadă, ca fiind polițiști, dar nu e clar, susține ironic ziaristul, dacă a fost vorba despre o promovare sau despre o travestire.

Anton Uncu („Exercițiul libertății. Sub semnul legii”, *România*

liberă, 28 iunie 1990) sesizează faptul că minerii au sosit după epuizarea violențelor din Capitală și după ce clădirile instituțiilor afectate de așa-zisa „rebeliune legionară” fuseseră recuperate. Nici președintele, nici Guvernul nu erau în primejdie. Ziaristul intuiește că venirea minerilor a fost strict legată de pedepsirea studenților, partidelor de opoziție și ziarelor care simpatizau Opoziția, dar că cei vizați au fost cu precădere studenții, într-un fel de război pe care minerii fuseseră ațâțați să îl poarte împotriva intelectualilor și minților tinere. Devastatorii au avut ca ținta fixă clădirea Universității, așa explicându-se distrugerea aberantă a laboratoarelor, bibliotecilor sau profanarea muncii științifice de cercetare. Concluzia lui Anton Uncu este aceea că ziua de 13 iunie și mineriadă a fost gândită și dirijată de Serviciul de dezinformare din fosta Securitate.

România liberă devine tribuna protestelor postmineriadă, publicând diverse petiții către Parlament, Președinte, Guvern, despre vandalizările minerilor, care au confiscat materiale electronice sau au jefuit seiful din sediul PNȚCD. La 20 iunie, studenții declară grevă la Universitate, pentru eliberarea cole

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

gilor lor arestați abuziv. Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului intervine, la rândul-i. Reprezentanții studenților și noul ministru de interne (Doru Viorel Ursu) au un dialog în care primii reclamă eliberarea colegilor lor și dezmințirea în mass-media a etichetărilor de „huligani”, „fasciști”, „legionari”, cum fuseseră taxați.

Revista 22 comentează avizat, din punct de vedere politologic, mineriada și originile acesteia, prin câteva intervenții remarcabile (în ordinea apariției lor) aparținând lui Dan Arse-ne, Andrei Pippidi, Andrei Cornea, Toma Roman, Stelian Tănase și alții, majoritatea publicate în primul număr de după mineriada, din 22 iunie.

Dan Arsene („Conflictul româno-român”) discută „șocul antropologic” produs de momentul 13-15 iunie 1990, care a dus la un „microrăzboi civil”, minerii fiind în ipostaza unui „macrocomando de mii de *guerrilleros*” care au vânat oameni, intelectuali în speță. Ideea de microrăzboi civil va fi sesizată și cu alte ocazii, aceasta fiind legată nu doar de abuzurile minerilor, ci și de participarea bucureștenilor isterizați și excitați (în special femei mature și pensionari) la maltratarea civililor (în majoritate tineri). Minerii au instaurat, în 14-15 iunie, o formă de *caporalism*, adică au acționat ca niște proaspeți

caporali ai președintelui Iliescu, fiind investiți de acesta cu puteri discreționare. Concluzia lui Dan Arsene este însă cea mai interesantă, minerii din 1990 fiind „ceea ce a mai rămas după epurările efectuate de Ceaușescu în urma grevelor din august 1977”. Cu alte cuvinte, minerii din 1990 sunt sau niște „creiere spălate” sau niște indivizi manipulați sindical, printr-un pact asumat cu Puterea neocomunistă, ei nefiind în niciun caz moștenitorii morali ai protestatarilor din 1977 din Valea Jiului.

Nu lipsesc analogiile istorice și psihoistorice. Andrei Pippidi („Democrația bătei”) compară 14-15 iunie 1990 cu „Noaptea de cristal” din Germania nazistă, cu acțiunile echipelor de „cămăși negre” ale lui Mussolini, în Italia, și cu forțele de paMINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

rarepresiune ale poliției legionare din 1940, în România. Este de remarcat faptul că, din punctul de vedere al multor analiști independenți, tocmai Puterea neocomunistă a fost aceea care a acționat, în 1990, în maniera extremei drepte (hibridată, cred eu, cu tiparul represiunii comuniste). Andrei Cornea („Imaginație versus precedent”) sesizează un scenariu latino-american în evenimentele din 13-15 iunie, minerii alcătuind o miliție muncitorească ce funcționase și în 29 ianuarie sau 18 februarie, și care fusese ațâțată prin stindardul confecționat și fluturat al unei așa-zise rebeliuni legionare. Alcătuind o „categorie socioprofesională ce aparține mai degrabă secolului al XIX-lea decât secolului al XXI-lea”, minerii au adâncit, în România post-comunistă, schismele sociale, delimitările dintre clase, sporindu-și, implicit, frustrările și ranchiunele.

Toma Roman („Argumente pentru o «democrație originală»”) se întoarce la rădăcina mineriadelor, respectiv la structura Puterii criptocomuniste ai cărei membri erau lideri relativ populari, ce cooptaseră o „nobilime” comunistă de rangul doi, mici intelectuali ai fostei puteri, lumpenproletariat, tehnicieni și birocrați, funcționând într-o „unitate de grup mafiot”. Coruptibilitatea și unitatea mafiotică a acestei structuri a permis cooptarea minerilor într-un fel de detașamente „populare”, care să dubleze forțele de ordine, fie pentru că acestea ar fi fost timorate de participarea lor la represiunea din decembrie 1989, fie pentru că ar fi fost mai puțin obediente, în general, la îndemnul de a reprima populația civilă.

Coman Lupu („Vandalism și lezcultură”) acuză „actul de

lezcultură” al minerilor care au făcut din Universitatea bucureșteană inamicul lor numărul unu. Ocupând Universitatea, minerii au suspendat cu de la sine putere orice activitate academică, legitimând studenți și profesori, molestându-i, jignindu-i, batjocorindu-i, maltratându-i. Universitatea a fost vandalizată fiindcă reprezenta un centru al creierelor indisciplinate, neînregimentate de noua Putere, așa explicându-se distrugerea laboratoarelor, cabinetelor, sălilor de cursuri, a unor manuscrise

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

și biblioteci, culminând cu actul aproape orgasmic de a călca cărți în picioare. Prin mineriada antiuniversitară și antistudențească s-a dorit o formă de timorare ori chiar decapitare a intelectualității, așa explicându-se de ce majoritatea studenților maltratați au fost loviți mai ales la cap. Acolo considerau minerii că se află centrul răului, gândirea liberă, adică.

Diferite informații publicate în 22 atestă faptul, speculat și în *România liberă*, că edificiul Poliției a fost părăsit din timp (în dimineața de 13 iunie) și, prin urmare, atacarea clădirii a fost dirijată chiar de către forțele de ordine sau alte instrumente ale Puterii neocomuniste. Devine, astfel, vizibil faptul că minerii au fost chemați, întrucât Poliția a vrut să evite acuzele ulterioare: ea efectuase deja reprimarea din dimineața de 13 iunie, în cazul în care s-ar fi manifestat violent și în zilele următoare, acest lucru ar fi adus aminte tocmai de tiparul represiunii cea-șiste în decembrie 1989. S-a mizat, poate, pe minerii și ca niște posibili țapi ispășitori, dar ei au depășit această ipostază, devenind agresori și torționari în carne și oase. Bilanțul mineriadei din iunie a fost de 6 morți, 502 răniți și peste 1.000 de arestați. Printre aceștia niciun miner. La fel de vizibil este, apoi, faptul că Puterea a apelat la anumite grupuri organizate de infractori sau care au fost văzuți ca aliați ai Opoziției. Acestei minorități i s-a repartizat rolul de alcătui echipe de asalt și devastare la sediul Poliției și al Televiziunii.

Stelian Tănase (*Asaltul umbrelor*, 22, 29 iunie 1990) decriptează incendierea clădirilor oficiale din ziua de 13 iunie ca fiind asemănătoare cu incendierea Reichstagului pusă la cale chiar de naziști, pentru a-și suprima adversarii. Ziaristul amintește de detașamentele polițienești ale bolșevicilor și naziștilor, comparând minerii cu forțele paramilitare ale celor dintâi. Stenogramele după ordinele transmise de forțele polițienești din ziua de 13 iunie vor

dovedi, mai târziu, strategia de auto-incendiere a mașinilor Poliției, ca pretext pentru a declanșa re-MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

presiunea, Puterea neocomunistă din România apelând la o tea-tralitate care avea să aibă urmări tragice.

Mineriada din iunie 1990 este analizată și prin intermediul rupturii între generații și mentalități dinăuntrul României post-comuniste. Zoe Petre („Margine și centru”, 22, 29 iunie) explică adecvat schisma tineri/adulți, copii/părinți prin faptul că decembrie 1989 a răsturnat ierarhia valorică a vârstelor, tinerii devenind eroi activi (deși erau hippies, nonconformiști sau chiar lumpeni), iar maturii limitându-se la rolul de pasivi marginalizați. O perioadă, atât cât Puterea a avut nevoie de acest lucru, tinerii au fost eroizați, dar odată cu declanșarea manifestației-maraton din Piața Universității și cu victoria în alegeri a FSN, maturii au reocupat scena, demonizându-i pe tineri alături de intelectualitatea de elită, așa explicându-se vânători-le de studenți efectuate de către polițiști și mineri, care căutau persoane cu plete, ochelari, blugi și aparatură electronică. George Arun („Victime care se revoltă”, 22, 29 iunie) analizează, în schimb, mentalul tinerilor de la țară (dintre care proveneau majoritatea minerilor): aceștia vor să evadeze din mediul rural, la oraș, dar o fac prin diferite infracțiuni, pentru a-și compensa complexul de inferioritate, de unde declanșarea unei crize de identitate și autoînstrăinarea. Lucrul acesta ar explica de ce, în criză de identitate după epurările ceaușis-te, apoi reeducați în spirit comunist de sindicalistii și securiș-tii infiltrați, minerii din Valea Jiului își caută, după moartea lui Ceaușescu, un nou stăpân și tătuc, identificându-l în Ion Iliescu și acceptând oferta acestuia, catalizată, de altfel, de sporuri să-lariale de anvergură, în detrimentul altor categorii sociale.

Cel mai interesant articol, sub raport analitic, asupra fenomenului Piața Universității și a evenimentelor din 13-15 iunie 1990 îi aparține lui Andrei Cornea („Vechi scenarii, actori noi”, 22, 13 iulie 1990). Acesta consideră că se poate vorbi despre un pogrom simbolic împotriva studenților și intelectualilor de elită (dar și asupra țiganilor, molestați și ei de mineri), în ea

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

d-rul evenimentelor din iunie. Andrei Cornea constată că mass-me-dia Puterii neocomuniste și inconștientul colectiv românesc au transferat asupra studenților și intelectualilor, în general, figura

„dușmanului” așa cum fusese ea decriptată, odinioară, în evreu. Declanșarea panicii în mentalul românesc s-a datorat faptului că manifestația-maraton din Piața Universității a fost acuzată de Putere a fi dominată de „golani”. În acest fel a avut loc o ghetozare a Pieței Universității. Punctul culminant în ziua de 13 iunie l-a reprezentat, apoi, atacarea Televiziunii considerate de poporul român un fel de divinitate (de aici fusese transmisă revoluția în direct, în 1989, pentru tot restul țării, care nu avea posibilitatea să verifice ceea ce se petrecea la București). Atacarea Televiziunii a fost percepută, de aceea, ca un deicid, iar „golani” au funcționat, în acest scenariu, ca niște profanatori. În consecință, la rândul lor, polițiștii și minerii, în mod special, au profanat Universitatea, devenită „Sinagogă”, și cărțile, ca embleme ale intelectualității. Gestul minerilor nu era nou: bolșevicii și naștii, în prima jumătate a secolului XX, arseseră și profanaseră cărți (cu mult înaintea lor, Inchiziția apelase, și ea, la acest gest). România anilor '50 cunoscuse, la rândul ei, astfel de cazuri.

Iată acum felul în care au perceput cele mai importante gazete din străinătate evenimentele din iunie 1990, în România. *Le Figaro* critică versiunea Guvernului român care anunțase stoparea unei rebeliuni legionare de către detașamente muncitorești și minerești. Se consideră că minerii au ajuns în Capitală după ce ordinea fusese restabilită, dar cum aceștia erau excitați și instigați, derularea le-a fost oferită prin indicarea unor ținte precum Universitatea, studenții, partidele istorice și ziarele Opoziției. Pentru funcționarea unui scenariu indicat de Putere pledează și faptul că minerii au avut călăuze către spațiile ce au fost vandalizate. *Le Monde* consideră că pseudomilițiile muncitorești ale minerilor au râvnit să devină un soi de gardă națională a președintelui Iliescu, gest care l-a flatat pe acesta.

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

Puterea a apelat la tehnica denunțării și demascării, cunoscute în comunism, Iliescu dorind să instaleze un partid conducător, după modelul PCR, dar înconjurat de partide satelit care să dea iluzia democrației. *Liberation* constată asemănarea represiunii regimului Iliescu cu aceea a regimului Ceaușescu. *Herald Tribune* consideră că tehnica de intimidare a Opoziției, folosită de Ion Iliescu și regimul său, a fost „mai mult fascistă decât comunistă”. Totuși limbajul acuzator al președintelui Iliescu, atunci când explică evenimentele din 13-15 iunie, este taxat drept stalinist. Minerii sunt văzuți ca alcătuind o gardă

personală a președintelui. Încheierea analizei din *Herald Tribune* este spectaculoasă, întrucât revine la acuza de extremă dreaptă: „Caracterul prezentului guvern din București, așa cum evenimentele îl dezvăluie, sugerează că testamentul «Legiunii Arhanghelului Mihail» nu este în întregime epuizat”. *The Spectator* acuză „pogromul” efectuat de mineri împotriva studenților și intelectualității. Dacă Ceaușescu apelase, în timpul regimului său, pentru a supraveghea și controla populația, la Poliția secretă și la Miliție, Iliescu apelează la „bande de muncitori”, făcând din mineri niște *Tonton Macoutes* asemeni mercenarilor haitieni ai președintelui Duvalier care terorizau populația civilă. Iliescu s-a folosit de poliția minerească, mizând pe prestigiul minerilor în revoltele din 1977, împotriva regimului Ceaușescu. *The Spectator* precizează însă că, în urma grevei din 1977, liderii minerilor au fost arestați și trimiși în închisori, mulți mineri au fost concediați sau transferați în alte zone, Valea Jiului fiind infiltrată cu agenți și informatori ai Securității. Așa încât, minerii din 1990, veniți din Valea Jiului, sunt fie falși mineri, fie mineri manipulați. // *tempo* acuză „teroarea roșie” care încă funcționează în iunie 1990, la București. *Corriere della Sera* vorbește despre „funeraliile democrației” în România. *La Repubblica* acuză „marșul asupra Bucureștiului al noilor staliști”, sesizând în mineri o „gardă pretoriană” a regimului Iliescu. *La Repubblica* indică cel mai dur bilanț al evenimentelor din iunie 1990: 21 de morți și 650 de răniți.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Corin Braga

Piața Universității – fenomen religios

Ce voiau manifestanții din Piața Universității? Revendicările lor erau, evident, de natură politică. Se întâmplă însă că, de la un moment dat, un fenomen nou a germinat din interior, fenomen inefabil, neconștientizat probabil nici de către demonstranți, îmi propun să susțin faptul că Piața Universității a fost o manifestare de natură religioasă. Poate părea o ipoteză lipsită de simțul măsurii, a unui intelectual care se extaziază demagogic în fața unui fapt comun, renunțând la simțul realității pentru a supralicita ideea opoziției. Înțeleg însă fenomenul religios în sensul lui Mircea Eliade, ca o epifanie oarecum incontrollabilă a numenului, chiar în condițiile în care simbolul sacru e total laicizat, cum se întâmplă în fenomenul hippy, spre exemplu. Se pare că Piața Universității a și fost intuită ca atare,

chiar dacă pentru a fi discreditată, atunci când i s-a atribuit o mistică legionară. Falsul acestei identificări iese în evidență prin simpla comparare a obiectivelor și metodelor politice. Eu am să mă refer doar la deosebirea „teologală”. Fanatismul fascist avea la bază morala supraomului, a puterii celui puternic, a libertății absolute, darwiniene. Era o mentalitate de stăpânitor care, în virtutea puterii, își arogă toate drepturile. Or, libertatea Pieței Universității a fost una ecumenică. Ea a cerut demisia conducerii statului nu în virtutea unei dorințe de a impune o dictatură proprie, ci în măsura în care această conducere nu acceptă, în numele majorității, vocile minorității, fiind incapabilă să asigure armonia tuturor.

Dacă ar fi să găsim Pieței Universității un termen de comparație, acesta e *satyagraha* („puterea adevărului”, „puterea spiritului”), mișcarea inițiată de Gandhi, ce a dus la eliberarea Indiei de sub dominionul englez. Elementul comun cel mai frapant este *nonviolența*, *pasivitatea activă*. Pentru un popor care a fost dezobișnuit de elementarele deprinderi de dialog și toleranță, pentru care disputele politice se poartă la nivel umor – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

ral, coleric, ca o decompensare a unei frustrări de 45 de ani, o asemenea atitudine a putut șoca. Am asistat la scene de perplexitate în rândul unor contramanifestanți, atunci când la lozinci li se răspundea cu cântece, la înjurături, cu aplauze, la devastări (ruperi de pancarte) cu pasivitate, la provocări belicoase, cu așezatul în genunchi, la gesturi agresive (irumpția unui buldozer), prin culcarea în fața șenilelor. Aflată între *apa-theia* stoică și răspunsul christic la violență, pasivitatea activă aparține unei atitudini cvasireligioase de renunțare la sine în favoarea unei idei, a unui principiu secularizat al martiriului. Pericolul reprezentat de ea nu e acela al violenței, cum au pretextat guvernării, ci acela al iradierii simpatetice în cercuri tot mai largi. Dar Piața Universității a fost nu numai un focar (gândit pentru a menține aprinsă scânteia unei virtuale „rebeliuni” – după cum afirmă diriguitorii), ci și un paratrăsnet de descărcare pașnică a unor nemulțumiri și tensiuni reale, pe care politica de ignorare a guvernului le-a făcut tot mai explozive. Revolta a izbucnit doar atunci când Piața Universității a fost sufocată. Tocmai datorită faptului că ea funcționa ca o „supapă” le-a fost atât de greu provocatorilor să compromită manifestația. Apelul de asediere a Televiziunii circulase deja cu o lună înainte, dar provocările au putut fi sistematic dezamorsate, atâta timp

cât represiunea violentă nu a intrat în ecuație. A atacat cel căruia i-au cedat primul nervii.

O a doua trăsătură ce trădează, după mine, prezența religiosului, este *gratuitatea*. Scopul manifest pentru toată lumea era cel politic, dar pe sub acesta a apărut o altă motivație, aproape invizibilă din cauza lipsei de finalitate practică: nevoia de *a fi de față*, sentimentul că aici se întâmplă ceva. Dincolo de obiectivele politice, s-a impus nevoia de participare pur și simplu. „Ce vor? Ce mai vor?” se întrebau toți cei care nu se împărtășeau din această stare de spirit. Și pentru a se elibera de iritarea de a nu înțelege, ei s-au grăbit să atribuie fenomenului cauze inventate sau irelevante, ce condensau mai degrabă repulsia lor, dându-i o justificare rațională. „Explicațiile” au

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

mers de la anarhism și revoluționarism resentimentar la manipulare de către forțe oculte, ce i-ar fi cumpărat pe manifestanți. De altfel, se pare că nici chiar aceștia nu au înțeles exact situația atunci când au încercat, spre exemplu, să facă liste pe ore cu grupurile de veghe. Fenomenul religios nu poate cristaliza pe scopuri concrete, el presupune opțiunea liberă, participarea gratuită. „Fixarea” greviștilor foamei pe revendicarea unei televiziuni independente a produs tuturor un fel de dezamăgire: dezamăgire inexplicabilă altfel decât în termeni absoluți, căci, pragmatic vorbind, o televiziune liberă ar putea fi instrumentul suficient pentru răsturnarea balanței politice. Și tot din acest unghi de vedere îmi explic și neputința de a ajunge la un dialog. Dacă, pe de o parte, conducerea nu era oricum dispusă la concesi, am impresia că de-abia o măsură radicală (demisia în bloc) ar mai fi putut, de cealaltă parte, să recupereze o năzuință ce căpăta un caracter tot mai independent. Listele de revendicări, discursurile ce se țineau din cele două tribune (fie chiar în contradictoriu) nu mai aveau importanță în sine. Ele deveniseră un fundal sonor, un element al cadrului afectiv, comentariul intelectual resorbindu-se în curentul spiritual.

O altă trăsătură a manifestației din Piața Universității (ca și a suratelor ei mai mici din alte orașe) e o anumită *experiență a libertății*. Nu cred că e exagerat a compara încercuirea unor „zone libere de neocomunism” cu delimitarea, de către comunitățile descrise de Mircea Eliade, a unui spațiu sacru. Acest loc e conceput ca sustras din contingent, ca un centru de unde emană o energie transfiguratoare.

Libertatea politică a zonei începuse să se conjuge cu o libertate spirituală, cu o emancipare a persoanelor de sub somațiile mediului. Un bătrânel prezent zilnic mărturisea că se scoală în fiecare dimineață pradă unei angoase fără motiv: la venirea în Piața Universității, neliniștea îi era înlocuită treptat cu o stare de calm și siguranță. Aproape toți participanții au resimțit acea senzație inexplicabilă și indescriptibilă de *bien être*, de neînțeles pentru cel care nu e de față.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

După cum spuneam, această libertate nu e cea a nietzscheanului „dincolo de bine și de rău”. Libertatea „stăpânilor”, a egoismului acaparator, creează o isterie colectivă războinică. Dimpotrivă, *comuniunea* unor persoane care renunță la sine creează o *koinonia* (o chinovie, pe românește), adică o adunare în care energia spirituală (aș spune „harul”) circulă liber. Participarea ipostatică este prin sine un fenomen religios. Pare un exemplu meschin, dar faptul că manifestanții făceau curățenie noaptea (ignor în mod deliberat fauna parazită de bișnițari, tolerată și chiar încurajată de autorități) e o dovadă că Piața Universității nu a stat sub semnul anarhismului distructiv, ci al unei libertăți asumate.

Președintele și guvernul au ignorat tocmai latura spirituală a demonstrației. Nu au înțeles că, dând dispoziție poliției să intre brutal peste manifestanți, nu împrăstie doar câteva zeci de îndârjiți ai unei forme de luptă politică devenită anacronică după alegeri, ci atacă însuși simbolul libertății în comuniune format aici. Din Marian Munteanu, în prelungirea aceleiași gafe politice ce putea fi evitată cu puțin mai multă flexibilitate, sunt pe cale de a face un lider harismatic, întrucât punerea cuiva în postură de martir nu are atât un efect intimidant, cât unul coagulant. Ca manifestare exterioară, Piața Universității a încetat să existe; sufletul ei a fost însă interiorizat, prin dialectica persecuției și transfigurării. Devine limpede că sensul ei nu se află în sfera pragmaticului, ci în cea a spiritului. „Golănia” a reprezentat, în fond, un fenomen spontan de catharsis social. Ignorată (refulată, aș spune) de către autorități, nevoia de exorcizare colectivă a comunismului și-a creat singură un ritual cvasi-turgic. Păstrând proporțiile, intrarea în „zona liberă de neocomunism” echivala cu un „botez”, adică o purificare și o renaștere. „Harul” creat aici continuă să iradieze în cercuri concentrice; ca orice *energie*, el devine comunicabil (cuminecabil) mai ales după dispariția lui fizică. Oricâtă mizerie

umană (bișnițari, delatori, oameni fără căpătâi) ar fi parazitat-o, oricâte interese politice (ale partidelor, Securității, KGB, CIA) ar

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

fi fost vehiculate prin intermediul ei, Piața Universității a sfârșit prin a cristaliza într-un simbol.

(*Contrapunct*, nr. 36, 1990)

Concluzie

Limbajul Puterii, în ceea ce privește Opoziția și evenimentele de pe parcursul anului 1990, a fost de obicei inflammat, într-o trombă explozivă a acuzelor. Foarte puținii ziariști ai Puterii care nu s-au raliat acestui ton au încercat, parțial, să înțeleagă fenomenul în sine al contestărilor care a cristalizat în Piața Universității. Pe de altă parte, un alt tip de limbaj, mitizant, va funcționa în favoarea susținătorilor Puterii, între care minerii ocupă un loc aparte. Puterea a legendarizat figura minerilor, printr-un mit confecționat, proiectând în aceștia niște apărători ai ordinii publice și chiar niște lampadofori. În paralel, a avut loc demonizarea adversarilor, în mod special a Pieței Universității, minerilor fiindu-le inculcată ideea Universității generatoare de infractori. Probabil că Puterea neocomunistă a manifestat un complex de inferioritate morală față de mișcarea din Piața Universității, de aici vehemența cu care „Golănia” a fost acuzată fie ca enclavă comunistă, fie ca matrice a extremei drepte. Apogeul acuzelor venite din partea Puterii l-a constituit ziua de 13 iunie, decretată „rebeliune legionară”. Mineriada din 14-15 iunie a fost dorită aproape orgasmic de către Putere, fiind cheia derulării asupra protestatarilor incozi.

Perspectiva Opoziției asupra evenimentelor din anul 1990, începând cu 12, apoi 28 – 29 ianuarie și sfârșind cu 13-15 iunie a fost omogenă: toate manifestațiile contra regimului Uiescu au fost legate de refuzul minciunii, al controlului autoritar și manipulării, de cameleonismul Puterii neocomuniste care anula ideea de jertfa a tinerilor. Au fost scoase în evidență confiscarea revoluției de către niște lideri compromiși, profanarea ideii de revoluție (așa cum fusese ea asumată în decembrie 1989, ca anticomunistă), aversiunea față de fostul organ de re-MINERIADELE. O POVESTE AMARA

presiune din comunism (Securitatea) care activa camuflat și în postcomunism. Toate invaziile din 1990 ale minerilor la București s-au dorit a fi o demonstrație de forță: aceștia au râvnit și au fost încurajați să devină o gardă pretoriană a președintelui, iar avantajele concrete

care le-au fost oferite au făcut din ei o armată de manevră.

Piața Universității s-a născut din nevoia de tribună a dezamăgiților care nu se simțeau reprezentați de regimul Iliescu. Ea a încarnat o direcție anticomunistă radicală, spațiul „Golăniei” devenind un megafon al nemulțumirilor împotriva Puterii, o agora. Aspectul și conținutul de „confrerie, cu propriile ei ritualuri, cu cântecele, sloganurile, tribunii, cu folclorul ei propriu”, au făcut ca Piața Universității să-și creeze o mitologie specifică (Mihnea Berindei, Ariadna Combes, Anne Planche, *România, Cartea albă. 13-15 iunie 1990*); la nivel afectiv-etic, ea a avut un conținut de cruciadă și de școală formatoare moral. Este posibil ca, în mentalul intelectualilor care au comentat structura „Golăniei” sau chiar au fost actanți înăuntrul ei, să fi funcționat livresc Zona din filmul *Călăuza* de Andrei Tar-kovski. Acolo, Zona era un tărâm miraculos, purificat, al libertății și al împlinirii dorințelor. Oare nu în acest sens funcționa Piața Universității declarată zonă liberă de (neo) comunism, kilometrul zero și „Golănia”?

La aproape șase luni de la revoluția din decembrie 1989, prin ziua de 13 iunie și mineriada consecutivă, Puterea a recurs la aceeași manieră de reprimare ca și Ceaușescu. În opinia mea, ziua de 13 iunie a fost intenționat aleasă de Putere, mizându-se pe ideea de cifră fatidică și nefastă. În atacurile din 13 iunie au fost implicate elemente ale fostei Securități și ale Poliției, precum și diferiți infractori ori mercenari. Venirea minerilor (proiectați anume de Putere sub sigla falsă a „bunului sălbatic”, aspru, dar onest, primitiv, dar drept) a fost strict legată d, e pedepsirea studenților, partidelor de opoziție și ziarelor care simpatizau Opoziția, dar cei vizați în mod special au fost studenții, întrucât devastatorii au avut ca țintă fixă clădi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

rea Universității. Din perspectiva Opoziției, minerii din 1990 sunt niște „creiere spălate” sau niște indivizi manipulați, ei ne-maifiind moștenitorii morali ai protestatarilor din 1977. În opinia mea, ceea ce s-a petrecut în timpul mineriadei din iunie 1990 a fost un fel de „fenomen Pitești” adaptat la postcomunism, fiindcă a demonstrat ideea de fratricid, intenționat pusă în scenă de către Putere. Fratricidul a fost nu doar moral și psihologic, ci și brutal fizic: morții celei mai violente și sălbatice mineriade din România au fost înhumați ca neidentificați la cimitirul Străulești.

Voi prezenta acum, pe scurt, concluziile *Raportului asupra evenimentelor din 13-15 iunie 1990*, sintetizate de Grupul pentru Dialog Social și de Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului în România – Comitetul Helsinki (raportul a fost publicat și în revista 22, într-o formă prescurtată). În viziunea raportorilor, ziua de 13 iunie a constituit o înscenare a regimului Iliescu și un „pretext cinic pentru declanșarea terorii din 14-15 iunie” împotriva Opoziției și a simpatizanților acesteia; „acțiunea teroristă” din cele două zile „a fost premeditată și organizată la cel mai înalt nivel, cu participarea esențială a Securității” (un rol central avându-l instigatorii). Raportul folosește, la un moment dat, un termen improvizat, dar adecvat, pentru membrii represiunii din 14-15 iunie, acela de *minero-securist*; identitatea aceasta hibridă exprimă cel mai bine amestecul de membru al poliției secrete de odinioară și miner-mercenar în slujba Puterii neocomuniste. Abuzurile și violențele din zilele de 13-15 iunie s-au concretizat în scene de un primitivism aberant: de la maltratări variate la macularea unor simpatizanți ai Opoziției prin intenția de a urina asupra acestora, urinarea propriu-zisă pe cărți și în sălile Universității, calificarea studentelor drept „târfe” și agresarea lor ca atare și, în general, timorarea și molestarea tuturor intelectualilor considerați „împuțiți”, „omorâți” cel puțin prin batjocură. În acțiunile de maltratare, minerii au avut un fel de antrenori-mentori, proveniți fie din foste cadre ale Securității, fie din aparatul poli – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

ținesc. Agresorii s-au manifestat și ca jefuitori, victimelor sustrăgându-li-se bani, bijuterii, ceasuri, aparatură: acestea erau, apoi, negociate într-un fel de troc interminaresc. Mentalul minerilor a funcționat, în acest caz, după modelul asediatorilor care, o dată orașele cucerite, treceau la jefuirea cetăților, violarea femeilor, uciderea bărbaților, incendierea locuințelor etc. Nu trebuie uitată nici acțiunea rasistă a minerilor contra țiganilor bucureșteni, prin invadarea câtorva cartiere din Capitală, jefuirea unor familii și maltratarea membrilor acestora.

În *România, Cartea albă. 13-15 iunie 1990*, Mihnea Berindei, Ariadna Combes și Arme Planche ajung la aceleași concluzii. Ziua de 13 iunie a constituit un uriaș „montaj” al Puterii (fiind coordonată de președintele Ion Iliescu și premierul Petre Roman, alături de aceștia fiind angrenate și figuri extrem de dubioase precum Gelu

Voican-Voiculescu, instrument-călăuză și în procesul cuplului Ceaușescu, din decembrie 1989). Discursul lui Ion Iliescu, din seara de 13 iunie, în care este folosit, de la o tribună oficială, termenul de „rebeliune legionară” și „extremism” joacă rolul unui „catehism” pentru dogma politică a zilelor următoare. Folosindu-se, în acuzele asupra episoadelor violente ale zilei de 13 iunie, termenul legionar, se miza de fapt pe o reacție pavloviană a inconștientului colectiv al românilor intoxicați, de către comuniști, cu sintagma „rebeliune legionară”, care consacrase tentativa de lovitură de stat din 1941, oficiată de către Garda de Fier. Mineriada din iunie 1990 a fost o „operațiune premeditată, organizată și dirijată la scară națională, bine orientată pe teren, și implicând în consecință răspunderea totală a autorităților la cel mai înalt nivel”. Organizatorii direcți ai violențelor au fost Puterea (Ion Iliescu, FSN, Guvernul) și Serviciul Român de Informații, în care fusese deversată Direcția a V-a a Securității. „Arta” provocărilor și manipulării, de către fosta Securitate, a fost esențială în violențele din iunie 1990, mineriada fiind vizibil înrudită cu surorile sale mai mici din ianuarie și februarie, dar și cu schisma interetnică din martie, de la Târgu-Mureș. Cât despre un – IL

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

neri, violențele comise la vedere li s-au datorat acestora în iunie 1990, dar a existat și o violență comisă la adăpost de ochii populației (în arest), acționată de polițiști și de membrii fostei Securități. Așa se face că minerii din iunie 1990 au avut diferite identități: mineri reali (mobilizați cu de-a sila de sindicate și directori de mine), mineri recent încadrați (majoritatea infractori reeducați la locurile de muncă), falși mineri (polițiști deghezați în ortaci). Acestora li s-au adăugat polițiștii-umbre, care îi secondau pe mineri, și civilii (securiști) călăuze.

MINERIADA A PATRA 25 – 27 SEPTEMBRIE 1991

Perspectiva Puterii

Mineriada din septembrie 1991 este mai puțin brutală ca aceea din iunie 1990; deosebirea este însă că de data aceasta minerii refuză aproape orice fel de autoritate statală. Trebuie reamintit că ortacii deveniseră, alături de nomenclatura FSN, casta profesională cea mai avantajată financiar în postcomunism. Folosindu-i ca detașamente cvasiteroriste împotriva studenților și intelectualilor, Puterea din România înțelegea să întrețină, la propriu ori simbolic, o armată de manevră din mercenari mineri care, oricând, ar fi putut fi chemată și folosită în Capitală. Rolul acesta convenea, de asemenea, orgoliului și primitivismului ortacilor, care nu vedeau un inconvenient într-un microrăzboi civil și fratricid, atâta timp cât Puterea era de partea lor, oferindu-le avantaje financiare. Pe parcursul mineria-dei din septembrie 1991 este, apoi, evidentă mitizarea lui Miron Cozma, după ce, inițial, înainte de deplasarea minerilor la București, liderul sindical fusese huiduit, cerându-i-se demisia. Intuiția ori oportunismul l-au făcut pe Cozma să devină capul revoltei, tocmai fiindcă inițial se opusese grevei, întrucât doleanțele minerilor fuseseră acceptate în cele din urmă de către guvernul Roman. Punctul de declanșare a mineriadei rămâne încă neclar (dacă nu va fi fost totuși vorba de o spontană beție a puterii), nu și urmările acesteia. Este de remarcat că cele trei gazete ale Puterii pe care le voi analiza în cele ce urmează – este vorba de *Adevărul*, *Dimineața* și *Azi* – vor prezenta în diferite nuanțe mineriada din septembrie, în funcție de interesele politice de culise sau fățișe cărora le erau subordo

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

nate: *Adevărul* va încerca o oarecare neutralitate, *Dimineața* va proteja figura președintelui Iliescu, iar *Azi*, pe cea a premierului Petre Roman.

La sfârșitul lunii septembrie, vocile minerilor din Valea Jiului se fac auzite printr-o serie de revendicări adresate guvernului Roman: din cele treisprezece doleanțe, cele mai importante sunt legate de măririle salariale, indexarea salariilor de la buget, reducerea impozitelor pentru ortaci și renunțarea de către Guvern la politica economică vizând închiderea unităților miniere, în cazul nesatisfacerii revendicărilor, greva generală este anunțată ca iminentă. Deși guvernul acceptă revendicările, greva este totuși declanșată dintr-un

fel de orgoliu al ortacilor. Lucrul acesta îl sesizează și ziarul *Adevărul*, fără să recunoască însă că, după ce deveniseră armată de ocupație în favoarea Puterii, minerii căpătaseră aroganța absolută a mercenarilor care se pot revolta inclusiv împotriva patronilor care îi sponsorizează. *Adevărul* avansează, în interpretarea acordată începutului mineriadei, ideea unui *malentendu* între Guvern și ortaci, greva declanșându-se (deși revendicările fuseseră acceptate) mai mult din dorința lor de a veni în Capitală (dar termenul potrivit este, mai degrabă, a cuceri și a invada), fiindcă s-au simțit sfidați de premierul Roman. Numărul minerilor invadatori se estimează între 8.000 și 10.000. Miron Cozma, dar și ortacii vor afirma ritos că, deși primul-ministru a fost invitat în Valea Jiului, el nu a venit, drept care au venit minerii la el („Dacă Mohamed nu vine la munte, vine muntele la el”).

La Craiova, în drum spre București, Miron Cozma își trădează trufia de lider sindical, având în subordine o armată de mercenari manipulabili; el declară că primul-ministru, deputații și senatorii ar fi trebuit să vină în Valea Jiului, atunci când au fost chemați. Prin această ambiție, Miron Cozma deconspiră de fapt pactul dintre Putere și ortaci: armata de mineri acționează la ordine dacă patronii săi o răsfăț; uneori însă, patronii trebuie să se coboare la nivelul soldaților și să le satisfacă

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

cerințele, chiar dacă acestea sunt abuzive. Din pricina inflamării ortacilor, deși revendicările lor fuseseră acceptate, trebuia găsit un țap ispășitor, iar acesta a fost identificat în persoana primului-ministru. „Nu cerem demisia președintelui României (precizează Cozma în septembrie 1991, n.n.) și nici a guvernului. Cerem «Jos Roman», cerem înghețarea prețurilor, dorim consens național”. Iată o aglomerare demonstrativă a orgoliului liderului sindical care indică ținta fixă a mineriadei în persoana premierului. Cozma afirmă (regizând o frustrare catalizată de un complex al „copilului abandonat”) că deplasarea în Capitală este urgentă, întrucât minerii nu sunt luați în considerare de nimeni. Liderul minerilor insistă asupra faptului că, deși au existat încercări de obstrucționare a deplasării ortacilor la București, aceștia și-au croit singuri cale. Invocarea devastărilor din gările de pe parcurs este un motiv de mândrie pentru Miron Cozma, acestea dovedind puterea de coerciție a ortacilor. Inclusiv în declarația sa din Parlamentul României, asediat de mineri, Miron Cozma

motivează mineriada tot în termeni aroganți: „Dacă domnul prim-ministru își lăsa orgoliul la o parte și venea să ne vadă, nu s-ar fi ajuns la aceste lucruri”. Sloganurile minerilor la București ori pancartele lor („Hoții! Hoții!”, „Iliescu și Roman/ Vrem să intre-n subteran”, „Petre bișnițarul/ Ne-ai umplut paharul”, „Jos vânzătorii!”, „Demisia! Demisia!”) acuză mafia economică a Puterii, dar vizează și umilirea celor două figuri centrale ale autorității în stat, în acel moment, președintele Iliescu și mai ales premierul Roman, dintr-un fel de râvnă ori trufie a ortacilor de a dovedi că își conștientizează mercenariatul și dintr-un fel de șantaj subiacent (de genul: voi sunteți patronii, dar noi suntem mercenarii care vă pot răsturna de la putere). Mai târziu, după atacarea și cucerirea clădirii Guvernului, unele voci ale ortacilor îi vor cataloga pe Iliescu și Roman drept „porci”. *Adevărul* nu pune pe tapet aceste elemente, pentru a menaja, probabil, cele două figuri politice, dar și pentru a nu-i face mai susceptibili pe mineri. La București, se scandează și lozinci împotriva partidului

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

lui de guvernământ: „Tovarăși, ne-am săturat de FSN!” sau „Ne-am deșteptat, tovarăși! Jos FSN!” *Adevărul* afirmă că aceste lozinci au fost instrumentate de către civili instigatori, amestecați în mulțimea ortacilor. Este de remarcat formularea ambiguă a acestor lozinci: pe de o parte de pot fi percepute ca ironice, termenul „tovarăși” fiind folosit în chip tendențios, pe de altă parte însă lozincile respective pot fi interpretate ca aparținându-le comuniștilor conservatori, termenul „tovarăși” fiind o formulă de regroupare a vechii gărzi ceaușiste.

Filmul evenimentelor se precipita, apoi. Piața Victoriei este invadată de masa de mineri care, în prima fază, sunt blazați și obosiți. Să fie și falși mineri, printre ei? se întreabă reporterii de la *Adevărul*. Sunt remarcați civili care incită minerii, totuși ortacii se află încă în relații amiabile cu forțele de ordine. Liderul sindical al ortacilor este invitat la primul-ministru și atunci, în chip obsesiv, minerii (instrumentați sau nu de Mi-ron Cozma) pretind iar ca premierul să fie cel care să vină la ei. Din acest moment începe, de fapt, contestarea lui Petre Roman și obsesia demisiei lui. Civili (*Adevărul* nu precizează dacă este vorba de instigatori spontani sau de instigatori de profesie) reîncep atășarea, încercând să-i convingă pe mineri că „trebuie stârpită ultima rădăcină a comunismului” (se va afirma, mai târziu, că instigatorii ar fi fost simpatizanți ai Opoziției, ai partidelor istorice, în

mod special). Brusc și violent este inițiat asaltul asupra clădirii Guvernului, deși majoritatea minerilor manifestau încă pașnic în Piața Victoriei. Atacatorii sunt întâmpinați cu petarde și gaze lacrimogene, drept care ortacii își vor folosi instrumentele cu care veniseră înarmați (bâte, ciomege, răngi, drugi de metal, cabluri, topoare etc), confecționând, de asemenea, și cocteiluri Molotov. Avalanșe de pietre, în asalturi concertate, atacă, la rândul lor, geamurile edificiului și pe apărătorii clădirii. Civili dubioși (cum îi cataloghează *Adevărul*) înconjoară grupuri de mineri, scandând: „Jos guvernul comunist!” Deși atmosfera este incendiară, încă mai există grupuri de mineri care se odihnesc în centrul din Piața

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

Victoriei, fără să pară alarmați de evenimentele violente care au loc în apropierea lor. Manifestanții agresivi pătrund în clădirea Guvernului și, printre aceștia, sunt identificați foști manifestanți din Piața Universității 1990. Ortacii au reacții, fie de indignare, fie de încurajare, de tipul: „De ce n-a venit Iliescu în mijlocul nostru, dacă-i curat?” sau „Fraților! Nu vă fie frică. Bucureștenii v-au așteptat să veniți”. Este clară dorința unei protecții pe care și-o doresc (încarnată de „tătucl” Ion Iliescu), precum și nevoia de a-i simți solidari pe locuitorii Capitalei față de care se simțeau culpabili pentru invazia brutală din iunie 1990. În interiorul clădirii, unul din miniștrii cabinetului Roman (Adrian Severin) denunță „puciul neocomunist” coordonat din umbră și avându-i ca actanți pe mineri.

Este de notat că majoritatea minerilor veniți la București erau tineri sau relativ tineri, de aici violențele colerice la care ei s-au dat, ca într-o expediție războinică anarhică. Este probabil că ei nu au conștientizat pagubele produse, fie deoarece le-au considerat firești în acțiunea de vandalizare a clădirii Guvernului (dar și a unor magazine, pentru a se servi, gratuit, cu băutură și țigări), fie întrucât se simțeau apărați de condiția lor de mercenari, exercitată ca într-o haită. După violentarea clădirii Guvernului și a forțelor de ordine, o parte din mineri se deplasează, obsesiv, în Piața Universității. „Zona liberă de neocomunism” de odinioară joacă rolul spațiului crimei unde se întoarce infractorul chiar și la mulți ani după înfăptuirea fărădelegii. Minerii intuiesc în Piața Universității un *omphalos* sfidător și cucerit, în cele din urmă, de aceea ei se raportează la acest centru ca la însăși esența Bucureștiului. Venirea lor în Capitală nu ar fi fost deplină dacă

Piața Universității nu ar fi fost invadată chiar și simbolic încă o dată. *Gazeta Adevărul* intuiește acest lucru, dar nu abordează subiectul, întrucât 13-15 iunie 1990 sau era un eveniment tabu, sau ar fi folosit Opoziției în apropierea dintre mineriada din septembrie 1991 (necreditată de către Putere) și cea din iunie 1990 (creditată de către Putere). Paradoxul pe care îl sesizează însă. *Adevărul* este

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

acela că, în Piața Universității, minerii scandează „Ori învingem, ori murim/ Libertate, te iubim”, adică tocmai una din lozincile „Golăniei”, fostul călău preluând o parte din repertoriul victimei (fără a ajunge la aceste concluzii, *Adevărul* sesizează insolitul scandării minerești). În opinia mea, lucrurile sunt mult mai grave, de fapt, moral vorbind, nu doar fiindcă ortacii scandează o lozincă din „Golănia”, care nu îi reprezintă, ci și fiindcă, deși mineriada din 1991 este dură și axată (chiar dacă spontan) pe vandalizări și jaf, minerii vor să uzurpe locul victimelor lor din iunie 1990 și fac acest lucru printr-un rapt. Ei nu au dreptul să pozeze în victime, fiindcă nu sunt așa ceva, ci niște agresori care, la violență, au primit același răspuns brutal, dar nu mai mult de atât. Obsesia lor de „a vizita” Piața Universității, unde în urmă cu un an de zile îndepliniseră rolul de instrumente ale Puterii, investiți fiind de aceasta, denotă un „complex al bastardului” din partea ortacilor: „tătucul” Ion Iliescu nu mai era de ajuns, cum de ajuns nu mai era nici „prințul” Petre Roman, care va și îl înlăturat. Aproape „orfani”, minerii râvnesc, de data aceasta, să fie adoptați de către Opoziție (adică de o parte din fostele victime) care va accepta compromisul și pactul cu foștii „călăi” ce îi vandalizaseră sediile în iunie 1990. Din nou decriptez, în această situație, un fel de „fenomen Pitești” adaptat la context, chiar dacă mai degrabă simbolic decât real. Ceva mai târziu, după mineriada, *Adevărul* va ironiza staționarea ortacilor în Piața Universității printr-un comentariu de tipul „Din nou la prima iubire – Piața Universității. Minerii stau pe caldarâm”. Prin acest comentariu era vizată mineriada din iunie 1990, fiind implicit ironizată brutalitatea minerilor, convertită însă în registru cinic-ironic, în așa-zisă iubire.

În comunicatul său către minieri, Ion Iliescu face apel la rațiune și patriotism, invocând compromiterea imaginii României în străinătate. Dialogul dintre Iliescu și ortaci va fi crispat, în ciuda pactului pe care îl vor încheia în cele din urmă. Iliescu îi invocă, de asemenea, pe cei trei morți ai mineriadei (Andrei

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

Frumușanu, Aurica Crăiniceanu și Nicolae Lazăr), recunoscând absurditatea pierderilor umane. După mineriada, Ion Iliescu dă o declarație oficială privitoare la evenimentele din Capitală în care anunță aprobarea demisiei lui Petre Roman (susținând însă că nu a aprobat-o sub presiunea străzii, ci fiindcă guvernul Roman nu a reușit să rezolve situația din Valea Jiului); președintele, devenit deja intermediar între mineri și restul țării, anunță că ortacii regretă escaladarea violențelor, dar că încă mai există în Capitală indivizi (formularea este neclară) care vor să provoace anarhie. În general, Ion Iliescu constată că s-au luat măsuri de normalizare a situației, drept care invocă reconcilierea națională în vederea continuării procesului de democratizare și al reformei. Comunicatele lui Ion Iliescu, legate de mineriada din septembrie 1991, sunt de departe mai puțin inflamate decât cele din iunie 1990. Mai întâi fiindcă președintele reușise cu greu să-și păstreze poziția de conducător în stat, făcând compromisuri cu minerii, apoi fiindcă își conștientiza neputința de a-i acuza pe mineri care, oricând s-ar fi putut întoarce împotriva instituției prezidențiale, denunțând numele celui care îi autorizase să invadeze Bucureștiul în iunie 1990. Adunarea Deputaților dă o Rezoluție în care este acceptată demisia guvernului Roman, nu însă și cererea ortacilor de demitere a lui Ion Iliescu. Paradoxal este faptul că deputații acceptă o ilegalitate (și implicit propunerea unui țap ispășitor, doar pentru a face jocul ortacilor), refuzând, în același timp, o alta; acceptă, cum s-ar zice, ilegalitatea cea mai pasabilă: între capul unui prim-ministru și acela al președintelui, evident va cădea cel dintâi.

Miron Cozma le vorbește minerilor din balconul sediului Guvernului, anunțându-le demisia lui Petre Roman, drept care ortacii sunt dirijați să se încoloneze și să părăsească Bucureștiul. Și în acest punct Cozma este huiduit, fiind auzite scandări de tipul „Nu plecăm!”, care demonstrează neînțelegerile existente între diferitele facțiuni ale masei ortacilor. Așa se face că nici Capitala nu poate evita diverse devastări și jafuri comise

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

de mineri, care nu se tem că vor fi aduși injustiție pentru aceasta. Este de remarcat, apoi, că o parte dintre mineri sunt folosiți ca pură masă de manevră, unii dintre ei, dezorientați, neștiind, atunci când sunt întrebați, cărui guvern i se adresează sau de ce au venit în

Capitală. Căderea guvernului a lăsat, de altfel, indiferentă Valea Jiului, după cum se va observa după mineriadă, semn că invadarea Capitalei a fost un puseu de furie, care trebuia derulată, fiind găsit un țap ispășitor, pe parcurs.

Sunt relatate scene cu mineri care capturează jefuitori și devalizatori de magazine bucureștene, indivizi care profită de venirea ortacilor pentru a comite fărâdelegi (Ilie Ștefan, „Spărgătorii (nu) sunt cu noi”, *Adevărul*, 27 septembrie 1991). Prin aceasta se încearcă să se demonstreze faptul că minerii pot fi considerați forțe mai de încredere decât polițiștii. Cu siguranță între mineri vor fi fost și indivizi pașnici ori de bună-credință, dar majoritatea invadaseră Bucureștiul orbiți de beția puterii și de frustrări. De aceea, acest text laudativ la adresa minerilor este o excepție, în general gazeta *Adevărul* denunțând brutalitatea ortacilor.

Zvonistica mineriadei din septembrie 1991 informează despre moartea câtorva mineri și rănirea multora dintre ortaci. Or, cifra exactă a victimelor mineriadei este aceea de trei morți și mai mult de 500 de răniți (plus un viol), din care minerii sunt cei mai puțini, majoritatea fiind membri ai forțelor de ordine, în orice caz, cei trei morți nu sunt mineri, ci două victime civile, întâmplătoare, și un soldat, apărător al clădirii Guvernului. Zvonul privind moartea a zeci de mineri era o formă de *captatio benevolentiae* prin care ortacii sau manipulatorii lor încercau să facă scuzabilă mineriada care luase proporții nescontate și explodase fără posibilitatea de a mai fi controlată. Inclusiv în dialogul cu președintele Iliescu, Miron Cozma este obstinat în a reclama recuperarea cadavrelor ortacilor, ceea ce constituie o dezinformare de anvergură: liderul sindical urmărea să confecționeze o imagine victimizată a celor care jucaseră exact rolul opus, de agresori.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

Adevărul sintetizează consternarea Occidentului în ceea ce privește noua mineriada din România (este vorba despre reprezentanții Băncii Mondiale și Comunitatea Europeană). O consternare similară manifestase Occidentul și în iunie 1990, dar atunci el fusese demonizat de către gazetele Puterii. Presa internațională, la rândul ei, denunță ca totalitară mineriada din septembrie, văzând în aceasta o formă comunistă de represiune și constatând un scenariu identic cu cel din iunie 1990. Este radiografiată

și figura președintelui Iliescu (considerat conservator față de reformistul Petre Roman), care, prudent, rămâne în umbră, neangrenându-se într-o dispută directă cu minerii și, prin aceasta, salvându-se de la epurarea revendicativă cerută de ortaci. Presa internațională decretează România un fel de *no man land* al anarhiei, denunțând figura minerilor abuzivi care, nefiind urmăriți judiciar pentru neajunsurile provocate în iunie 1990, se consideră omnipotenți și acționează în consecință.

Adevărul găzduiește, din când în când, desolidarizări ale unor ziariști de mineri și acțiunea lor revendicativ-punitivă. Constantin Moraru („Mi-e milă de voi!”, *Adevărul*, 28 – 29 septembrie 1991) se rușinează pătimaș de ortacii pe care îi lăudase (după cum recunoaște) în timpul mineriadei anterioare, considerându-i decăzuți și degradați acum. Tonul este inflammat și patetic: „Voi, oricum, nu sunteți mineri. Și cei care pretindeți că sunteți, înjosind numele minerilor-mineri, veți intra în istoria țării, negri la față și la inimă, cu bâta în mână. Cu această «meserie», mânuind bâta, vă vor cunoaște copiii copiilor voștri”. Scriitorul Petre Sălcudeanu îi numește pe mineri, dar ironic, „bravii noștri apărători ai statului”, sugerând cinic o deplasare în Valea Jiului, cu scopul de a li se mulțumi ortacilor pentru mineriada executată în Capitală („Ghici, ghicitoarea mea!”, *Adevărul*, 2 octombrie 1991).

Adevărul citează, la un moment dat, diferiți reprezentanți ai partidelor istorice care critică trufia minerilor de a se erija într-o a patra putere în stat. Mai târziu, liderii partidelor istorice vor fi blamați pentru că s-au solidarizat cu minerii. Ade

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

vărul începe tot mai des să construiască scenariul prin care Opoziția este considerată co-participantă la mineriadă. Un reportaj prezintă, de pildă, mineri obosiți, blazați, odihnindu-se în una din piețele centrale ale Capitalei și citind *România liberă* („ironia sorții”, exclamă autorul reportajului, dedesubtul unei fotografii cu un miner citind gazeta Opoziției). Comentariul acesta ironizează pe de o parte *România liberă*, al cărei sediu fusese brutalizat în iunie 1990, ziarului interzicându-i-se apariția timp de câteva zile – în timp ce în timpul mineriadei din septembrie 1991, sugerează *Adevărul*, *România liberă* ar fi fost gazeta preferată a ortacilor. Se deduce de aici că *România liberă* i-ar fi putut instiga pe mineri, prin atitudinea ei anti-FSN, de pildă. Este invocat, apoi, argumentul că o serie de protestatari

anti-Iliescu, simpatizanți ai Opoziției, invadează Parlamentul alături de mineri sau îi incită pe mineri la asaltul clădirii Guvernului, strigând lozinci de tipul „Jos comunismul!”, „Jos Iliescu!” sau „Jos Roman!”. Nu în ultimul rând, este prezentată descinderea unei delegații de mineri la Congresul PNȚCD, care avea loc în zilele mineriadei din septembrie 1991, unde ortacii sunt primiți cu saluturi prietenoase, strigându-li-se „Cinste lor, minerilor!” Textul care analizează presupusul colaboraționism al Congresului PNȚCD cu minerii se intitulează, în chip tendențios, „Mulțumind din inimă... minerilor” și el se dorește a fi o pastişă după titlul „Mulțumim din inimă Partidului”, cunoscută odă comunistă, cântată cu patos în regimul Ceaușescu. Cristian Tudor Popescu („Nu știe dreapta ce face stânga?”, *Adevărul*, 2 octombrie 1991), criticând oportunismul partidelor istorice, acuză Opoziția pentru faptul că nu s-a solidarizat cu Petre Roman, a cărui demitere a fost ilegală.

Pe de altă parte, în *Adevărul* apar comentarii care compară 13 iunie (14-15 iunie 1990 fiind zile izolate și neimplicate) cu mineriadă din septembrie 1991. Șoptit, sunt recunoscute pericolozitatea și fanatismul mineriadei din 1991, înrudită totuși cu cea din iunie 1990. Miron Cozma apare acuzat ca instituind o dictatură sindicală; liderul minerilor este incriminat însă și

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

ca infractor de drept comun, datorită accidentului de circulație în care ucisese o femeie, mamă a doi copii. În paralel cu blamarea Opoziției pentru încurajarea minerilor, ideea de puci este tot mai des vehiculată. În Parlament, membrii partidului de guvernământ (FSN) susțin că, în umbra mineriadei, se află un puci comunist. Cristian Tudor Popescu enunță sentențios, la rândul-i, ideea de puci în care constată atât elemente de stânga, cât și elemente de dreapta; dar vinovatul absolut rămâne Miron Cozma (un mârșav conștient de mârșăvia sa, cum îl caracterizează C.T. Popescu). Nu în ultimul rând, Petre Roman declară, în diferite conferințe de presă, că mineriadă a fost sprijinită de forțele conservatoare de sorginte comunistă din România, fiind dirijată de anumite structuri ale Puterii care au declanșat un puci. În *Adevărul* vor fi publicate și puncte de vedere diferite, care resping ideea, considerând că, în România, funcționează o conspiraționită în care totul este pus pe seama unor scenarii malefice, atunci când un eveniment de talia mineriadei pornește, de fapt, de la nemulțumirile

sociale ale oamenilor (V. Nițelea, „Mineriadă sau scenariadă?”, *Adevărul*, 4 octombrie 1991).

Rar, dar acuza apare totuși, *Adevărul* publică texte care îl incriminează pe fostul premier Petre Roman, fiindcă ar fi prezidat un guvern incompetent, care a generat mineriadă. În general însă, chiar dacă figura fostului prim-ministru nu este cosmetizată, ea nu este nici demonizată, fiind evitată situația ca o gazetă a Puterii să îl găsească vinovat pe unul dintre liderii săi de anvergură. Sergiu Andon („Învins, dar nu înfrânt”, *Adevărul*, 3 octombrie 1991) îl va apăra pe Roman, considerând că demisia acestuia a făcut parte dintr-un „meci al puterii”. Fostul premier este portretizat ca o „locomotivă” a FSN, care a primit lovitura lipsită *defair-play* a minerilor.

Adevărul invită mai mulți sociologi („O criză a legalității”, *Adevărul*, 2 octombrie 1991) care analizează mineriadă și care dau următoarele verdicte, unele contrazicându-se între ele: mineriadă a fost o mișcare sociopolitică de protest, care a de

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

generat în terorism; mineriada este o continuare a revoluției din decembrie 1989, în sensul în care ortacii au pretins o profundă schimbare anticomunistă; devastările unor magazine, jefuite de mineri, indică o reacție a acestora împotriva capitalismului (prin urmare, caracterul mineriadei ar fi unul comunist); Pavel Câmpeanu, cel mai competent dintre sociologii invitați, vede în mineriada o formă de rezistență a societății românești la reformă, prin intermediul unei violențe „extralegale și extrastatale” survenite într-o situație de criză politică și instituțională.

În declarațiile miniștrilor de Interne, al Apărării Naționale și ale directorului SRI nu apar elucidări ale mineriadei. Cu toții vorbesc de acțiunea „altor forțe”, sugerându-se o ocultă care ar fi acționat din umbră, dar fără să fi avut un rol decisiv în mineriada. În schimb, senatorul FSN Gelu Voican-Voiculescu (renumit pentru mania de a identifica scenarii conspiraționis-te) denunță, în Parlament, o organizație subversivă, finanțată de Moscova, condusă de vechi activiști de partid și de foști ofițeri de Securitate, care ar fi racolat sau s-ar fi infiltrat în câteva partide românești extremiste, între care Partidul Socialist al Muncii sau Partidul România Mare, dar și într-o organizație precum Alianța Civică. Raportul lui Voican-Voiculescu produce stupoare și reacții diverse: partidele incriminate îl vor da în

judecată, iar gazetele îl vor minimaliza sau ridiculiza. Într-un număr ulterior din *Adevărul* sunt găzduite o serie de mi-crointerviuri cu înalți ofițeri din Ministerul Apărării Naționale și cu Virgil Măgureanu, directorul SRI. Ofițerii consideră că trenurile cu mineri ar fi trebuit stopate prin folosirea forței legale de ordine (parașutiști, dispozitive de militari). Ministrul Nicolae Spiroiu refuză însă această variantă, considerând că, dacă armata ar fi intervenit, s-ar fi ajuns la o escaladare a violenței. Un alt ofițer descrie mineriada ca fiind organizată după tehnica batalioanelor de asalt (prin asalturi în valuri). Toți ofițerii vorbesc de o anarhie organizată, întrucât s-a acționat după

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

Indicația liderilor, fiind evidentă manevrarea minerilor de rând. Intervistații exclud însă posibilitatea unui guvern militar care ar fi dorit să uzurpe Puterea. Cel din urmă respondent este Virgil Măgureanu care, atunci când este întrebat dacă în mineriada au fost implicați și profesioniști epurați din SRI, actanți printre instigatorii ortacilor, afirmă că nu are datele necesare pentru asemenea acuze. Virgil Măgureanu se ferește de orice fel de interpretare ocultă sau de vreun scenariu, dorind parcă să păstreze un fel de ceață asupra evenimentelor.

Mineriada din septembrie 1991 i-a pus în dificultate pe ziariștii Puterii, care s-au văzut siliți să o blameze drastic, deși, în urmă cu numai un an, lăudaseră o acțiune identică, doar fiindcă ea fusese orientată împotriva Opoziției. Gazetarii Puterii conștientizau lipsa lor de credibilitate în cazul în care ar fi trecut de la o extremă la alta, de la lauda ortacilor, la criticarea lor. *Dimineața* va ironiza totuși mineriada, taxând-o pentru ilegi-timitatea ei, dar va iniția și destule atacuri mai mult sau mai puțin voalate împotriva lui Petre Roman. Tocmai fiindcă *Dimineața* sprijinea poziția președinției, gazeta avea să se axeze pe cele două direcții: criticarea minerilor (care ceruseră, la un moment dat, și demisia lui Ion Iliescu) și a lui Petre Roman (rivalul președintelui care, prin mineriada, avea să dispară, parțial, din panoplia politică a României, lăsându-i lui Ion Iliescu „tronul” integral al României, cel puțin până în 1996); aceste tendințe au fost secondate de blamarea Opoziției.

Grigore Traian Pop („Cealaltă față a medaliei”, *Dimineața*, 26 septembrie 1991) radiografiază mineriada prin prisma mentalității comuniste a ortacilor și a orgoliului lor. Termenii nu sunt atât de

tranșanți, întrucât ca gazetar al Puterii, autorul nu își putea îngădui o demolare, ci doar o ironizare: „minerii și-au adus aminte că ei pot impune sau dărâma guverne. Că, adică, sunt o forță politică”; „într-un fel sau altul, ei trebuiau să demonstreze că încă sunt detașamente de frunte ale clasei muncitorești”

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

citoare”; „ceea ce au făcut și fac minerii este reflexul mutilării conștiinței lor de hidra comunismului”.

În general, *Dimineața* rezumă mineriada astfel: „două zile de subminare a democrației românești”. Implicațiile sunt văzute ca ramificate. Este criticat Miron Cozma ca acaparator al sindicatului minerilor, acționând în interese proprii. Peste acțiunea narcisiacă și egolatră a lui Cozma este suprapusă opțiunea unor partide ale Opoziției (partidele istorice) care ar fi vizat, printr-o formă de șantaj, răsturnarea guvernului Roman. Nu este cruțat nici fostul premier. Mai rar, mineriada este considerată ca impunând solidarizarea tuturor forțelor politice naționale în formarea unui nou guvern, pentru a se opune asediului ortacilor și agresiunii acestora. Foarte rar, mineriada din septembrie 1991 este asemănată cu aceea din iunie 1990, folosindu-se termenul de „carnavaluri ale violenței dezlănțuite”.

Pentru a nu avea o poziție vădit anti-minerească, *Dimineața* trece în revistă și presupusa ipostază morală a ortacilor care, patrulând pe străzile Capitalei, confiscau de la jefuitorii de magazine (profitori ai mineriadei) lucrurile sustrase, depozitându-le în holul hotelului Intercontinental. Cu siguranță între minerii veniți la București, jefuitorii și vandalizatorii erau minoritari. Acțiunea de eradicare a infracționalității, așa cum voiau minerii să o impună, prin confiscarea lucrurilor sustrase, nu rezolva însă faptul că o parte dintre mineri jefuiseră ei înșiși magazine, pentru a se aproviziona cu alcool și țigări. Din punctul acesta de vedere minerii jucau tocmai rolul lupului care păzește oile!

În timpul mineriadei din 1991, ortacii au încercat să-și confecționeze o mitologie a martiriului, așa explicându-se o lozincă ilegală și absurdă precum „Murim, luptăm, pe Cozma apărăm!” sau afișarea pe trenurile de întoarcere în Valea Jiului a unor pancarte de doliu (informațiile sunt publicate în *Dimineața*). Opinia publică era indusă în eroare prin aceasta, iar poza ortacilor era profund imorală: agresorii voiau să fie compătimiți și înțeleși, prefăcându-se în victime.

Bilanțul mineriadei

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

avea să arate că niciun miner nu a murit și că majoritatea răniților erau dintre forțele de ordine. Pe de altă parte însă, lozinca „Murim, luptăm, pe Cozma apărăm!” indică mitizarea figurii liderului sindical (înconjurat de ortaci precum conducătorul unui comando de luptători loiali până la moarte) și, din nou, intenția de uzurpare a martirilor din decembrie față de care minerii manifestau o gelozie inconștientă. „Vom muri și vom fi liberi!” se strigase în decembrie 1989, în București, atunci când Valea Jiului rămăsese tăcută până la definitivarea revoluției. Lucrul acesta le fusese reproșat, uneori, ortacilor, iar ei nu uitaseră. Așa se explică, printre altele, și atracția lor magnetică, hipnotică, față de spațiul Piața Universității, atât în 1990 (când au „igienizat” punitiv Golănia), cât și în 1991 (când s-au odihnit, pașnic). Și așa se explică și un gest necugetat precum acela de a da foc troiței de la Televiziune, ridicată în cinstea eroilor morți în decembrie 1989.

Florin Rădulescu-Botica („Dl. Roman a pierdut pariul cu istoria”, *Dimineața*, 27 septembrie 1991) sesizează în mineriada o înfruntare directă între Miron Cozma și Petre Roman, în care premierul a fost învinsul: „Astfel s-a arătat limpede că Miron Cozma nu se teme de premier, pe când primul-ministru se teme de liderul Miron Cozma”. Gazetarul compară septembrie 1991 cu august 1977 când, și atunci, minerii l-au chemat pe conducătorul României (Ceaușescu) în Valea Jiului, ca să le asculte revendicările. Mineriada din septembrie 1991 îl face pe Rădulescu-Botica să comenteze ironic faptul că intrarea României în Europa are loc „cu ciomagul în mână”, transformarea Petroșaniului în Paris ori a Lupeniului în Londra fiind o utopie rizibilă. Ziaristul face, apoi, trecerea de la ideea de cruciadă la cea de mineriada, sugerând calea de la bine la rău, de la înger la demon, pe care a luat-o mineriada din septembrie 1991. Să fi fost minerii din iunie 1990 chiar îngeri?

— Rădulescu-Botica gafează fără drept de apel în acest caz. Nu în ultimul rând este criticat Petre Roman, întrucât ar fi aplicat reforma prea radical, și nu treptat, dar și fiindcă ar fi ratat „pa

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

răul cu istoria” din cauza „fricii, a trufiei ori a lipsei de simț politic”.

Înfruntarea Cozma-Roman se manifestă și la alt nivel: la întâlnirea cu Ion Iliescu și angajarea noului pact cu Puterea, Miron Cozma va cere, printre altele, ca întreaga responsabilitate a mineriadei (adică devastările, jafurile, morții, răniții) să revină exclusiv fostului premier. Cererea este aberantă și indică în mod limpede dorința de răzbunare a liderului sindical, dar președintele Iliescu o acceptă până la urmă, sub presiune. O altă cerere este aceea ca Ion Iliescu să se deplaseze în Valea Jiului și să viziteze o mină. Președintele acceptă și această solicitare, căreia nu îi va da însă curs, anunțând respingerea ei imediat după plecarea minerilor din Capitală.

Miron Cozma este văzut ca un „om cu două fețe”, pentru că pe de o parte a negociat cu Ion Iliescu, iar pe de altă parte a vorbit la Congresul PNȚCD. *Dimineața* îi impută și reproșează trufia de a se erija în „președintele” minerilor având drepturi egale cu președintele țării; este speculată și informația că Miron Cozma ar fi urmărit, prin mineriadă, să ajungă premier. Pentru acest lucru pledează inscripția pe unul din vagoanele trenului de întoarcere în Valea Jiului – „Miron Cozma = prim-ministru”. Ziaristul Florin Rădulescu-Botica („Chiar prim-ministru, domnule Cozma?”, *Dimineața*, 1 octombrie 1991) îl cataloghează pe liderul ortacilor drept „primul-ministru al coșmarului nostru”, întrucât a declanșat, prin mineriadă, o invazie barbară, precum cea a hunilor sau avarilor, în stilul unui „genocid tribal”.

Atacuri împotriva fostului premier Roman și împotriva Opoziției se fac tot mai des auzite în *Dimineața*. Grigore Traian Pop („Echilibru și stăpânire de sine”, *Dimineața*, 29 septembrie 1991) consideră că aroganța lui Petre Roman a fost cea care a provocat mineriadă, preschimbând Bucureștiul într-un oraș ca „după un bombardament atomic”. Ziaristul respinge ideea – promovată de fostul premier – că mineriadă ar fi fost o variantă balcanică nereușită a puciului de la Moscova (care avu – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

sese loc în urmă cu o lună, adică în august 1991). În cadrul ecurilor postmineriadă, fostul premier va fi mereu acuzat de „orgoliu nemăsurat” și „mistuitoare voință de putere”. Sunt criticate și partidele istorice pentru faptul că i-au încurajat pe mineri. Blamarea Opoziției va fi tot mai intensă, *Dimineața* publicând (ca și *Adevărul*) fotografii cu mineri citind *România liberă* și *Cotidianul* sau dezinformând opinia publică în legătură cu existența unui autoturism înmatriculat pe numele *României libere*, din care minerii ar fi fost instigați (printr-un

megafon) să nu se întoarcă în Valea Jiului, ci să rămână în București până la căderea guvernului Roman. Florin Rădulescu-Botica („Eu te dau în judecată”, *Dimineața*, 3 octombrie 1991) critică Opoziția, întrucât aceasta ar practica cameleonismul, trecând de la demonizarea minerilor (în iunie 1990) la angelizarea lor (în septembrie 1991), schimbarea de perspectivă fiind politizată.

Victor Ernest Mașek („Violența în direct”, *Dimineața*, 29 septembrie 1991) denunță, în mineriadă, un „puci pseudopro-letar” cu idiosincrazii față de reformă, considerând că ortacii au fost „oițe” îndrumate de „ciobani” instigatori. În articolul său, citează declarația iresponsabilă a unui miner: „Noi am venit să-i vedem morți pe toți cei din guvern și mai bine murim decât să plecăm până nu-i omorâm pe toți”. Declarația respectivă nu face decât să indice primitivismul și violența gândirii minerilor, dovedind abrutizarea acestora (în cazul în care, firește, declarația este reală și nu confeționată).

O altă nemulțumire postmineriadă, discutată și de *Dimineața*, este cea legată de raportul directorului SRI în legătură cu venirea ortacilor la București. Grigore Traian Pop („«Mineriadă» în varianta SRI. 1. Roller și domnul Virgil Măgureanu”, *Dimineața*, 10 octombrie 1991) critică demagogia lui Măgureanu, care a fost incapabil să dea o explicație plauzibilă, în ciuda faptului că a abordat chestiuni precum comparația cu celelalte mineriade, manipularea minerilor, ambiguitatea lidera

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

lui sindical Miron Cozma, implicarea altor servicii de informații, rolul fostei Securități.

Arnold Helman („Fabrica de zvonuri”, *Dimineața*, 10 octombrie 1991) deconstruiește mineriada prin intermediul unor termeni persiflatorii. În acest registru cinic-ironic, mineriada este văzută ca o „Daciadă la probele de forță: cu bâta, ranga, cu lanțul și cu sticla incendiară”, „dezlănțuire de energie pe bază de combustibil solid”; Miron Cozma este „primul-ministru miner”, lider al unei mulțimi de oameni ai cavernelor. Concluzia: prin mineriada, România și-a găsit locul potrivit între afro-asiatici.

Tendința gazetei *Dimineața* a fost aceea de a culpabiliza Opoziția și pe fostul premier Roman, minimalizând afirmația acestuia cum că mineriada a fost dirijată de conservatorii comuniști. Nu în ultimul rând, Petre Roman a fost blamat ca ul-trareformist utopic, fără

simțul realității, subînțelegându-se că singurul care avea simțul realității în stat era președintele Iliescu. Pe de altă parte, *Dimineața* a publicat unele dintre cele mai dure incriminări ale mineriadei, ferindu-se însă, în general, de vreo comparație cu și mai brutala mineriada din iunie 1990.

Azi, cotidianul FSN, acționează pe trei planuri pentru a apăra figura lui Petre Roman: îl demonizează și infracționalizează în primul rând pe Miron Cozma, dar și pe mineri, acuză Opoziția de colaboraționism cu ortacii și denunță puciul comunist, urzit de conservatori împotriva premierului. Gazeta nu va găzdui niciun fel de critică la adresa lui Roman, dimpotrivă va iniția chiar formarea unui Comitet Roman, pentru susținerea primului-ministru demisionar. Figura președintelui Iliescu nu este atacată, întrucât, deocamdată, disensiunile între cei doi lideri nu luaseră amploare și nici nu erau clar delimitate ideologic.

Declarația lui Petre Roman în Parlament, în timpul mineriadei, este pe larg publicată și dezbătută în *Azi* (26 septem – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

brie 1991): primul-ministru remarcă „presanta idee” a minerilor de a veni la București, obsesia lor pentru cucerirea Capitalei. Roman mărturisește că a încercat să stopeze venirea minerilor (ceea ce i-a întărit pe aceștia), tocmai pentru a preveni dezordinea și destabilizarea care au urmat. Premierul aduce în discuție și mineriada din iunie 1990, precizând că, nici atunci, nici acum, ortacii nu au fost chemați. Este de remarcat cum, brusc, comparația cu mineriada din iunie devine convenabilă pentru Roman, deși el nu se sfâșește să apeleze la o minciună: ortacii nu veniseră spontan în iunie 1990, ci fuseseră chemați de președintele Iliescu, iar guvernul Roman creditase, la rândul-i, venirea lor. Paradoxal sau nu, dar în discursul său antimineriadă, Petre Roman preia idei vehiculate în Piața Universității 1990, legate de structurile comuniste instalate și actante la nivelul Puterii.

Minerii sunt mai mult blamați, în *Azi*, decât văzuți neapărat ca grupuri manipulate de către anumite cercuri ale Puterii. Gazeta publică reportaje despre vandalizările și molestările comise de ortaci („acte anarhice”, cum vor fi ele numite de Consiliul Suprem de Apărare Națională; „demență violentă” este termenul folosit, la un moment dat, de comentatori). Mai târziu, o parte din liderii sindicali vor declara că

devastatorii erau falși mineri, travestiți, iar o parte dintre mineri vor afirma că au fost aduși cu forța ori prin șantaj, la București. Gazetarii care analizează mineriada și începuturile ei susțin că devastările din timpul călătoriei au fost motivate de o „furie oarbă” specifică lumpenului; în Capitală, însă o parte a ortacilor incendiază în mod lucid clădiri-simbol ale Puterii. *Azi* consideră că, dacă minerii au fost conștienți în 14-15 iunie 1990, un an mai târziu ei sunt orbi – gazeta nu se sfiește, de fapt, să crediteze mineriada din iunie 1990 ca benefică, tocmai pentru a o incrimina ca malefică pe cea din septembrie 1991. *Azi* publică, apoi, afirmația spectaculoasă a senatorului PNL de Hunedoara, care susține că minerii din 1991 nu sunt mineri propriu-ziși, ci mercenari și delincvenți angajați în 1990, după ce

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

guvernul a acordat salarii de excepție acestei categorii profesionale. Este remarcat, de asemenea, fariseismul minerilor care strigă „Fără violență!” pe de o parte, iar pe de alta vandalizează magazine, fără niciun scrupul. Dezorientarea ortacilor nu era însă neapărat falsă. Ziariștii care îi interviuează constată că unii dintre ei continuă să creadă că, atât în 1990, cât și în 1991, scopul mineriadelor a fost stârpirea bișnițarilor. Ca și *Adevărul*, *Azi* notează, de asemenea, felul în care atacul asupra clădirii Guvernului a fost inițiat ca la un semnal, deși minerii așteptaseră până atunci în mod pașnic. Cea mai insistentă critică adusă minerilor este însă trufia de a-și aroga drepturi absolute în a provoca demiterea unui premier și căderea unui guvern, deși revendicările le fuseseră soluționate; orgoliul ortacilor sau al liderilor care îi călăuzeau mecanic era acela de a umili și controla toți factorii Puterii, doar așa explicându-se, de pildă, strigătele „Victorie!”, la invadarea Parlamentului. Intenția ortacilor, așa cum a transpărut în destule declarații, a fost dizolvarea tuturor instituțiilor esențiale din stat (Parlament, Guvern, Președinție), chiar dacă finalul mineriadei a adus doar demisia premierului Roman și a cabinetului său. În orice caz, *Azi* nu evită termenul de „dictatură proletară” sau „gândire pucistă”, folosit ca un concept tranșant pentru taxarea rădăcinilor ideologice ale mineriadei din septembrie 1991. Comentatorii și analiștii de la *Azi* discută însă nu doar primitivismul ortacilor și mentalitatea lor comunistă, ci și infantilismul lor: un lider al ortacilor explică, în Parlament, de pildă, plăcerea și dorința minerilor de a se deplasa în

Piața Universității și la Intercontinental („Acolo le-a plăcut lor”): este vorba însă nu de o candoare oarecare, ci de ocuparea *omphalosului*, a locului victoriei de odinioară, a centrului, a spațiului fostei minieră de care fusese îngăduită și aplaudată de Puterea care, acum, îi lăsase „orfani” pe ortaci, repudiindu-i.

La mai bine de o săptămână după mineriadă, *Azi* găzduiește un reportaj despre Valea Jiului realizat de Mircea Caster (*Azi*, 9 octombrie 1991), care demonstrează, în scurte interviuri cu

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

diferiți lideri sindicali, că ortacii au venit fără să știe de ce la București, dominați de o furie instinctuală ce necesita defulare. Autorul reportajului refuză să facă portretul minerilor revoltați ca brute sau roboți, încercând să-i reumanizeze în chip real. În orice caz, Mircea Caster oferă trei variante de explicație mineriadei, pornind de la microinterviurile cu diferiții lideri sindicali ori simpli mineri la care a avut acces: 1. minerii au fost manevrați și dirijați spontan, fiind speculată mânia lor; 2. minerii au fost manipulați timp îndelungat, fiind creat un cadru pentru izbucnirea revoltei lor; 3. minerii nu au fost manipulați deloc, iar revolta lor a fost anarhică și primitivă.

Azi ia în vizor figura lui Miron Cozma, pe de o parte prezentând zeificarea lui de către ortaci, pe de altă parte încondeindu-l, demitizându-l până la statutul de infractor. Gazetarii remarcă structurarea sindicatului minerilor ca un cerc de putere avându-l în centru pe Cozma, „zeul”, lider iresponsabil care are însă puterea de a-i fanatiza pe ortaci; aceștia roiesc, precum albinele în stup, în jurul reginei. Corina Crețu („Gin-gis-Han”, *Azi*, 27 septembrie 1991) înșiră cele trei atuuri și instrumente ale liderului sindical, prin care acesta a dobândit aură: inteligență, demagogie, duplicitate. Dar concluzia este acidă: Miron Cozma este un Gingis-Han adaptat vremurilor, care pustiește totul pe unde trece. Cu altă ocazie (*Azi*, 28 septembrie 1991), Cozma va fi portretizat ca fiind noul „Pyrus”, incendiator al Capitalei. Aroganța liderului sindical este considerată sfidătoare și demonstrată: „Eu voi fi ultimul care voi părăsi Bucureștiul”, „Eu știu exact ce avem de făcut”, „Dacă aveam mai multe posibilități, cădea cu totul clădirea Guvernului, o dărâmam cu totul!” îi declară ritos lui Ion Iliescu. El este „Cozma Răcoare” (după numele unui haiduc terifiant), fiind decretat „brută” impertinentă, „individ obscur și semianalfabet, scăpat din catacombele unei educații rudimentare și amețit de beția forței cu care

dă din bătă și găjâie în portavoce”. Aerele de lider suprem ale lui Miron Cozma sunt incriminate și prin implicarea unor posibile tendințe de extremă

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

dreaptă: Azi (28 septembrie 1991) folosește termeni precum „legiunea minerească” ce va institui „Statul mineresc”, apărat de „Poliția minerească”, trimiterea făcându-se la Mișcarea Legionară, în logica acestei comparații, să fi jucat (sau să fi râvnit să joace) Miron Cozma rolul unui nou Corneliu Zelea Codreanu? Nu în ultimul rând, el este denunțat ca fiind un infractor de drept comun, care a declanșat mineriada pentru a șantaja autoritățile, ca să mușamalizeze infrațiunea de care se făcea vinovat, aceea de a fi omorât, într-un accident de circulație, o femeie. Mincinos, liderul sindical dezinformează opinia publică, vorbind despre moartea mai multor mineri în timpul evenimentelor din septembrie 1991; infatuat, el pretinde ca pagubele provocate de ortaci să fie imputate lui Petre Roman. Din pricina aceasta, ziarul Azi cere punerea sub acuzare a lui Miron Cozma pentru atac cu premeditare la adresa statului de drept.

Cotidianul FSN urmărește, apoi, demonizarea Opoziției, acuzată de colaboraționism cu ortacii, pe durata mineriadei. Se invocă, astfel, faptul că simpatizanți ai Opoziției i-ar fi încurajat pe mineri sau chiar i-ar fi instigat printr-o retorică anume: „Dați-i jos, că v-au mințit mai mult decât Ceaușescu!”, „Acum nu-l mai iubiți pe Iliescu?”, „Dacă vara trecută (iunie 1990, n.n.) erați alături de noi, acum trăiați mult mai bine”. Alături de instigatori profesioniști, minerilor li s-ar fi alăturat și „pleavă”, handicapați, isterici, indivizi dezorientați etc. La un moment dat, în numărul din 28 septembrie, apare informația confuză și cel puțin stranie că în coloanele de mineri s-ar fi aflat „câteva sute de excelenți tineri antrenați în lupta teroristă” și vorbitori de maghiară!? Informația nu va mai fi reluată în vreun alt număr al gazetei, semn că s-a renunțat la această variantă rizibilă de a imputa mineriada maghiarilor din România, dându-i-se o coloratură etnică. Dar această intenție, chiar dacă abandonată, spune multe despre tehnica dezinformării și despre felul în care Puterea din România știa, la vremea respectivă, să distragă atenția de la chestiunea anticomunismu – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

lui și a gravelor probleme economico-sociale, prin aruncarea unei momeli iredentiste (exact așa s-a procedat în martie 1990, la

Târgu-Mureș). „Fără voia lor, minerii au împlinit un joc politic extrem de murdar” decretează Azi, acuzând așa-zisul fariseism al partidelor istorice, care au salutat venirea minerilor. Comentatorii mineriadei aduc mereu în discuție faptul că ortacii ar fi fost instigați de „mărginași”, considerați a fi membri ai partidelor istorice. Opoziția este criticată pentru presupusa ei ipocrizie: dacă în 1990 îi percepea pe mineri ca pe niște „bestii”, în 1991 aceștia sunt alinați cu titulatura de „copii”, „flăcăi”, „băieți” (sugestia este aceea că Opoziția vrea să-i adopte pe noii „orfani” ce i-au repudiat pe „tătucul” Iliescu și pe Roman). Marin Badea („Bâta minerilor este vârful de lance al întunericului politic”, Azi, 27 septembrie 1991) aseamănă mineriada din 1991 cu ziua de 13 iunie 1990 (scoțând intenționat din cauză 14-15 iunie, considerate zile benefice pentru țară), păstrând acuzele asupra zilei de 13 iunie, așa cum fuseseră acestea formulate injust de către Putere. El susține o catalizare a mineriadei din septembrie 1991 din partea forțelor de extremă dreaptă din România (între care sunt amintite partidele istorice și Asociația Foștilor Deținuți Politici din România)! Lucia Verona („Ce va urma?”, Azi, 27 septembrie 1991) descrie un „cocteil de stânga-dreapta” alcătuit din mineri, mi-tingiști reminiscenți din Piața Universității 1990 și monarhiști, care ar fi transformat mineriada într-un *happening*. Minerii sunt, uneori, scuzați pentru că ar fi fost manipulați de diferiți profitori bucureșteni, aici fiind înșirați liderii partidelor istorice, anarhiști, monarhiști și, în general, toți cei care nu conveneau FSN-ului. Marin Badea („Rebeliunea «muncitorească””, Azi, 28 septembrie 1991) recidivează: îi laudă pe mineri pentru zilele de 14-15 iunie 1990, dar acuză forțele „oculte” din 13 iunie 1990 care s-ar fi regrupat, ar fi încurajat și speculat venirea minerilor în septembrie 1991, reluând lovitura de stat stopată de mineriada anterioară! Într-un alt text („Macazul politic ai dreptei”, Azi, 10 octombrie 1991), Marin Badea afirmă că mi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

neriada a fost o „diversiune populistă” a dreptei reprezentate de partidele istorice.

În ce privește acuzele de extremă stângă la adresa conservatorilor comuniști, alergici la guvernul Roman, cotidianul FSN încearcă să deconstruiască o adevărată ramificație a conspirației împotriva premierului. Azi reclamă încă din 26 septembrie 1991 lichidarea structurilor comuniste din România și continuarea reformei,

denunțând un puci împotriva guvernului, o „lovitură de stat de nuanță conservatoare, antireformă”. Petre Roman însuși acuză un „puci comunist pornit de jos” și sprijinit de o parte din eșaloanele superioare ale Puterii. Gazeta FSN îl critică și pe Virgil Măgureanu, directorul SRI, întrucât în intervenția sa în Parlament, pentru a da explicații asupra cauzelor mineriadei, acesta a avut o tendință antireformă, deci anti-Roman. Nu în ultimul rând, este invocată și citată copios intervenția senatorului Gelu Voican-Voiculescu, acesta prezentând un raport amplu despre o organizație antidemocratică ocultă, în care ar fi fost implicate PSM (fost PCR), PRM, dar și facțiuni din fosta Securitate (instrumentate de la Moscova), plus legionari. Voican-Voiculescu incriminează inclusiv SRI-ul pentru faptul că nu a procesat informațional datele despre mineriadă, deși ar fi putut să o preîntâmpine: din nou, acuza îl vizează pe Virgil Măgureanu considerat neloial față de Petre Roman.

Perspectiva Opoziției

România liberă și 22, gazetele Opoziției cu ajutorul cărora voi prezenta cealaltă perspectivă asupra mineriadei, acordă numere și seriale întregi noii invazii a ortacilor în Capitală. *România liberă* relatează obiectiv abuzurile minerilor, vandalizarea Capitalei, dar tinde să eufemizeze păcatele ortacilor, prezentându-l ca vinovat absolut pe Ion Iliescu. Gafele câtorva lideri ai Opoziției, care i-au ovaționat pe mineri, nu sunt deloc amendate, *România liberă* închizând ochii asupra acestora.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

În ce privește revista 22, aceasta găzduiește analizele elitei pe marginea mineriadei. Majoritatea comentatorilor de aici remarcă rolul din umbră al lui Ion Iliescu (pozând în „îmblânzitor” al minerilor și „om providențial”), figura machiavelic-merce-nară a lui Miron Cozma și rolul de falsă victimă al lui Petre Roman.

România liberă susține că greva din Valea Jiului a explodat coleric în septembrie 1991, minerii trecând peste decizia lui Miron Cozma de a nu da curs mișcării de revoltă. Situația isterică din zonă impunea o formă de derulare și aceasta a fost aflată în mult râvnita Capitală. Înainte de decizia de plecare a minerilor, aceștia l-au huiduit pe Miron Cozma (acuzat că face parte dintr-o „mafie a cărbunelui”), cerându-i chiar demisia. Nevoind să-și piardă „tronul”, Cozma a intuit că trebuie să fie capul revoltei, pentru a redeveni credibil în ochii

ortacilor, și a dat semnalul plecării. În plus, deși toate revendicările fuseseră acceptate de guvern, Cozma a adăugat una specială: reangajarea minerilor care fuseseră disponibilizați (era vorba de circa 3.500 de indivizi) – bazându-se pe aceștia ca pe o posibilă masă de manevră și de susținere a sa personală (virtuală gardă pretoriană). În ce privește o judecată generală asupra mineriadei, *România liberă* previne că a patra mineriadă trebuie pusă în legătură directă cu celelalte trei (deși doar cea din iunie 1990 fusese decisivă) și atrage atenția, pe bună dreptate, că demisia guvernului Roman nu va cataliza sau produce căderea neocomunismului, atâta timp cât Ion Iliescu și FSN-ul rămân la Putere; dar, în ciuda tuturor scenariilor dezbătute, *România liberă* acreditează ideea confuziei minerilor sau a manipulării lor spontane. Este punctat faptul că forțele de ordine nu au intervenit decisiv pentru a stopa venirea minerilor la București, iar președintele Iliescu nu a avut nicio reacție, în prima zi a mineriadei, lăsând evenimentele să-și găsească singure vad. Gazeta remarcă, de asemenea, cifra mare a invadatorilor (10.000 de mineri, sosiți în diferite eşaloane), dintre care o par

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

te erau sub influența alcoolului (ca și cum ar fi trebuit să-și dea curaj pentru asediul asupra Capitalei și brutalitățile pe care urmau să le comită). Dintre sloganurile scandate de mineri, *România liberă* adaugă încă două față de cele citate deja de ziarele Puterii: „Iliescu, nu uita c-a sosit și ziua ta!” și „Ați mințit poporu’ cu televizoru!” Pe câteva din vagoanele trenurilor care i-au adus pe mineri în Capitală scria: „Roman și ai lui să se ducă dracului!” Sunt înregistrate diferite declarații ale ortacilor ațâțați; una dintre ele sună astfel: „Să nu se joace cu dracu’, că noi i-am pus, noi îi dăm jos!” (toate acestea denotă aroganța de mercenari a ortacilor). *România liberă* punctează în șir crescător devastările făcute de mineri, jafurile, distrugerile de dinainte de a ajunge în Capitală. Este amintit faptul că intelectualii din Petroșani se refugiază, în timpul crizei, în afara orașului, ca să evite o posibilă confruntare pe care minerii ar fi dorit-o cu inteligenția. Aceasta și fiindcă, înaintea plecării spre Capitală, o parte din mineri susțin că nu au nevoie de ingineri, poliție sau primar în Valea Jiului, fiind capabili să se guverneze singuri. Să fi râvnit ortacii să creeze o Republică minieră? *România liberă* consideră pe bună dreptate că, dacă minerii ar fi fost sancționați pentru abuzul din iunie 1990,

mineriada din septembrie 1991 nu ar mai fi avut loc. Gazeta incriminează Puterea FSN-ului, încercând, uneori, pe de altă parte, să sentimentalizeze vandalizările minerilor. O dată ajunși la București, în jurul ortacilor ia naștere o solidaritate antiguvernamentală, venită mai ales din partea bucureștenilor simpatizanți ai Opoziției, considerându-se că minerii au devenit victimele Puterii căreia îi fuseseră mercenari până atunci. Pentru așa ceva pledează *România liberă*, exagerând; întrucât minerii nu erau totuși victime, ci niște manipulați care rămăseseră tot mercenari, dar fără stăpân; se aflau în căutarea lui, iar acesta putea fi chiar Opoziția, dacă dorea (de aceea, *România liberă* scuză, parțial, abuzurile ortacilor). Deși gazeta narează corect violențele asupra Capitalei, psihologic vorbind, ea eufemizează treptat figura agresorilor: astfel, sunt înfățișați mineri obosiți.

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

hăituiți de forțele de ordine, exagerarea respectivă având ca scop victimizarea minerilor, pentru a fi atacată Puterea. *România liberă* aplică dictonul scopul scuză mijloacele, folosind o limbă de lemn a Opoziției, opusă limbii de lemn a Puterii neocomuniste, la nivel ideologic și moral, dar având, la rândul-i, stereotipii și clișee. Este incriminată, de asemenea, Poliția care, adevărat, trebuia taxată cel puțin pentru moartea lui Andrei Frumușanu și a Auricăi Crăiniceanu, și pentru rănirea multor civili; pe cât de timorate s-au manifestat forțele de ordine față de mineri, pe atât de dure au fost față de bucureșteni – simpatizanți ai Opoziției –, trecători, curioși etc. Deși sesizase mer-cenariatul minerilor, Opoziția se simte tentată să preia reorientarea și simpatia acestora, neconștientizând că preia, de fapt, o masă explozivă, lipsită de loialitate și principii, care, oricând, s-ar putea întoarce, cu efectul bumerangului, împotriva-i. *România liberă* constată, pe parcursul zilelor de mineriadă pe care le analizează minuțios, tot felul de paradoxuri și confuzii: pancarte stranii se fac văzute, uneori, în Capitală – dacă „Bucureștenii sunt cu noi” este o lozincă amiabilă, o alta de tipul „Noroc bun, bucureșteni! Să trăim și să ne dușmănim!” este paradoxală și illogică, oricât ar putea fi ea interpretată și într-un sens ironic. Minerii și bucureștenii simpatizanți ai Opoziției au ajuns să scandeze împreună, la un moment dat – „Nu mai vrem niciun pic/ președinte bolșevic!” sau „La palat, la palat, să-l dăm jos pe emanat!” – ceea ce denotă o solidarizare anticomunistă firească. Dar nu era cazul ca această solidarizare să determine Opoziția

să îndulcească sau să facă scuzabile devastările concretizate de mineri. Ea transformă astfel un fost călău într-o victimă, deși minerii puteau oricând să redevină călăi-mercenari în slujba Puterii. Delimitându-se de perfidia Puterii, dar nu și de abuzurile minerilor, *România liberă* încearcă să eufemizeze, parțial, mineriada, pentru a obține din ortaci o masă de manevră în favoarea Opoziției. Felul în care, la Congresul PNȚCD, se face o chetă pentru a-i hrăni pe mineri este un gest creștinesc, dar ovaționarea lui Miron Coz

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

mă poate fi socotită total inadecvată în contextul în care ea a avut loc. În Parlamentul invadat de mineri, Opoziția profită de asediu, iar scenele sunt riscante: Ioan Alexandru (poet cunoscut și deputat PNȚCD) scoate crucifixul și strigă că România a devenit în sfârșit o țară unită și creștină; Sergiu Cunoscu cere demisia din Parlament a foștilor membri PCR. *România liberă* laudă aceste gesturi, fără să conștientizeze că invazia minerilor, vizibil de extremă stângă, este marcată de tiparul comunist al detașamentelor muncitorești în asalt.

Unii ziariști de la *România liberă* consideră că minerii au ajuns, la rândul lor, să cunoască „iadul” trăit de studenți în iunie 1990. Este blamată ziua de 13 iunie 1990, când forțele de ordine au evacuat brutal protestatarii din Piața Universității și, mai apoi, au înscenat un așa-zis puci legionar, pentru a justifica represiunea; dar *România liberă* își adaptează memoria, întrucât, uneori, uită de mineriada din 14-15 iunie, ca și cum doar ziua de 13 ar fi fost abominabilă. La urma urmei, mineriada a patra era, *de facto*, o agresiune împotriva statului de drept (chiar dacă acesta era imoral politic); niciun miner nu a fost ucis, chiar dacă au existat răniți (raportul medical oficial al mineriadei a indicat 565 cazuri de traumatisme, din care 32 cazuri de împușcați, 218 cazuri de maltratați, 62 cazuri de arși, 232 cazuri de gazați, 21 cazuri de răniți prin explozie și trei morți – majoritatea răniților au fost reprezentanți ai forțelor de ordine și civili); vandalizările din Capitală au fost suportate din nou de la buget, fără ca minerii să fi fost pedepsiți nici de data aceasta. Este de remarcat, apoi, că minerii consimt la victimizarea lor, iar în anumite cazuri își confecționează aureolă de martiri. Un alt lider al ortacilor, Petre Braitș, se laudă, la un moment dat, că, datorită vizitelor repetate la București, minerii au căpătat „aură” (același lider recunoaște însă că este posibil ca minerii să fi fost manipulați, în septembrie 1991, pentru a stopa reforma).

„Iliescu, n-ai să poți să omori minerii toți!”, se strigă, rar, adevărat, în Capitală. O asemenea scandare demonstrează intenția minerilor de a-și croi și adap – MINERIADELE. O POVESTE AMARA

ta o mitologie de victime, dezinformarea fiind vizibilă, întrucât, deși Cozma însuși i-a vorbit președintelui Iliescu de morții minerilor (în timpul înfruntărilor cu forțele de ordine), nu a existat niciun astfel de caz. Sunt minerii din septembrie 1991 niște „bieți oameni”, așa cum pozează? Ei sunt aproape la fel de primitivi și brutali ca și în iunie 1990, și tot mercenari: doar că nu mai au stăpân, iar furia lor a fost canalizată pe o altă direcție – nu împotriva fostelor lor victime (studenții și intelectualii, partidele istorice), ci împotriva foștilor stăpâni (guvernul, președintele). Petre Mihai Băcanu, comentând mineriada („Mizeria aleasă democratic”, *România liberă*, 2 octombrie 1991), susține că minerii și-au conștientizat până la urmă manipularea la care au fost supuși în iunie 1990, dar că, simțindu-se abandonați de Putere, au venit să o conteste după un an de zile. Era cazul, oare, ca Opoziția să-i adopte pe „orfani” atât de repede și să simpatizeze cu foștii agresori? O singură voce din *România liberă* (Liana Ionescu, „Duelul puterii”, *România liberă*, 3 octombrie 1991) recunoaște că Opoziția a încercat să valorifice politic și să recupereze sau recicleze mineriada în interes propriu.

Iată acum opinia câtorva dintre liderii de opinie (ori invitații de marcă) de la *România liberă*, care au comentat mineriada axându-se, în principal, pe incriminarea lui Ion Iliescu și decretând ideea de răfuială între neocomuniști. Octavian Paler („Cine poartă vina?”, *România liberă*, 27 septembrie 1991) consideră că Puterea a declanșat un „război civil psihologic” între diferite clase, mineriada fiind rodul acestui război. Tia Șer-bănescu („Imposibila demisie”, *România liberă*, 2 octombrie 1991) susține că se poate vorbi de un triumvirat al Puterii în România, alcătuit din Iliescu-Roman-Cozma, fiind vizibilă o complicitate a acestora, cel puțin până în septembrie 1991, când Iliescu rămâne la Putere, continuând să formeze un duet cu Mi-ron Cozma. Aceeași ziaristă consideră că mineriada a fost catalizată de lupta pentru putere între neocomuniști: unii, mai retrograzi („bătrânii elefanți” sau „rinoceri”, cum li se spune în

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

jargon politic), ceilalți, parțial reformatori („lupii tineri” – în același jargon politic). S-ar putea spune că, în această formulă, Iliescu

și Roman vor fi jucat, poate, rolul lui Gheorghiu-Dej și Lucrețiu Pătrășcanu, cel din urmă, neocomunistul luminat (ca să păstrez titulatura de comunist luminat, cum i s-a spus lui Pătrășcanu), fiind eliminat în cele din urmă. Sorin Mărculescu („Puciul președintelui”, *România liberă*, 2 octombrie 1991) opinează, la rândul-i, ca Ion Iliescu a manevrat un puci anti-Roman, pentru a asigura comoditatea neocomuniștilor conservatori, reformatorii fiind percepuți ca indezirabili de către cei dintâi. A fost vorba, de fapt, de o epurare învăluită. Așa explică Sorin Mărculescu tăcerea președintelui Iliescu, imediat după sosirea minerilor în Capitală, și felul în care forțele de ordine au apărut dezinteresat și neimplicat instituțiile Statului. Precizarea ritoasă a președintelui Iliescu – aceea că nu ar fi acceptat demisia guvernului sub presiunea străzii – devine credibilă în acest context, întrucât mineriada a acoperit, de fapt, un puci care a profitat de invazia ortacilor. Ca mineriada să fi izbândit cu adevărat, ar fi trebuit ca și Ion Iliescu să fi demisionat, or, acest lucru nu s-a întâmplat. Ștefan Aug. Doinaș („Stilul prezidențial”, *România liberă*, 2 octombrie 1991) îl consideră vinovat absolut, pentru toate cele patru mineriade, pe Ion Iliescu. Sorin Roșca-Stănescu („S-a clintit Roman, a rămas Iliescu”, *România liberă*, 2 octombrie 1991) vorbește despre un pact de loialitate între Miron Cozma și Ion Iliescu. Ideea îndrăzneță a ziaristului este aceea că mineriada ar fi putut declanșa, teoretic, o nouă revoluție română anticomunistă (care să o definitiveze pe cea din decembrie 1989), dar ea a eșuat fiindcă liderul minerilor i-a rămas, până la urmă, fidel președintelui Iliescu. Petre Mihai Băcanu („Culpă și armistițiu social”, *România liberă*, 2 octombrie 1991) deconspiră „cacealmaua politică” gândită de „vătaful” Ion Iliescu: acesta a profitat de mineriada, pentru a înlătura un rival reformator (de fapt parțial reformator, întrucât Petre Roman nu a fost un radical, în ciuda pozei sale).

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

Comentariile asupra mineriadei, venite din partea Puterii, sunt ironizate de către *România liberă*. Este criticat în principal Virgil Măgureanu, pentru perpetuarea stării de confuzie, întrucât, deși directorul SRI confirmă ideea unei lovituri de stat, el nu dorește să o dezvolte și deconspire. Ministrul de Interne, Doru Viorel Ursu, este, și el, considerat incompetent în explicații. Doar Nicolae Spiroiu, ministrul Apărării Naționale, aduce oarecare clarificări, afirmând că, la fel ca în

decembrie 1989, armata a fost intoxicată cu diversiuni. Este luată, apoi, în vizor, figura senatorului Gelu Voican-Voiculescu, cel care denunță în Parlament complotul împotriva guvernului Roman, susținut printr-un cocteil incredibil de alianțe: SRI, fosta Securitate, KGB, PRM, dar și Alianța Civică sau Doina Cornea. *România liberă* reamintește că același Gelu Voican-Voiculescu fusese în rol de călăuză a minerilor, prin București, în iunie 1990.

La zece zile de la începutul mineriadei de toamnă, *România liberă* publică un reportaj despre minerii din Valea Jiului („Durerea și frumusețea adâncurilor”); reportajul punctează contestarea lui Miron Cozma (considerat „mafiot”), disensiuni între liderii diferitelor exploatare miniere din Valea Jiului, dar și atmosfera de ghetou insalubru, nefericit, de infern, a mizeriei din zonă. Sunt portretizați mineri răniți la București, dar, în finalul reportajului, triumfa totuși figura lui Miron Cozma, care a izbutit să recâștige încrederea „turmei” sale de ortaci.

Revista 22, ca de obicei, comentează la alt nivel evenimentele, într-un registru politologic. Cel mai constant comentator al mineriadei din septembrie este Dan Pavel („Arma cu două tăișuri”, 22, nr. 39, 1991), fascinat de portretul ortacilor grupați în „bande lumpen-proletare”, alcătuind „avangarda revoluționară a partidului populist” în Capitala asediată. Revolta minerilor este văzută ca o revoltă împotriva stăpânilor, din care câștigător iese, până la urmă, tot Ion Iliescu. Caracterul acestei revolte este unul paradoxal: ea este ilegală, contra unei Puteri la fel de ilegite. Dan Pavel taxează însă și greșelile

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Opoziției, ai cărei membri fie au protestat demagogic împotriva mineriadei abuzive, fie au aplaudat mineriadă (sau chiar l-au ovaționat pe Miron Cozma, la Congresul PNȚCD), participând simbolic la ideea de puci mineresc. Într-un alt număr al revistei, Dan Pavel („A cincea venire a minerilor”, 22, nr. 40, 1991) analizează declarațiile reacționare ale ortacilor (de tipul „Noi i-am pus, noi îi dăm jos!”), considerate a fi nu doar „acte de infatuare politică, ci expresia bufa a falsei conștiințe de clasă, a dogmei materialist-dialectice și istorice că masele fac istoria”. Dan Pavel intuiește o a cincea venire a minerilor, pe care o prevestește ca degenerând într-un război civil: previziunea sa este reală, chiar dacă, în 1999, minerii nu vor mai ajunge la București.

Ciudat sau nu, Dan Pavel este singurul analist care reține și invocă una din spusele șocant antisemite ale lui Miron Cozma – „Roman trebuie să cadă, fiindcă este jidan” – sugerând o posibilă orientare de extremă dreaptă a liderului sindical care râvnea, poate, să devină un nou Corneliu Zelea Codreanu.

Emil Hurezeanu („De la Cola di Rienzo la Miron Cozma”, 22, nr. 39, 1991), într-o perspectivă istoric-comparatistă interesantă, vede în Miron Cozma un Cola di Rienzo (tribun popular din secolul al XIV-lea, care i-a condus și instigat pe cetățenii din Roma împotriva baronilor care ruinaseră populația). Mineriadă este deconstruită de Emil Hurezeanu ca un protest de tip „cezarcic” în care funcționează două elemente centrale: conducătorul și masele. Gazetarul consideră că mineriadă a fost catalizată atât de extrema dreaptă din România, cât și de extrema stângă împânzită de foști securiști ori provocatori ai SRI-u-lui. Intuiția lui Emil Hurezeanu se dovedește spectaculoasă în formula psihanalitică în care încadrează mineriadă din septembrie: aceasta constituie „primul praznic canibal al neocomunismului postceaușist” „unde sunt devorați pseudofiii revoluționari din decembrie”. Petre Roman este un astfel de pseudofiu, devorat de „canibali” mineri, care vor accepta până la urmă un nou pact cu „tătucl” Iliescu.

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

Radu G. Țeposu („Etiopia, Zair, România”, 22, nr. 39, 1991) decretează în Miron Cozma un manipulator de anvergură sau, dimpotrivă, un farsor grobian. Profitorul mineriadei este însă considerat a fi Ion Iliescu, ai cărui foști „copii de suflet” sunt minerii reveniți în Capitală „precum criminalul care se întoarce la locul faptei”. Pavel Câmpeanu („O criză mai mult decât politică”, 22, nr. 39, 1991) vede în mineri niște „purtători specializați ai violenței ilegale”, care se află în ipostaza inedită de a-i răpi Statului monopolul agresiunilor. În acest context, Ion Iliescu (considerat a nu avea statură morală) a devenit sclavul foștilor săi sclavi și slujbași, președintele acceptând orice fel de compromisuri și falsuri, pentru a-și menține poziția în stat.

Sorin Mărculescu („Rotirea cadrelor”, 22, nr. 40, 1991) implică în mineriadă atât figura lui Ion Iliescu, cât și pe aceea a SRI-ului, denunțând „lovitura prezidențialo-sereistă”. Dar demonstrația sa nu urmărește nicio clipă să-l acrediteze pe Petre Roman ca pe o victimă: acesta este o falsă victimă, întrucât niciodată, înaintea vertijului

provocat de mineri în 1991, nu a luptat împotriva neocomunismului, ci, dimpotrivă, l-a tolerat. Cât despre rolul fostului organ de represiune din comunism, el este evident și în postcomunism: „Securitatea nu a fost demolată, ci reciclată”. Rolul de mascotă (a revoluției din decembrie 1989) al lui Petre Roman a fost și el reciclat: „Aripa conservatoare avea nevoie și de spectacolul unui copil teribil, al unui «disident» obedient în fond”.

În concluzie, mineriadă din septembrie 1991 a avut un caracter brutal (deși nu ca în iunie 1990), dar ea a fost orientată împotriva foștilor stăpâni care patronaseră agresiunea din anul anterior. Chiar dacă nu a funcționat după un scenariu conspiraționist intenționat, ci și-a avut spontaneitatea ei colerică, este probabil că diferite forțe (conservatorii din FSN, foști ofițeri de Securitate ori epurați din SRI, grupați în alte structuri ale Puterii) au agreat ideea de mineriadă anti-Roman și s-au mulat pe caracterul acesteia. Opoziția, la rândul ei, a profitat de mi

L

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

neriadă, încercând să o recupereze în folosul propriu. Prin prudență și neimplicare în susținerea lui Roman, președintele Ilies-cu și-a păstrat până la urmă poziția pe „tron”, devenind unul dintre profitorii incontestabili ai mineriadei. Ziarele Puterii au demonizat, în general, figura minerilor sau i-au considerat a fi manipulați. Principalul ziar al Opoziției însă – este vorba de *România liberă* –, deși a înfățișat corect violențele ortacilor, a manifestat o tendință de eufemizare a foștilor agresori din iunie 1990. Doar revista 22 a avut o poziție obiectivă și analitică asupra evenimentelor din toamna anului 1991.

IV

MINERIADA A CINCEA 18 – 22 IANUARIE 1999

Începutul și sfârșitul unei „mironiade”.

A cincea mineriadă, din 1999, este cel mai vizibil, rodul narcisismului și grandomaniei liderului sindical Miron Cozma, care o instrumentează pentru a-și camufla statutul de infractor cu mai multe procese pe rol, dar și pentru a-și consolida o viitoare poziție politică. Perspectiva Puterii și aceea a Opoziției însă diferă față de mineriadele anterioare. În 1999, Puterea aparținea fostei Opoziții (din timpul mineriadelor anterioare), adică alianței CDR, USD și UDMR, iar Opoziția era reprezentată de fosta Putere, adică de PDSR, secondată de

PUNR și PRM. Perspectiva Puterii va fi redată de ziarul *România liberă* (la a cărei prestație voi adăuga, în studiul de caz care urmează, comentariile elitei de la 22). Ziarul *Adevărul* este, în 1999, un cotidian independent, în sensul în care nu mai face politică partizană: deosebirea față de tendențiosul și injuriosul cotidian din timpul mineriadelor ediția 1990 este izbitoare. Poziția sa nu este identică totuși cu cea a *României libere*, chiar dacă vor exista multe puncte comune în abordarea și înfățișarea mineriadei din 1999. Am dorit să prezint, în acest studiu de caz, și poziția *Adevărului*, pentru a menține continuitatea demonstrației în raport cu celelalte mineriade. În ce privește perspectiva Opoziției în 1999, aceasta va fi înfățișată prin săptămânalul *România Mare*, oficiosul extremistului partid cu același nume, condus de Corneliu Vadim Tudor. Cum implicarea politică a acestuia a fost dovedită în mineriada din ianuarie 1999, Miron Cozma fiind „aghiotantul” său, *România Mare* a incitat direct minerii la revoltă, pentru a profita în cazul în care ar fi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Izbutit râvnita lovitură de stat. Ion Iliescu și PDSR, deși au susținut moral și ideologic mineriada din 1999, se vor feri totuși de o implicare vizibilă în răzmerița minerilor și, la limită, chiar de alianța cu PRM.

Perspectiva Puterii în data de 3 ianuarie 1999 încep să circule primele știri despre pregătirea unei ample greve a minerilor din Valea Jiului. Aceștia îi dau un ultimatum primului-ministru Radu Vasile să vină în zonă, pentru a dialoga și „a-i onora cu prezența”. În caz contrar, minerii anunță că se vor consulta în vederea deplasării la București. Până aici scenariul este identic cu acela din 1991: ultimatumul dat premierului, orgoliul ortacilor de a poza în stăpâni-justițieri și obsesia asedierii Capitalei. Situația din Valea Jiului era, într-adevăr, explozivă: între 1997 – 1998 (după instalarea guvernului CDR-USD-UDMR) avuseseră loc destule restructurări în zonă, Valea Jiului fiind traumatizată de șomajul masiv; din rândul disponibilizaților se racolează destui infractori, iar rata alcoolismului crește; spaima de șomaj devine obsesivă pentru cei care mai au încă locuri de muncă, în plus, pierderile Companiei Huilei sunt tot mai mari: Regia se dovedea a fi o periculoasă datornică la buget, o „gaură neagră” a economiei românești. Starea mineritului era degradată și ajunsese într-un stadiu fatal de colapsare. Pe acest fond, restructurările au produs o anxietate

firească, dar, în același timp, au evidențiat interesele unor structuri birocratice din minerit, care încercau să-și păstreze privilegiile, manipulând masele de oameni. Greva minerilor, paradoxal sau nu, avantaja bugetul Guvernului: în fiecare zi de nemuncă, Guvernul economisea sume uriașe, fiind mai rentabilă, astfel, greva decât plata salariilor minerilor. Nu în ultimul rând, tot în această perioadă, presa românească publică diferite articole despre afacerile dubioase ale liderilor sindicali și capilor mineritului din Valea Jiului, care trăiau regește în contul mizeriei maselor de ortaci. Cel puțin

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

jumătate din minerii care i s-au alăturat lui Miron Cozma proveneau dintre disponibilizați, fiind, adică, niște oameni care nu mai aveau nimic de pierdut. Gruparea lor în jurul lui Cozma, în ciuda mercenariatului, oportunismului și parvenitismului evidente ale liderului sindical, devine, astfel, justificabilă prin faptul că acești oameni traumatizați de sărăcie (alcătuind un fel de „Golem mineresc”, cum îi numește, la un moment dat, Gheorghe Grigurcu) și disperați vedeau ca ultimă soluție asediarea Capitalei, pentru a supraviețui și pentru a obține prin presiune, șantaj și forță ceea ce le fusese luat. După stoparea în ultimul ceas a mineriadei, în ciuda acordului de la Cozia și a promisiunilor făcute acolo de premierul Radu Vasile, minele vor trebui oricum închise, pentru continuarea reformei, semn că ortacii din Valea Jiului porniseră la un război pe care, chiar dacă îl vor fi câștigat inițial, în cele din urmă aveau să-l piardă pentru simplul fapt că economia românească nu permitea deraieri, dacă intenționa să se integreze în traiectoria economiei de piață recâștigată după 1989.

Ce pretind minerii? Cerințele lor sunt exorbitante: 10.000 de dolari și 2 hectare de pământ pentru cei disponibilizați. Mai târziu, ei vor pretinde 500 de dolari lunar, până la pensionare. Uniți prin aceste doleanțe financiare avantajoase, prin experiența profesională, proveniența zonală și obediența față de liderul sindical, ortacii nu sunt conștienți de enormitatea pretențiilor lor, grefate pe dorința de putere a lui Miron Cozma și pe încercarea acestuia de a-și camufla, în spatele mineriadei, infracțiunile de drept comun. Iar dacă sunt conștienți, ei joacă ultima lor carte.

Înainte de a trece la studiul de caz propriu-zis asupra mineriadei, sunt de amintit recapitulările (realizate în *România liberă*) despre mineriadele anterioare, dar și despre Lupeni '29, moment

mitizat de istoria comunistă. În legătură cu acesta din urmă, este remarcat faptul că instigatori și agitatori comuniști (în număr de maximum 100) au ocupat centrala electrică, indiferenți la riscul vieții minerilor din subteran. Armata, che

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

mată să intervină, a fost atacată cu foc, instigatorii speculând transformarea conflictului de muncă într-unul violent, pentru a provoca o intervenție din afara României, a URSS-ului, probabil (Vladimir Alexe, „Istoria secretă a comunismului. Minerii, masă de manevră, încă din 1929, a forțelor antiromânești. Lupeni '29: Kominternul și «Sindicatele unitare» transformă un conflict de muncă în conflict sângeros”, *România liberă*, 14 ianuarie 1999). În privința mineriadelor din postcomunism, *România liberă* le sintetizează în articole ample (încercând să oculteze totuși rolul jucat de Petre Roman în mineriada din iunie 1990, întrucât acesta era, în 1999, aliatul CDR), constatând prin diferite voci (dintre care cea mai virulentă este a lui Vladimir Alexe, „Minerii contra României. «Batalioanele de șoc» antireformă. Forța Legii sau forța pumnului”, *România liberă*, 20 ianuarie 1999) că toate au fost antireformiste și anti-O-poziție, minerii devenind „aristocrația muncitorimii” și răsfățații Puterii criptocomuniste. Mineriadele au constituit, astfel, „forme de manipulare tipic teroristă”, ele au avut aceiași autori și s-au remarcat ca atentate la adresa democrației, care au precedat tentativa de lovitură de stat din ianuarie 1999. Deoarece capii (sindicali ai) minerilor și instigatorii lor din 1999 își vor asemăna, uneori, mișcarea revendicativă cu aceea din 1821, condusă de Tudor Vladimirescu, sau cu răscoala din 1907, *România liberă* publica, din când în când, intervenții demistificatoare și ridiculizatoare în acest sens.

Figura mitopolitică esențială a mineriadei din 1999 este tot aceea a lui Miron Cozma, care a reușit să confişte sensul revendicărilor ortacilor în asemenea măsură, încât însuși termenul consacrat de mineriada a fost adaptat și metamorfozat în acela de *mironiadă*, „cruciadă” a conducătorului Miron și, de asemenea, luptă („monolitică”) a ortacilor pentru liderul lor aproape zeificat. După cum se remarcă în *România liberă*, mineriada a declanșat o enclavă-paravan a lui Miron Cozma, de aici preschimbarea sa în „mironiadă”. Portretul mediatic, sociopolitic și psihanalitic al lui Cozma este, de aceea, necesar

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

pentru a înțelege ceea ce s-a întâmplat în ianuarie 1999. Mai întâi trebuie amintite încă o dată poreclele lui Cozma, fie că ele îl mitizează, fie că, dimpotrivă, îl demitizează: „Luceafărul huilei”, „Luceafărul Negru”, dar și „Luciferul huilei” („căpetenie a demonilor”), „Berlusconi al Văii Jiului”, „Napoleon”; există și catalogări spontane, însă emblematice pentru statutul lui Miron Cozma de manager al violenței: „provocator-șef, „ultimul terorist al României”. Unele dintre aceste porecle îl flatează pe Cozma, drept care le va utiliza pe parcursul carierei sale de lider sindical și comandant de oști minierești. Cum el râvnește să fie mai cu seamă un simbol național, porecla favorită va fi aceea de „Luceafăr” al huilei.

Dosarul de infractor al lui Miron Cozma fusese destul de mediatizat, tocmai pentru a contracara legenda pe care liderul sindical și-o confeționase de-a lungul anilor, mizând pe ignoranța ortacilor: acesta avea mai multe procese pe rol, întrucât agresase un ziarist, un polițist și patronii unui bar. În plus, accidentase mortal, cu autoturismul, o femeie. În ceea ce privește „cazierul” său politic, Cozma fusese arestat în 1997, pentru subminarea puterii de stat în timpul mineriadei din 1991, fiind condamnat la un an și șase luni închisoare de un judecător care îi simpatiza poziția contestatară și infracțională și care îi dăduse o pedeapsă retorică, mai degrabă. Deși avusese rol și în mineriada din iunie 1990 (chiar dacă nu de anvergura celui din 1991 sau 1999), Cozma nu este judecat și pentru participarea la aceasta, Puterea dorind să menajeze figura lui Petre Roman devenit aliat CDR. Revenit din închisoare, în 1998, Miron Cozma este privit, de minierii angoasați de șomaj, ca un posibil salvator. El mizează pe această postură, întrucât, prin intermediul mineriadei din 1999, își pregătește și o posibilă carieră politică, în cadrul PRM. În 1996, Cozma candidase, de altfel, ca independent, pentru funcția de senator și obținuse incredibil de multe voturi (totuși nu izbutise să ajungă în Parlament). Virtuala sa carieră politică va fi încheiată în februarie 1999 când, în ciuda celei de-a șasea răzmerițe a ortacilor (care nu a mai

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ajuns să devină la propriu o mineriadă), Miron Cozma este re-judecat și condamnat la 18 ani de închisoare pentru participarea la mineriadă din 1991, devenind din nou deținut de drept comun. Presa străină îl vede pe Cozma ca pe un pușcăriaș manipulator, „rege”

profitor, instrumentând minerii, pe post de „măciucă”, împotriva opoziției anticomuniste în perioada 1990 – 1991. Nu în ultimul rând, lui Cozma i se face profilul de „aghiotant” al lui Corneliu Vadim Tudor și al PRM, partid extremist care avea să-și facă simțită prezența logistică și instigatoare în mineriadă din 1999.

În Valea Jiului, deși adulat, Cozma era și contestat, fiind acuzat de comportament dictatorial și oportunism, ca și de fraude legate de cotizațiile sindicale. Unii ortaci îi intuiesc cameleonismul. Fusesse remarcată, de altfel, intenția lui de a-și elimina posibiii rivali sindicali, „dușmanii din interior”, cum îi numea, prin acuze fără argumente și abuzuri. Ca lider sindical, Cozma este conștient că are putere doar dacă îi domină pe mineri, altfel, singur, fără ortaci, fiind o „excreșcență” tu-morală și o „umbră”. „Să vină sa mă aresteze aici, la Petroșani, dacă au curajul”, declară el, arătându-se nesupus față de lege și criticând justiția română. Dintre liderii sindicali mondiali cu care ar putea fi comparat, parțial, sunt amintiți celebrii Hoffa (din SUA) și Scargill (din Marea Britanie), ambii indivizi cu charismă și cu apetență pentru politică (Mihai Răzvan Ungureanu, „Cine face istoria? Liderul sau masele stârnite de acesta? De la Jimmy Hoffa la Miron Cozma: gangsterism, terorism, sindicalism”, interviu consemnat de Bogdan Burileanu, *România liberă*, 2 februarie 1999). Miron Cozma are, la rândul-i, o formă de charismă autoindusă, și, asemeni lui Hoffa, face din gangsterism și infrafracționalitate un titlu de glorie.

Din punct de vedere psihologic, Miron Cozma are vocație de „provocator-șef, reușind să mobilizeze mii de mineri nu doar împotriva studenților și intelectualilor sau reformiștilor de tip Petre Roman, dar și împotriva forțelor de ordine, spul-berând barajele polițienești, fără remușcarea că, în felul aces – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

ta, contestă autoritatea statală și însăși Legea. îi place să pozeze în salvator mesianic al ortacilor și al țării, cerându-le acestora, la un moment dat, încă o revoluție în România! Pe de altă parte, este laș, cel puțin prin comportamentul din ianuarie 1999, atunci când, ascuns între bodygarzi și masa de ortaci, își trimite substitutul, Romeo Beja, să-i conducă pe mineri, pretextând pericolul unui posibil asasinat care ar plana asupra-i. La fel va proceda și în februarie 1999, când în cele din urmă va fi arestat, fiind găsit ascuns într-un autobuz cu mineri de rând, pentru a induce în eroare forțele de ordine despre care se știa că

intenționează să-l captureze.

Un *hybris* aparține îl marchează pe liderul sindical al minerilor: el concepe Valea Jiului ca pe o „feudă”, considerându-se regele neîncoronat al acesteia. Astfel, își îngăduie, înainte de mineriadă, dar și după, să-i amenințe cu expulzarea din Valea Jiului pe minerii care nu participaseră la grevă sau care îl contestaseră. Mizând, de asemenea, pe un fel de haiducie minerească, el se crede (consideră unii comentatori) un lăncu Jianu adaptat la postcomunism, care are dreptul să ia de la „bogați” (Guvernul), pentru a da „săracilor” (ortacii) – dar face acest lucru, fără niciun scrupul, în detrimentul altor „săraci” (populația României). *Hybris-ul* său este și de natură religioasă: fire destul de credincioasă sau cel puțin disciplinată religios și cunoscătoare a sloganurilor cu acest efect, Miron Cozma cere mereu binecuvântarea preoțească asupra ortacilor angrenați în mineriadă. Sau consimte să fie aclamat și binecuvântat, așa cum se întâmplă atunci când revine din mineriadă iernatică, acceptând drept cuvenite strigătele și scandările mulțimii din Petroșani: „Cozma! Nu uita! Valea Jiului c-a ta!” Se consideră a avea o misiune națională, de salvator providențial căruia nimic nu îi poate sta în cale, folosindu-se de faptul că Valea Jiului avea o moștenire morală, aceea a anilor 1929 și 1977, mai cu seamă cea din urmă, consacrată ca opoziție anticeaușistă, legitimându-i, la nivel mental, condiția de lider al mineriadelor.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Caracterul mineriadei din 1999 este unul militar, cu strategii, comandanți și mase de manevră. Miron Cozma îi percepe pe mineri ca pe o oaste, numindu-i „armata mea”. Unii ziariști (Vladimir Alexe, „Liga minerilor, finanțată de Gaddafi! Cozma urmărește autonomia Văii Jiului. Insurgenții de la mineriadă, recompensați de Cozma din fondurile oferite de col. Gaddafi”, *România liberă*, 13 februarie 1999) speculează ideea că Liga Minerilor, cu sediul la Petroșani, are, pe lângă structura civilă, o a doua structură, paramilitară, camuflată după cea dintâi. Astfel, Vladimir Alexe consideră că, în timpul mineriadei, Miron Cozma a fost asistat de un stat-major paramilitar; minerii au avut „cercetași” și interpreți de hărți militare; ei erau instigați de indivizi după tiparul „comisarilor” politici; prin telefoane mobile se menținea legătura cu superiorii din cadrul forțelor de ordine, care aveau să trădeze; paramilitarii din Liga Minerilor erau cadre de rezervă din Ministerul de Interne (respectiv din fostele trupe de Securitate).

În orice caz, în defileul Jiului, Miron Cozma mobilizează minerii pentru a înlătura barajele polițienesci – poate fi un test sau nu, cert este că minerii îl trec, chiar dacă ajutați de un buldozer, singurul, de altfel, pe care îl aveau la dispoziție. Dar ortacii intenționau la nevoie să străbată pe jos drumul până în Capitală; nu în zadar, presa străină a remarcat și comparat marșul minerilor asupra Bucureștiului cu cel al lui Mussolini asupra Romei. *România liberă* folosește des termenul de „oști minerești”, întrucât ortacii par să fie antrenați la înfruntările cu forțele de ordine: petardele lacrimogene lansate din elicopter nu au efectul de a-i opri din drum, ci doar de a-i excita la luptă. Cozma le explicase, de altfel, că ei sunt „ultima speranță ce i-a mai rămas țării”, trezindu-le un fel de *furor* războinic și o vanitate de luptători neprofesioniști râvnind să devină profesioniști. Așa se explică și de ce, fie că au fost pur și simplu lăsați să treacă de forțele de ordine dirijate de comandanți trădători ori incapabili, fie că au câștigat o înfruntare militară concretă, minerii simt nevoia să umilească polițiștii și jandar – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

mii capturați, dându-le, după cum era de așteptat, lecții de agresiune fizică și defulându-se pe soldații în termen sau pe câte vreun superior rătăcit printre aceștia. Ortacii posedă arme rudimentare, ca și în cazul celorlalte mineriade (bâte, răngi, topoare, pietre), și reușesc să-i rănească pe polițiști, apoi să îi dezarmeze, luând chiar ostatici, eliberați eşalonat, uneori, de frica de a nu fi linșați de alți ortaci doritori de răzbunare sau de infractori amestecați între mineri, care aveau de reglat conturi cu forțele de ordine. Însuși prefectul de Vâlcea era să fie linșat, după ce în prealabil fusese pălmuit de Miron Cozma, fiind salvat însă până la urmă de liderul sindical căruia lucrurile începuseră să-i scape de sub control. Mașinile ziariștilor și polițiștilor sunt, în general, distruse sau măcar deteriorate, alături de jandarmi și polițiști, fiind agresați și oamenii de presă prezenți în zonă. Petre Mihai Băcanu („Așa-zisa venire a minerilor”, *România liberă*, 25 ianuarie 1999) va sugera ironic, la un moment dat, ca Miron Cozma să fie avansat general peste trupa de „ortaci-jandarmi”, aceasta substituindu-se forțelor de ordine, umilite și violentate. *România liberă* publică, de altfel, dezvăluirea unui ortac despre organizarea mineriadei, gândită după o strategie militară: acesta susține că unii polițiști (ori comandanți) au colaborat cu minerii, întrucât ortacii cunoșteau amplasarea forțelor de ordine, că Miron Cozma se afla în

fruntea unui comando, iar ordinul de predare a scutierilor a venit de la un comandant al acestora, fidel liderului sindical al minerilor. Este publicată în ziar chiar o hartă cu amplasarea trupelor minerești și a celor polițienești, hartă găsită mai apoi la ortaci.

Minerii sunt percepuți ca fiind niște „khmeri negri” (Octavian Paler, „România spre Evul Mediu”, *România liberă*, 22 ianuarie 1999), o adevărată armată sub stindard ideologic, măcar pentru mineriadele din 1990 și 1991; în 1999, ei sunt khmerii personali ai lui Miron Cozma, garda sa pretoriană, reorientată de la figura de odinioară a președintelui Iliescu la figura liderului lor sindical, aproape divinizat. Premierul Radu Vasile și Mi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

ron Cozma negociază la Cozia, la 22 ianuarie 1999: este ales spațiul Coziei, ca simbol al creștinismului și al nonviolentei, dar și ca simbol al reconcilierii naționale. Cei doi lideri sunt conștienți că se întâlnesc la Cozia pentru a stabili o pace militară (negocierea este chiar așa numită – „pacea de la Cozia”), dar nu conștientizează faptul că întâlnirea lor este una de strategii și comandanți (chiar dacă amatori, improvizați, contextualizați), așa cum se petreceau lucrurile în Evul Mediu, când, după o bătălie, eminențele cenușii ale acesteia (și de o parte și de alta a baricadei) parafau rezultatul înfruntării militare într-un spațiu sacru, religios, pentru a da ținută morală, de cuvânt respectat, alianței sau tratatului de pace respectiv.

Armata minerilor nu este omogenă: pe de o parte există ortacii disciplinați, care acționează fără multe vorbe și ascultă orbește de ordinele lui Cozma, pe de alta există colericii care se manifestă oral și fizic cu multă violență și care, labili psihic, pot trece peste ordinele liderului sindical, exagerându-le, depășindu-le. Declarațiile unora dintre acești ortaci sunt incendiare și iresponsabile: „Îl împușc cu mâna mea și pe Constantinescu, și pe Vasile... pe toți, dom'le. Punem o bombă la Parlament, să-i curățăm pe toți hoții ăștia... scăpăm țara de ei”; sau „facem și noi un Kosovo [...] avem aici, în Vale, arme ascunse... nici nu știu ei (Guvernul, n.n.) câte avem și pe unde le ținem”. Este de remarcat ideea autolegitimatoare a minerilor ce se cred eradicatori ai răului și salvatori, apoi dorința lor de a fi războinici, deducându-se că este o mândrie „să faci un Kosovo”! Nu în ultimul rând, este vizibil mirajul exercitat de Capitală asupra ortacilor, aceștia angrenându-se într-un marș asediator asupra Bucureștiului (așa cum se întâmplase cu

ocazia tuturor celorlalte mineriade) și din dorința de a-și demonstra abilitățile militare. Însuși Miron Cozma le-a spus, triumfal, minerilor, după câștigarea bătăliei cu forțele de ordine: „acum îi belim pe toți”, sugerând o omnipotență minerească, o trufie de a se erija în putere statală. La Râmnicu-Vâlcea și Târgu-Jiu, o parte din mineri au scandat „Vrem să facem iar PCR” sau

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

„Cozma-Vădim”. Faptul că în 1977 se revoltaseră împotriva comunismului, iar în 1999 ortacii reclamă revenirea comunismului invalidează implicit celebra grevă din 1977. Numele scandal al lui Corneliu Vadim Tudor, alături de cel al lui Miron Cozma demonstrează la lumina zilei legătura mineriadei cu Partidul România Mare, trădând numele instigatorului. Minerii sunt „repetenți la civism și democrație”, violența fiind unica formă de exprimare a relațiilor lor cu ceilalți (Mihai Răzvan Ungureanu, „Cine face istoria? Liderul sau masele stârnite de acesta? De la Jimmy Hoffa la Miron Cozma: gangsterism, terorism, sindicalism”, interviu consemnat de Bogdan Burileanu, *România liberă*, 2 februarie 1999).

Cine a stat în spatele mineriadei, ce complotiști, ce conspirație, dacă a fost, într-adevăr, vorba despre o conspirație? România liberă sugerează mai multe filiere și diferite ramificații; la un moment dat, lansează, în treacăt, ideea implicării în mineriadă a Serviciului de Informații militare al armatei ruse... sau chiar a lui Osama Bin Laden, ca sponsor al Ligii Minerilor (cu 2 ani înainte de 11 septembrie 2001, ziua atacului terorist asupra Statelor Unite ale Americii)! Sau a lui Gaddafi, Miron Cozma afirmând că minerii participanți la insurecție vor fi recompensați bănește din fonduri primite de la colonelul libian. Principalii conspiratori sunt însă autohtoni: PDSR, PUNR și PRM anunță în Parlament și prin intermediul purtătorilor lor de cuvânt că susțin revendicările minerilor. Liderii PDSR (principalul partid din Opoziție) susțin mineriada, sperând o răsturnare de guvern și alegeri anticipate; atunci când situația devine dramatică, se repliază, respingând mineriada resimțită ca atac împotriva democrației; totuși, după pacea de la Cozia, Ion Iliescu minimizează mineriada, revenind la poziția sa inițială. Dorel Băițan și Vicențiu Petrache („O mișcare gândită la rece și bine executată”, *România liberă*, 1 februarie, 1999) consideră că fosta Securitate a fost implicată în mineriada, prin intermediul unor tacticieni sau militari profesioniști care i-au dirijat și

organizat pe ortaci. Fostii securiști au fost susținuți

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

de PDSR („un partid cu spoială democratică”) și PRM („nucleul dur al securiștilor și activiștilor din fostul PCR”).

Stahanovistul intrigant și susținător al marșului ortacilor este însă Corneliu Vadim Tudor, acesta adresând filialelor PRM îndemnul de a-i ajuta și asista pe mineri. Amestecat între aceștia, este detectat, la un moment dat, un vicepreședinte al PRM. Este amintit, în acest joc, și clementul judecător al lui Miron Cozma, care se dovedise a fi un fervent simpatizant PRM. Oc-tavian Paler vorbește despre existența, în PRM, a unui serviciu secret și a unor formațiuni paramilitare, care instigă la ură etnică și rasială și amenință cu teroare („România spre Evul Mediu”, *România liberă*, 22 ianuarie 1999). În timp ce minerii copleșeau forțele de ordine în Defileul Jiului și la Costești, instigatori din Capitală anunță un miting al cărui scop este reclamarea demisiei președintelui Emil Constantinescu și a premierului Radu Vasile și alegerea lui CV. Tudor și Miron Cozma în locurile rămase libere, de președinte și premier (cea din urmă dorință fusese sugerată și în timpul mineriadei din 1991). Alianța Cozma-Tudor (vicepreședintele și președintele PRM) indică o intrigă comunistă antireformistă a mineriadei. După înfruntarea violentă de la Costești și umilirea forțelor de ordine, CV. Tudor rostește în Parlament un discurs instigator în care susține ritos că „Toate revoluțiile din istorie și-au creat propria lor justificare juridică”, felicitându-i pe mineri. Discursul acesta este, în felul său, actul politic de recunoaștere a mineriadei ca lovitură de stat. Bogdan Ficeac („Examenul democrației”, *România liberă*, 25 ianuarie 1999) afirmă că forțele majoritare în mineriadă au fost grupurile paramilitare susținute logistic de PRM și PSM, la care s-au adăugat infractori-mer-cenari; această structură a fost catalizată, apoi, de incompetența sau trădarea comandanților forțelor de ordine și a serviciilor secrete, precum și de prestația lamentabilă a clasei politice. Premierul Radu Vasile va afirma, de altfel, în străinătate, că mineriada a fost o lovitură de stat susținută politic de PRM și PSM.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

Vladimir Alexe semnează un documentar incendiar, deși cu titlu stalinist: „Tentativă de lovitură de stat în România. Planul iese la iveală: bandele teroriste ale lui Cozma vor să fuzioneze la București cu comandouri înarmate!” (*România liberă*, 21 ianuarie 1999). Autorul

articolului susține că PRM a urzit din timp mineriadă, amintind în acest sens întâlnirile lui CV. Tudor cu extremiști de tipul Gaddafi (se susține, de asemenea, că organizația teroristă condusă de Gaddafi a recrutat elemente și în România), Saddam, Jirinovski, Le Pen. Este amendată și inculpată aderarea lui Miron Cozma la PRM, la ieșirea din închisoare. Alexe consideră că strategia mineriadei din ianuarie 1999 urmează un model kominternist, urmărind metamorfozarea unui conflict de muncă în anarhie politică, urmată de răsturnarea puterii. De aceea, Vladimir Alexe presupune că mineriadă ar putea duce la un război civil, după modelul Albaniei anarhice în 1997 (din pricina scandalurilor legate de jocurile piramidale). Alexe revine cu un alt articol („Constituția sau revoluția? Instigare anticonstituțională. CV. Tudor: «PRM salută declanșarea revoluției de eliberare a României»”, *România liberă*, 29 ianuarie 1999) în care îl denunță pe liderul PRM ca strateg al unui puci bolșevic – deoarece acesta ceruse înființarea unui Consiliu revoluționar pentru a conduce țara. În timpul a ceea ce ar fi putut fi cea de-a șasea mineriadă, adică în februarie 1999, CV. Tudor rostește pe postul Radio România Actualități un apel către populația României, pe care o instigă la „revoltă generală împotriva puterii de stat”. În urma periculoaselor sale sfidări politice, senatorul CV. Tudor va fi suspendat timp de 30 de zile din activitatea parlamentară, fără să se reușească însă suspendarea imunității sale.

Ca orientare ideologică, mineriadă din ianuarie 1999 a fost catalogată fie ca aparținând forțelor de extremă dreaptă, fie celor de extremă stângă („rebeliune securisto-comunistă”, cum o numește, inspirat, Florin Gabriel Mărculescu), fie alcătuind un hibrid din cele două extremismisme, unite într-un cocteil *à la roumaine*. Octavian Paler („România spre Evul Mediu”.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

România liberă, 22 ianuarie 1999) vorbește despre nuanța „fascistă a comunismului” în cadrul acțiunii minerești, susținută de securiști conservatori și de „subconștientul otrăvit de comunism” al ortacilor. Alte voci vorbesc despre o „lovitură de stat de tip fascist”. Vladimir Alexe („Lovitura de stat din România și căile ei. «Mineriada», un act de terorism insurecțional contra statului și cetățenilor”, *România liberă*, 22 ianuarie 1999) încearcă să demonstreze structura de act terorist a mineriadei prin: șantajarea autorităților, luarea de ostatici, tehnica ultimatumurilor, confruntarea cu forțele de ordine,

evidențiind folosirea copiilor și a femeilor ca scuturi umane în avangarda minerilor. Într-un alt articol („Lovitura de stat din România și căile sale. Scenariul albanez [’97] în plină desfășurare. Conducătorii grupurilor lui Cozma au acționat la «baraje» conform vechiului «manual al trupelor de securitate»”, *România liberă*, 23 ianuarie 1999), Alexe afirmă că mineriada a utilizat schema insurecțională albaneză din 1997, urmărind ocuparea Capitalei, răsturnarea puterii și, mai apoi, înfăptuirea unui simulacru electoral. Schema albaneză este pe larg adusă în discuție, recapitulându-se felul în care, în 1997, președintele Albaniei (ales democratic) fusese înlăturat de la putere de către rebeli conduși de foști ofițeri ai Securității albaneze, care atacaseră cazărmile, preluaseră armamentul și executaseră manevre militare. Or, la Costești, constată Alexe, conducătorii minerilor cunoșteau dispozitivul de organizare al unui baraj și apelaseră la tehnica învăluirii pe flancuri, pentru a copleși forțele de ordine. Vladimir Alexe nu uită să amintească și posibilul autosabotaj al forțelor de ordine, colaborând cu minerii. Într-un al treilea articol inflammat și voit spectaculos („Liga minerilor, finanțată de Gaddafi! Cozma urmărește autonomia Văii Jiului. Insurgenții de la «mineriada», recompensați de Cozma din fondurile oferite de col. Gaddafi”, *România liberă*, 13 februarie 1999), Vladimir Alexe reia ideea mineriadei ca tentativă de lovitură de stat, după tehnica și tactica Ko-minternului (printr-un marș insurecțional), având trei etape:

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

manifestația revendicativă violentă, nesupunerea civică față de instituțiile statului și rezistența (înfruntarea) secesionistă. Alexe constată o coloratură separatist-autonomistă a mineriadei și, de asemenea, cedarea forțelor de ordine datorată unei complicități a liderilor minerilor cu indivizi din aparatul de stat. Fascinate de ideea conspiraționitei, documentarele lui Vladimir Alexe sunt exotice și extravagante și, cu siguranță, conțin un grăunte de adevăr, dar cocteilul de influențe insurecționale este mult prea cosmopolit pentru a fi real. Cea mai apropiată de adevăr, în ceea ce privește rădăcinile mineriadei din 1999, rămâne varianta despre foștii securiști reactivați în formațiuni precum PRM (în principal), PSM, dar și PDSR, care profitaseră de revolta minerilor și de marioneta Cozma (acesta putea fi totuși manipulat), precum și de inabilitatea Puterii de a stăpâni situația.

Una dintre chestiunile intens discutate pe marginea mineriadei, pentru că problematiza onoarea militară și însăși funcționarea Legii, a fost aceea a trădării efectuate de unii comandanți ai forțelor de ordine, menite să-i oprească pe mineri în marșul lor asupra Bucureștiului. Câțiva dintre subalternii ministrului de Interne, Gavril Dejeu, au fost suspectați de insubordonare, doar astfel putând fi înțeles felul în care forțele de ordine i-au lăsat (într-o primă fază) să treacă pe minerii care înlăturaseră barajele. Apoi, felul în care forțele de ordine au capitulat la Costești și au fost dezarmate de mineri (care au luat ostatici dintre jandarmi și polițiști) a stârnit cel puțin îndoieli asupra justetei unor ordine ale superiorilor. Generalul conducător al trupelor de la Costești a fost demis, acesta susținând, mai târziu, că a fost trădat. Chiar ministrul Dejeu (acuzat de blazare în conducerea operațiunilor antimineresti) a fost silit să demisioneze (căci bătălia de la Costești fusese rușinoasă pentru forțele de ordine), fiind înlocuit cu mai tânărul Constantin Dudu Ionescu. A fost mult discutată convorbirea înregistrată dintre un ofițer al forțelor de ordine și Miron Cozma, căruia îi dădea indicații și sfaturi despre când și cum să atace. O parte din jan

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

darmii în termen (răniți și maltratați de ortaci) au susținut, șoptit, adevărat, că au fost trădați și abandonati de superiorii lor, care le-au dat ordine contradictorii și paradoxale. Trebuie precizat, apoi, că în cadrul forțelor de ordine trimise împotriva minerilor acționau atât militari în termen (fără experiență), cât și militari antrenați în diferite misiuni din străinătate. Așa încât a fost inexplicabilă cel puțin incompetența celor din urmă. După mineriadă, au fost declanșate diferite anchete asupra acțiunilor reprezentanților din Ministerul de Interne, implicați în înfruntările cu minerii. Bogdan Ficeac, într-un text radical („Curățenie generală la M.I.”, *România liberă*, 28 ianuarie 1999) a acuzat prestația jalnică a forțelor de ordine și comportamentul incalificabil (laș, trădător) al comandanților, indicând soluția extremă, aceea a restructurării complete a Ministerului de Interne (putred, corupt). Dorel Băițan și Vicențiu Petra-che, ocupându-se, la rândul lor, pe îndelete de chestiunea trădării („O mișcare gândită la rece și bine executată”, *România liberă*, 1 februarie 1999), au susținut că mineriadă din 1999 a semănat cu un meci vândut, în care a fost implicată atât

Securitatea, cât și militari profesioniști, care i-au dirijat și organizat pe mineri. Cei doi ziariști au analizat conducerea Ministerului de Interne ca pe un grup mafiot, ce a speculat incompetența, inabilitatea sau lipsa de fermitate a lui Gavril Dejeu, manipulându-l. Norocul forțelor de ordine a fost acela că Armata a luat poziție de forță, iritată de agresarea jandarmilor și a polițiștilor, iar, de teama unui război civil, în care minerii ar fi pierdut, Miron Cozma a cedat în cele din urmă. Întrucât, conchid Băițan și Petrache, pacea de la Cozia a fost doar o cacealma: minerii au primit promisiuni, dar nu mai mult de atât. Prudenți, cei doi ziariști previn că, deși mineriadă s-a încheiat, războiul cu Securitatea nu s-a terminat încă.

Încă de la primele amenințări cu greva și cu marșul asupra Capitalei, Guvernul anunță că nu va purta dialog cu minerii, atâta timp cât aceștia se obstinează să promoveze o politică de forță. Guvernul va rămâne ferm pe poziție în ceea ce privește reclamațiile financiare ale ortacilor: aceștia nu vor primi salarii mărite. „Pacea de la Cozia” va constitui, de altfel, actul unor promisiuni neonorate în cele din urmă, chiar dacă premierul Radu Vasile acceptă să-l întâlnească pe Miron Cozma, pentru a detensiona starea de război civil în care țara risca să fie angrenată. Înainte și în timpul mineriadei, instituțiile statului sunt în stare de alertă, Armata anunțând că va interveni în caz de necesitate. Sunt activați, în Capitală, o mie de gardieni publici, în eventualitatea invaziei ortacilor; se anunță interzicerea vânzării băuturilor alcoolice, dacă minerii vor ajunge în București; sindicatele din Capitală sunt atenționate să nu se lase manipulate de liderii lor, care ar putea urmări scopuri de parvenire politică. Președintele Emil Constantinescu se implică, la rândul-i, cerând convocarea Parlamentului într-o sesiune extraordinară, pentru a dezbate mineriadă în curs de desfășurare, dar el nu va solicita declararea stării de urgență, considerând că mineriadă poate fi dezamorsată. Uneori, Puterea a fost acuzată, chiar și în *România liberă*, de inerție (s-a folosit un termen mai dur, acela de nevolnicie) și mediocritate. Au fost criticați Guvernul, Convenția Democratică, mai rar chiar președintele Emil Constantinescu, pentru că au permis punerea în libertate a unui infractor (Miron Cozma), pentru că nu l-au sancționat pe alt infractor (CV. Tudor) și pentru că nu au promovat o lege a lustrației (sau *Proclamația de la Timișoara*). Octavian Paler („Cei patru stâlpi putrezi ai extremismului. Lașitățile și complicitățile instituțiilor”, *România*

liberă, 29 ianuarie 1999) a criticat radical Puterea pentru diletantism, apoi SRI-ul (care ar fi trebuit să prevină asupra mineriadei) – acesta fiind incriminat ca „pepinieră pentru PRM”. În general, Octavian Paler a acuzat „putrefacția autorității și mafioțizarea statului”. Ana Blandiana („Dezechilibru”, *România liberă*, 30 ianuarie 1999) a blamat, la rândul-i, incoerența și abulia politicienilor în reacțiile acestora față de mineriadă. O voce (Ioan Z. Boilă, „Vinovații ante Cozia”, *România liberă*, 30 ianuarie 1999) a indicat drept vinovați de mineriadă ediția 1999 atât

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

regimul Iliescu (în calitate de „patron al structurilor roșii”), cât și regimul Constantinescu (acesta neeradicând mafia comunistă și uitând intenționat de mineriada ediția iunie 1990). Dorel Băițan și Vicențiu Petrache („O mișcare gândită la rece și bine executată”, *România liberă*, 1 februarie 1999) au avansat o ipoteză necreditabilă: aceea că președintele Emil Constantinescu și SRI-ul au monitorizat și controlat exact mineriada, scontând pe trădarea generalilor din Ministerul de Interne (mai apoi destituiți), pentru a-i face să se demaște! Este mai mult decât îndoielnic însă că președintele Constantinescu s-ar fi putut expune unui asemenea risc, doar ca să afle care sunt generalii infideli Puterii. În ce privește SRI-ul, datele ulterioare au indicat faptul că acesta a informat din timp despre situația din Valea Jiului, dar Puterea, inertă, nu a reacționat prompt și ferm la informațiile primite. Radu Portocală („Cercul vicios al istoriei”, *România liberă*, 2 februarie 1999) critică, și el, Puterea pentru clemența și indolența față de mineri și PRM. Raportul preliminar al Ministerului de Interne, privind mineriada, s-a dovedit a fi unul eufemizant și dezamăgitor, stabilind că nu a fost vorba de o încercare de lovitură de stat și nici de trădare, ci de deficiențe majore la nivelul M.I. și al conducerii operaționale pe teren. Cu alte cuvinte, raportul a sublimat atât ideea de lovitură de stat, cât și pe aceea de complot al generalilor, limitându-se la ipoteza revoltei minerești, catalizată pe incompetența forțelor de ordine. Oare doar atât să fi coagulat în ediția 1999 a marșului ortacilor sau elemente din toate cele trei nuanțe s-au contopit într-un hibrid pe care Puterea s-a ferit să-l identifice și soluționeze? În februarie, ceea ce ar fi putut și a șasea mineriada este dezamorsat rapid, forțele de ordine nemaifiind timorate, pasive sau incompetente, ci acționând prompt. În felul acesta, Ministerul de

Interne este reabilitat măcar parțial, în schimb, CV. Tudor persistă ca un factor politic periculos, pe care Puterea va evita să-l sancționeze radical. Doar Miron Cozma va plăti pe măsură.

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

Societatea civilă s-a implicat imediat în blamarea mineria-dei. Înainte, dar și în timpul evenimentelor din ianuarie 1999, Asociația Victimelor Mineriadelor a formulat plângere penală împotriva lui Miron Cozma (și împotriva unor oficiali precum Ion Iliescu sau Petre Roman), readucând în discuție mai ales mineriada din iunie 1990 și evidențiind faptul că doar două persoane au fost aduse în instanță pentru violențele de atunci: una dintre călăuzele securiste ale ortacilor și minerul care intenționase să-l decapiteze pe Marian Munteanu. La un sondaj de opinie, *România liberă* indică faptul că 85 la sută dintre bucureșteni se opun ideii de mineriada, afirmând că intenționează să-i alunge pe ortaci în cazul în care aceștia vor ajunge în Capitală. Intelectualii de elită inițiază o listă de semnături în sprijinul statului de drept și un amplu marș în sprijinul democrației, la care participă aproape 50.000 de bucureșteni (în timpul marșului, se scandează: „Cozma arestat pentru sângele vărsat!”). Semn că umorul autohton nu a pierit nici chiar într-o situație dramatică, *România liberă* propune ironic, la un moment dat, „taxa pe minerit” sau „taxa Cozma-Vădim”, prin care toți cetățenii României să plătească un impozit special pentru subvenționarea Văii Jiului.

Revista 22 analizează la obiect mineriada din 1999, dar, spre deosebire de ceilalți ani, când articolele abundau în concepte spectaculoase pentru a deconstrui mineriadele, în 1999 analiștii sunt mai puțin inspirați în acest sens, întâmpinând oarecum blazat (la nivel terminologic) ediția de iarnă 1999 a mineria-dei. Toate intervențiile evidențiază ideea că, dacă procesele lui Miron Cozma ar fi fost judecate după lege și liderul sindical și-ar fi primit pedeapsa cuvenită, mineriada din 1999 nu ar mai fi avut loc. Mineriada este văzută aproape în unanimitate ca o lovitură a extremei stângi, chiar dacă artificierul ei s-a dovedit a fi un promotor al extremei drepte (Corneliu Vadim Tudor) și, în același timp, un nostalgic al comunismului. De asemenea, 22 insistă pe ideea de haos în Ministerul de Interne și pe

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

fragilitatea forțelor de ordine într-o situație de violență, fiind

evidențiat echipamentul inadecvat al jandarmilor (la înfruntările cu minerii) și timorarea forțelor de ordine (datorită mineriadelor anterioare) care au jucat, într-o primă etapă, rolul unei „gărzi de onoare” a minerilor, apoi rolul victimelor, și de-a-bia într-un târziu rolul pedepsitorilor de drept ai unei ilegiti-mități agresive. Rodica Palade („Miron Cozma și ai lui/ Spaima Bucureștiului”, 22, 12-18 ianuarie 1999) îl vede pe Cozma ca fiind „aureolat de detenție”, șantajist la adresa Puterii, dar în același timp marionetă, întrucât el a fost inculpat pentru mineriada din 1991, însă eminențele cenușii din 1990 și cele din 1991 au rămas nepedepsite. Gabriel Andreescu se fixează („Cazul Cozma, grațieri, amnistii și lungul drum către respectarea ideii de justiție”, 22, 23 februarie-l martie 1999) tot pe figura liderului sindical, creator al unei puteri de tip medieval în Valea Jiului, vocația discreționară făcându-l să fie stăpânul *defecto* al umanității din zonă (de Cozma depinzând slujbe, vandalizarea unor firme particulare, violențele din oraș, mafia sportivă etc). H.-R. Patapievici („Sofisme și coabitarea cu răul”, 22, 23 februarie-l martie 1999) indică pericolul fraudei logice și în drept de a-l identifica pe Miron Cozma cu minerii, aceasta făcând ca ideea de mineri să fie manipulabilă, la fel aceea de mineriade ori de lider sindical. Emil Hurezeanu („Natură moartă în mișcare”, 22, 26 ianuarie-l februarie 1999) concluzionează succint că, dacă mineriada din 1999 ar fi fost izbutită și minerii ar fi ajuns la București, învingătorul și câștigătorul ar fi fost Nicolae Ceaușescu, prin reinstalarea abuzivă a unui comunism (de factură minerească). Ștefan Aug. Doinaș („Civilizația scuipatului”, 22, 26 ianuarie-l februarie 1999) sintetizează mineriadele prin capii săi artizani de la început și de la sfârșit, Ion Iliescu (pentru 1990) și Corneliu Vadim Tudor (pentru 1999), ambii aparținând, după Doinaș, unei „civilizații a scuipatului”, acesta fiind comunismul rezidual al tranziției românești.

Gabriela Adameșteanu, H.-R. Patapievici și Dan Pavel încearcă radiografii ample, uneori conceptuale, ale mineriadelor. Cea dintâi („Cele două Românii”, 22, 26 ianuarie-l februarie 1999) pornește de la premisa că vor exista întotdeauna două Românii, ale căror granițe sunt trasate de delimitările minorității și majorității politice de la noi. O a doua premisă este aceea că, prin decembrie 1989, în România s-a instalat o „cultură a revoluției”, aceasta devenind un stereotip mental legat de faptul că o mișcare populară, secondată de serviciile secrete și

forțele de ordine, poate răsturna puterea în câteva zile. Gabriela Adameșteanu consideră că, în România, există și o cultură a loviturilor de stat (cea împotriva lui Alexandru Ioan Cuza, cea a lui Carol al II-lea, a legionarilor, a lui Antonescu, a comuniștilor, a puciștilor anticeaușiști), așa încât obsesia loviturilor de stat este specifică, și ea, mentalului românesc. Or, mineriadele (în special cea din 1999, despre care Miron Cozma îi anunțase pe ortaci că va fi o nouă „revoluție”) au depins atât de „cultura revoluției”, cât și de aceea a loviturilor de stat, ele constituindu-se într-un hibrid în care au funcționat (mai ales în 1991 și 1999) cele două „culturi” enunțate anterior. Gabriela Adameșteanu observă chiar o corespondență cifrică între revoluția din decembrie 1989 (16 – 22 decembrie) și mineriada din 1999 (16 – 22 ianuarie), chiar dacă aceasta este/ar putea fi hazardată.

Cel mai aplicat analist al mineriadei din 1999 este H.-R. Patapievici („Mineriada: radiografia unei instituții”, 22, 2 – 8 februarie 1999). Mai întâi, H.-R. Patapievici definește mineriada în general: „instrument de presiune și de intimidare politică”, concretizat prin descinderea intenționată și agresivă în București a unor detașamente minerești „ca alternativă ultimativă a luptei politice”. Demonstrația sa este progresivă și urmărește punctarea mineriadelor ca „instituții” inventate, create de strategii politici care au intenționat să impună, după revoluția din decembrie 1989, „un tip special de republică: unul în care o constituție populistă ar fi trebuit să funcționeze cu elasticitate alături de o situație în care opoziția politică ar fi fost ținut-M

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

tă în șah de o iminentă mobilizare «revoluționară» a maselor muncitorești”. Mineriadele au depins de trei factori: voința politică de a fi folosite în scop agresiv, existența unei structuri de comandă și sprijin în serviciile secrete și în cadrul forțelor de ordine și, nu în ultimul rând, existența detașamentelor minerești active, apte să invadeze Capitala. H.-R. Patapievici schițează o evoluție teroristă a mineriadelor, de la cele trei din 1990 până la cea din 1999, analistul profetind-o și pe cea de-a șasea, avortată, din februarie 1999 (care a fost stopată în forță de jandarmi). În panoramarea mineriadelor, este evidențiat faptul că primele două au fost limitate și au avut funcția de a testa reacția populației (29 ianuarie și 18 februarie 1990); a treia (iunie 1990) a adus o nuanță nouă, fatală, întrucât minerii s-au substituit poliției și justiției; a patra (septembrie 1991) continuă

tendința celei de-a treia mineriade, adăugându-i încercarea de substituie a președinției și guvernului; prin a cincea mineriadă (ianuarie 1999), minerii au încercat să se substituie în totalitate puterii statului. Observațiilor pertinente ale lui H.-R. Patapievici le-aș adăuga faptul că, începând cu iunie 1990, mineriadele au loc pe parcursul a mai multe zile, ca într-un desfășurător eşalonat al terorii, de unde demonstrarea aplicată a ideii de încercare de lovitură de stat, cel puțin pentru edițiile din 1991 și 1999.

Dan Pavel („Tehnica loviturii de stat, mineriadele și justiția”, 22, 23 februarie-l martie 1999) demonstrează că mineriadă din 1999 este consecința mineriadei din iunie 1990, construită de Putere (Ion Iliescu, FSN, Petre Roman) împotriva Opoziției, ediția din 1999 depinzând exclusiv de faptul că justiția nu și-a făcut datoria în cazul infractorului Miron Cozma și al eminențelor cenușii din 1990. Dan Pavel consideră că Serviciul Român de Informații a furnizat date din timp privind pericolul loviturii de stat, sugerând chiar arestarea preventivă a lui Miron Cozma, dar sfaturile venite din partea SRI au fost minimalizate de Puterea indolentă, de nu cumva oarbă.

MINERIADELE. O POVESTE AMARA La ceasul *Adevărului*

Cotidianul *Adevărul* încearcă să redea obiectiv mineriadă din 1999, deși concluziile asupra acesteia vor viza acuzator, din când în când, și Puterea. Având ca moto „Nimeni nu este mai presus de lege” (Articolul 16 din Constituția României), *Adevărul* își propune, măcar în principiu, dacă nu în conținut, să ofere perspectiva cea mai apropiată de realitate.

Așa cum constată ziariștii, situația din Valea Jiului era confuză în ianuarie 1999: minerii nu își cunoșteau, de fapt, revendicările, aici funcționând, în mod simbolic, „cel mai mare lagăr de exterminare fără sârmă ghimpată din România” (Cristian Tudor Popescu, „Lagărul fără sârmă ghimpată”, *Adevărul*, 11 ianuarie 1999). Pierderile din zonă erau uriașe, analizele economice și financiare indicând faptul că, deși avea o calitate mai slabă decât cărbunele din import, cărbunele din Valea Jiului era mai scump. Revendicările aberante ale minerilor indică gradul lor de iresponsabilitate: aprobarea celor 10.000 de USD pe cap de ortac ar fi dus implicit la înghetarea reformei. Zona era manipu-labilă, minerii alcătuind un bloc de robi a căror unitate consta în munca subumană și primitivă și în obediența oarbă față de liderul sindical. O solidaritate datorată, și ea, spațiului, și un orgoliu afișat,

legat de greva anticeaușistă din 1977, îi făcea să-și aroge drepturi deasupra oricăror altor profesiuni, plus tendința spre o ritualizare a protestelor pornind din Valea Jiului. Firește, înțelesul „zonei” minerești este cu totul altul decât acela al „zonei libere de neocomunism”, „kilometrul zero” ori „Golănia”: zona ortacilor nu era una a libertății de gândire și opinie, ci una a comunității timorate de traiul greu și de condițiile mizere. În 1999 (dar și în 1991), la întoarcerea în Petroșani, după înfruntarea cu forțele de ordine și înfrângerea acestora, minerii au fost primiți cu flori și urale; s-a propus să se facă și o chetă pentru ei, ca și cum orașul ar fi sărbătorit niște războinici învingători în lupta cu Răul. Pe de altă parte, trebuie menționat că, la inițierea marșului asupra Capitalei, multe

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

dintre soțiile minerilor s-au opus plecării lor la București, atât din motive financiare, cât și din învățăturile trase cu prilejul celorlalte mineriade.

Recapitularea mineriadelor nu lipsește din *Adevărul*, tocmai pentru a oferi o panoramă a mișcărilor din Valea Jiului și a asalturilor Capitalei, în toate ipostazele lor. Dacă regimul Ilies-cu a apelat la „pumnul de fier” al ortacilor, pentru a-i elimina pe contestatari (în 1990) sau pentru a răsturna un guvern considerat disident ideologic (guvernul Roman), tentativa de „contrarevoluție” din 1999 este considerată o consecință a economiei de piață, care a afectat în așa fel economia de tip comunist și mineritul, în special, încât a produs o răbufnire de proporții și o instrumentare a acestei explozii socioprofesionale de către partide politice extremiste sau nostalgice (Ion M. Ioniță, „Contrarevoluția din ianuarie”, *Adevărul*, 13 ianuarie 1999). Celebre posturi de televiziune, precum CNN și Euronews, vor prezenta, în ianuarie 1999, imagini de la mineriadele anterioare, în chip de memento. Speriați de turnura pe care ar putea-o lua evenimentele, câțiva investitori străini, la fel ca în timpul celorlalte mineriade, încep să-și anunțe retragerea din România. Devine evident că, puse în paralel, mișcarea din 1977 și cea din 1999 (ca să luăm extremele cronologice) erau antitetice: dacă, odinioară, minerii se radicalizaseră împotriva dictaturii ceaușiste, în 1999 ei se ridică împotriva democrației, fără ca măcar să conștientizeze lucrul acesta (Cristian Tudor Popes-cu, „Cine este România?”, *Adevărul*, 20 ianuarie 1999). Adevărat că nici nu erau aceiași mineri, ci indivizi reeducați de

propaganda comunistă ori chiar infractori de drept comun, reeducați la locul de muncă, perfect instrumentabili. Petre Roman, în considerațiile sale privind mineriada, susține că ediția 1999 reia ediția 1991, cu deosebirea că, în 1999, pretinde Roman, nu există trădători din interiorul Puterii (Roman se referă la faptul că, în 1991, fusese trădat de către președintele Iliescu, după mineriada de arunci survenind, de altfel, și ruptura între cei doi lideri, Roman părăsind FSN-ul cu o parte din

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

aderenții săi, pentru a crea un alt partid). Fostul premier detronat în 1991 se înșală, întrucât trădarea nu numai că funcționează în 1999, dar ea va fi chiar mai spectaculoasă decât în 1991: căci trădătorii nu sunt, de data aceasta, un președinte supus presiunilor minerești, care renunță la primul său ministru, pentru a-și păstra el însuși scaunul, ci câțiva generali din forțele de ordine, care colaborează dezonorant cu minerii și care simpatizează cu partidul extremist (PRM) și cu liderul său, Corneliu Vadim Tudor, ce îi ațâță la violență pe ortaci. Ce este nou în 1999 e altceva: reflectarea corectă a mineriadei în presa românească, în general, deci și în *Adevărul*, după cum semnalează chiar premierul Radu Vasile.

Comportamentul ortacilor pe parcursul mineriadei, scandările și declarațiile lor înfățișează cât se poate de concret mito-politica în care se înveșmântaseră oamenii instrumentați de Mi-ron Cozma. Fanatismul primitiv al unora dintre ei era combinat cu dorința de autoeroizare și autovictimizare: „Decât să murim de foame, mai bine împușcați!” sau „Decât să ne moară copiii de foame, mai bine murim noi împușcați de gloanțe!” – ceea ce trimitea la un paralelism forțat cu eroii din decembrie 1989. Or, tocmai pentru că, în decembrie 1989, minerii rămăseseră pasivi și se simțeau culpabili pentru aceasta, ei uzurpau acum locul de drept al martirilor revoluției, din dorința de a le confisca gloria și aura. Uneori, liderii își asumă emfatic întâietatea jertfei: „Noi, liderii, mergem primii să ne-mpuște”; lucrurile vor sta tocmai pe dos, întrucât cei violențați vor fi jandarmii și polițiștii. Ideea de moarte sacrificială era convenabilă pentru ipostaza eroică la care râvneau ortacii, așa explicându-se reluarea unei scandări de tipul „Murim, luptăm, pe Cozma apărăm!” (din 1991), care ajunsese, la un moment dat, să fie strigată inclusiv de elevii unei școli generale din Târgu-Jiu. Dar minerii și cei grupați în jurul lor țineau, în același timp,

să-i reamintească lui Miron Cozma că este stăpânul unei turme care ar putea oricând să-l detroneze, de aici șantajul afectuos totuși din lozinca: „Cozma, nu uita! / Noi suntem puterea

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ta!” Lozinci de tipul „Minerii și Valea/ Și-au pierdut răbdarea!” sau „Nu ne provocați, că regretați!” sunt menite a-i încuraja și excita pe mineri, creându-le senzația de legitimitate. Alteori, sloganuri precum „CDR, CDR, ziua ta s-apropie!” sau „CDR, CDR, ești mai rea ca PCR!” trădează opțiunile politice ale ortacilor. Sau „Dejeu, Dejeu – spânzurat în Defileu!”, care secondează alergiile la guvernul CDR cu amenințarea linșajului asupra ministrului de Interne, Gavril Dejeu, ca și cum ortacii și-ar fi asumat metodele unui Ku-Klux-Klan autohton. Se mai scandează „Azi în Hunedoara/ Măine toată țara”, care copiază „Azi în Timișoara/ Măine-n toată țara”, scandare a revoluției începute în decembrie la Timișoara, dar și a manifestației-maraton din Piața Universității! „Lupeni '29, Petroșani '99”, mai strigă ortacii, punând în paralel o grevă mitizată de comunism (în care nu minerii fuseseră actanți) cu ceea ce ei râvneau, poate, să fie, o nouă „revoluție” (fără să-și conștientizeze sechelele comuniste, întrucât paralela respectivă nu îi onora neapărat). Afirmațiile belicoase le secondează pe cele de tip *captatio benevolentiae* (lacrimogene, sentimentale), întrucât radicalismul este agresiv exprimat de ortaci: „Ori noi, ori ei! Mergem până la capăt!” sau „Murim cu ei de gât!” Un anumit tip de argou va fi folosit pentru denominarea jandarmilor și polițiștilor: aceștia sunt „fraierii” care apără baraje sau baricade considerate a fi „bagatelă”. O parte din ortaci sunt sub influența alcoolului, alții sunt pur și simplu firi violente, fac gesturi obscene, isterii, se derulează, înjură, amenință. Lor li se alătură, în orașele reședință de județ prin care ajung (Târgu-Jiu, Râmnicu-Vâlcea), infractori, bișnițari, lumpenul de cartier. Când au posibilitatea să maltrateze, ortacii o fac fără scrupule, fiind, uneori, opriți de la linșarea victimelor de către lideri. În marșul către Capitală, scandează triumfal „Cozma și ai lui, spaima Bucureștiului”, cu o trufie inconștientă de agresori patibulari. Nu degeaba sunt văzuți ca și numiți „fețele negre”, „oamenii negri”, „oastea neagră”.

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

„Marele Ortac” (cum îl numește Cristian Tudor Popescu) al mineriadei din 1999, preschimbată, de fapt, în *mironiadă*, sau „Tătuca ortacilor” (cum l-a numit Corneliu Turianu, „Cine l-a eliberat pe Miron

Cozma?", *Adevărul*, 20 ianuarie 1999) este liderul sindical Miron Cozma, manipularea pe care a practicat-o asupra ortacilor fiind de o mai mare amploare decât în 1991. Narcisismul său („eul umflat”) face, de astă dată, ca scopul grevei să fie „el însuși”, adică întărirea imaginii de lider sindical. De la elegantele costume Armâni la vestimentația minerească, pentru a semăna cu ortacii, cameleonismul lui Miron Cozma iese în evidență, fiind calificat drept un „dandy cu lămpaș” și provocator de profesie (Lelia Munteanu, „Minerii – într-un război care nu le aparține”, *Adevărul*, 15 ianuarie 1999). Cozma este văzut ca „regizorul spectacolului de stradă din Valea Jiului”, un spectacol de bâlci în care scandarea infatuată privind rolul lui Cozma de „Spaimă a Bucureștiului” are funcția de a proiecta în liderul sindical un haiduc postcomunist, susținut fanatic de nuclee care strigă lozinci la comandă (galeria fiind condusă și dirijată de un corifeu) și care inculcă două idei persuasive: că minerii sunt singuri împotriva tuturor și pot câștiga doar grupați monolitic în jurul liderului lor. De aici, afirmații precum: „Pe liderul nostru îl urmăm până în iad” (Adrian Cercelescu, Răzvan Popa, „Greva generală din Valea Jiului s-a transformat în spectacol de bâlci”, *Adevărul*, 6 ianuarie 1999). „Luceafărul huilei” devine, astfel, „Luciferul huilei” (cum îl numea Petre Mihai Băcanu în *România liberă*). Cristian Tudor Popescu („Lagărul fără sârmă ghimpată”, *Adevărul*, 11 ianuarie 1999) îl vede ca pe un „scelerat nebun după putere”, al cărui rol este acela de a-i ține în întuneric pe mineri (barându-le lumina și adevărul), aceștia fiind dirijați de „cohortele de vârcolaci securisto-comuniști”. În această mitologie infernală, rolul lui Cozma este al unui Lucifer diversionist. Mai potrivită este porecla pe care i-o dă Lelia Munteanu, aceea de „ayatolahul huilei”, sau ironia prin care îl taxează *Le Figaro*, numindu-l „noul geniu al Carpaților”. În

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

tr-un pamflet publicat în *Adevărul* (6 februarie 1999), Cozma este numit „Führer”, iar Valea Jiului, „Republica Minieră Petroșani”. Portretul cel mai intuitiv, în ceea ce-l privește, îi aparține Rodică Ciobanu („Stăpânul din Vale”, *Adevărul*, 27 ianuarie 1999), care marșează pe formula de „Luceafăr”, dar unul hibrid între Rambo și Stalin, justițiar și dictator, infracționalitatea personajului fiind percepută în Valea Jiului ca un semn al excepționalității lui; ortacii nu se simt lezați de luxul în care trăiește liderul lor și nici de faima sa de

scandalagiu, dimpotrivă, prin toate acestea, îl simt chiar mai uman-pământesc, mai apropiat lor, dar și mai impunător.

Există, în *Adevărul*, de-a lungul mineriadei, o adevărată expoziție cu fotografii ale lui Miron Cozma. Acesta este surprins în timp ce este aclamat, sprijinit pe umerii a doi ortaci (body-guarzi, poate) și cu pumnul ridicat muncitorește. Altă dată, tot îmbrăcat ca ortac și cu pumnul ridicat, chipul lui Miron Cozma este fotografiat, speculându-se un salut de tip „Heil Hitler”, liderul sindical având privirea fixă și fanatică. Purtătorul de cuvânt al Companiei Naționale a Huilei îl consideră, de altfel, din punct de vedere medical, ca fiind maniaco-depresiv. O altă fotografie agresivă, cu chipul schimonosit de furie, îl prezintă amenințător, autodenumindu-se „conducător de zonă”. Logica acestor imagini dizgrațioase este aceea de a-l face vulnerabil mediativ.

Ca lider sindical, Miron Cozma este profitor și, în această ipostază, el inventează și confecționează greva minerilor. Cozma îi taxează pe minierii care nu îl susțin, afirmând că vor fi „drastic sancționați” („cine nu e cu noi e împotriva noastră”); salariile minerilor, de altfel, sunt acordate concomitent cu semnăturile pentru marșul asupra Bucureștiului. Nu se sfiește să mintă, dacă incitarea poate da roade, așa făcându-se că el anunță marșuri minerești inițiate și în alte zone ale țării, deși acestea nu aveau loc. Pe de altă parte, are puteri discreționare, boicotând, de pildă, ziarul *Matinal* din Petroșani, în care greva fusese criticată, și asmuțindu-i pe ortaci împotriva ziariștilor: „Să-i lăsăm să moară de foame”. Cu jurnaliștii străini se poartă afabil (întrucât conștientizează că are nevoie de o imagine mediativă), obstrucționându-i, în schimb, pe cei români, în timpul marșului spre Capitală, îl sechestrează și molestează personal pe prefectul de Vâlcea, pe care, mai apoi, tot el îl eliberează, temându-se că acesta va fi linșat de minieri.

Ambiția puterii îl face să se dea în vileag atunci când, pe parcursul grevei din ianuarie 1999, conducerea Companiei Naționale a Huilei din Petroșani este anunțată că va fi preluată de conducerea Ligii Sindicatului Minier, Cozma urmărind, astfel, lărgirea puterii sale. În discursuri, face apel la memoria „glorioasă” a minerilor, reamintindu-le emfatic legenda anului 1977: „Libertatea noastră e mai îngrădită decât pe vremea lui Ceaușescu. La greva din '77 el a venit la noi, nu ne-a izolat, ca domnii de azi. România nu e țara lui Dej eu, iar

Valea Jiului nu e Kosovo". Acest discurs sună însă a campanie electorală. De fapt, prin mineriada din 1999, Miron Cozma urmărește nu doar sublimarea dosarului său de infractor, ci și o poziție politică, în 1996, el candidase ca senator independent și obținuse 55 624 voturi: totuși, nu reușise să intre în Parlament. Faptul că nu adera la restructurările din minerit și la dislocările ortacilor în alte zone era legat și de teama de a-și pierde alegătorii, Cozma conștientizând că minerii îi sunt fideli (Corina Drăgotescu, „Cozma are nevoie de ortaci pentru a-și lua imunitate parlamentară”, *Adevărul*, 19 ianuarie 1999). La confecționarea propriului mit de viitor parlamentar și om politic concură și intoxicarea cu diversiunea asasinatului plănuuit asupra-i. Pentru a-și înnobila personajul în timpul mineriadei din 1999, liderul sindical susține că ar fi fost anunțat de un posibil asasinat în ceea ce-l privește. Acesta este un pretext pentru a-și camufla lașitatea, Miron Cozma alegând să stea ascuns între ortaci, în timpul înfruntărilor cu forțele de ordine (înlocuitorul său în campania militară minerească avea să fie Romeo Beja). Pe de altă parte, cum altfel decât propagandistic s-ar putea explica mașinile pavoazate cu afișele electorale ale lui

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

Miron Cozma (candidat la Senat, în 1996), care au început să circule imediat după câștigarea înfruntării cu forțele de ordine, la Costești?

Cozma se consideră deasupra legii, proferând amenințări impertinente: „Să încerce să mă aresteze dacă le dă mâna și atunci o să vadă ei (Guvernul, forțele de ordine, n.n.) ce înseamnă furia minerilor”. Dumitru Ținu („Minerii spre București, România spre Africa”, *Adevărul*, 19 ianuarie 1999) consideră că Miron Cozma „i-a luat ostatici pe minerii din Vale pentru *propriul lui război cu legea*”. Afirmările liderului sindical sunt provocatoare și arogante: „Mie nu mi-e teamă de nimic. Să se știe că Miron Cozma nu a încălcat niciodată legea” sau mincinoase: „Armata nu e de partea Puterii”, „Poliția e cu noi”. Este posibil ca el să nu fi mințit, în acest caz, ci doar să fi făcut vizibilă (fără să își dea seama) trădarea generalilor care conduceau forțele de ordine. Uneori, nu își mai poate controla limbajul și atunci izbucnește: „Nu vrem să răsturnăm Puterea. Să-i ia dracu' și să rămână cu ea”. Altfel, știe să instige și să fie convingător, în propoziții scurte și pe înțelesul tuturor: „Țara se mișcă! S-a săturat de hoție!” La fel de bine

știe să apeleze la o retorică religioasă, pentru a-i convinge pe mineri că marșul lor asupra Capitalei este legitim, iar ortacii sunt niște buni creștini. Atunci când, revenit la Petroșani, după mineriadă, mulțimea scandează, lobotomizată parcă, „Miron Cozma te iubim, pentru tine noi murim”, liderul (actorul) sindical joacă rolul de salvator mesianic al minerilor, concluzionând triumfal, cu referire la Putere și la pactul de la Cozia: „i-am învățat ce înseamnă creștin-democrația”. Afirmția este grotescă, având în vedere jandarmii maltratați de mineri în înfruntările din Defileul Jiului și de la Costești; dar având în vedere și faptul că, la Cozia, Miron Cozma a fost păcălit de premierul Radu Vasile, care l-a făcut să accepte un târg doar cu aparență avantajoasă pentru mineri. După mineriadă din ianuarie, Miron Cozma se autointitulează „conducător de zonă”, deasupra oricărei legi, refuzând să se prezinte în instanță și amenințând cu o a șasea

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

Incursiune a ortacilor. În discursul său, el pretinde că Valea Jiului este singura redută împotriva „nelegiuirilor”, el însuși ocupând însă chiar postul lupului care păzește turma de oi. Autoproclamat „conducător de zonă”, Cozma este un separatist (de altă natură decât cei etnici) care afirmă că nu recunoaște autoritatea centrală de la București. Concluzia lui Cristian Tudor Popescu („Un lider separatist: românul Cozma”, *Adevărul*, 5 februarie 1999): orice este posibil în România, dacă și un român se declară separatist. Ca lider regional, Cozma îi va instiga pe mineri să nu se supună justiției în niciun fel de condiții, încercând să-i remobilizeze pentru o altă mineriadă în forță. Atunci când este capturat, în cele din urmă, de către trupele speciale de intervenție, el avea asupra lui pașaportul și o sumă mare în valută, semn că intenționa să evite justiția, probabil printr-o fugă în străinătate.

Miron Cozma știe să se folosească de orice oportunitate, pentru a emoționa, dar și pentru a se apăra: astfel, liderul sindical face apel inclusiv la copii și femei, ca să se alăture grevei, urmărind să-i folosească drept scuturi umane, pentru a-i paraliza pe jandarmi. În Defileul Jiului, în mod iresponsabil, Cozma a folosit, indică *Adevărul*, 30 de copii, ca scut uman, între coloana de mineri și jandarmi. Din fericire, nu s-a întâmplat nimic. Acuzat de lașitate și iresponsabilitate și devenit vulnerabil, Miron Cozma afirmă că respectivii copii sunt continuatorii minerilor și ai tradiției lor. Ca și Ceaușescu, Cozma se înconjoară,

astfel, de inocenți, pentru a poza în liderul iubit de toată lumea și apărât, la o adică, de minori pe care jandarmii nu ar risca să-i molesteze. Succesul lui Miron Cozma la copii era unul real: așa se explică ieșirea în stradă a unor elevi din Târgu-Jiu, care scandează în mod absurd „Murim, luptăm pe Cozma apărăm!” sau venerarea lui de către un elev de clasa a cin-cea (fiu de miner), din Petroșani, care-i învățase pe de rost discursurile și gesturile, încercând să-l imite. Așa se explică, de asemenea, mulțimea adolescenților care îi cer autografe sau jocurile copiilor „de-a poliștii și minerii” (în loc de „hoții și

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

vardiștii”), fiecare râvnind să interpreteze rolul lui Miron Cozma.

Caracterul militar al mineriadei din ianuarie 1999 a fost remarcat imediat, Cristian Tudor Popescu, de pildă, considerându-i pe ortaci o „armată oarbă” în solda foștilor comuniști („Lagărul fără sârmă ghimpată”, *Adevărul*, 11 ianuarie 1999) și sub comanda lui Miron Cozma. Acesta se adaptează posturii de conducător al „oștii negre” și încearcă să construiască mitul infailibilității armatei de mineri („infanteriști”). Liderul sindical își va întărită ortacii, stimulându-i să străpungă barajele din Defileul Jiului și prevenindu-i să păstreze secretul asupra pașilor de atac. De asmuțit, îi asmute inclusiv împotriva ziariștilor aflați, și ei, în zonă, pentru a informa de la fața locului; limbajul lui Cozma este agresiv: „Dacă aveți căței printre dumneavoastră (îi sfătuiește el pe mineri, n.n.), tăiați-le colții”. Întrucât o parte dintre mineri conștientizau totuși că greva nu le aparținea, ci fusese confiscată de liderul lor (iar ei fuseseră șantajați să participe la mineriadă), Miron Cozma încurajează alcoolizarea ortacilor, pentru a-i stimula în războiul cu forțele de ordine. În timpul mineriadei, Cozma stabilește o strategie de atac împreună cu „locotenenții” săi; este speculat faptul că liderul sindical ar fi avut la dispoziție takticieni militari și ar fi primit informații strategice din tabăra adversă. În orice caz, minerii sunt organizați (tactic) în trei straturi: belicoșii oral (zurbagiii, ofensatorii, agresorii verbal), luptătorii (minerii atletici) și „aristocrații”, care călătoreau în autoturisme și staționau în spatele frontului de luptă, participând la acesta, pasiv, prin celulare (Răzvan Mitroi, „Trădarea comandanților”, *Adevărul*, 23 ianuarie 1999).

Înainte de înfruntare, între mineri și forțele de ordine are loc un război al nervilor, manifestat și prin diferite strategii de autostimulare

(de „furor” războinic), soldații lovind cu bastoanele de cauciuc în scuturi, iar minerii tropăind în ritm sacadat. Este de remarcat, apoi, simpatia, respectiv antipatia cu care localnicii îi tratează pe unii și pe alții: minerii sunt primiți ca

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

niște justițieri creditați de populație, în timp ce forțele de ordine sunt intenționat neglijate și hărțuite (uneori chiar maltratate sau livrate minerilor; e de remarcat totuși că, alteori, minerii sunt cei care îi salvează pe jandarmi din mâinile localnicilor sau că există localnici care, dimpotrivă, îi ajută pe ziașiști și jandarmi). Sătenii îi ajută pe ortaci, la Costești, indicându-le drumurile ascunse, scurtăturile etc. în localitățile unde se înnoptează, se formează „patrule minerești” pentru păstrarea ordinii, ortacii fiind coordonați ca într-o adevărată campanie militară, dirijată de profesioniști. După înfruntările din Defileul Jiului, propaganda lui Cozma vehiculează (ca și în timpul mineriadei din 1991) zvonuri despre mineri uciși, toate acestea pentru a induce în eroare opinia publică și pentru a atrage simpatia și compasiunea acesteia. Dezinformarea este de proporții, întrucât forțele de ordine aveau în dotare doar gaze lacrimogene, scuturi și bastoane de cauciuc.

Adevărul din 20 ianuarie 1999 publică un amplu reportaj al înfruntărilor din Defileul Jiului, evidențiind caracterul primitiv-războinic, medieval, al comportamentului militar al ortacilor. „Vă omorâm, bă!” urlă minerii către forțele de ordine, bombardându-le cu pietre și stânci rostogolite (mai târziu, vor folosi ciomege), în timp ce jandarmii dotați cu bastoane și lacrimogene nu au cum să se apere, fiind prinși în ambuscadă (după ce fuseseră, oricum, supuși unui regim de sleire intenționată a puterilor, nemâncăți și nedormiți). Miron Cozma, aflat între bodyguarzii săi, dă indicații strategice, dar nu merge în prima linie. Atunci când confiscă obiecte din dotarea polițiștilor, minerii le poartă ca pe niște trofee, ca pradă de război. Cum forțele de ordine îi lasă până la urmă să treacă, minerii le strigă, fie pentru a le sensibiliza patriotic: „Ce-ați avut, ba, cu noi, nu sunteți români?”, fie pentru a le ridiculiza – „Bă ninja” (în acest caz fiind ironizat jandarmul presupus a fi trecut printr-un antrenament de calificare, după tiparul filmelor artistice cu arte marțiale). Adevărat, belicoșii nu sunt întotdeauna mineri: lor li s-au adăugat, pe parcursul campaniei, atât

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

mercenari mai mult sau mai puțin spontani, cât și zurbagii prin vocație. Înainte de confruntarea de la Costești, minerii se ațâță, uneori, prin îndemnul „Hai să-i omorâm” sau prin scandarea „Cozma și ai lui, spaima Bucureștiului” (Capitala fiind reprezentată prin forțele de ordine venite să-i stopeze pe ortaci). Minerii sunt dotați cu bâte, topoare, pietre, sticle și au iscoade care îi informează despre mersul evenimentelor în ambele tabere. Ei vor specula lipsa de antrenament a jandarmilor care aveau, unii, doar experiența a trei luni de armată. Mulți dintre ortaci sunt beți, de aici agresivitatea speculată de provocatori. La începutul confruntării de la Costești, ei strigă „Noi murim de foame / Voi ne dați bastoane!”, încercând să se victimizeze în ochii ziariștilor. După ce forțele de ordine sunt înfrânte și luate ostatici, apostrofările minerilor variază între a-i înțelege pe polițiștii ce erau obligați să asculte de ordinele superiorilor (și să-i înfrunte pe ortaci) și a-i blama („Fir-ar mama voastră de câini!”, „I-am bătut, f... i mama lor!”). Uneori însă triumful învingătorilor este excesiv și periculos, de nu cumva fatal: „Vă omorâm și copiii și vă f... nevestele” amenință ei. Reportajul publicat în *Adevărul* din 22 ianuarie 1999 și semnat de Răzvan Popa și Marius Nițu relatează scene extrem de violente: polițiști sau jandarmi ostatici, bătuți de o hoardă de sălbatici dezlănțuiți, trupuri căzute, maltratate în neștire, jefuirea victimelor de portofele, excitarea minerilor la vederea sângelui; câte 10 – 20 de mineri strânși în jurul unei victime pe care o linșează aproape; transportarea răniților foarte grav (cu scârbă și înjurături, precizează reporterii) în dube sanitare, unde sunt aruncați de-a valma. Altfel, minerii jubilează și consumă băuturi alcoolice precum la un banchet improvisat al victoriei. Ei confiscă armele din dotare ale forțelor de ordine, ca trofee, trag în aer, au chipuri dementiale și amenință terifiant: „Venim la București să vă belim pe toți!” întorși la Petroșani, după negocierea de la Cozia, unii dintre ei se laudă cu violentarea jandarmilor și polițiștilor, insistând pe imaginea acestora plângând, lamentându-se ori cerând iertare și milă.

Povestitorii de ocazie se laudă cu amenințarea de linșare a înfrânților („le luăm gâtul”), întrucât imaginea batjocorită a acestora le sporește orgoliul (și, de ce nu, faima în Valea Jiului). Primitivismul înfruntării este dublat de caracterul „păcii” de la Cozia: exact așa procedau, odinioară, domnitorii și comandantii militari rivali, care, după bătălie, se întâlneau într-un spațiu sacru, pentru a semna un

tratat (chiar dacă acesta avea să fie încălcat curând).

Militarizarea mineriadei este percepută și de forțele de ordine: „Odată și-odată trebuie spulberat mitul minerilor invincibili! Dacă e s-o facem noi, o facem”, declară un jandarm, făcând aluzie la mineriada din 1991, când ortacii brutalizaseră forțele de ordine care păzeau clădirea Guvernului. Jandarmii și polițiștii sunt priviți cu simpatie în cotidianul *Adevărul*, mizându-se pe legitimitatea acțiunii lor și pe abilitatea lor de intervenție. Nimic nu prevedea dezastrul care avea să urmeze în Defileul Jiului și la Costești. Comandanții forțelor de ordine explică, de altfel, tactica tip „Posada” pe care o vor aplica, aceasta constând în hărțuirea și obosirea minerilor, pentru a evita confruntarea directă. Paradoxal este însă faptul că minerii sunt cei care au aplicat până la urmă respectiva tactică, forțele de ordine fiind masate și luate ostatece, pentru a fi mai apoi maltratate. După ce jandarmii și polițiștii au fost înfrânți, ofițerii și-au smuls epoleții, ca să nu fie recunoscuți de mineri și loviți. O parte dintre înfrânți au fost obligați de învingători să scandeze: „Murim, luptăm/ Pe Cozma-l apărăm!”, pentru a fi și umiliți. După negocierea de la Cozia, Ministerul de Interne încearcă să-și recupereze puținii ostatici încă rămași în mâini-le minerilor, precum și diferite bunuri (scuturi, căști, pistoale de semnalizare etc). Cel mai greu de recuperat au fost stațiile de emisie-recepție, ortacii confiscându-le și cu scopul de a-i batjocori pe polițiști pe frecvența Ministerului de Interne, interceptându-le, în plus, mesajele.

Un alt termen vehiculat în timpul mineriadei din 1999, legat de caracterul militarizat al marșului ortacilor, a fost acela

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

de trădare din partea comandanților forțelor de ordine. Unii dintre aceștia s-au comportat laș, alții au dat ordine într-atât de contradictorii, încât i-au derutat pe subordonații lor care, adesea, din aceste cauze au fost luați ostatici de către mineri. Deruta-rea jandarmilor și polițiștilor a fost intenționată, uneori, alteori ea datorându-se unor greșeli de tactică. *Adevărul* susține, la un moment dat, că trădarea comandanților a constat în faptul că jandarmii și polițiștii au fost masați în puncte intenționat vulnerabile. S-a speculat ideea că scutierii ar fi semnat un angajament că nu îi vor ataca brutal pe protestatarii minerii; s-a speculat, de asemenea, ideea că Miron Cozma ar fi cunoscut amplasamentele forțelor de ordine, nu doar

fiindcă ar fi avut strategii militare, ci și fiindcă ar fi cules informații din tabăra adversă. Cristian Tudor Popescu („în loc să fie trimiși în fața Tribunalului Militar, autorii dezastrului Bumbesti-Costești, Dej eu și generalii Zaharia și Lupu – ținute cu înverșunare în funcții de președintele Constantinescu”, *Adevărul*, 25 ianuarie 1999) sintetizează o serie de gesturi și acte din timpul mineriadei cu aspect de „carnaval al groazei”. Ziaristul îl acuză pe președintele Constantinescu, fiindcă a ezitat să-i demită, în situația de criză acută, pe ministrul Gavril Dej eu și generalul Lupu (care fugise în toiul înfruntărilor), amânând niște destituiri care ar fi schimbat, poate, mersul evenimentelor. Despre „dezertorul” general Lupu se afirmă că acesta a fugit în timpul confruntărilor cu minerii, ascuns în portbagajul unui autoturism, dezonorându-și rangul și postura militară. Minerii ar fi aflat planurile comandanților trupelor de jandarmi și polițiști, pentru că au pătruns pe frecvențele Ministerului de Interne și au ascultat indicațiile tactice ale confruntării, transmise de aceștia. Pe de altă parte, Cristian Tudor Popescu remarcă fragilizarea intenționată a jandarmilor, care au fost ținute vreme de două săptămâni în condiții penibile de hrană și cazare, așa explicându-se comportamentul lor debil în timpul ciocnirilor cu ortacii. Ziaristul de la *Adevărul* este singurul care re-MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

marcă situațiile delicate psihologic, în care în tabere diferite luptau tată contra fiu sau frate contra frate.

În orice caz, fiind demonstrată cel puțin incapacitatea, dacă nu trădarea comandanților forțelor de ordine, după înfruntările din Defileul Jiului și de la Costești, conducerea Ministerului de Interne a fost bulversată la diferite niveluri (inclusiv la cel mai de sus nivel) prin demisii, demiteri și transferuri. Procurorul general al României va cere anchetarea penală a conducerii Ministerului de Interne, pentru neglijență în serviciu, călcare de consemn și insubordonare, comandanții considerați trădători ori dezertori fiind chemați în fața comisiilor de anchetă. După mineriadă, *Adevărul* va publica speculația unor comandanți militari care considerau că, în timpul confruntărilor cu minerii, s-a încercat compromiterea pe termen lung a forțelor de ordine, la București funcționând un centru de comandă a acțiunii minerilor (care, oricum, ar fi fost instruiți pe teren și conduși de profesioniști). Cea mai incendiară declarație este însă aceea din jurnalul de front al unui luptător la Costești (*Adevărul*, 1 februarie

1999): acesta afirmă că forțele de ordine au fost umilite chiar de către comandanții lor, așa explicându-se de ce luptătorii profesioniști au fost retrași în clipa confruntărilor cu minerii, fiind, în schimb, lăsați în primele rânduri tineri jandarmi neexperimentați și fără antrenament. Același martor susține că dezinformarea a fost permanentă între forțele de ordine și că mineriadă s-a dorit o demonstrație de forță împotriva statului, respectiv împotriva forțelor polițienești care apărau statul. Concluzia este aceea că minarea forțelor de ordine s-a produs din interior.

Altă temă luată în discuție cu aplomb, în legătură cu mineriadă din ianuarie 1999, a fost aceea a implicării diversioniste a unor partide extremiste (între care locul de frunte l-a ocupat PRM) sau chiar a PDSR (principalul partid din Opoziție) ori PUNR, în cadrul unor conspirații pe marginea cărora presa a speculat spectaculos, uneori. După inițierea mineria-dei, toate partidele parlamentare, cu excepția PRM, au fost de

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

păreră că minerii nu trebuiau să ajungă în Capitală. Numele lui Corneliu Vadim Tudor (considerat un maniaco-diversionist, de către Cristian Tudor Popescu) a fost scandat, adesea, de către minerii înfierbântați, datorită faptului că PRM s-a solidarizat și i-a instigat pe ortaci la marșul asupra Bucureștiului. Gesturi de manipulare provocatoare au existat, unele chiar extrem de periculoase: *Adevărul* din 19 ianuarie 1999 publică un așa-zis fax guvernamental în care se hotăra utilizarea muniției de război contra minerilor, exterminarea liderilor din Valea Jiului, dinamitarea șoselelor și munților pentru blocarea Defileului, anihilarea martorilor incomozi, cu ajutorul lunetiștilor! Faxul respectiv s-a dovedit a fi un fals document, în genul celor confecționate de fosta Securitate, drept care *Adevărul* l-a și caracterizat în consecință. Dar circulația unui astfel de document putea fi fatală, iar autoritățile ar fi trebuit să fie mai precaute în acest sens. După înfruntarea de la Costești, ortacii ocupanți ai orașului Râmnicu-Vâlcea au distribuit gratuit revista *România Mare*; pe baricada de la Costești, în urma lor, rămăsese inscripționat: „Cozma, Iliescu, Vadim” (este de mirare totuși că numele lui CV. Tudor figura ultimul pe această listă a puterii propusă de mineri, fiind devansat de cel al lui Ion Iliescu: să-i fi rămas ortacii fideli, în virtutea obișnuinței,

„tătucului” Iliescu?).

Figura lui Corneliu Vadim Tudor a ocupat un loc special, în timpul și după epuizarea mineriadei. Acesta a sugerat în Parlament că mineriada constituie o revoluție antimafiotă, împotriva corupției Puterii. CV Tudor a fost judecat în cadrul Comisiei de disciplină a Parlamentului, supunându-și colegii la un adevărat ritual de insulte. Arogant, însoțit de body-guarzi, CV. Tudor a amenințat Comisia de disciplină cu venirea minerilor și chiar a proferat amenințări cu agresiunea fizică. Pe tot parcursul anchetei, el s-a delimitat disprețuitor de colegi, sfidând orice măsură împotriva lui. Grandoman („Eu sunt un fenomen!”; „Sunt dincolo de bine și de rău. [...] Am destinul meu. Eu am creat un fenomen de masă!”), CV. Tudor a pretins că judecata la care este supus este una stalinistă, dar că tocmai această victimizare a sa îi va permite accesul la Cotroceni, ca președinte al țării (*Adevărul*, 21 ianuarie 1999, reportaj semnat de Rodica Ciobanu). În cele din urmă, CV. Tudor a fost sancționat cu suspendarea pe 30 de zile de la lucrările Senatului, sancțiunea respectivă aducând mai degrabă cu o muștrare blajină decât cu o pedeapsă exemplară.

Minerilor li s-au alăturat, adesea, figuri dubioase: infractori, lumpeni etc. Una dintre acestea, ca să dau un exemplu destul de discutat, a fost așa-zisa călugăriță Lucia, care scanda lozinci împotriva autorităților bisericești și care, vorbind mulțimii la Râmnicu-Vâlcea, a împărțit cruci, anunțând că „ceata arhanghelilor e cu noi”, veghind adică asupra minerilor și a celor care li se alăturaseră în protestul anarhic. Luat în discuție, ca dubios, a fost, adesea, și judecătorul care a pronunțat o sentință minimă și rizibilă în cazul Cozma (tras la răspundere, cu întârziere, pentru mineriada din septembrie 1991), deși acesta se dovedise un infractor recidivist. Respectivul judecător îi condamnase în iunie 1990 pe așa-zisii „fasciști” din Piața Universității, iar mai târziu se dovedise a fi simpatizant PRM, de aici clemența față de Miron Cozma, care el însuși avea să ajungă vicepreședinte PRM.

Puterea a afirmat, la un moment dat, că liderul PRM și cel al PDSR (Ion Iliescu) urmăreau să provoace, prin manipularea lui Miron Cozma și a mineriadei, alegeri anticipate. Ion Iliescu va fi blamat ca un fel de secund al lui CV. Tudor; dar până la un punct, întrucât Iliescu a respins, în cele din urmă, propunerea lui CV. Tudor de a realiza acțiuni de masă PRM-PDSR împotriva guvernului CDR-USD-UDMR. Dimpotrivă, Puterea și Opoziția (cu excepția PRM) au ajuns la un

consens în ce privește stoparea mineriadei, Iliescu și principalul partid din Opoziție, pe care îl conducea, înțelegând că este periculos să pactizeze cu PRM. O serie de „revoluționari” (cu certificat oficial) vor încuraja venirea minerilor în Capitală, prevenind autoritățile că, dacă se va trage asupra acestora, lucrul respectiv va semăna cu reprimarea ceaușistă din decembrie 1989. Ar

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARA

gumentul acesta diversionist era periculos, întrucât pune egalitate între mineriada (cu caracter clar procomunist) și revoluția care fusese eminentamente anticomunistă, adică între două mișcări opuse nu doar ideologic, ci și moral.

Puterea și societatea civilă s-au implicat mai întâi la nivel declarativ, în stoparea mineriadei, apoi, datorită vârtejului anarhiei pe cale de a se instala, și faptic. Ion Diaconescu, președintele PNȚCD, a făcut apel la Ministerul de Interne, reamintind că acesta avea obligația de a menține ordinea în cazul în care greva minerilor urma să degenereze. Dacă ar fi fost un politician abil, Ion Diaconescu ar fi trebuit să prevină atacurile Opoziției, care acuza guvernul Radu Vasile de o politică iresponsabilă de restructurare. Dimpotrivă însă, Puterea s-a complăcut într-un fel de indolență, bazându-se întru totul pe acțiunea forțelor polițienești, dar fără un control riguros asupra acestora, la nivelul posturilor-cheie de comandă. Președintele Emil Constantinescu avea să declare că va deveni mediator între Guvern și mineri doar în caz de forță majoră. Executivul avertiza, în acest timp, că, pe perioada grevei, minerii nu aveau să-și primească salariile, ceea ce era un gest corect față de restul populației; era, în sfârșit, o atitudine de nerăsfățare a ortacilor. O serie de apeluri guvernamentale către mineri i-au sfătuit ori somat pe aceștia să renunțe la grevă și la o mineriadă instrumentată în folosul lui Cozma. Tot Executivul propunea constructiv și încuraja mutarea minerilor în zonele depopulate, pentru a oferi o alternativă la restructurarea care produsese o rată mare de șomaj în Valea Jiului (trebuie reamintit aici că Miron Cozma miza pe renunțarea la reforma în minerit și pentru a nu-și pierde posibili votanți în cadrul carierei politice pe care râvnea să și-o construiască). Pe acest fond, declarația ministrului de Interne, Gavril Dejeu, care a prevenit asupra posibilității de a se deschide foc asupra minerilor, i-a înfuriat pe ortaci și a stârnit indignarea cotidianului *Adevărul*, ce îl

taxează drept iresponsabil pe ministrul de Interne. Odată cu inițierea marșului asupra Capitalei, autoritățile iau decizia închiderii căilor rutiere și feroviare în Valea Jiului. După prima înfruntare din Defileul Jiului, capii Ministerului de Interne examinează planurile de evacuare ale tuturor instituțiilor publice, în cazul în care minerii ar avea totuși șansa să ajungă în Capitală. Prin aceste măsuri devine evident că Puterea iese din pasivitate și începe să manifeste o oarecare precauție în legătură cu ceea ce ar fi putut să devină un nou asediu violent asupra Bucureștiului. Președintele convoacă Parlamentul în sesiune extraordinară, dar nu instituie totuși starea de urgență, întrucât primește asigurarea că forțele de ordine vor fi capabile să țină situația sub control. Diferite asociații sindicale ori civile trimit apeluri minerilor, în care aceștia sunt preveniți că ar putea fi manipulați de diversioniști ce se folosesc de revendicările lor, pentru a înlocui democrația cu un regim totalitar. După înfruntarea de la Costești, Comisia guvernamentală care trebuia să negocieze cu minerii nu s-a mai deplasat în zonă, întrucât delegații s-au temut să nu fie luați ostatici, așa cum se întâmplase cu jandarmii. Ministrul Gavril Dejeu a fost silit să-și prezinte demisia (refuzând în continuare să comenteze greșelile tactice ale forțelor de ordine), fiind înlocuit cu Constantin Dudu Ionescu: noul ministru consideră mineriada drept o amenințare a existenței statului român, drept care va acționa mai ferm și mai întrepid ca predecesorul său. În aceste condiții, tocmai fiindcă înfruntarea fusese câștigată de mineri, iar o altă înfruntare ar fi radicalizat cele două părți, ajungându-se la o situație și mai delicată (sângeroasă), liderii politici îi cer premierului Radu Vasile să se implice direct în oprirea mineriadei, drept care acesta se deplasează la Cozia, alegând ca tutelă mănăstirea, unde are loc negocierea cu Miron Cozma. „Pacea de la Cozia” se dovedește a fi un armistițiu imediat, dar nu mai mult de atât: minerii au înțeles că armata primise ordin să deschidă focul asupra lor (ceea ce ar fi dus la un măcel), iar Radu Vasile a acceptat să-și calce pe inimă și să se întâlnească cu infractorul Miron Cozma. Guvernul a profitat de medierea unor demnitari clericali, unul dintre aceștia fiind episcopul de Har

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ghita și Covasna, cunoscut al lui Cozma. S-a sperat că negocierea într-un lăcaș religios va tempera inflamarea minerilor și va estompa

tensiunea. Premierul Radu Vasile nu i-a garantat niciun fel de imunitate lui Cozma, în legătură cu procesele sale penale aflate pe rol; cu alte cuvinte, nu a făcut niciun compromis în acest sens, deși mineriada fusese instrumentată de liderul sindical tocmai pentru a-și sublima infracționalitatea. Societatea civilă (Alianța Civică, Grupul pentru Dialog Social, Asociația Foștilor Deținuți Politici etc.) a chemat, la rândul-i, în această perioadă, la un marș de protest împotriva mineriadei, marș care va fi onorat de câteva zeci de mii de bucureșteni.

Discuțiile din Parlament, după mineriada, au concretizat o mascaradă, cel puțin așa prezintă lucrurile *Adevărul*. Diferite asociații (între care Asociația pentru Apărarea Drepturilor Omului) au solicitat Tribunalului București să dispună dizolvarea pe cale judecătorească a PRM, care, prin propaganda sa, a îndemnat la violență publică. Însuși ministrul Justiției va avea în vedere ipoteza scoaterii în afara legii a PRM, chiar dacă acest lucru nu se va întâmpla. Președintele Emil Constantinescu a cerut, apoi, Consiliului Suprem de Apărare a Țării să încadreze juridic revolta minerilor, anunțând, de asemenea, o analiză atentă a raportului ministrului de Interne privind modul în care forțele de ordine au acționat între 18 și 22 ianuarie 1999 (termenii vehiculați au fost aceia de prestație necorespunzătoare și neîndeplinirea misiunii de luptă).

Care sunt concluziile puse în circulație de *Adevărul* în ce privește mineriada din 1999? Bogdan Chiriac („Occidentul – părtaș la lovitura de stat din România?”, *Adevărul*, 22 ianuarie 1999) consideră ca înfruntarea violentă care a avut loc nu s-a petrecut între mineri (Cozma) și jandarmi (Puterea), ci între antireformă și reforma, între comunism și capitalism, mineriada fiind calificată drept „tentativă de lovitură de stat a forțelor național-comuniste”. Dumitru Ținu („Tentația anarhiei”, *Adevărul*, 25 ianuarie 1999) refuză ideea de conspirație ocul – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

tă, considerând că explozia minerilor s-a datorat faptului că nu a existat un program de măsuri sociale adecvate, care să preceadă restructurările din minerit, lucru ce a generat o nemulțumire generală (așa explicându-se participarea entuziastă, la mineriada, a unor oameni – cooptați pe parcurs – care nu aveau revendicări înrudite cu ale ortacilor, dar care au fost solidari cu aceștia). Dumitru Ținu consideră că Puterea este obligată să-i tragă la răspundere penală pe liderii minerilor, care s-au făcut vinovați de marșul asupra Capitalei și

urmările acestuia, întrucât, altfel, devine posibilă generalizarea anarhiei și chiar „albanizarea” României, prin intermediul unui război civil virtual. În coaliția guvernamentală se fac auzite reproșuri și disensiuni, PD considerând, de pildă, că mineriada a fost provocată și de inadecvarea reformei promovate de guvern, care nu a adoptat legi aplicate și benefice privind protecția socială. Este speculat, la un moment dat, cu valoare emoțională, faptul că ziua de 24 ianuarie, a Unirii Principatelor, s-a dovedit a fi, în 1999 (adică la 140 de ani), o zi a schismei și a fratricidului. Cristian Tudor Popescu („Mineriada la patru ace”, *Adevărul*, 1 februarie 1999) concluzionează că minerii nu au pornit la București având conștiința unei lovituri de stat, ci mânați de pierderea locurilor de muncă (chiar dacă au fost manipulați și de partide extremiste). Ziaristul acuză guvernul condus de Radu Vasile de incompetență și iresponsabilitate. Procurorul general al României va dispune cercetarea ortacilor care au produs ultraj, lovire, distrugere, lipsire de libertate și tentativă de omor, în timpul mineriadei. Direcția de Cercetări Penale constată că acțiunea minerilor a adus atingere siguranței naționale, drept care dosarul a fost înaintat Parchetului General, care a stabilit infracțiunea de subminare a puterii de stat (indicând că nu numai liderii minerilor vor fi cercetați). Raportul despre mineriada (*Adevărul*, 7 februarie 1999) semnat de generalul Constantin Degeratu constată greșeli de tactică și conducere, nedotarea forțelor de ordine conform cu situația de luptă; este pusă în discuție și atestată inclusiv func

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

ți-a dezinformărilor. Dar Raportul este timid și tinde să scuze fragilitatea forțelor de ordine, în loc să sancționeze ceea ce era de sancționat. De asemenea, nicio trădare a vreunui general nu este analizată ca atare (chiar dacă au loc demisii și demiteri); Puterea pare să fi adoptat măsura unei parțiale mușamalizări, în acest context, Miron Cozma este rejudecat și condamnat la 18 ani închisoare pentru subminarea puterii de stat; cum liderul sindical intenționează să îi remobilizeze pe mineri (el reușește să adune cam 3.000 de ortaci, față de cei 10.000 care se mobilizaseră în ianuarie) și să reînceapă o altă „mironiadă”, forțele de ordine intervin prompt, arestându-l pe Cozma și încă 40 de ortaci, ce riscă până la 7 ani închisoare. Așa este oprită ceea ce ar fi putut să devină a șasea mineriadă.

Perspectiva Opoziției (*România Mare*)

În vara lui 1998, săptămânalul *România Mare* publică diverse articole exaltate, ce reclamă eliberarea lui Miron Cozma, aflat în închisoare pentru implicarea sa în mineriadă din 1991. Apoi, PRM organizează o fiestă locală la eliberarea lui Cozma, iar liderul sindical îi mulțumește public lui Corneliu Vadim Tudor pentru ajutorul dat. În decembrie 1998, mulându-se pe caracterul imund al revistei și al liderului acesteia, Miron Cozma semnează (în calitate de membru al Consiliului Național al PRM, după cum se legitimează) un scurt portret grotesc al președintelui Emil Constantinescu. Devine evident, astfel, că alianța cu CV. Tudor fusese definitivată și că liderul sindical din Valea Jiului era extrem de sensibil la ideea de a deveni parlamentar prin PRM. Pe tot parcursul mineriadei, CV. Tudor îl susține, afirmând chiar, la un moment dat, că Miron Cozma ar fi trebuit decorat pentru ediția din 1991, și nu condamnat. După capturarea lui Cozma de către forțele de ordine, în februarie 1999, și dizolvarea celei de-a șasea mineriade, liderul PRM va renunța, parțial, la fostul său aliat, simțindu-se frustrat pentru faptul că Miron Cozma nu a izbu – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

tit să realizeze lovitura de stat propusă, al cărei scop era, probabil, înscăunarea prezidențială a lui CV. Tudor însuși. De aceea, fostul aliat va fi taxat, considerându-se că acesta și-a ratat destinul, prin acceptarea negocierii de la Cozia; liderul PRM îi reproșează lui Cozma faptul de a nu fi mers până la capăt (cu orice riscuri) și de a fi oprit revolta minerilor la jumătatea drumului. Inclusiv prin acest reproș este vizibil fanatismul lui CV. Tudor, care s-a folosit de mineriadă pentru a instrumenta o răsturnare de guvern ce ar fi avut consecințe dramatice pentru țară. Din acest moment, implicarea lui CV. Tudor în apărarea lui Cozma va fi tot mai estompată, liderul sindical fiind, în schimb, protejat, când și când, de alte personaje: Gheorghe Funar (trecut de la PUNR la PRM) îl declară „primul deținut politic al României” (de după noiembrie 1996, când Puterea trecuse în mâinile CDR și a aliaților săi, USD și UDMR); altă voce declară că Puterea i-a înscenat lui Miron Cozma un proces de tip stalinist, ca în anii '50.

Dacă aceasta a fost figurația lui Miron Cozma pentru perioada pe care am cercetat-o aici (1998 – 1999), figura minerilor va fi, în schimb, relativ des invocată în *România Mare*, întrucât servea ca nucleu de bază pentru impunerea propagandei PRM și a instigării oficiale de CV. Tudor. În discursurile sale din ianuarie-februarie 1999,

liderul PRM avea să exalte figura acestora, fie prin inculcarea unui fals misionarism providențial („Am încredere în steaua voastră! Voi sunteți conștiința vie a Deșteptării României!”, *România Mare*, 15 ianuarie 1999), fie prin lingușiri precum publicarea, de pildă, a poemului *Minerii* de Aron Cotruș, în care ortacii sunt compătimiți pentru viața lor infernală. Ilie Neacșu (unul dintre propagandiștii notorii ai regimului Ceaușescu) considera, la întoarcerea lui Miron Cozma din închisoare, după primirea care i s-a făcut acestuia în Valea Jiului, că „PRM poate deveni într-un timp anume cea mai puternică forță politică din România”, având în vizor masa manipulabilă de ortaci, grupată în jurul liderului sindical și pusă la dispoziție de acesta („La revenirea lui

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

Cozma în Valea Jiului, minerii au scandat: «VADIM-PRM»”, *România Mare*, 17 iulie 1998). După stoparea mineriadei (comparată, adesea, în oficiosul PRM, cu reprimarea mișcărilor greviste din 1933, de unde simpatia fățiș comunistă a liderului PRM și a formațiunii sale pentru mineriadă), minerii vor fi înlocuiți, ca public-țintă, cu „românii”, mai exact cu acei români verzi, sensibilizați la retorica patriotardă a lui CV. Tudor: „Români, veniți în jurul Partidului România Mare, forța națională cinstită și curajoasă, care a devenit paratrăsnetul Puterii, al presei și al posturilor de Televiziune antiromânești” (*România Mare*, 26 februarie 1999).

Figura narcisiacă, autoglorificată, în *România Mare*, chiar și pe parcursul mineriadei, este aceea a lui Corneliu Vadim Tudor. Este evident astfel că, pentru acesta, Miron Cozma fusese doar un pion în tentativa de a accede la mulțimea (și „oastea”) minerilor, manipulabili și virtuali votanți ai PRM și ai lui CV Tudor (viitor candidat la președinție în 2000). Înainte de a trece la discursurile sale către și despre mineri, trebuie să amintesc modul în care, în paralel cu textele instigatoare către ortaci, CV Tudor a orchestrat discreditarea președintelui Emil Constantinescu, prin intermediul unui confectionat scandal sexual, inspirat de scandalul Monica Lewinsky-Bill Clinton, pus pe tapet în SUA. Așa se face că președintele Constantinescu a fost declarat, de către liderul PRM, pervers, depravat, imoral, psihopat cu figură mongoloidă, datorită unui așa-zis jurnal amoros al unei actrițe, Rona Hartner, în care aceasta ar fi descris erotismul primului om în stat. Într-un alt text, CV. Tudor acuză „bordelul” de la Cotroceni,

încercând să confecționeze un alt scandal sexual, legat de Emil Constantinescu. Toate aceste atacuri vizau imoralizarea adversarului (probabil că, dacă ar fi știut din timp de renunțarea lui Emil Constantinescu la prezidențialele din 2000, CV Tudor nu ar fi declanșat această campanie), pentru a vinde poza „morală” a însuși liderului PRM. S-a mizat pe spectaculosul scandalului, cu impact în mentalul naiv și manipulabil al ortacilor: dacă Emil Constantinescu era proiectat ca un vicios și pervers, alternativa propusă era CV. Tudor, în ipostaza de bărbat moral (chiar puritan), tată și soț adecvat, și deci viitor președinte care ar fi eradicat perversiunile, luxura, depravarea!

Să iau acum, pe rând, cele mai instigatoare discursuri ale lui CV Tudor, publicate în *România Mare*. În 15 ianuarie 1999, cu câteva zile înainte de declanșarea efectivă a mineriadei, liderul PRM publică un *Manifest pentru minerii din Valea Jiului*, manifest care, evident, se dorea a fi unul provocator politic. În text, se afirmă că Puterea urmărește „exterminarea și ștergerea de pe harta Țării a Văii Jiului”, întrucât regimul este „corupt”, „mafiot” și, în plus, „polițienesc”, scopul fiind declararea unui război împotriva zonei minerești și „răstignirea” românilor „mândri și iubitori de Țară”, pe care vor să-i distrugă „forțele Satanei”. Figura lui Emil Constantinescu nu apare direct în acest manifest, ci în alte texte publicate în *România Mare*, fiind denominat ca Țapul. Liderul PRM li se adresează ortacilor cu „Iubiți mineri” și „Dragii mei ortaci”, incitându-i să lupte „cu bărbăție” împotriva Puterii și să nu se lase batjocoriți. Acestora li se mai cere să se grupeze în jurul lui Miron Cozma, fiind asigurați că întreaga țară este alături de ei. CV Tudor le promite că, dacă va ajunge președinte, îi va trimite în mină pe politicienii actualei Puteri și îi va instala pe mineri ca înalți funcționari ai statului; despre Emil Constantinescu declară că va fi pedepsit ca „împingător la vagonete”. Manifestul se încheie astfel: „Am încredere în steaua voastră! Voi sunteți conștiința vie a Deșteptării României! Învierea Neamului Românesc este aproape! Cu noi este Dumnezeu!”

Nu este greu de observat că CV Tudor apelează la un registru terminologic religios, pentru a sensibiliza, întrucât simbolismul Țapului, în acest context, este unul satanic, prin urmare regimul Constantinescu (vinovat, în terminologia hiperbolizantă și emfatică a liderului PRM, de „crime împotriva Umanității”) ar sta sub semn diavolesc, de aici necesitatea eradicării lui și a „igienizării” propuse de

CV Tudor. La fel de vi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMANILOR

zibil este termenul „răstignire”, care dorește să sugereze că destinul ortacilor ar fi unul nu doar mutilat de Putere, dar și chris-tic, reluând, chiar dacă în alt registru, calvarul lui Hristos. Prin această apropiere și paralelă, ortacii sunt înfățișați nu doar ca niște buni creștini, ci, mai mult chiar, ca niște martiri contemporani. Ei sunt tratați paternal, precum niște copii care au nevoie de dragostea unui „tătic” protector. Dar ortacii sunt și bărbați, drept care li se cere să fie războinici (virili), alcătuind garda pretoriană a lui Miron Cozma. Vocația dictatorială, autoritară, a lui CV. Tudor se trădează prin măsura punitivă pe care promite să o ia ca viitor președinte al țării: liderul PRJVI propune, pe de o parte, ideea unor lagăre de muncă pentru politicienii actualei Puteri (creditând, prin aceasta, Gulagul românesc în care fuseseră aruncați politicienii de dinainte de instaurarea forțată a comunismului), adică reintroduce ideea de detenție politică; iar, pe de altă parte, îi ispitește pe ortaci cu accesul la înalte funcții în stat (Parlament, Guvern). Cu alte cuvinte, CV. Tudor îi momește pe mineri cu ideea unei noi nomenclaturi pe care ortacii ar putea-o forma într-un regim condus de chiar liderul PRM (metoda este știută și trimite la rolul de „avangardă” pe care muncitorii l-au avut în regimul comunist, când PCR i-a promovat la rangul de „clasa cea mai avansată” a societății comuniste). Finalul Manifestului are tentă misionară: minerii au un destin luminos („stea”), ei sunt călăuzele unei resurecții a României și a „Neamului”, întrucât se află sub semnul lui Dumnezeu. Prin urmare, oricine li s-ar opune, reprezintă Diavolul, chiar dacă este vorba de justiție, președinte, guvern, parlament, forțe de ordine. Acest final s-ar putea transcrie și astfel: totul este permis, fiindcă totul este posibil, o dată ce Puterea (cu toate componentele ei) a fost demonizată. Inculcându-le minerilor un fel de orgoliu de ostași ai lui Hristos, liderul PRM joacă, de fapt, chiar el, rolul ispititorului diavolesc.

În numărul din 22 ianuarie 1999, *România Mare* publică o declarație-apel a Comitetului Director al PRM, în care regi – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

mul Constantinescu este declarat „dement”. Declarația face apel la trupele Ministerului de Interne și ale Ministerului Apărării Naționale, ca „să nu cadă în capcana reprimării muncitorimii”. Aluzia

este transparentă, trimițând la grevele din 1929 și 1933 (instigate de comuniști), care fuseseră reprimare violent de către forțele de ordine din epocă. În același număr, CV. Tudor dă un comunicat intitulat „Mincinoșii își vor înghiți limba în curând!”, în care acuză, din nou, bombastic, Puterea (Gavril Dejeu, ministrul de Interne, este declarat „torționar țărănist”, iar Valeriu Stoica, ministrul Justiției, fiu al unui „criminal legionar”) că a izolat Valea Jiului ca pe un „lagăr de exterminare”. Minerii au pornit spre Capitală, se specifică, întrucât „se văd exterminați cu premeditare de către o Putere criminală”. Liderul PRM afirmă, apoi, că regimul comunist a procedat corect atunci când „i-a băgat la Canal și la temniță” pe țărăniști și liberali. Din nou li se atrage atenția forțelor de ordine că, dacă vor trage asupra ortacilor, acest lucru va constitui un „păcat în fața lui Dumnezeu”. Comunicatul se încheie prin aserțiunea că „populația Țării își pune mari speranțe în succesul ridicării la luptă a celor flămânzi și goi”. Câteva puncte comune cu discursul anterior al lui CV Tudor pot fi evidențiate și în acest caz. Mai întâi, din nou apelul la o retorică religioasă, mineriada fiind situată simbolic sub semn divin. Prin urmare, cine este împotriva lor, este și împotriva lui Dumnezeu, comițând un păcat de moarte! Inflamarea acestui comunicat vizează, din nou, și aprobarea ideii de Gulag îndreptat împotriva partidelor istorice, liderul PRM optând fățiș pentru politica promovată de comuniști în ceea ce privește așa-ziii „dușmani ai poporului”. Nu în ultimul rând, CV Tudor apelează la o retorică populist-comunistă, adresată „celor flămânzi și goi”, armată anonimă deocamdată, dar care ar putea deveni însăși oastea țării! Și iată-i, astfel, încurajați pe „infanteriștii” ortaci (și pe cei care li s-au alăturat, fie ei lumpeni, infractori, mercenari) să pornească la atac!

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

România Mare din 29 ianuarie 1999 publică discursul rostit de CV. Tudor la sesiunea extraordinară a Parlamentului. Acesta afirmă că marșul minerilor către Capitală s-a dorit a fi o „Revoluție antimafiotă”, justificând legitimitatea mineriadei prin întâmpinarea ortacilor, de către localnicii din Defileul Jiului, cu flori și urale, într-o nouă alianță a muncitorilor cu țărani, în discursul său, liderul PRM acuză „zbirii și gangsterii” care conduc România, incriminându-i în mod special pe țărăniști și liberali de o represiune antiminerească (antițăărănească și antimuncitorească), înrudită cu acelea din 1907, 1929 și 1933. CV. Tudor previne forțele de ordine să nu tragă în mineri, iar pe

comandanți, să nu dea ordine în acest sens, reamintindu-le, *nota bene*, că, după decembrie 1989, în închisorile postcomuniste au ajuns o serie de colonei și generali din M.I. și M.Ap.N. Încheierea este, ca de obicei, voit apoteotică: „Felicitări minerilor! Felicitări eroicei populații a județului Vâlcea! Trăiască România Mare!” în același număr, într-o declarație-editorial (nesemnată), se afirmă că „România e condusă de o gașcă de hoți, mincinoși și vânători de oameni”, încheindu-se instigator: „Atenție la turbarea Puterii! Mafia e capabilă de crime! Jos Țapul!” Tot în același număr este publicat și un așa-numit „Manifest al Adevărului”, care cere îndepărtarea regimului Constantinescu. Concluzia privind cele trei texte sintetizate anterior, care toate par să fie compuse de liderul PRM, este următoarea: registrul pe care pedalează inculpatul este acela infracțional, pentru a apăra mineriada ca fiind sanificatoare. Ortacilor li se inculcă pavlovian ideea că sunt salvatori (mântuitori ai neamului), chiar dacă figura lor nu mai este exaltată neapărat. În opoziție cu ei, este situată Puterea, patronată de Țap (Emil Constantinescu proiectat ca Satana) și „turbată”, adică bolnavă, deci sancționabilă în mod drastic. Este de remarcat, de asemenea, apelul culpabilizator și amenințător, în același timp, către forțele de ordine, comandanților acestora sugerându-li-se că ar putea ajunge în închisoare, dacă vor reprimă mineriada (și, se presupune, dacă liderul PRM va ajun – MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

ge președintele României). Nu în ultimul rând, CV. Tudor își exaltă propriul partid, considerat a fi singurul apt să conducă țara, și nu oricum, ci într-un mod care se anunță „glorios”, după cum am văzut deja: prin parlamentari și miniștri racolați dintre mineri, prin intelectuali aruncați în lagăre de muncă, și prin CV. Tudor în rolul salvatorului providențial!

După stoparea marșului care risca să devină cea de-a șasea mineriada, liderul PRM condamnă, într-un comunicat, publicat în *România Mare*, 26 februarie 1999, „măcelul de la Stoenеști”, unde forțele de ordine au intervenit oprindu-i pe ortaci și jefuindu-i pe aceștia „mai rău ca trupele rusești de ocupație”. CV. Tudor afirmă, apoi, că președintele Constantinescu a urmărit „exterminarea poporului român”. Încheierea comunicatului reprezintă o mostră a stilului bombastic și apocaliptic promovat de CV. Tudor: „Români, veniți în jurul Partidului România Mare, forța națională cinstită și curajoasă, care a devenit paratrăsnetul Puterii, al presei și al posturilor de

Televiziune antiromânești. Steagul luptei de eliberare a Țării e în mâinile noastre! Nu mai pierdeți nicio zi! Apărați-vă copiii, salvați-vă de la o moarte sigură prin înfometare, frig, explozii ale prețurilor, șomaj, îndobitocire, spălare a creierelor! Noi mai mult de atât nu putem face! Deșteaptă-te, Române!” Tonul de campanie electorală al acestui comunicat este evident, întrucât în centrul său se află, ca o inimă pompând, agresiv și vindicativ, sânge, chiar PRM. Sentimentalismul nu este însă lăsat la o parte, CV. Tudor folosindu-se de imaginea inocenților care trebuie apărați sau de invocarea „spălării creierului” care ar bântui țara (preluând și întorcând o acuză în voga, aceea după care comuniștii aplicaseră spălarea creierului pe întreaga populație a României). De aceea, revolta este imperioasă, cu atât mai mult cu cât PRM posedă steagul bătăliei împotriva Răului. A poseda acest tip de steag înseamnă, în această logică, a avea legitimitate și justețe în luptă; că formula „luptă de eliberare a Țării” (Țară fiind scris cu majusculă, pentru a sugera un patriotism permanent și hiperbolic)

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

trimite la o retorică a comuniștilor, acest lucru nu pare să-l deranjeze pe liderul PRM, întrucât el își asumă orgolios opțiunile pentru extremism (mai cu seamă pentru extrema stângă, dar și pentru extrema dreaptă). Comunicatul se încheie cu îndemnul exaltat „Deșteaptă-te, Române!”, trimitând la imnul național. Comunicatele lui CV. Tudor, publicate în *România Mare*, în luna martie, acuză din nou regimul „de tip mafiot și polițienesc”, patronat de Emil Constantinescu, susținând că Valea Jiului a fost transformată într-un „lagăr de exterminare de tip nazist”. Contrapunctic, vor mai apărea diferite articole despre „măcelul” de la Stoenеști, cu martori-mărturisitori. Campania împotriva Puterii nu se încheie aici, dar pentru studiul de caz asupra mineriadei din 1999 a fost de-ajuns de consultat eșantionul decembrie 1998-martie 1999 din revista *România Mare*. O isterie acuzatoare și o frenezie a decamuflării unei pretinse realități abominabile (Răul absolut) străbat ca un fir roșu discursurile lui CV. Tudor. Exagerarea, hiperbola, emfaza sunt puse cu toatele la bătaie, pentru a impresiona și sensibiliza publicul, pentru a-l stârni și ațâța. Dezinformarea este strategică, menită să instige și să provoace reacții extreme, de venerare (a minerilor, a lui CV. Tudor) sau de ură (manifestată împotriva Puterii – împotriva lui Emil Constantinescu și partidelor istorice, în mod special –, a forțelor de ordine etc). Așa se

explică dezinformarea publicată în *România Mare* din 22 ianuarie 1999, privind planul unui asasinat vizându-l pe Mi-ron Cozma sau privind înarmarea până în dinți a forțelor de ordine (care erau dotate, de fapt, cu bastoane, gaze lacrimogene, tunuri de apă, scuturi, dar nu cu arme de foc). CV. Tudor fabrică o puzderie de martiri-mineri în bătălia de la Costești, când cei maltratați fuseseră, dimpotrivă, jandarmii; astfel, liderul PRM anunță „60 de răniți mineri și 108 țărani” – celor din urmă, forțele de ordine spintecându-le caii și porcii din gospodărie, în chip de represalii! La dizolvarea, din mers, a celei de-a șasea mineriade, când forțele de ordine au intervenit prompt, Biroul de presă al PRM anunță, în *România Mare* din

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

26 februarie 1999, 30 de mineri uciși, ale căror cadavre au fost aruncate în Olt! Într-un comunicat din același număr al revistei, CV. Tudor constată că la Stoenеști a avut loc o „adevărată Noapte a Sfântului Bartolomeu” și descrie cu voluptate, aș spune, uciderea a doi mineri, ca într-un film *horror*. unul având creierii risipiți pe asfalt, celălalt având craniul străpuns de o petardă! De fapt, așa îi și convenea lui CV. Tudor să perceapă lucrurile, demonizând intenționat și frenetic, ca un autor de *thriller*, prin îngroșarea unei trame înspăimântătoare. În *România Mare* din 5 martie 1999, descrierea „măcelului” de la Stoenеști continuă în același registru: se narează /7 as/z-uri despre „ochi scoși cu baioneta”; sunt invocați zecii de copii orfani ai minerilor uciși, apoi zeci de infirmi și mutilați. În comunicatul său, din același număr, CV. Tudor vorbește despre „mormane de cadavre”, „asasinate odioase”, o „hecatombă înfiorătoare”: asfaltul ar fi fost înroșit de sângele minerilor, cei vii încă fiind desfigurați și torturați de specialiștii în arte marțiale de la Brigada Antitero a SRI, care erau drogați! În plus, polițiștii au furat mâncarea și au băut apa minerală a minerilor, pentru a-i înfometa și înseta, torturându-i astfel dublu! Acuzele sunt hilar confecționate, încât, în ciuda grotescului acestor imagini, care ar fi putut impresiona, cititorii revistei *România Mare* nu aveau cum să nu-și dea seama de dezinformarea la care erau supuși. Poate că ei au perceput-o doar ca pe o emfază tipică limbajului apocaliptic (de „profet”) al liderului PRM, care se dorea, cu râvnă, incendiar.

Un alt element care personalizează aparte discursurile publicate despre mineri, în *România Mare*, este nuanța, deja amintită, a punerii

mineriadei sub semn divin, pentru a înnobila și aureola figura ortacilor. CV. Tudor nu se ferește de cuvinte mari: ortacii sunt meniți a aduce „învierea Neamului”, pentru că „steaua” lor este benefică, vegheată de Dumnezeu. Nu mai lipsește doar să ni-i închipuim pe mineri în uniformele lor sumbre, cu fețele încrâncenate, dotați cu ciomege, dar cu tiară în jurul capului! Așa încât, orice ripostă violentă la adresa lor echi

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

În loc de finalvază, susține liderul PRM, cu un „păcat în fața lui Dumnezeu”. Aceste idei false au fost completate de alte intervenții absurde. Un consilier academic de la Universitatea din Bre-men, numit Viorel Roman, publică (*România Mare*, 29 ianuarie 1999), de pildă, un text în care afirmă că marșul minerilor către Capitală este unul religios, împotriva necreștinismului și neortodoxiei Bucureștiului invadat de Occident și devenit oraș parazit, decadent! Curios lucru, Viorel Roman, trăitor în Occident, critica implicit spațiul care îl adăpostea, satanizând Capitala României prin acuze care aminteau de limba de lemn a comuniștilor: Bucureștiul fusese invadat de „putredul” Occident corupător! Capitala României era incriminată printr-o așa-zisă păgânitate, catalizată de morbul disoluției și al degradării, în acest context, firește, minerii erau înfățișați ca adevărații creștini care doreau reinstaurarea ortodoxiei. Lăsând la o parte fundamentalismul textului, autorul inculca o altă idee periculoasă, aceea că mineriada trebuie percepută ca o cruciadă, Bucureștiul devenind, în această formulă, Ierusalimul care trebuia cucerit prin luptă de către „cruciați”-ortaci! O altă intervenție din *România Mare* (12 februarie 1999) sprijină aceeași idee: preotul Roman Forray, care-și intitulează articolul „Cruciada minerilor”, consideră că aceștia au trezit Neamul Românesc, drept care binecuvântează mineriada și o pune sub semnul Crucii și (paradoxal) al păcii! Încă o dată, minerii sunt investiți cu puteri simbolice de cruciați, fiind sublimat caracterul nefast al mineriadei. Se încerca astfel înnobilarea forțată a figurii minerilor și confecționarea coconului aurit al mineriadei ca cruciadă, ca bătălie pentru creștinătate. Or, tocmai acest sens nu l-au avut niciodată mineriadele românești.

Povestea amară a mineriadelor, așa cum am relatat-o prin intermediul unor publicații de anvergură și cu impact la public (*Adevărul*, *Dimineața*, *Azi*, *România liberă*, 22, *România Mare*), a

încercat să illustreze ideea de fratricid, concretizat atât la nivel psihologic (mental), cât și la nivel fizic, în România postcomunistă. Încă o dată, mitul toleranței românești a fost spulberat de marșurile agresive ale ortacilor și de asediile lor asupra Capitalei. Semnificativ mi se pare faptul că, de la mineriada cea mai violentă, din iunie 1990, până la ultima mineriada, cea din ianuarie 1999, adică în răstimp de nouă ani, între forțele de ordine și mineri a intervenit o schismă definitivă, deși aceștia colaboraseră perfect, odinioară, la maltratarea „golanilor”. Cel puțin generațiile forțelor de ordine au evoluat față de generațiile de mineri, care și-au păstrat mentalul agresiv. Totuși, departe de mine să încerc o angelizare a jandarmilor (ale căror acțiuni au depins, desigur, nu atât de conștiința lor morală, cât de ordinele primite) și o demonizare a minerilor în general. Instrumentarea acestora din urmă a fost vădită în multe cazuri, dar la fel de vădit a fost decalajul de civilizație care există între această categorie profesională (care, în mod real, trăiește în condiții subumane) și restul populației din România. Cu toate acestea, nu cred într-o nouă mineriada (și sper ca viitorul să nu infirme acest lucru). Consider, apoi, că momentul cel mai viu și integru al postcomunismului românesc l-a constituit fenomenul Piața Universității, din 1990, pe care l-am contrapus, la nivel mental și moral, mineriadelor. De aceea.

IMAGINARUL VIOLENT AL ROMÂNILOR

prezentul eseu trebuie înțeles și ca un omagiu adus „Golăniei”, adică spiritului liber.

În final, aș dori să le mulțumesc studenților mei, cărora am încercat să le redau nădejdea în România, pentru că și ei mi-au redat nădejdea într-o aceeași țară, atunci când am dezbătut împreună ideile cuprinse în această carte.

Dedic această carte tuturor celor morți și răniți pentru libertate în decembrie 1989. De asemenea, tuturor participanților la Piața Universității 1990. Nu în ultimul rând, celor dezamăgiți de nedesăvârșirea revoluției din decembrie 1989, care au ales să se sinucidă.

CUPRINS

IMAGINARUL LINGVISTIC

Introducere. Nouă registre ale imaginarului lingvistic violent... 7

I. Ultraconservatorul agresiv și profetul mânios. Eminescu la *Timpu*... 13

- II. Cu domnul Caragiale, la circ.
Arlechiniade etice și otrăvuri bufe... 27
- III. Undreaua, peria de sârmă, răzătoarea, ferăstrăul și sculele de
măcelărie ale lui Tudor Arghezi... 37
- IV. Zavistia. Extrema dreaptă românească... 55 V. Mașinăria
falică. *Scânteia* (1944 – 1950) ... 70
- VI. *Remake*: Mașinăria falică. *Adevărul*, *Azi*.
Dimineața (1990) ... 87
- VII. Cloaca maximă. *România Mare* (1990) ... 104
- VIII. Pestriț și picant. *Spice Boys* de la
Academia Cațavencu (1991-1992 – 1993) ... 119
- IX. Spurcătorii boemi. *Plai cu boi* (2000 – 2001)... 140
- X. „Românii” contra Anei Blandiana...148

Retrospectivă...172

INTERMEZZO

Mitopolitică românească în secolul XX... își

MINERIADELE. O POVESTE AMARĂ

STUDIUL DE CAZ

I. Originile mineriadelor... 209

II. Primele trei mineriade. 1990... 216

III. Mineriada a patra. 25 – 27 septembrie 1991... 309

IV. Mineriada a cincea. 18 – 22 ianuarie 1999... 343

În loc de final... 397

Redactor responsabil de serie DOINA JELA

Redactor ANTOANETA IORDACHE

Tehnoredactor DOINA ELENA PODARU

Corectori ELENA STUPARU, MĂRIA NICOLAU, CAMELIA PETRE

Apărut 2003 BUCUREȘTI – ROMÂNIA

Tipărit la ARTPRESS, Timișoara

Eseul de față, care propune, prin selecție, o scanare a mentalului
românesc la nivelul imaginarului violent, pornește de la un autor-cheie
în ceea ce ne privește pe noi, românii, Mihai Eminescu și publicistica sa
la *Timpul*, și se încheie, în prima parte a cărții, cu analiza scrisorilor de
amenințare primite de o personalitate culturală, cu anvergură politică
în postcomunismul românesc, Ana Blandiana. Între acești doi poli, este
abordat imaginarul lingvistic violent al altor doi scriitori-cheie pentru
psyche-ul românesc, Caragiale și Arghezi. Panorama cuprinde, apoi,
câteva studii de caz pe gazetele interbelice de extremă dreaptă și de la

începutul celui de Al Doilea Război Mondial, pe *Scânteia* comunistă (1944 – 1950), pe *Adevărul*, *Azi* și *Dimineața* postcomuniste în falsul an de grație 1990, dar și pe *România Mare*. Din acest potpuriu nu lipsesc revista-pamflet *Academia Cațavencu* și ruda sa *Plai cu boi*, inedite prin zeflemeaua demolatoare la adresa viciilor nației. Cartea nu se dorește a fi un îndreptar, ci o fotografic de grup. Fie că va fi privită cu ochiul liber, fie cu lupa sau lornionul, fotografia aceasta va resuscita etern tulburătoarea întrebare: cine suntem noi, românii, și cum putem fi așa cum suntem?

ISBN 973 – 50 – 0481-X

ui >